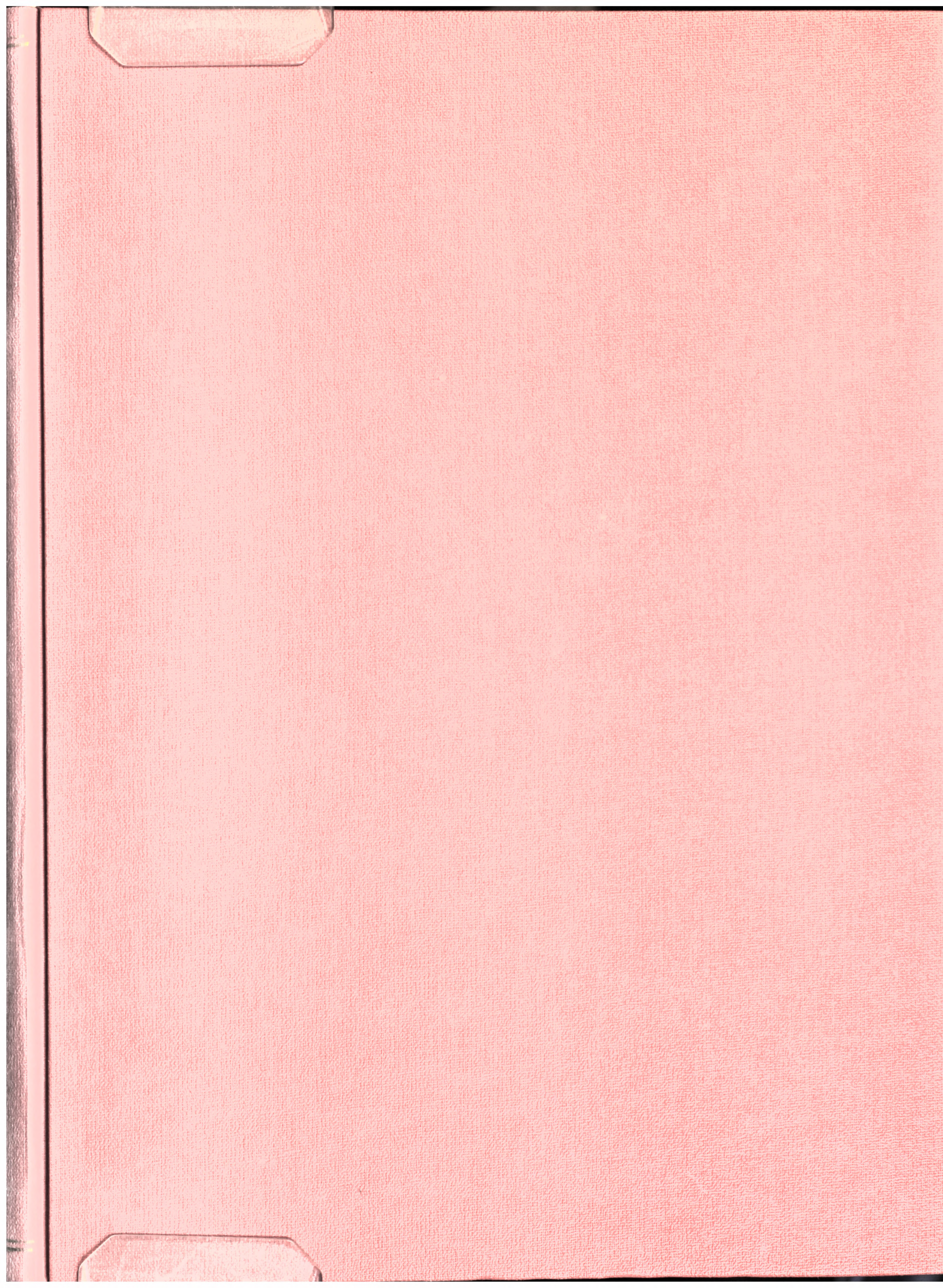

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

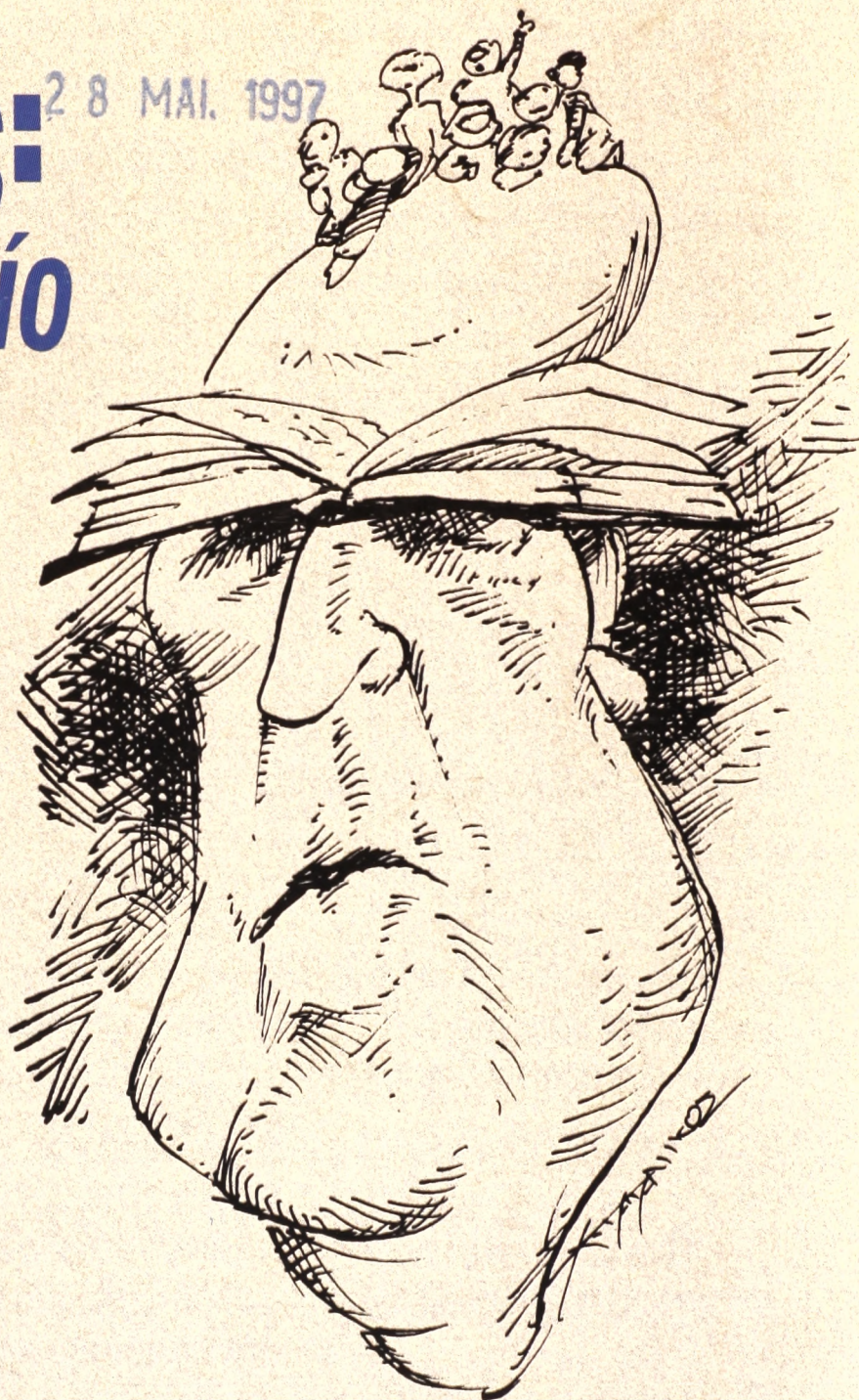
αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 634
Παρασκευή
9 Μαΐου 1997
Δρχ. 500

Κ. Καραμανλής: ο Εθνάρχης στο αρχείο

28 ΜΑΙ. 1997

ΨΗΦΙΑΚΑ ΟΤΕ:

Όσα η δικαιοσύνη «αγνοεί»

ΑΓΓΛΙΑ:

Οι συνέπειες από το θρίαμβο
του Τόνυ Μπлайρ

ΜΠΟΥΪΣ-ΦΛΟΥΞΟΥΣ

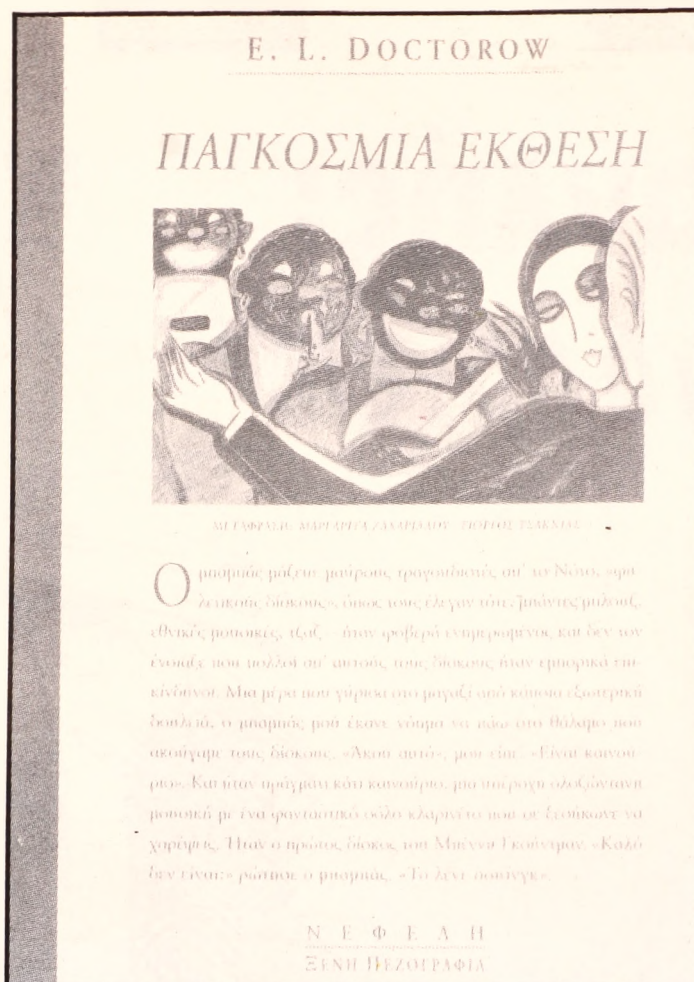
και ο ρεαλισμός της επανάστασης

Όχι Ολυμπιάδα στην Αθήνα

Γράφουν οι:
Στ. Αλφιέρη
Σπ. Δανέλλης
Π. Κλαυδιανός
Ν. Μολυβιάτης
Μ. Στεφανίδης
Π. Τότσικας

Ε. Λ. ΝΤΟΚΤΟΡΟΥ
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ
(Μυθιστόρημα)

«Η Παγκόσμια Έκθεση είναι μια θαυμάσια χρονομηχανή που παρασύρει τον αναγνώστη σ' εκείνο τον κόσμο με τις κινηματογραφικές σειρές του Ντικ Τρέισι, του Φλας Γκόρντον, του Ζορό, με τις ερασιτεχνικές μπάντες της τζαζ, τα γραμμόφωνα, το Χίντενμπουργκ και την ίδια την "Παγκόσμια Έκθεση".»

SUNDAY TELEGRAPH

«Ένα μυθιστόρημα συγκινητικό και όμορφο... Ο E. L. Doctorow με επιδεξιότητα δίνει καινούρια δροσιά σε μια παλιά ιστορία και κάτι που μόνο η ηθική ομορφιά θα μπορούσα να χαρακτηρίσω, σπάνια και ξεχωριστή.»

DAILY TELEGRAPH

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν
ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ: ΓΑΛΑΖΙΑ ΜΑΤΙΑ, ΤΖΑΖ, ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ * ΜΑΡΙΝΑ ΤΣΒΕΤΑΓΙΕΒΑ:
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΟΝΕΤΣΚΑ * ΜΑΡΤΙΝ ΕΪΜΙΣ: ΤΟ ΒΕΛΙΟΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ * ΜΠΑΡΥ
ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ: ΙΕΡΗ ΠΕΙΝΑ * ΙΣΑΑΚ ΜΠΑΣΕΒΙΣ ΣΙΝΓΚΕΡ: Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΔΑΙΜΟΝΑΣ *
ΤΖ. ΚΟΥΤΣΥ: ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΑΪΚΛ Κ * ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ: ΤΟ ΒΑΛΣ ΠΟΥ ΔΕΝ
ΤΕΛΕΙΩΣΕ * ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΪΛ: ΠΑΝΤΥ ΚΛΑΡΚ, ΧΑ ΧΑ ΧΑ * ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ:
ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ * ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΪΛ: ΤΟ ΒΑΝ * ΤΖΕΗΜΣ ΦΑΡΕΛ:
Η ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΚΡΙΣΝΑΠΟΥΡ * ΧΙΛΑΡΥ ΜΑΝΤΕΛ: ΑΛΛΑΓΗ ΚΛΙΜΑΤΟΣ *
ΤΟΜΑΣ ΧΑΡΝΤΥ: ΤΖΟΥΝΤ Ο ΑΦΑΝΗΣ.

☆☆☆

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ ... Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 • ΤΗΛ.: 36 07 744 - 36 39 962, FAX: 36 23 093
ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ: ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5, ΑΘΗΝΑ 105 64, ΤΗΛ.: 32 22 846

Περίοδος Β' · Έτος 24ο · Τεύχος 634
Παρασκευή 9 Μαΐου 1997 · Δρχ. 500
**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ΑΝΤΙ ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>
E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Ηλίας Κανέλλης
ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ-ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Γκέκας
ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι
Τηλ. 57.22.201
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,
για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

28 MAI. 1997

ΣΕΛ. 12 Ο ΕΘΝΑΡΧΗΣ ΣΤΟ ΑΡΧΕΙΟ Πώς πορεύθηκε επί 50 και πλέον
έτη στην πολιτική ζωή ο Κωνσταντίνος Καραμανλής; Γράφουν οι:
Απόστολος Διαμαντής, Τάσος Παπάς και ο Αντήνωρ

ΣΕΛ. 16 ΕΓΓΡΑΦΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΙΛΕΣ Για τους σπόρους του αρχείου Α. Γ.
παπανδρέου γράφει ο **Στέλιος Καφαντάρης**

ΣΕΛ. 18 ΟΣΑ Η ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ «ΑΓΝΟΕΙ» Ένα αποκαλυπτικό
ρεπορτάζ για τις απροκάλυπτες μεθοδεύσεις με τα ψηφιακά
του ΟΤΕ

ΣΕΛ. 21 ΟΧΙ ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ Το Αντί ενώνει τη φωνή του
με όσους αντιτίθενται σε αυτή τη νέα «μεγάλη ιδέα». Γράφουν οι:
Π. Κλαυδιανός, Π. Τότσικας, Ν. Μολυβιάτης, Σπ. Δανέλλης Στ.
Αλφιέρη και Μ. Στεφανίδης

ΣΕΛ. 30 ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ Για τις παλινδρομήσεις της ευρωπαϊκής
ενοποίησης γράφει ο **Σωτήρης Ντάλης**

ΣΕΛ. 34 Η ΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ Και η σημασία της για τη Μ. Βρετανία και την
ευρωπαϊκή «κεντροαριστερά». Ανάλυση του **Βασίλη Καπετανγιάννη**

ΣΕΛ. 42 Η ΣΦΑΓΗ ΤΩΝ ΤΟΥΠΑΚ-ΑΜΑΡΟΥ Για ένα καλύτερο αύριο στο Περού.
Γράφει ο **Λ. Βαλασόπουλος**

ΣΕΛ. 52 ΜΠΟΥΣ-ΦΛΟΥΞΟΥΣ Και ο ρεαλισμός της επανάστασης. Του
Μάνου Στεφανίδη

ΣΕΛ. 58 ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ Ένα σημαντικό
κείμενο του διανοητή **Ερνέστο Λακλάου**

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Αντίσταση, σελ. 4

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

Στην ανεργία, σελ. 32

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 44

ΤΑ ΑΓΡΙΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΗΜΕΡΑ

Π. Ιωαννίδης, σελ. 62

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

σελ. 63

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ

Στ. Μπεκατώρος, σελ. 66

Ο ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΑ

ΗΜΕΡΕΣ κρίσιμες για τον ελληνοτουρκικό διάλογο, ημέρες δοκιμασίας στα μεγάλα κόμματα και ημέρες που θα όφειλε η πολιτεία μας να στρέψει τον ενδιαφέρον της στα βαλκανικά γενόμενα, ασχολούμαστε –και θα συνεχίσουμε για πολλές ακόμα ημέρες να σαχολούμαστε– με τα «αρχεία Καραμανλή».

ΑΚΟΜΑ δεν τα είδαμε. Πρόγευση μόνον πήραμε από τα σποραδικά σπαράγματα που βλέπουν το φως της δημοσιότητας στις εφημερίδες και στα κανάλια. Αλλά κι η πρόγευση αυτή ήταν αρκετή για να πυροδοτηθούν αντιδράσεις του τέως βασιλιά, ανταπαντήσεις και άλλα θορυβώδη πυροτεχνήματα. Αναφερόμαστε σε «σπαράγματα αρχείου» γιατί αν κρίνουμε από κάποια προδημοσιεύματα, στους δώδεκα τόμους περιλαμβάνονται και έγγραφα με μερική μόνον δημοσίευση του περιεχομένου τους. Δεν πρόκειται λοιπόν για αρχεία με την επιστημονική έννοια του όρου. Πρόκειται για επιλογή από τα αρχεία.

ΑΠΟ ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ των πληροφοριών που θα αντλήσουμε από τα έστω και κουτσουρεμένα, όπως φαίνεται, αρχεία Καραμανλή θα έχουμε ασφαλώς στο μέλλον την ευκαιρία να ξαναδούμε πολλά στοιχεία της τελευταίας πεντηκονταετίας.

ΜΠΟΡΕΙ ο ίδιος ο Κωνσταντίνος Καραμανλής να τοποθετεί τον εαυτό του σε μια ευθεία με τον Χαρίλαο Τρικούπη και τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Χωρίς αμφιβολία, πιστεύουμε ότι η δική του προσωπική συμβολή στην ένταξη της χώρας μας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα θα σημάνει την δική του θετική συνεισφορά στην ιστορία της πατρίδας του. Και επέτυχε με τις ενέργειές του, παρά το ότι εκινείτο σε ένα κλίμα εχθρικό.

ΑΛΛΑ με τα μέχρι σήμερα στοιχεία δεν πιστεύουμε ότι η Ιστορία θα κρίνει τά άλλα έργα του θετικά. Χωρίς να σταθούμε καθόλου σε διάφορα μικρά μεν αλλά αποκαλυπτικά για την προσωπικότητά του στοιχεία –που μας παραδίδουν έναν υπερβολικά εγωπαθή άνδρα– θα έπρεπε να θυμίσουμε ότι επι των ημερών του συνετελέσθη η καταστροφή των πόλεων και η υπέρμετρη ανάπτυξη του κομπραδόρικου πνεύματος. Ο Χαρίλαος Τρικούπης ίσως να ενεργούσε διαφορετικά.

ΕΠΙ ΤΩΝ ΗΜΕΡΩΝ ΤΟΥ υπήρξαν χειρισμοί στο Κυπριακό, στις ελληνοτουρκικές σχέσεις και σε πλήθος άλλων θεμάτων που βέβαια ο Ελευθέριος Βενιζέλος θα αντιδρούσε μάλλον διαφορετικά.

ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΣΚΛΗΡΗ η Ιστορία. Και αυταπατάται οικτρά όποιος νομίζει ότι μπορεί με την επιλεκτική δημοσίευση «αρχείων» να προδικάσει την κρίση της. Όπως άλλωστε επισημαίνει στο σχετικό του άρθρο ο συνεργάτης μας Α. Διαμαντής, «οι αφελείς αγιογράφοι του Καραμανλή, πίστεψαν πως ήρθε η ώρα της ιστορίας. Και έπεσαν στο λάκο με τα φίδια. Με αποτέλεσμα να μετατρέψουν τον Κωνσταντίνο σε θεράποντα της ιστορίας και τον νεαρό Κωστάκη σε βωβό αρχηγό. Τα κατορθώματα του Καραμανλή υπό το φως της ιστορίας αρχίζουν ούτως ή άλλως να χλομάζουν».

αντί

ΛΟΓΙΚΗ & ΕΝΑΙΣΘΗΣΙΑ

ΡΕ ΣΥ, ΣΚΕΦΤΗΚΕΣ ΠΟΤΕ
ΟΤΙ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΓΙΝΟΥΜΕ ΠΟΛΥ
ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΑΤΟΜΑ;

ΔΕΝ ΤΟ
ΒΛΕΠΩ...

ΠΡΕΠΕΙ ΠΑΝΤΟΣ ΝΑ 'ΜΑΣΤΕ
ΕΤΟΙΜΟΙ! ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΑΡΧΙΖΟΥΜΕ
ΝΑ ΚΡΑΤΑΜΕ ΑΡΧΕΙΟ!

ΓΟΥΣΤΑΡΕ!

ΓΙΑΤΙ;

ΘΑ ΧΩΝΟΥΜΕ ΜΕΣΑ ΟΤΙ ΘΕΛΟΥΜΕ!
ΘΑ ΤΗ ΣΠΑΣΟΥΜΕ ΣΕ ΟΛΟΥΣ!

ΨΕΝΙΟ!

ΑΡΧΙΖΟΥΜΕ
ΑΠΟ ΑΥΡΙΟ!

ΠΑΜΕ
ΦΟΝΤΑΝΑ;

ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ.
ΕΧΩ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΣΟΦΩΝ.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

Η ιστορία μπορεί να διδάξει ακόμα και το μέλλον...

...ΚΑΙ, ΞΑΦΝΙΚΑ, εφημερίδες, ραδιοσταθμοί, τηλεοπτικοί σταθμοί, οι πάντες –ακόμα και η στήλη αυτή– άρχισαν ν' ασχολούνται με τον έκπτωτο Κωσταντίνο! Θρασύς, αμετανόητος, προκλητικός (αυτοαποκαλείται, ακόμα, «βασιλεύς»), αντί να απολογηθεί για όσα του καταμαρτυρεί ο κ. Καραμανλής –ότι και, μετά την αποκατάσταση της δημοκρατίας, κινούσε τα νήματα μιας ομάδας αξιωματικών του στρατού, για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος...– επιχείρησε να αποδείξει ότι εραστές της εκτροπής ήταν, κατά καιρούς, οι Κ. Καραμανλής, Γ. Ράλλης, Π. Κανελλόπουλος, Π. Παπαληγούρας και, φυσικά, ποτέ ο ίδιος!

ΟΡΙΣΜΕΝΟΙ αναλυτές επεσήμαναν ήδη το γεγονός ότι ενώ η χώρα αντιμετωπίζει μεγάλα και οξύτατα προβλήματα, γυρνάμε τριάντα χρόνια πίσω και ασχολούμαστε όχι μόνο με τα «αρχαία Καραμανλή» (που είναι, επιτέλους, «ένα είδος ιστορίας για μελετητές»), αλλά και με τις αθλιότητες του Γλίξμπουργκ. Αλλά η ιστορία –έλεγε ο Λαμαρτίνος– μπορεί να διδάξει ακόμα και το μέλλον. Τα «αρχαία Καραμανλή» –παρά τις αποσιωπήσεις τους ή και ωραιοποιήσεις τους– παραμένουν μια χρήσιμη καταγραφή, από την οποία πολλά μπορεί να αντλήσει κανείς.

ΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ, λόγου χάρη, εξαιρετικά διδακτικό, είναι οι αναφορές του Κ. Καραμανλή στις ελληνοτουρκικές σχέσεις. Όταν ο σημερινός πρωθυπουργός Κ. Σημίτης αισθάνεται την ανάγκη να πείσει τους «32» ότι δεν «διαλέγεται» με την Τουρκία, ότι δεν διαπραγματεύεται τα... κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας (μια και «διάλογος», για τους άνδρες του «πατριωτικού» ΠΑΣΟΚ, σημαίνει απεμπόληση των ιερών και οσίων της έθνους...), ο Κ. Καραμανλής αφιερώνει σελίδες ολόκληρες για να δώ-

σει τις συνομιλίες του με τον Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ ή με τον Μπουλέντ Ετζεβίτ – ναι, τον Ετζεβίτ, τον πρωθυπουργό του Αιτίλα!

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ πολιτικό θάρρος, ασφαλώς, δύο χρόνια μόλις μετά την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, για να προτείνει κανείς (όπως πρότεινε ο τότε πρωθυπουργός Σ. Ντεμιρέλ – Απρίλιο του 1976) τη σύναψη «συμφώνου μη επιθέσεως και αποτροπής ανταγωνισμού εξοπλισμών». Αλλά και τα όσα προκύπτουν από τη συνάντηση Καραμανλή-Ετζεβίτ (Μάρτιος του 1978), στο Μοντρέ της Ελβετίας, είναι εξαιρετικά χρήσιμα. Ο Κ. Καραμανλής προασπίζεται με σθένος τις ελληνικές θέσεις. Αλλά αυτό δεν τον εμποδίζει να παραδεχθεί –με ένα αίσθημα ρεαλισμού και υψηλής ευθύνης– μερικά απλά πράγματα: Ότι το Αιγαίο «δεν είναι ελληνική λίμνη», ότι στο Αιγαίο «υπάρχουν και χωρικά διεθνή ύδατα» και ότι «εν όψει αυτής της καταστάσεως, η Τουρκία έχει ορισμένα δικαιώματα και στο Αιγαίο, και στην υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου».

ΜΕ ΤΟ ΙΔΙΟ αίσθημα ευθύνης, ο Κ. Καραμανλής προσήγγισε και ορισμένες άλλες πλευρές του ελληνοτουρκικού διαλόγου ή των ελληνοτουρκικών σχέσεων: Ο τότε πρωθυπουργός πίστευε ότι «ο τρόπος χειρισμού ενός προβλήματος είναι πιο σημαντικός από την ουσία του προβλήματος». Συνεπώς το κλίμα, στις σχέσεις των δύο χωρών, οι προσωπικοί δεσμοί, η προσωπική εμπιστοσύνη (μεταξύ των διαλεγόμενων πρωθυπουργών) έχουν ειδικό βάρος. [Επί κυβερνήσεως Σημίτη, συγκροτήσαμε δύο επιτροπές εμπειρογνομόνων, οι οποίες θα «διαλέγονται» μέσω Χάγης και «δι' αλληλογραφίας»...]. Από την άλλη, ο Κ. Καραμανλής δεν έχει αναστολές να αναγνωρίσει καταστάσεις, τις οποίες κανείς άλλος δεν διανοήθηκε να παραδεχθεί ή να συζητήσει: Αναφορικά με τη «ζώνη εναέρι-

ου ελέγχου της Αήμνου», λόγου χάρη, ο Κ. Καραμανλής θα πει στον Μπουλέντ Ετζεβίτ: «Νομίζω ότι πρέπει να εξετάσουμε το πρόβλημα αυτό. Είπα στους δικούς μας ότι, στο σημείο αυτό, έχουμε άδικο και ότι πρέπει να το επανορθώσουμε». Και για το θέμα της μουσουλμανικής μειονότητας, στη Θράκη; Ο τότε πρωθυπουργός θα δηλώσει πάλι: «Δεν είχα ποτέ την πρόθεση, ως κυβέρνησης, να ενοχλήσω την τουρκική [άπαγε της βλασφημίας –«τουρκική», αντί «μουσουλμανική»...] μειονότητα... Στην Ελλάδα υπάρχουν 300 τουρκικά δημοτικά σχολεία, δύο γυμνάσια, 280 τεμένη, επτά περιοδικά στην τουρκική και δύο βουλευτές, αμφότεροι στην αντιπολίτευση, ένας του φιλοχουντικού κόμματος και ένας του κόμματος του Κέντρου... Αν σημειώθηκαν οποιεσδήποτε υπερβολές από τις τοπικές αρχές, είμαι πρόθυμος να τις συζητήσω. Αυτό δεν σημαίνει ότι η κυβέρνηση έχει πολιτική διωγμού. Σας διαβεβαιώ ότι θα κάνω το καλύτερο δυνατό για να προλάβω τέτοιες υπερβολές.»

ΘΑ ΑΝΤΙΛΕΧΘΕΙ, ίσως, ότι, παρά τον ρεαλισμό και τα δείγματα καλής θέλησης του Κ. Καραμανλή, οι συναντήσεις κορυφής (τόσο με τον Ντεμιρέλ, όσο και με τον Ετζεβίτ), δεν απέδωσαν. Αυτό, όμως, δεν μπορεί να σημαίνει απάρνηση του διαλόγου. Η ακινησία, τα «δεν διαλέγομαι» ή «διαλέγομαι για ν' αποδείξω την αδιαλλαξία και κακοπιστία της Άγκυρας», δεν συγκροτούν ούτε στρατηγική, ούτε εξωτερική πολιτική. Σημασία έχει να διδασκόμαστε όλοι από τις εμπειρίες μας. Και να αναπροσαρμόζουμε τους χειρισμούς μας, την τακτική μας, στο πλαίσιο μιας επιτελικής, μακρόπνοης στρατηγικής.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, όμως, δεν μπορεί να χαραχθεί, όταν προέχουν οι εσωκομματικές ισορροπίες, το «πολιτικό κόστος», το «τι θα

τουν» ο Παπαθεμελής ή ο Καψής ή ο... ζουνάτσος! Άλλο τόσο, υπεύθυνη εξωτερική πολιτική δεν μπορεί να υπάρξει, όταν το υπουργείο Εξωτερικών παραμένει «οργανισμός διεκπεραίωσης αποφάσεων» (και όχι κέντρο χάραξης πολιτικής), όταν κι-ούμαστε με αντανάκλαστικά του παρελθόντος ή στόχους μαξιμαλιστικούς. Οι καιροί αλλάζουν. Η Ελλάδα είναι πλήρες μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και είναι στο χέρι μας να απεγκλωβίσουμε την εξωτερική μας πολιτική από το παλαιό τρίγωνο Αθήνα-Άγκυρα-Ουάσιγκτον, με την αναζήτηση νέων οριζόντων.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, καλό είναι να μελετούμε τα «αρχαία Καραμανλή», αν υποτεθεί ότι οι φάκελοι του υπουργείου Εξωτερικών υπολείπονται σε πληρότητα... Επί παραδείγματι, οι περισσότεροι Έλληνες πίστευαν ότι το επεισόδιο των Ίμια, με την ανάρτηση της τουρκικής σημαίας κ.λπ. δεν έχει προηγούμενο... Και όμως, τον Σεπτέμβριο του 1975, ο έλληνας πρέσβης στην Άγκυρα (Δ. Κοσμάδopoulos) είχε επιδώσει, στην τουρκική κυβέρνηση, διακοίνωση διαμαρτυρίας «για τα επανειλημμένα επεισόδια στο ανατολικό Αιγαίο, κατά τα οποία Τούρκοι μεταβαίνουν σε ελληνικές βραχονησίδες και υψώνουν εκεί την τουρκική σημαία»... Όσο για το ενδεχόμενο επέκτασης ή μη επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 μίλια, στα «αρχαία Καραμανλή» υπάρχουν δύο καταγραφές: Η πρώτη αναφέρεται σε ερώτηση του Μακ Κλόσκι (αμερικανού πρέσβη στην Αθήνα) «αν η Ελλάς θα παρητείτο της επεκτάσεως των χωρικών της υδάτων σε 12 μίλια, εάν η Τουρκία απεδέχετο την υπογραφή συμφώνου μη επιθέσεως». Ο Κ. Καραμανλής απάντησε αρνητικά: Το θέμα των χωρικών υδάτων θα μπορούσε να εξετασθεί στο πλαίσιο συνολικής ρυθμίσεως των προβλημάτων του Αιγαίου. Η Ελλάδα δεν είναι διατεθειμένη να παραιτηθεί του νομικού αυτού δικαιώματός της και, μάλιστα, «με αντάλλαγμα ένα σύμφωνο μη επιθέσεως»... Η δεύτερη καταγραφή αναφέρεται στη συνάντηση Καραμανλή-Ετζεβίτ. Ο έλληνας πρωθυπουργός δηλώνει: «Η Ελλάς δεν προτίθεται να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα εάν διευθετηθούν όλες οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των δύο χωρών μας. Εάν αυτή ήταν η πρόθεσή μας, θα είχαμε καταφύγει σ' αυτήν»... Επιμύθιο: Το θέμα των 12 μιλίων είναι διαπραγματεύσιμο. Υπό την αίρεση ότι η Τουρκία θα δώσει ουσιαστικά ανταλλάγ-

ματα (πρώτη εκδοχή) ή θα έχουν διευθετηθεί «όλες οι διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των δύο χωρών μας» (δεύτερη εκδοχή).

ΤΟΥΤΩΝ ΔΟΘΕΝΤΩΝ, θα είχε σημασία να ασχοληθεί κανείς με τις «σορτίτες» του έκπτωτου (ουσιαστικά φυγάδα) Κωνσταντίνου Γλίξμπουργκ; Όχι βέβαια. Ωστόσο, δεν μπορεί κανείς να μη θυμηθεί το κλίμα που επικρατούσε στην τότε συντηρητική παράταξη και στο διάστημα μεταξύ Αποστασίας (Απρίλιος 1965) και επιβολής της δικτατορίας (Απρίλιος 1967). Πολιτικοί άνδρες, όπως ο Π. Κανελλόπουλος, πίστευαν ή διακήρυτταν ότι η χώρα επίκειται να αλωθεί από τη Νεολαία Λαμπράκη («τα θήλεα μέλη της φορούν ακόμη μαύρες κάλτσες, πενθούσαι διά την απώλειαν του αποθανόντος βουλευτού Γρηγόρη Λαμπράκη...»), αλλά και από τους οπαδούς του Ανδρέα Παπανδρέου, ο οποίος είχε σπείσει να δηλώσει ότι η σύνθεση της νέας κυβέρνησης θα εξαγγελόταν το ίδιο βράδυ των εκλογών, στην πλατεία Συντάγματος, κ.λπ. Μέσα σ' αυτό το κλίμα (σύγχυσης, πανικού, στείρου φανατισμού, αλλά και ασύνορης δημαγωγίας), δεν εκπλήσσει το ότι οι Π. Κανελλόπουλος, Γ. Ράλλης, και Π. Παπαληγούρας είχαν ζητήσει από τον Κωνσταντίνο την προσωρινή αναστολή ορισμένων άρθρων του Συντάγματος του 1952, στην περίπτωση που η «κατάσταση εκτραχυνόταν» ή ήθελε απειλήσει την «ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος».

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ δεν αναιρούν, βέβαια, τις ευθύνες του Κωνσταντίνου Γλίξμπουργκ, ο οποίος «λευκός ως σουνάριον» εκείνο το πρωινό της 21ης Απριλίου 1967, με μοναδική έγνοια «μη χάσει τη βασιλεία», αρνήθηκε να δεχθεί την εισήγηση του (συλληφθέντος) πρωθυπουργού του, Π. Κανελλόπουλου: «Μεγαλειότατε, αντισταθείτε. Μην τους ορκίσετε». Και, όμως, τους νομιμοποίησε. Και τους όρκισε. Και η χώρα βίωσε, επί επτά χρόνια, την τυραννία μιας δράκας απαίδεπτων, ανελληνιστών και άθλιων συνταγματαρχών. Με ποιο απροσμέτρητο θράσος, λοιπόν, ένας θρασύδειλος βασιλίσκος επιχειρεί, σήμερα, να κατασκευάσει, για τον εαυτό του, «πολιτικό ρόλο», με αναφορές στην Κύπρο ή με νουθεσίες τύπου: «ούτε σκέψις επιτρέπεται δι' οιασδήποτε παραχωρήσεις εις τον τομέα των κυριαρχικών μας δικαιωμάτων!» Γιατί δεν κρύβεται, επιτέλους, γιατί δεν σιωπά;

ANTHΩP

Κυκλοφορούν από τις εκδόσεις «ΔΙΟΓΕΝΗΣ»

Λύσανδρου Παπανικολάου

Από τη βυζαντινή στη νεοελληνική κοινότητα — Εσωτερική ιστορία της τουρκοκρατίας στην Ελλάδα.

(Αθήνα 1995)

Από τη θεοκρατία στη δημοκρατία — Δυο αιώνες νεοελληνικής ιστορίας

(Αθήνα 1997)

Η εξέλιξη από τη μεσαιωνική βυζαντινή αυτοκρατορία στο ελληνικό εθνικό κράτος αποτελεί γενικά το θέμα των δυο αυτών βιβλίων. Γιατί το νεοελληνικό κράτος ήταν το πρώτο ανεξάρτητο εθνικό κράτος που ξεπρόβαλε από τα ερείπια της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Και όπως αποκαλύπτει η ανάπτυξη της νεοελληνικής αυτοδιοικούμενης κοινότητας από τη βυζαντινή κοινότητα της υπαίθρου, που εξετάζεται στο πρώτο βιβλίο, η οθωμανική αυτοκρατορία δεν αποτελούσε παρά την οργανική συνέχεια της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Τη μετάβαση από το θεοκρατικό καθεστώς της τουρκοκρατίας όπου η εκκλησία αποτελούσε «κράτος εν κράτει», στην αβασίλευτη δημοκρατία, σαν την αναγκαία πολιτική μορφή ύπαρξης του ελληνικού εθνικού κράτους, παρακολουθεί ειδικότερα το δεύτερο βιβλίο.

ΠΕΡΙΕΡΓΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΣΥΜΒΑΙΝΟΥΝ ΣΤΟ ΒΟΛΟ

Ο νομάρχης Πάνος Σκοτινιώτης -γνωστός στέλεχος του ΣΥΝ, πρώην βουλευτής και υπουργός- διοργανώνει συλλαλητήριο για να αναδείξει τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο νομός Μαγνησίας. Το συλλαλητήριο έχει σαφώς αντικυβερνητικό χαρακτήρα και, ενώ οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ Α. Τζαννής και Ροδούλα Ζήση απουσιάζουν από την εκδήλωση, ο τρίτος βουλευτής Αλέκος Βούλγαρης -πρώην γεν. γραμματέας του ΥΠΕΧΩΔΕ και φίλος του Κ. Λαλιώτη- καθώς και ο γραμματέας της νομαρχιακής του ΠΑΣΟΚ βρίσκονται στην πρώτη γραμμή... Πολύ καλό το κόλπο. Και τον πόνο του κοσμάκη συμμεριζόμαστε, και την αντιπολίτευσή μας στον Τσουκάτο κάνουμε, και τη φιλοσημιτική ομάδα μέσα στο κίνημα αδειάζουμε. Και αν χάσουμε τις επόμενες εκλογές, εξασφαλίζουμε την έδρα. Μήπως ο πρωθυπουργός έχει χάσει ελαφρά τον έλεγχο;

Α.Δ.

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΤΟΥ ΘΑΤΣΕΡΙΣΜΟΥ ΠΛΑΝΑΤΑΙ ΠΑΝΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ;

Η Θάτσερ είχε πει: «Δεν υπάρχει κοινωνία, μόνο άτομα και οικογένειες». Ο Τόνι Μπλαιρ, αρκετά πριν από τη θριαμβευτική εκλογική του νίκη, διαβεβαίωσε πως δεν θα πειράξει το έργο της Θάτσερ: ίσως είχε πεισθεί ότι η κοινωνία έχει θρυμματιστεί σε άπειρους «χώρους επιβίωσης», με χαμένες τις παλιές συλλογικότητες ή ακόμη ότι υποστηρίζοντας τα ασθενέστερα και περιθωριοποιούμενα κοινωνικά στρώματα δεν «βγάζει» κυβέρνηση. Έτσι δήλωσε πως «είμαστε κεντρώοι» και έτσι έγινε αποδεκτός από το Σίτυ, δεν είχε πια τόσο ανάγκη τα τσακισμένα κιόλας από τη Θάτσερ συνδικάτα.

Έτσι, έφτιαξε τους «νέους Εργατικούς» κατά κάποιον τρόπο όπως ο κ. Σημίτης προσπαθεί να φτιάξει το «νέο ΠΑΣΟΚ», παρ' ότι δεν μοιάζει τόσο εύκολο λόγω ιστορικοκομματικών διαφορών. Σπανίως τελευταία ακούστηκε τόσο συχνά και καθοριστικά το όνομα της Θάτσερ χωρίς εκείνη τη δυσάρεστη αποκρηκτική χροιά: ακόμη και για τους αντιπάλους της έκανε έγκαιρα και κάπως βίαια πράγματα που έπρεπε να γίνουν ή αλλιώς διείδε τα επερχόμενα σχεδόν κατακλυσμαία γεγονότα.

Ποια γεγονότα; Μα η παγκοσμιοποίηση που άρχισε να πλανάται σαν αλλιώτικο δυσοίωνο φάντασμα πάνω από το «πλανητικό χωριό», για ορισμένους που μοιάζει να πληθαίνουν οι φωνές τους ορίζεται και σαν εφιάλτης ή σαν μια απειλητική «Αυτοκρατορία της τεχνολογίας».

Αν πράγματι «δεν υπάρχουν κοινωνικά παρά μόνο άτομα και οικογένειες», τότε τι γίνεται και πώς οργανώνονται οι αντιστάσεις; Αν πράγματι, όπως συχνά τελευταία επισημαίνεται, 200 ή 500 μεγάλες πολυεθνικές ελέγχουν την παγκόσμια οικονομία και κατ' επέκταση τις πολιτικές αποφάσεις, τι ακριβώς μπορεί να κάνει και τι εναλλακτικό πρόγραμμα να προτείνει μια σοσιαλδημοκρατική εργατική κυβέρνηση;

Η βρετανική Γκάρντιαν προειδοποιούσε κιόλας ενάντια στην καλλιέργεια αυταπατών: «με την άνοδο των εταιρειών, πολλές από τις οποίες είναι μεγαλύτερες από χώρες, τα εθνικά κράτη και οι λαοί ενδέχεται να έχουν μικρότερα περιθώρια απόφασης από ποτέ άλλοτε». Και λίγο

πιο κάτω, μιλώντας για την επέλαση των ιδιωτικοποιήσεων, έγραφε: «Ό,τι βλέπουμε σήμερα ενδέχεται να αποδειχθεί μια από τις μεγαλύτερες μεταβολές στις εξουσιαστικές σχέσεις από την αρχή της δυτικής αποικιοκρατίας»· σχέσεις διαμορφωμένες εν πολλοίς από τις ισχυρότερες εταιρείες που είναι «αντιδημοκρατικές και ανεξέλεγκτες» (αναδημοσίευση από την Καθημερινή).

Αυτή η παγκοσμιοποίηση δεν είναι αυτή που οραματίστηκε η μαρξιστική Αριστερά, μάλλον είναι εναντίον της: είναι ένας διεθνισμός στερούμενος ανθρωπίνου σκοπού και περιεχομένου, με τις κοινωνικές συλλογικότητες στη γωνία. Είναι η αποθέωση του εργαλειακού Λόγου, αυτού του Λόγου που ξέφυγε από τις προβλέψεις της Αριστεράς και αυτής της οικονομίας που τιμώρησε τον οικονομισμό της καταπατώντας συνάμα τα καλά της αισθήματα.

Καταπατώντας, επίσης, και διαστρέφοντας με έναν απρόσμενο τρόπο τον δικό της διεθνισμό, που 'κουβαλούσε κομμάτια από την έννοια της «αδελφότητας» της γαλλικής επανάστασης, που σημαίνει εν δικαιοσύνη και ελευθερία.

Αυτή η έννοια μοιάζει σήμερα να ηττήθηκε: βλέπει έντρομη και αμήχανη απέναντί της την ανηλεή ανταγωνιστικότητα σε μια εποχή κυριαρχίας των εταιρειών. Σχεδόν η απεγνωσμένη ανάγκη επιδίωξης ενός ατομικού και εργασιακού «ζωτικού χώρου», κάτι σαν αυτό που δραματουργικά μας περιέγραψε πριν από μερικά χρόνια ο Χάρολντ Πίντερ.

Αυτές οι έννοιες της Αριστεράς πράγματι έχουν χάσει το παιχνίδι για το προβλεπτό μέλλον; Και αυτή η ματαιωμένη υπόκωφη «αδελφότητα» που έλαμψε στα μάτια κάποιων αγωνιστών του 1789 μπορεί να πάρει άκριτες επιθετικές μορφές από μειοψηφίες του σύγχρονου περιθωρίου, που δεν είναι παρά ένα κομμάτι ανάλγητα παραγκωνισμένο της κοινωνίας, παρακινούμενες από αισθήματα αδήριτα απόρριψης και αδιεξόδου.

Το νέο φάντασμα που νίκησε το παλιό μπορεί να πληρωθεί απρόβλεπτα ακριβά.

Δημήτρης Καϊσης

ΣΕ ΛΙΓΟ ΚΑΙΡΟ ΕΤΟΙΜΑΡΟΥ ΝΑ
ΑΚΟΥΣΕΙΣ ΟΤΙ Ο ΚΑΤΣΑΝΕΒΑΣ ΣΧΕ-
ΔΙΑΖΕ ΚΙΝΗΜΑ.

ΤΑ ΕΝΝΟΜΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΨΥΧΑΡΗ

Η ΕΝ ΓΕΝΕΙ καλώς πληροφορημένη Ελευθεροτυπία έδωσε την γραμμή που θα ακολουθήσει ο εισηγητής σύμβουλος κ. Μπριόλας στο Συμβούλιο Επικρατείας, στις προσφυγές εναντίον του διορισμού Ψυχάρη: Απόρριψη για τυπικούς λόγους, αλλά και αποδοχή ότι ο Ψυχάρης δεν έχει τα τυπικά προσόντα (φύλλο της 5ης Μαΐου). Λέει η εισήγηση ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν έννομο συμφέρον.

Δεν είμαι πρόχειρος για να αναλύσω αυτό το συγκεκριμένο συμφέρον. Ίσως να το έχουν μόνο οι συνυποψήφιοι του Ψυχάρη, δηλαδή ουδείς, αλλά μακάρι η απόφαση να συγκινήσει εισαγγελέα να επιληφθεί αυτεπαγγέλτως του άλλου θέματος, των προσόντων επιτέλους.

Σ. Καφαντάρης

ΜΠΑΜΠΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΙΑ ΓΙΑ ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ

ΑΓΑΝΑΚΤΕΙ το πανελλήνιον διότι «σπιλώνεται η μνήμη του Αντρέα από την υπόθεση της βίλλας». Πώς σπιλώνεται δηλαδή; Ο ίδιος δεν πούλησε κάτι το οποίον δεν του ανήκε; Πώς λέγεται αυτή η πράξη; Δεν λέγεται απάτη; Και εάν η πώληση-απάτη έγινε εν γνώσει των παιδιών, αυτό δεν δείχνει τη σημερινή τους εξαχρείωση; Και αν ο Αντρέας δεν υπολογίζει τους νόμιμους κληρονόμους, που είναι τα ίδια του τα παιδιά, αυτό δεν λέγεται επίσης ηθική εξαχρείωση; Και εάν κανείς τους δεν εγνώριζε σε ποιον άφηνε τη βίλα η Σοφία Μινέικο, πώς και δεν αναρωτήθηκαν πριν την πώληση: «Τίνος είναι η βίλα βρε παιδιά;». Και το ότι δεν αναρωτήθηκαν, αυτό δεν δείχνει ενοχή; Καμία μνήμη επομένως δεν σπιλώνεται. Απλώς «τα στερνά τιμούν τα πρώτα»...

Α.Δ.

•Ενθυμούμαι τον υπουργό Εξωτερικών κ. Πάγκαλο, σε τηλεοπτική του συζήτηση, να ισχυρίζεται πως δεν έχει ιδιαίτερη σχέση με το Συγκρότημα, που τον έχει συχνά πολεμήσει ανηλεώς. Προφανώς, τις συνομιλίες του με την ομολογία του της Τουρκίας, τις έδωσε στον κ. Ψυχάρη η... Τσιλλέρ!

Η.Κ.

ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ '97: ΚΑΙ ΜΟΥΣΚΕΜΕΝΗ ΚΑΙ ΔΙΑΣΠΑΣΜΕΝΗ

Μια χούφτα άνθρωποι -η συντριπτική τους πλειοψηφία συνδικαλιστές, βουλευτές, υπουργοί και λοιποί επίσημοι- ανταποκρίθηκαν στο καθιερωμένο πρωτομαγιάτικο κάλεσμα της ΓΣΕΕ στο Πεδίον του Άρεως. Λιγότεροι από κάθε άλλη χρονιά. Και όταν η βροχή δυνάμωσε, οι ομπρέλες έμοιαζαν περισσότερες απ' τους συγκεντρωμένους. Οι εξωκοινοβουλευτικές οργανώσεις της Αριστεράς έστειλαν το δικό τους πρωτομαγιάτικο μήνυμα απ' την πλατεία Ομονοίας. Η προσέλευση του κόσμου μια απ' τα ίδια. Το ΚΚΕ προτίμησε να τιμήσει την 1η Μάη μόνο του στο Σύνταγμα, κάνοντας επίδειξη δύναμης προς τις υπόλοιπες παρατάξεις και αποδεικνύοντας ότι οι ψηφοφόροι του εξακολουθούν να συμμετέχουν σε «μαζικές εκδηλώσεις». Διασπασμένη και μουσκεμένη πέρασε κι έφυγε η φετινή πρωτομαγιά. Και να σκεφτεί κανείς ότι υπήρξαν μαζικές εκδηλώσεις και συγκρούσεις με την Αστυνομία μέχρι και στη Ζυρίχη. Αλλά στην «εκσυγχρονισμένη» Ελλάδα, όπως εύστοχα παρατήρησε με σκίτσο του στην Αυγή ο Ανδρέας Πετρουλάκης, το κίνημα διασπάται πλέον ανάμεσα σε βουνό και θάλασσα...

Λ.Β.

marie claire

ΤΟ ΒΗΜΑ

«Το Βήμα» αποκαλύπτει η ακριβώς σιγήσαν οι δύο υπουργοί

Πάγκαλος και Τσιλλέρ: ο άγνωστος διάλογος

«Πάγκαλος στο Αιγαίο»

ΑΝΑΠΤΥΞΗ - ΟΧΙ ΘΥΣΙΕΣ

ΔΩΣΕ ΚΑΙ ΣΕ ΜΕΝΑ, ΔΗΜΑΡΧΕ!

Τεράστιες δαπάνες πραγματοποιεί εδώ και πολύ καιρό ο Δήμος Αθηναίων για την πληρωμή κινητών τηλεφώνων των συνεργατών του δημάρχου Δημήτρη Αβραμόπουλου. Παρά τα επανειλημμένα ερωτήματα, στις συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου, από τις παρατάξεις της αντιπολίτευσης, ο κύριος δήμαρχος κωφεύει αποφεύγοντας ν' απαντήσει για να δικαιολογήσει τ' αδικαιολόγητα. Οι σύμβουλοί του συνεχίζουν να σπαταλούν ανεξέλεγκτα το υπερχρεωμένο ταμείο του πρώτου δήμου της χώρας και ν' απολαμβάνουν τα «επιτεύγματα της τεχνολογίας». Γιατί όχι; Μήπως, έτσι κι αλλιώς, απ' την τσέπη τους τα έβαλαν;

Λ.Β.

ΑΙΣΘΗΤΙΚΟ Η ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΚΙΤΣ;

- Τι είναι πιο επιζήμιο για το έθνος αγαπητοί συνεθνεώτες;
- Οι εκπομπές των χρυσών κουφέτων ή, ας πούμε, η στημένη συνέντευξη του πρωθυπουργού σε τρεις δοτούς δημοσιογράφους;

Προσωπικά θεωρώ αναμφισβήτητη τη δεύτερη και τούτο γιατί το πολιτικό κιτς διαβρώνει και διαφοροποιεί τις αξίες πολύ πιο αποτελεσματικά από το αισθητικό. Έτσι, για παράδειγμα, αφού το περιοδικό *Nitro* -και τα θυγατρικά του- προπαγάνδισε τις απόψεις του πρωθυπουργού και έχτισε με κάθε σοβαρότητα σε προηγούμενα τεύχη του το εκσυγχρονιστικό προφίλ του κυρίου Σημίτη, επιστρέφει τώρα με νέες αποκλειστικότητες: τα μυστικά και τις τεχνικές της παρεξηγημένης τέχνης του αυνανισμού. *Tale quale!* Έτσι, για να δέσει το γλυκό. Αυτό είναι, λοιπόν, που με ενοχλεί περισσότερο στη μεταμοντέρνα συνθήκη: ότι δηλαδή όλα πάνε με όλα και ότι ο πρώτος πονηρός μπορεί να ανακατεύει τη σαλάτα κατά το δοκούν και χωρίς ουδεμία συνέπεια. Όθεν αντί να κατατίθεται πολιτική και να εκφέρεται πολιτικός λόγος, βλέπουμε να καταστρώνονται οι στρετηγικές του marketing και η πολιτική των ισορροπιών μέσω των ΜΜΕ. Συνακόλουθη υπήρξε η παρουσία του φιλομειδούς κ. Αβραμόπουλου, πρώτου πολίτη του πρώτου δήμου της χώρας, στην εκπομπή «Viva Τράγκας». Και εδώ, βέβαια, αναρωτιέται κανείς ποιος νομιμοποιεί ποιον. Αλλά δεν είναι της ώρας τοιαύτα φιλοσοφικά ζητήματα.

Απλώς αποτελεί το άκρον άωτον της υποκρισίας να βγαίνουν και να τα «ρίχνουν» κατά το κοινώς λεγόμενον εναντίον της αθώας κ. Πάνια και της εκπομπής της, η οποία ούτως ή άλλως με άδολη πρωτοχριστιανική αγάπη και αυτοφνή μαγκιά αγκαλιάζει όλους τους προβληματισμούς και τους βεβαρημένους με τις ανάγκες τους, προσκομίζοντας αυτό ακριβώς που θέλουν, δηλαδή να καταστούν τηλεοπτικές εικόνες. Η ύπαρξη της κ. Πάνια δεν απειλεί την αισθητική ή την πνευματική υπόσταση κανενός. Υπάρχει μόνο για όσους την επιζητούν ή την χρειάζονται και για κανέναν άλλο. Το πολιτικό κιτς, όμως, που προανέφερα, μας αφορά όλους έστω και ερήμην μας, γιατί ενώ δεν συνιστά πολιτική ιδεολογία, εντούτοις καταλήγει σε πολιτική παραχάραξη και αγυρτεία διαμορφώνοντας τις τύχες, τη συμπεριφορά και την κουλτούρα του τόπου.

Από την άλλη πλευρά, η συντριπτική πλειοψηφία των συνεθνεωτών μας σπεύδουν να μελετήσουν το αυνανιστικό alter ego τους σε όλα αυτά τα περιοδικά της περιφερόμενης ηλιθιότητας ή κάθονται στα σοβάρα να ενημερωθούν από τον κ. Ευαγγελάτο του ΣΚΑΪ και από όσα συγκλονιστικά καταγγέλλουν οι φινελίστ των καλλιτεχνικών του... 1821!

Ανάλογα προβάλλονται οι τελευταίες εξελίξεις του σίριαλ των Διαθηκών και των βλαστών Παπανδρέου, φορέων ενός πραγματικά βαρέος ονόματος που μοιάζει στην κυριολεξία να τους συνθλίβει. (Ίσως γι' αυτό το εν λόγω σίριαλ θα έπρεπε να ονομαστεί *Αγάπη μου συρρίκνωσα τα παιδιά*). Ιδοῦ, λοιπόν, εν ολίγοις το ατελείωτο παραπολιτικό κιτς που «παίζει» διαρκώς προ των οφθαλμών μας ώστε να ωχριά κάθε ανάλογο αισθητικό και ώστε να ισχύουν αποκλειστικά οι «αξίες» της ιδιότυπης τηλεοπτικής δημοκρατίας μας...

Μάνος Στεφανίδης

ΕΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ – ΠΟΥ ΔΕΝ ΚΡΥΒΕΙ

Δεν χρειάστηκε να ανατρέξει στα αρχεία του, ούτε χρειάστηκε να μετονομάσει ή να αποκρύψει γεγονότα και συμβάντα ο **Μιχάλης Παπακωνσταντίνου**. Κι όμως. Το βιβλίο του *Η ταραγμένη εξαετία (1961-1967)*, που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Προσκήνιο και παρουσιάστηκε σε δημόσια εκδήλωση την περασμένη Τετάρτη αξίζει να διαβαστεί. Δεν υπάρχουν πολλά πολιτικά πρόσωπα που να τολμούν με παρρησία να λένε τα πράγματα με το όνομά τους – όπως ακριβώς φαίνεται και στο απόσπασμα που παραθέτουμε:

«Είχε μειωθεί επιτέλους αυτό το φθινόπωρο, η αντικυβερνητική έξαρση στο στράτευμα, συμμαζεύθηκαν οι πολιτικο-λογούντες αντικυβερνητικοί, είχαμε κάποιο αποτέλεσμα από τα μέτρα που εφαρμόσαμε, η γελοιοποίηση που ακολούθησε την προσπάθεια μετονομασίας του Στρατού Ήρρας μας είχε ευνοήσει. Πιστεύαμε πως μπαίναμε σε καλλίτερο δρόμο, η κυβέρνησή μας παρά τις κρίσεις που κάθε τόσο περνούσαμε, φαινόταν ότι θα ήταν κυβέρνηση τετραετίας και βλέπαμε προς το μέλλον με εμπιστοσύνη. Όχι πως η αντιπολίτευση είχε αντιληφθεί ότι όλοι μας είχαμε καθήκον να αποτρέψουμε κάποιο μελλοντικό -και πολύ αγνά τότε διαφανόμενο- πραξικόπημα ή ότι σκοπός μας δεν ήταν να κομματικοποιήσουμε και πάλι το στράτευμα, για το κόμμα μας αυτή τη φορά. Οι ακροδεξιοί κύκλοι ήθελαν δικό τους το στράτευμα, όπως και το παλάτι. Πλην πολύ λίγων που θα πήγαιναν κάποτε, σε κάποιο μέλλον, με τη χούφτα, οι υπόλοιποι, όλοι ανεξαιρέτως, πλήρωσαν -μαζί με μας- την ασταμάτητη, άσκοπη και παραλογική αντιπολίτευση, τον σχεδόν πόλεμο εναντίον μας, στον οποίον είχαν με περίπου θρησκευτικό ζήλο επιδοθε-ί.

Η ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ Κ. ΛΟΥΚΑ ΠΑΠΑΔΗΜΟΥ ΣΤΗ Γ.Σ. ΤΩΝ ΜΕΤΟΧΩΝ

• Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η ελληνική οικονομία χαρακτηρίστηκε, το 1996 από τη συνέχιση των τάσεων που είχαν διαμορφωθεί τα δυο προηγούμενα έτη. Η πρόοδος προς την κατεύθυνση της νομισματικής σταθερότητας συνεχίστηκε με την περαιτέρω αποκλιμάκωση του πληθωρισμού, τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος και την σταθεροποίηση της σχέσης του δημόσιου χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν, ενώ για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια, σταθεροποιήθηκε η συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής και μάλιστα με παράλληλη πτώση των επιτοκίων. Ταυτόχρονα, η οικονομική δραστηριότητα εισήλθε σε φάση ανάκαμψης, με αποτέλεσμα ο ρυθμός ανόδου του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος να υπερβεί τον μέσο αντίστοιχο ρυθμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Παράλληλα, όμως, με τα σημαντικά επιτεύγματα, που αφορούν την ονομαστική και πραγματική σύγκλιση της οικονομίας προς τις επιδόσεις των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ορισμένες προϋπάρχουσες μακροοικονομικές ανισορροπίες επιδεινώθηκαν. Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών διευρύνθηκε, ενώ η ανεργία σημείωσε μικρή περαιτέρω άνοδο, παρά την αύξηση της απασχόλησης. Οι εξελίξεις αυτές αντανακλούν, σε κάποιο βαθμό, τις επιπτώσεις εξωγενών παραγόντων αλλά και τη συνδυασμένη επίδραση διαρθρωτικών χαρακτηριστικών της οικονομίας και του μίγματος της οικονομικής πολιτικής που ασκήθηκε.

Επομένως, βασική πρόκληση για την οικονομική πολιτική είναι να συνδυαστεί η πορεία προς τη νομισματική σταθερότητα και τη δημοσιονομική εξυγίανση με τη διεύρυνση και ποιοτική αναβάθμιση του παραγωγικού δυναμικού της χώρας, ώστε να καταστεί εφικτή η σταδιακή απορρόφηση της ανεργίας και η επίτευξη εξωτερικής ισορροπίας.

• ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΟΗΣΗ

Όμως, η ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης θα απαιτήσει εντονότερη και μακρόχρονη προσπάθεια, όχι

μόνο επειδή είναι δυσχερής η αναγκαία διεύρυνση της φορολογικής βάσης, αλλά και λόγω των δυσκολιών περιστολής των δαπανών, που οφείλονται στην αποτελεσματική διαχείριση πολλών δημοσίων φορέων και επιχειρήσεων, τις μελλοντικές ακάλυπτες υποχρεώσεις ασφαλιστικών οργανισμών, καθώς και τις συσσωρευμένες υποχρεώσεις φορέων και επιχειρήσεων, οι οποίες εκτιμάται ότι τελικά θα επιβαρύνουν σε μεγάλο βαθμό τον κρατικό προϋπολογισμό.

Επιπλέον, παρά τη συντελούμενη σημαντική βελτίωση της υποδομής, ιδιαίτερα στους τομείς των συγκοινωνιών και τηλεπικοινωνιών, οι γνωστές διαρθρωτικές αδυναμίες της παραγωγής παραμένουν. Η περιορισμένη παραγωγική βάση, η ποιοτική ανεπάρκεια πολλών προϊόντων και υπηρεσιών, η συγκριτικά χαμηλή παραγωγικότητα της εργασίας, καθώς και δυσκαμψίες και ατέλειες στις αγορές, επηρεάζουν αρνητικά την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας μέσα στο νέο περιβάλλον της παγκοσμιοποίησης των αγορών και του εντεινόμενου διεθνούς ανταγωνισμού. Οι διαρθρωτικές αδυναμίες της παραγωγικής διαδικασίας περιορίζουν την αναπτυξιακή προοπτική της χώρας από την πλευρά της προσφοράς και, αν δεν αντιμετωπιστούν εγκαίρως, οι συνέπειές τους θα καθίστανται περισσότερο εμφανείς στα επόμενα έτη, ιδιαίτερα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, αλλά και στην

ανεργία. Η προβλεπόμενη επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας, στα αμέσως επόμενα χρόνια, δεν θα αποδειχθεί διατηρήσιμη μεσοπρόθεσμα, αν το παραγωγικό δυναμικό της οικονομίας δεν αυξάνεται με ρυθμό αντίστοιχο με την επέκταση της εγχώριας ζήτησης.

Οι διαπιστώσεις αυτές οδηγούν σε τρία συμπεράσματα, σχετικά με τις κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής.

Πρώτον, είναι απολύτως αναγκαία η συνέχιση, με συνέπεια και επιμονή, της μακροοικονομικής πολιτικής που ακολουθείται τα τελευταία έτη.

Δεύτερον, η αποτελεσματικότητα της σταθεροποιητικής μακροοικονομικής πολιτικής θα ενισχυθεί και η μετάβαση στο ενιαίο νόμισμα θα είναι ομαλότερη, αν βελτιωθεί ο συνδυασμός των μέσων άσκησης πολιτικής, ώστε η νομισματική και συναλλαγματική πολιτική να μην επωμίζονται δυσανάλογα μεγάλο μέρος της σταθεροποιητικής προσπάθειας.

Το τρίτο, και ίσως το κυριότερο, συμπέρασμα είναι η μεγάλη σημασία της άμεσης προώθησης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων σε όλους τους τομείς της οικονομίας.

Η υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση. Απαιτεί μεταβολές, όχι μόνο στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των αγορών, των παραγωγικών μονάδων και του δημόσιου τομέα, αλλά και στη νοοτροπία και συμπεριφορά. Η κατανόηση της σημασίας, για την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση, της διαρθρωτικής προσαρμογής και η συναίνεση των κοινωνικών εταίρων για τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις, αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για την ομαλή και επιτυχή πραγματοποίησή τους. Ο ουσιαστικός και ειλικρινής διάλογος μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και της κυβέρνησης αναμένεται ότι θα συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση. Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας δεν είναι απαραίτητη μόνο για την επίτευξη διατηρήσιμης οικονομικής ανάπτυξης και την αποτελεσματική συμμετοχή της Ελλάδος στη νομισματική ένωση. Είναι και θέμα εθνικής σημασίας, γιατί συνδέεται με το ρόλο και το μέλλον της χώρας στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Ο Εθνάρχης στο Αρχείο

του Απόστολου Διαμαντή

Νομίζουν μερικοί πως είναι εύκολο να προεκτείνουν τις πολιτικές τους φαντασιώσεις, τον προπαγανδιστικό πολιτικό τους λόγο, στο χώρο της ιστορίας. Πως, δηλαδή, χρησιμοποιώντας τη φτηνή πολιτική επιχειρηματολογία, θα μπορέσουν να στριμώξουν τα γεγονότα του παρελθόντος στις ιδιοτελείς επιδιώξεις του παρόντος. Το αποτέλεσμα μιας τέτοιας αφελούς σκέψης είναι συνήθως τραγελαφικό. Και έτσι η δημοσίευση των «Αρχείων Καραμανλή», αναμετρώμενη με την ιστορία, κατέληξε να γίνει το καθημερινό αστείο των βραδινών ειδήσεων.

Ηταν τόσο αφελής η προσπάθεια των Καραμανλικών «ιστορικών», που δεν άντεξε ούτε σε μια απλή απάντηση του τέως – ο οποίος υπενθύμισε στους ανήτους των αρχείων πως «στο σπίτι του κρεμασμένου δεν μιλάνε για σχοινί». Και είναι προκλητικό να αποδίδουν οι πολιτικοί – που προήλθαν από τα ανάκτορα, που συνεργάστηκαν μαζί τους, που χειρίστηκαν την πολιτική κρίση της περιόδου '61-'67 – στον Κωνσταντίνο Γλύγκσμπουργκ όλη την ευθύνη για τη δικτατορία. Ας κωδικοποιήσουμε λοιπόν μερικά συμπεράσματα και ας ξαναθυμηθούμε κάποιες από τις πράξεις του εθνάρχη Καραμανλή και του μεγάλου ηγέτη Αντρέα, των ανθρώπων δηλαδή που έτυχε να πρωταγωνιστήσουν στην κρίσιμη αυτή περίοδο.

1. 1955-1963. Ο Κ. Καραμανλής, ένας άγνωστος σχεδόν πολιτικός που ειδικεύεται στο να φτιάχνει δρόμους, επιβάλλεται από τα Ανάκτορα ως αρχηγός του Συναγερμού και γίνεται ένας ουσιαστικά και τυπικά δοτός πρωθυπουργός. Ήταν, όπως το είπε ο Γ. Παπανδρέου, «προϊόν δύο κυριών: Μιας Επισήμου και μιας Καθημερινής». Ο Καραμανλής και η ΕΡΕ πολιτεύτηκαν μέσα σε ένα εξαιρετικά ευνοϊκό οικονομικά περιβάλλον – προϊόν κυρίως της αμερικανικής οικονομικής βοήθειας, των ευρωπαϊκών πιστώσεων, και των μέτρων Μαρκεζίνη του '53, που έθεσαν τις βάσεις για την μεταπολεμική οικονομική ανάπτυξη¹. Στηρίζοντας την οικονομική του πολιτική στον τομέα των κατασκευών κυρίως, ο Καραμανλής υπονόμισε ουσιαστικά την αναπτυξιακή αυτή πορεία και ταυτόχρονα

έθεσε τις βάσεις για τον υδροκεφαλισμό της προτεύουσας και την καταστροφή της.

Μετά τις εκλογές βίας και νοθείας του '61, η ΕΡΕ και ο Καραμανλής δίνουν μάχες οπισθοφυλακής, μάχες παρασκηνίων και ανα-

**Ο Κ. Καραμανλής είναι
προϊόν των εκτάκτων
μετεμφυλιακών
καταστάσεων στην
Ελλάδα και πολιτεύτηκε
μέσα στα πλαίσια που
όριζαν οι μηχανισμοί του
κράτους και η
αμερικανική εξωτερική
πολιτική.**

κτορικών σκευωριών, καθώς την εκσυγχρονιστική προοπτική την οικειοποιείται αποκλειστικά ο Γ. Παπανδρέου και η ΕΔΑ. Η φυγή του Καραμανλή στο Παρίσι αυτή την πραγματικότητα υπαινίσσεται. Ο Κα-

ραμανλής είναι πλέον εκτός παιχνιδιού.

2. 1963-1967. Η ταραγμένη αυτή τετραετία σφραγίστηκε από δύο μεγάλα γεγονότα. Τη σύγκρουση Παπανδρέου-Παλατιού, που ήταν προϊόν κυρίως της τυχοδιωκτικής πολιτικής του Αντρέα και της αποστασίας του '65. Κατάληξη μοιραία η δικτατορία του '67, η οποία ήρθε σαν φυσικό επακόλουθο της αμφισβήτησης του θεσμού της βασιλείας και της δημιουργίας πολιτικού αδιεξόδου, σε μια περίοδο όπου το μετεμφυλιακό κράτος δεν ήταν δυνατό να εκτονώσει την κρίση και να ενσωματώσει την ακραία πολιτική πρακτική του Αντρέα. Η υπερβολική σημασία που αποδίδεται στο ρόλο της CIA για την προετοιμασία του πραξικοπήματος, είναι μια αφελής δαιμονολογία που παραγνωρίζει τον αποφασιστικό εσωτερικό παράγοντα. Όλες οι εκθέσεις των ξένων διπλωματών και οι εκτιμήσεις των πολιτικών αναλυτών, δείχνουν πως πέρα από τις προθέσεις των ξένων μυστικών υπηρεσιών και πέρα από την απάθεια των αμερικανών προς τον Γ. Παπανδρέου, η πραγματοποίηση τελικώς του πραξικοπήματος ήταν αποτέλεσμα του πλήρους πολιτικού αδιεξόδου στο οποίο είχε περιέλθει η χώρα.

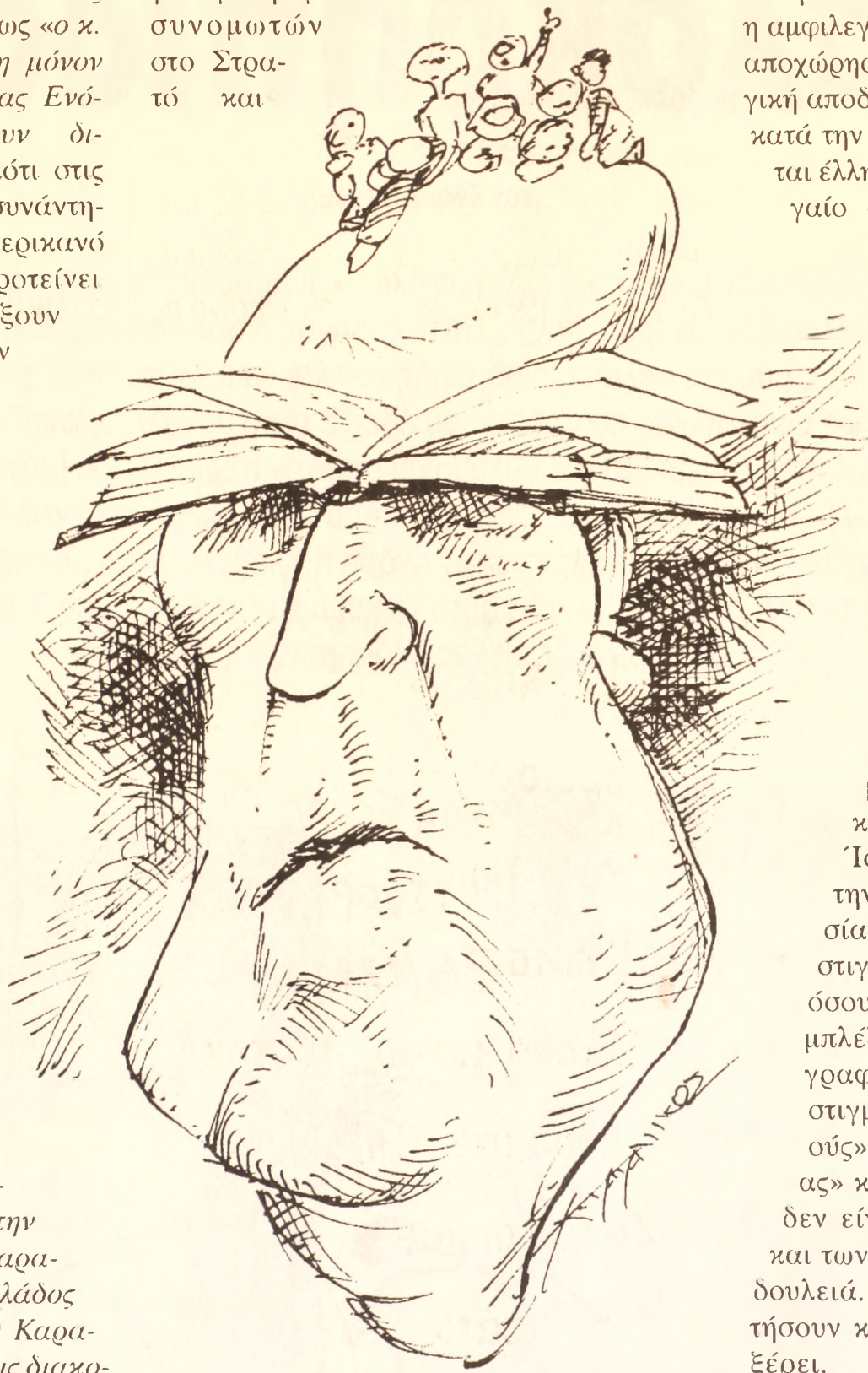
Άλλωστε η πιθανότητα στρατιωτικής εκτροπής ήταν κάτι το οποίον εσுζητείτο σοβαρά ακόμη και από στελέχη των πολιτικών κομμάτων. Ο Γεώργιος Ράλλης, με την αφοπλιστική του αφέλεια απάντησε ως εξής στον Τέως, όταν αυτός του υπενθύμισε το φλερτ της ΕΡΕ με την εκτροπή: «Ο Κανελλόπουλος, ο Παπαληγούρας και εγώ, σε κοινή σύσκεψη με το Βασιλιά... του είπαμε ότι εάν εκτραχυνθεί η κατάσταση και

απειληθεί η ανατροπή του πολιτεύματος, όπως προβλέπει το άρθρο 91, η κυβέρνηση θα εισηγηθεί την άρση ορισμένων άρθρων του συντάγματος».

Και ο Καραμανλής; Όσο και να προσπαθούν οι αγιογράφοι του, είναι γνωστό πως ο μετέπειτα Παράκλητος δεν απέκλειε την χρήση του στρατού για την επίλυση του πολιτικού προβλήματος – αρκεί φυσικά ο ίδιος να ανελάμβανε την αρχηγία. Ο Τέως δεν ψεύδεται καθόλου όταν λέει πως «ο κ. Καραμανλής εδέχετο να επανέλθω μόνον εφόσον ο Βασιλεύς ανέθετε εις τας Ενόπλους Δυνάμεις να επιβάλουν δικτατορίαν». Και δεν ψεύδεται διότι στις αρχές του 1967 ο Καραμανλής σε συνάντησή του στη Νέα Υόρκη με τον αμερικανό στρατηγό **Λώρις Νόρσταντ**, προτείνει στους Αμερικανούς να υποστηρίξουν μία κίνηση των στρατιωτικών στην Ελλάδα η οποία θα «οδηγούσε στο σχηματισμό ισχυρού συντηρητικού καθεστώτος υπό τον Καραμανλή». Η πρόταση του Καραμανλή προς τον Νόρσταντ μπορεί να μην είχε αποτέλεσμα, είναι όμως προφανές πως επιτάχυνε τις προετοιμασίες για την εκτροπή. Έκτοτε στις μυστικές αναφορές των κυβερνήσεων **Τζόνσον** και **Νίξον** για την κατάσταση στην Ελλάδα, η πρόταση Καραμανλή εκρησιμοποιείτο ως επιχείρημα εναντίον όσων είχαν αντιρρήσεις για το καθεστώς των συνταγματαρχών. Την πρόταση Καραμανλή προς τον Νόρσταντ αναφέρει και ο δημοσιογράφος **Σ. Σουλτσμπέργκερ** στα Απομνημονεύματά του: «Ο Νόρσταντ μου είπε ότι την άνοιξη του 1967 όταν είχε πια αποστρατευθεί και έμενε στην Ν. Υόρκη έλαβε μήνυμα από τον Καραμανλή τέως Πρωθυπουργό της Ελλάδος αυτοεξόριστο τότε στο Παρίσι. Ο Καραμανλής που αυτές τις μέρες έκανε τις διακοπές του στο Νασσάου ζήτησε επειγόντως από τον Νόρσταντ να τον δεχθεί στο σπίτι του. Πήγε αεροπορικώς στην Νέα Υόρκη, για μια μυστική ημερήσια επίσκεψη και ρώτησε τον Νόρσταντ αν αυτός θα μπορούσε να εξασφαλίσει την υποστήριξη από τις ΗΠΑ ενός πραξικοπήματος στην Ελλάδα εκείνη την άνοιξη... Προφανώς ο Καραμανλής εννοούσε το σχεδιαζόμενο πραξικόπημα από μια ομάδα ελλήνων στρατηγών, οι οποίοι συνωμοτούσαν με σκοπό να καταλά-

βουν την εξουσία στο όνομα του Βασιλέως και να επιβάλουν ένα ισχυρό συντηρητικό καθεστώς υπό τον Καραμανλή».³

Η αποκαλυπτική σύγκρουση Καραμανλή -Κωνσταντίνου σήμερα, δείχνει ακριβώς τις ενοχές και την διαπλοκή των ευθυνών. Ένας τυχοδιώκτης πολιτικός, ο **Ανδρέας Παπανδρέου**, ένας ανόητος και άπειρος Βασιλιάς, μια καλά οργανωμένη ομάδα συννομωτών στο Στρατό και

μια ΕΡΕ που στον πανικό της για την επερχόμενη παντοδυναμία της ΕΚ ζητά την αναστολή άρθρων του Συντάγματος, σύμφωνα με τη χαριτωμένη δήλωση του Ράλλη – ιδού η αχτύπητη τετράδα της δημοκρατίας στη δεκαετία του '60. Οι αφελείς αγιογράφοι του Καραμανλή πίστεψαν πως ήρθε η ώρα της ιστορίας. Και έπεσαν στο λάκο με τα φίδια. Με αποτέλεσμα να

μετατρέψουν τον Κωνσταντίνο σε θεράποντα της ιστορίας και τον νεαρό Κωστάκη σε βωβό αρχηγό. Διότι τα κατορθώματα του Καραμανλή υπό το φως της ιστορίας αρχίζουν ούτως ή άλλως να χλωμιάζουν. Στη δεκαετία του '50 μετατρέπει το Κυπριακό από ελληνοβρετανική διαφορά σε διεθνές πρόβλημα και με την πρότερη συμβολή του **Στεφανόπουλου** θέτει τους Τούρκους στην θέση του ισότιμου συνομιλητή. Ακολουθεί η αμφιλεγόμενη συμφωνία της Ζυρίχης. Η αποχώρηση από το ΝΑΤΟ το '74 και η τραγική αποδοχή της απαίτησης των Τούρκων κατά την επανένταξή μας να μην διορίζεται έλληνας διοικητής του ΝΑΤΟ στο Αιγαίο –όπως μέχρι τότε συνέβαινε–, πράγμα που συνιστά την απαρχή των τουρκικών διεκδικήσεων στο Αιγαίο. Και τέλος το κουκούλωμα της κυπριακής τραγωδίας και το κλείσιμο του φακέλου της Κύπρου.

Ο Κ. Καραμανλής είναι προϊόν των εκτάκτων μετεμφυλιακών καταστάσεων στην Ελλάδα και πολιτεύτηκε μέσα στα πλαίσια που όριζαν οι μηχανισμοί του κράτους και η αμερικανική εξωτερική πολιτική. Και πολιτεύτηκε μάλλον ανεπιτυχώς, τόσο στα οικονομικά όσο και στα εθνικά. Ίσως δεν είναι ακόμη η στιγμή για την οριστική αποτίμηση της παρουσίας του, είναι όμως η κατάλληλη στιγμή να επαναφέρουμε στην τάξη όσους νομίζουν πως μπορούν να μπλέξουν την ιστορία με τη δημοσιογραφία του συρμού. Έρθε δηλαδή η στιγμή να τελειώσουμε με του «Θεούς», τους «κατοίκους της Πολιτείας» και τα χειροφιλήματα. Η ιστορία δεν είναι δουλειά των καραμανλικών και των παπανδρεϊκών – είναι αλλωνών δουλειά. Και αν δεν μας πιστεύουν ας ρωτήσουν και τον Τέως βασιλιά μας. Κάτι ξέρει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Για μια αναλυτική θεώρηση των μεταπολεμικών οικονομικών δεδομένων βλ. Γιώργου Σταθάκη, *Το βιομηχανικό ζήτημα, 1944-1953*, Αθήνα 1989.
2. Βλ. αναλυτικά για το θέμα: Αντί, τχ. 436, 20-4-1990.
3. Βλ. Σ. Σουλτσμπέργκερ, *Υστερόγραφο με κινεζική προφορά. Απομνημονεύματα και Ημερολόγια 1972-1973*. ΝΥ. 1975, σελ. 276-277. Αναδ. στο Αντί, ό.π.

Πέραν της υφαλοκρηπίδας...

του Τάσου Παππά

Ο τύπος και γενικότερα τα μέσα ενημέρωσης, συντηρητικών και προοδευτικών αποχρώσεων, υπήρξαν επιεική με τον «εθνάρχη της μεταπολεμικής ιστορίας μας». Ήταν εμφανής η προσπάθεια δημοσιογραφικών και πολιτικών κύκλων να αποσιωπήσουν τις μαύρες σελίδες διαδρομής του και να αποθεώσουν τις κορυφαίες επιλογές του. Ο Κ. Καραμανλής είναι ίσως ο μοναδικός πολιτικός που έδειξε τόσο μεγάλη φροντίδα για την υστεροφημία του.

Η βιομηχανία «αγιοποίησής» του άρχισε να λειτουργεί από την περίοδο που μεταπήδησε στην Προεδρία της Δημοκρατίας. Συνέβαλαν σ' αυτή την εκστρατεία προθύμως ακόμα και εκπρόσωποι της Αριστεράς, οι οποίοι είχαν καταληφθεί από δέος απέναντι στον άνδρα που έβαλε τη χώρα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και νομιμοποίησε το ΚΚΕ το 1974. Έκτοτε αυτό το κομμάτι της καθ' ημάς Αριστεράς συνοδεύει ο ήκιστα τιμητικός τίτλος «καραμανλική Αριστερά».

Δεν ξένισε λοιπόν το γεγονός ότι τα καθημερινά και κυριακάτικα φύλλα πλημμύρισαν αυτές τις μέρες με τα ντοκουμέντα που περιλαμβάνονται στα αρχεία τους. Κατά κανόνα, η αναπαραγωγή έγινε χωρίς να μεσολαβήσει η κριτική ματιά του ιστορικού ή του εκπαιδευμένου αναλυτή. Ο κίνδυνος είναι προφανής. Όσοι δεν έζησαν τις περιόδους Καραμανλή, ή δεν τις μελέτησαν μέσα από τα πονήματα απροκατάλυτων επιστημόνων, είναι τελείως ανοχύρωτοι απέναντι στις ομοβροντίες και στις κολακείες που εκτοξεύονται από τις γραφίδες των επιμελητών. Αυτό που εντυπωσιάζει τον απλό αναγνώστη των αρχείων είναι το έλλειμμα πολιτικής γενναιότητας του «εθνάρχη». Έχεις την αίσθηση ότι αυτός ο άνθρωπος πορεύθηκε επί 50 και πλέον έτη στην πολιτική ζωή χωρίς να διαπράξει ούτε ένα λάθος.

Για τις εκλογές του 1961, δεν ευθύνεται αυτός· κι αν παρατηρήθηκαν εκτεταμένα φαινόμενα βίας και νοθείας δεν ήταν δικής του εμπνεύσεως, έστω κι αν το κόμμα του ευνοήθηκε σκανδαλωδώς.

Για το επεισόδιο «Λαμπράκη» αυτός δεν γνώριζε τίποτε, λες και το παρακράτος δεν αναπτύχθηκε επί της «βασιλείας» του. Όσο για τα διαδιδόμενα ότι υπήρξε ο εκλεκτός του παλατιού αυτά είναι «κακοήθειες των αντιπάλων μου». Για την επονεϊδιστή αλαλία του, την περίοδο της δικτατορίας, ψελλίζει μερικές αστείες δικαιολογίες που πείθουν μόνον τον εσμό των αυλικών του. Εμφανίζεται όμως και αγνώμων απέναντι σ' ένα λαό που τον πίστεψε και τον προिमόδοτησε με εκλογικά ποσοστά θριάμβου. Όταν ο ίδιος λαός αποφασίζει διαφορετικά για την τύχη του στολίζεται με απαξιωτικά σχόλια: «Η πείρα μου edίδαξε ότι οι Έλληνες σαν πολίτες είναι ασταθείς και ευμετάβολοι. Ψηφίζουν κατά τρόπο απερίσκεπτο ώστε αυτοί είναι κυρίως υπεύθυνοι για την αστάθεια που χαρακτηρίζει την πολιτική μας ζωή.» Τέτοιο πλεόνασμα αλαζονείας και αχα-

ριστίας ομολογουμένως δεν μπορούσε κανείς να περιμένει από έναν πολιτικό που φιλοδοξεί να μείνει στην ιστορία ως ο εγγυητής της δημοκρατίας και ο αναμορφωτής της χώρας!!!

Αν τα προεκτεθέντα έχουν πια ιστορική αξία, και πάντως αποκαλύπτουν το ήθος του αυτοβιογραφούμενου, οι απόψεις του για τα ελληνοτουρκικά, όπως κατεγράφησαν σε υπομνήματα και σε συνομιλίες που είχε με τον **Ετσεβίτ** συνιστούν κόλαφο για τους πάσης φύσεως τουρκοφάγους. Είναι γνωστό ότι οι ποικιλώνυμοι ανησυχούντες από το ενδεχόμενο διαλόγου ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία υποστηρίζουν με φανατισμό καλόγερο του μεσαίωνα την «εθνική στρατηγική», όπως εφαρμόστηκε από τον Καραμανλή αλλά και τον **Ανδρέα Παπανδρέου** και κωδικοποιείται στη φράση «καμία συζήτηση με την Τουρκία εκτός του θέματος της υφαλοκρηπίδας». Ο εθνάρχης όμως δεν ήταν τόσο αυστηρά προσκολλημένος σ' αυτή την αρχή, αφού με τον Ετσεβίτ και τους Αμερικανούς συζητούσε και άλλα ζητήματα που έθεταν οι Τούρκοι στις επίσημες και ημιεπίσημες επαφές. Έτσι στις συνομιλίες που είχε με τον Ετσεβίτ το 1975, όταν ο τούρκος πολιτικός έθεσε ζήτημα αποστρατικοποίησης των νήσων ο Καραμανλής απάντησε ως εξής: «ο ισχυρισμός ότι παρέβημεν διεθνείς συμφωνίες μερικώς μόνο είναι αληθής. Γιατί τα πρακτικά της υποεπιτροπής που ασχολήθηκε με την υπόθεση στη Λωζάνη, υποδείκνυναν ότι, αν και η αποστρατικοποίησης των νήσων είχε γίνει αποδεκτή, η εφαρμογή του όρου αυτού δεν θα αποστερούσε αμύνης στα νησιά, εις περίπτωσιν απειλής. Το θέμα αυτό μπορεί να διευθετηθεί κατά τρόπο καλύπτοντα τις απαιτήσεις ασφαλείας αμφοτέρων των χωρών όταν αρθεί η απειλή.» Τι το διαφορετικό άραγε εκστόμισε, προ μηνών, ο υπουργός Εξωτερικών **Θ. Πάγκαλος** και έσπευσαν σχεδόν οι πάντες να τον αποδοκιμάσουν, εγκαλώντας τον για προδοσία;

Μερικά χρόνια αργότερα, τον Αύγουστο του 1979, ο πρεσβευτής των ΗΠΑ στην Αθήνα **Μακ Κλόσκι** ρώτησε την κυβέρνηση Καραμανλή αν «η Ελλάς θα παρητείτο της επεκτάσεως των χωρικών της

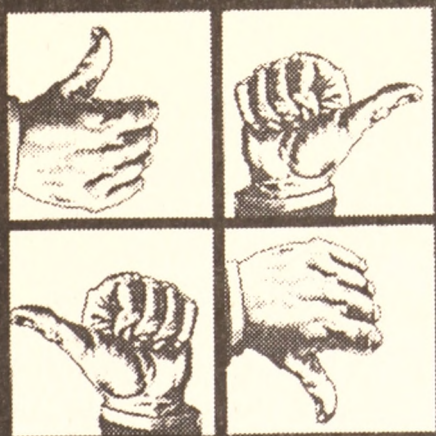
υδάτων σε 12 μίλια εάν η Τουρκία απεδέχετο την υπογραφή συμφώνου μη επιθέσεως». Έλαβε την ακόλουθη απάντηση: «ο κ. πρωθυπουργός απάντησε αρνητικώς και εξήγησε ότι το θέμα των χωρικών υδάτων θα μπορούσε να εξεταστεί μέσα στα πλαίσια συνολικής ρυθμίσεως των προβλημάτων του Αιγαίου». Στα πλαίσια, λοιπόν, συνολικής ρυθμίσεως, πράγμα που σημαίνει ότι ο Κ. Καραμανλής αποδεχόταν την πάγια τουρκική θέση πως μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας υπάρχουν και άλλα, πέραν της υφαλοκρηπίδας, θέματα προς συζήτηση. Όταν κάτι ανάλογο φάνηκε ότι δρομολογεί η σημερινή κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ την ξεφώνισαν εν σώματι δεξιοί, σοσιαλιστές και κεντροαριστεροί εθνικόφρονες...

ΣΑΛΟΝΙΑ ΚΑΙ... ΜΠΑΛΚΟΝΙΑ

Από την παράθεση των σημαντικών αυτών στοιχείων, προκύπτει με ενάργεια ότι αλλιώς πολιτεύονται οι πρωθυπουργοί όταν βρίσκονται σε συνομιλίες με τον «προαιώνιο εχθρό» και αλλιώς όταν εκφωνούν λόγους από τα μπαλκόνια στις διάφορες πλατείες. Ευπροσήγοροι, συνετοί, μετριοπαθείς, διαλλακτικοί στην πρώτη περίπτωση, άκαμπτοι και υπερπατριώτες στη δεύτερη. Καμία κυβέρνηση μέχρι τώρα δεν κατάφερε να μειώσει την απόσταση ανάμεσα στις προθέσεις και τον δημόσιο λόγο της. Άλλοτε υπέκυπτε στις ενορχηστρωμένες πιέσεις του «πατριωτικού ρεύματος» (πολιτικοί, δημοσιογράφοι, απόστρατοι, συνταξιούχοι, διπλωμάτες, πανεπιστημιακοί) και άλλοτε συρόταν εγκληματικά απροετοίμαστη σε διαδικασίες διαλόγου στις οποίες άλλοι είχαν το πάνω χέρι (Τούρκοι, Αμερικανοί, Ευρωπαίοι). Το στοίχημα για την παρούσα κυβέρνηση είναι να πετύχει την άρση αυτής της αντίφασης. Τότε μόνο θα έχει συμβάλει αποφασιστικά στην αποδραματοποίηση της κατάστασης και στην εκλογίκευσή των ελληνοτουρκικών σχέσεων.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ

ΣΟΦΙΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ ΤΑ ΠΡΙΝ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΑ η καταγραφή μιας δεκαετίας

ΘΕΜΕΛΙΟ

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ:**
Θεσμοί, ιδεολογία
και πολιτική στο Μεσοπόλεμο

ΚΕΙΜΕΝΑ:

- Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
- Γ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗΣ
- Τ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ
- ΕΥ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ
- Θ. ΒΕΡΕΜΗΣ
- Θ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
- Η. ΗΛΙΟΥ
- Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΑ
- Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
- Γ. ΚΟΥΚΙΑΔΗΣ
- Γ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΣ
- Δ. ΝΙΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Ν. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΣ
- Χ. ΠΑΠΑΣΤΑΘΗΣ
- Π. ΠΕΤΡΙΔΗΣ
- ΑΛ. ΡΗΓΟΣ
- ΧΡ. ΡΟΖΑΚΗΣ
- Κ. ΣΒΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
- ΑΛ. ΣΒΩΛΟΣ
- ΑΝ. ΤΑΧΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Έγγραφα από τις βίλες

του Στέλιου Καφαντάρη

Η διαμάχη για το ποιος, τελικά, θα ελέγξει και πού θα στεγαστεί το αρχείο Παπανδρέου είναι γνωστή και μάλλον δυσάρεστη. Απ' όλη τη φιλολογία περί τους άξονες, σύζυγος, κόρη, κόμμα με τα αντίστοιχα τοπογραφικά πρότυπα-πόλους Εκάλη, Καστρί, Χαριλάου Τρικούπη είναι βεβαίως προτιμότερη η Σολομώντεια λύση του συνεργάτη του Αντί Κώστα Κριμπά που προτείνει ενοποίηση και στέγαση υπό τα αρχεία του κράτους. Η ιδέα είναι απλή όσο και αποτελεσματική, έστω και αν η συνένωση του ακρωτηριασμένου αρχείου έχει το ακριβώς αντίθετο περιεχόμενο από την πρόταση του Σολομώντος.

Βεβαίως, όλες οι προτάσεις έχουν ένα φετιχιστικό βάρος. Δίνεται μεγάλη αξία στα πρωτότυπα έγγραφα, παραγνωρίζοντας συστηματικά τη μεγάλη συνεισφορά της τεχνικής της ξηρογραφίας που επιτρέπει στον οιονδήποτε να έχει κομμάτι από το αρχείο Παπανδρέου, με αποτελέσματα εξίσου πειστικά και θεραπευτικά της ιστορίας σαν να είχε τα πρωτότυπα έγγραφα.

Την αντιγραφή μπορεί θαυμάσια να αναλάβει ο Τύπος ως προσφορά αντί άλλων κουπονιών, ώστε ταυτόχρονα να αυξήσει και τις πωλήσεις των φύλλων του για τα οποία έχει κάνει τόσες προσπάθειες που κινδυνεύει να γελοιοποιηθεί. Είναι περίεργο πως δεν το έχουν ήδη αντιμετωπίσει και καταφεύγουν σε ηλεκτρικές σκούπες, βίντεο, φλυτζάνια τσαγιού και οικίες.

Το σχέδιο είναι απλό. Κάθε μέρα η εφημερίδα θα μοιράζει και ένα έγγραφο από το αρχείο Παπανδρέου. Η εκτύπωση θα γίνεται με τα τελειότερα μέσα και το αντίγραφο θα είναι πανομοιότυπο και ενίοτε ποιοτικά καλύτερο από το πρωτότυπο.

Αυτό το εγχείρημα παρουσιάζει δυστυχώς ένα μικρό πρόβλημα. Ακόμα δεν είναι γνωστό τι ακριβώς περιλαμβάνει το αρχείο Παπανδρέου, γιατί τα περιεχόμενά του δεν έχουν καταλογογραφηθεί ούτε έχουν ποτέ δημοσιευτεί ή εκτεθεί. Καμία εφημερίδα δεν θα μπορούσε να ισχυριστεί ότι κυκλοφορεί έγγραφα από το αρχείο Παπανδρέου χωρίς να ομολογεί έμμεσα ότι έκανε υπεξαίρεση. Ας σημειωθεί ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στα έγγραφα του αρχείου που δημοσιεύονται υποτίθεται κατά την άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος χάριν της αλήθειας για τα οποία υπάρχει σχετική ασυλία, και σε αυτά που θα προσφερθούν ως συλλεκτικά κομμάτια.

ου χωρίς να ομολογεί έμμεσα ότι έκανε υπεξαίρεση. Ας σημειωθεί ότι υπάρχει διαφορά ανάμεσα στα έγγραφα του αρχείου που δημοσιεύονται υποτίθεται κατά την άσκηση του δημοσιογραφικού λειτουργήματος χάριν της αλήθειας για τα οποία υπάρχει σχετική ασυλία, και σε αυτά που θα προσφερθούν ως συλλεκτικά κομμάτια.

ΘΑΥΜΑ'ΣΕ ΤΖΑΜΑΡΙΑ ΤΗΣ ΕΚΑΛΗΣ ΕΜΦΑΝΙΣΤΗΚΕ ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΕΤΟΚΟΛΛΟΝ!

Υπάρχει, ωστόσο, ένας τρόπος να παρακαμφθεί αυτό το ουσιαδές πρόβλημα. Μπορεί η συλλογή να αρχίσει αμέσως, από δημόσια έγγραφα τα οποία ασφαλώς παρήχθησαν για να συνοδεύσουν παγκοίμως γνωστές πράξεις και μάλιστα ιδιωτικού χαρακτήρα. Ας πάρουμε λόγου χάρη το πλέγμα των ακινήτων Παπανδρέου. Δεν είμαι ειδικός για να υποδείξω με ακρίβεια όλα τα έγγραφα που απαιτήθηκαν για την πώληση Ψυχικού και αγορά Εκάλης, αλλά

τουλάχιστον θα αποπειραθώ να απαριθμήσω τα προφανέστερα.

Ασφαλώς χρειάστηκε αποδοχή της κληρονομιάς της γιαγιάς Σοφίας για τη βίλα Ψυχικού. Αντιλαμβάνομαι ότι αυτό γίνεται σε συμβολαιογράφο. Αν ο Αντρέας βαρέθηκε να κάνει αυτοπροσώπως την αποδοχή, τότε θα έβαλε πληρεξούσιο. Ιστορικά ενδιαφέρει τον πληρεξούσιο αυτό, ίσως μάλιστα περισσότερο από την απλή αποδοχή, γιατί περιέχει δυο στοιχεία, την επιλογή πληρεξουσίου και την εντολή προς αποδοχήν.

Με την αποδοχή αρχίζει η διαδικασία πληρωμής του φόρου κληρονομιάς. Το κλασσικό κυανόλευκο τριπλότυπο της εφορίας είναι δημόσιο έγγραφο μεν, αλλά δεν ξέρω πόσο εύκολο είναι να βρεθεί ακόμα και με επίκληση δημοσιογραφικής ιδιότητας.

Άλλωστε, κανένα λαγωνικό δεν το προσκόμισε μέχρι τώρα, και είναι γνωστό πόσες άχρηστες πληροφορίες φέρνουν τα μέσα επειδή είναι εύκολο να συλλεχθούν. Από την άλλη πλευρά, η ποιότητα των τριπλοτύπων είναι άθλια. Αμφισβητώ αν φαίνεται καν η πληρωμή σε απευθείας αντιγραφή, εξού και εφόσον βρεθεί, θα πρότεινα την ποιοτική αναβάθμιση του εντύπου.

Η αποδοχή κληρονομιάς, μου λένε ακόμα και μοναδικοί κληρονόμοι, μεταγράφεται στο υποθηκοφυλάκειο. Αυτό το έγγραφο θα μπορούσε να είναι το επόμενο προς διανομή, αλλά άκουσα ότι τέτοια μεταγραφή δεν είχε γίνει μέχρι που πρόλαβαν τα παιδιά και

ενέγραψαν τη δική τους απαίτηση. Έστω, για λόγου συνέχειας ας κυκλοφορήσει η προσημεΐωση των παιδιών ή απόσπασμα από τις αναμνήσεις του δικηγόρου του Αντρέα γύρω από την υπόθεση.

Βεβαίως, ακολουθεί το συμβόλαιο πώλησης του Ψυχικού, ιστορικής αξίας ντοκουμέντο, καθώς στο σπίτι αυτό συνελήφθη ο Αντρέας από τη Χούντα, αφού παραδόθηκε για να σώσει το παιδί του. Ίσως, μάλιστα, αυτό το συμβάν να είναι και η ισχυρό-

τερη εξήγηση, γιατί ο Γιώργος δεν συμπλέει με τα αδέλφια του στις διεκδικήσεις. Παρεμπιπτόντως, το συμβόλαιο ενοικίασης ή δωρεάν παραχώρησης στον Γιώργο προς της πωλήσεως θα είχε και αυτό την αξία του, μαζί με δήλωσή του για τα επιχειρήματά του πατέρα του που τον έπεισαν να φύγει άρον - άρον από τη βίλα Ψυχικού.

Έρχομαι τώρα στα δάνεια των φίλων. Δεν ξέρω αν για τη νομιμοποίηση των δανείων έπρεπε να παραχθούν έγγραφα δεόντως χαρτοσημασμένα, αλλά μια τέτοια συλλογή θα ήταν χρήσιμη, έστω συμβολικά, για να μετρά κανείς τους φίλους του. Αν δεν υπάρχουν τέτοια έγγραφα, για λόγους συνέχειας του αρχείου, θα μπορούσαν να υποκατασταθούν με δηλώσεις των φίλων

δανειστών. Όπως παρατηρείται και παραπάνω, οι δηλώσεις γενικώς είναι ωφέλιμες στα αρχεία. Αν οι φίλοι αρνηθούν από σεμνότητα για έναν ρόλο που εξυπακούεται μεταξύ φίλων, τότε θα μπορούσαν να αντιγραφούν και να κυκλοφορήσουν οι δηλώσεις που είχαν κάνει στον Τύπο κατά την επίμαχη περίοδο, Ιανουάριο του 1995.

Ως συλλέκτες θα μπορούσαμε ίσως να περιμένουμε να κυκλοφορήσουν τα έγγραφα και με επικολημένα αποδεικτικά της αποπληρωμής των δανείων, ώστε να φαίνεται και συμβολικά ότι έκλεισε ο κύκλος του τέλους της μεταπολίτευσης.

Τέλος, ας μη λησμονούμε και τη δωρεά στη Δήμητρα όλων αυτών των ποσών, τα οποία μαζί με το προϊόν εκποίησης δικών της περι-

ουσιακών στοιχείων κατέστησαν δυνατή την αγορά και ανακατασκευή της βίλας στην Εκάλη. Αν δεν ήταν υποχρεωμένος ο Παπανδρέου να συνοδεύσει τη δωρεά με έγγραφα, τότε μάλλον πρέπει να συμπεράνουμε ότι δεν θα υπάρχουν αναμνηστικά, γιατί ο Α.Γ. Παπανδρέου πιστεύω δεν είναι το είδος του ανθρώπου που θα έχανε ασκόπως τον χρόνο του με τυπολατρικά χαρτιά πλην ίσως της δικής του διαθήκης.

Ευτυχώς, όμως, υπάρχει και εδώ η παρουσία της εφορίας που προσδίδει μιαν ασυνήθιστη ιστορική διάσταση. Ίσως το κυανόλευκο τριπλότυπο πληρωμής του φόρου δωρεάς να είναι το μόνο συλλεκτικό κομμάτι που βεβαιώνει αδιαμφισβήτητα μια μεγάλη ερωτική ιστορία, μια περιπέτεια ζωής.

«ΑΓΑΠΗΤΕ ΠΑΤΕΡΑ...»

ΠΡΟΧΕΙΡΗ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ ΓΙΩΡΓΑΚΗ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ ΠΡΟΣ ΑΝΔΡΕΑ

Στο περιοδικό *Νέμεσις* του Μαρτίου παρουσιάζεται, μεταξύ άλλων, γράμμα του **Γ. Α. Παπανδρέου** προς **Α.Γ. Παπανδρέου**. Δεν έχω κανένα λόγο να αμφισβητήσω τη γνησιότητα του γράμματος, άλλωστε και το *Νέμεσις* επαπειλεί ότι «...από τούδε θα απαντά μόνο με χαρτιά σε κάθε απόπειρα εξουδετέρωσης...» – ο έστι μεθερμηνευόμενος ότι ανεξάρτητα πώς θα απαντά, έχει και σωρεία άλλων εγγράφων στην κατοχή του. Δυστυχώς το περιοδικό επιδιώκοντας την ουσία, δηλαδή το ηθικώς ύποπτο της προτροπής να μην υπουργοποιηθεί ο **Φούρας**, έχασε το αληθινά ουσιώδες στην περίπτωση, τον τύπο του γράμματος.

Η φωτογραφία στο περιοδικό παρουσιάζει ένα γράμμα δισέλιδο, χωρίς προμετωπίδα και χωρίς ημερομηνία. Ειδικές μετρητικές μελέτες έδειξαν ότι οι δύο σελίδες είναι ίδιου μήκους, πράγμα που οδηγεί ευθέως στο συμπέρασμα ότι από το γράμμα απεκόπησαν τμήματα. Η πιο αισιόδοξη εκδοχή είναι να κόπηκαν τμήματα κενά περιεχομένου.

Το γράμμα φαίνεται γραμμένο στο κομπιούτερ καθώς κάνει χρήση όλων των καλλιγραφικών διευκολύνσεων με **ζωηρά**, πλάγια, υπογναθισμό ή σφαίρες () στις παραγράφους και μια υποσημείωση που διατρέχει και τις δύο σελίδες. Με ανησυχεί η γραμμή που χωρίζει την υποσημείωση από το κυρίως κείμενο γιατί μοιάζει πρόχειρη, όχι πανομοιότυπη και στις δύο σελίδες, και με υπερκαλύψεις τμημάτων. Βεβαίως, δεν κάνω τον γραφολόγο και αυτό το στοιχείο μόνο του δεν δηλώνει ότι έγιναν αυθαίρετες, εκ των υστέρων παρεμβάσεις.

Υπάρχουν ορισμένα λάθη στην επιστολή π.χ. «...θα πρέπει να γίνει κύκλοι υπουργείων και να λειτουργήσουν...», ή «...από γνωστούς του μου λένε...», ή τέλος «...αν το Υπουργείο Γεωργίας θα αλλάξει έχει θα μπορούσε να αξιοποιηθεί...». Βεβαίως, τα περισσότερα λάθη δεν προκαλούν βλάβη στο νόημα, αλλά είναι φυσικό να διερωτηθεί κανείς, πώς παρεισέφρησαν τέτοια επιπόλαια σφάλματα και γιατί δεν διορθώθηκαν; Δεν ξαναδιαβάζει τις επιστολές του ο κύριος αναπληρωτής; Αυτό είναι πολύ επικίνδυνο, ιδίως τώρα που έχει πόστο με διεθνές αντικείμενο. Τα τυπογραφικά λάθη μπορεί να έχουν πολλαπλασιαστικές συνέπειες.

Έχει γίνει αρκετός ντόρος με αναδημοσιεύσεις στις εφημερίδες για το αίτημα του να μην υπουργοποιηθεί ο Φούρας, αλλά δεν πιστεύω ότι είναι το σημαντικότερο, καθότι ανθρώπινο να αισθάνεται

απειλή από τους αντιπάλους. Όπως προαναφέρθηκε, το αξιοσημείωτο είναι ο τρόπος που απευθύνεται στον πατέρα-πρωθυπουργό.

Αρχίζω από την αρχή. Υπάρχει το μάλλον αποστασιοποιημένο, αδέξιο και μηχανικό «Αγαπημένε πατέρα». Αντιπαρέρχομαι το γεγονός ότι είναι και αυτό μηχανογραφημένο, ενώ γνωρίζει ότι μπορεί και να παρεμβάλλει ιδιόγραφα κομμάτια, π.χ. γράφει χειρόγραφα τη φράση «καλό κουράγιο» και το όνομά του «Γιώργος», ενώ πάλι μόνο το βαπτιστικό του ξαναβρίσκεται τυπωμένο αυτούσιο από κάτω. Αυτή η διπλή γραφή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το γράμμα το υπαγόρευσε, εκτός αν είναι τόσο τυπολάτρης να γράφει «Γιώργος». Σ' αυτήν την υπόθεση της αυτο-αναφοράς το πιο χαριτωμένο είναι, όταν γράφει «...να μείνει κενή και να αναλάβει ο Υπουργός (εγώ)...»

Το ανησυχητικό πέραν της αποστασιοποίησης είναι, ότι γράφει κομίζοντας γλαύκα, καθώς παρουσιάζει παλιούς συνεργάτες του Αντρέα σαν να είναι δικές του ανακαλύψεις. Λ.χ. γράφει: «*Μαρία Αρσένη-ικανή, γνωρίζει θέματα παιδείας...*», «*Στάθης, καθηγητής πανεπιστημίου εδώ και στο εξωτερικό –εμπειρία κυβερνητική και πρακτικός– θα βγάλει έργο στον τομέα αυτό...*», «*Σοφούλης, πρ. πρύτανης στο πανεπιστήμιο του Αιγαίου, από γνωστούς του μου λένε ότι έχει όραμα για την παιδεία αλλά δεν είναι τόσο αποτελεσματικός...*». Διεισδυτικοί φαίνονται οι γνωστοί του **Σοφούλη** και δικαίως ο υπουργός τους εμπιστεύεται. Για να μην φανεί ίχνος μεροληψίας, δηλώνω ότι ούτε όσα θετικά γράφει για τον συγγενή μου Καφαντάρη είναι σωστά γραμμένα.

Αλλά στο επίπεδο των ιδεών ο Γιωργάκης παλαίει με τα προφανή. Όταν μάλιστα ο συνομιλητής του είναι μια αλεπού σαν τον Α. Γ. Παπανδρέου, η αφέλειά του επιτείνεται: «*Δικιά μου εμπειρία είναι ότι ο κύκλος υπ. Παιδείας, Εργασίας και Βιομηχανίας είναι σημαντικός...*». Ακόμα και για το ζέον ζήτημα του Φούρα τίποτε δεν αφήνεται στην τύχη και εξηγούνται τα προφανέστατα, π.χ. ότι οι δικοί τους βουλευτές κινητοποιήθηκαν και όχι οι άλλοι:

«...*Ήρθαν βουλευτές από την Αχαΐα – οι δικοί μας και μου έκφρασαν το φόβο τους γι' αυτά που γράφονται...*»

Όπως και αν είναι, ασύντακτο, πρόχειρο και αφελές, το γράμμα προς τον πατέρα είναι μνημείο συνεργασίας του Υπουργού (εγώ) προς τον Πρωθυπουργό (την Δήμητρα και το περιβάλλον). Να περισωθεί στην Εκάλη, το Καστρί ή το Ψυχικό.

Όσα η Δικαιοσύνη «αγνοεί»

του Ρεπόρτερ

Πριν από περίπου ένα χρόνο, στις 23 Μαΐου 1996, με μια ομόφωνη απόφαση –η οποία μάλιστα ελήφθη εν μέσω... χειροκροτημάτων– η Ολομέλεια του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών έβαζε τέλος στα υπόγεια πολιτικοδικαστικά παιχνίδια που παίζονταν μέχρι τότε γύρω από το περίφημο «πόρισμα Ζορμπά» για το συνεχές σκάνδαλο των ψηφιακών παροχών του ΟΤΕ, δικάωνε τον έντιμο δικαστικό υπουργό –που από τότε και παρ' όλα αυτά βρίσκεται σε «τιμητική εξορία» στα Γιάννινα– και αποφάσιζε να ασκηθεί δίωξη «κατά παντός υπευθύνου» για την ίδια υπόθεση, και συγκεκριμένα για τέσσερα κακουργήματα και ισάριθμα πλημμελήματα (ψευδής βεβαίωση, απάτη, δωροδοκία, δωροληψία, παράβαση καθήκοντος, απιστία, ψευδορκία κ.λπ.).

Ακολούθησαν μερικές εβδομάδες, που έκαναν τα θεμέλια της πολιτικοοικονομικής συμπαιγνίας που κυβερνούσε τότε, και εξακολουθεί να κυβερνά τον τόπο αυτό («λέγε με Χρήστο, Σταύρο, Μίλτο, Κώστα, Κωνσταντίνο» ή όπως θέλεις τέλος πάντων), να τριξουν, επειδή κύριος εμπλεκόμενος στην υπόθεση είναι ο πρώην πράκτορας της αλήστου μνήμης «Στάζι» με το ψευδώνυμο «Ρόκος» ή «Κασκαντέρ», πρόεδρος της INTRAKOM και του Ολυμπιακού, μεγαλομέτοχος της ΠΑΝΑΦΟΝ, πρώην εκδότης της *Επικαιρότητας* και ιδιοκτήτης του FLASH, φίλος ενίοτε του **Ανδρέα Παπανδρέου** αλλά πάντοτε του **Μητσοτάκη** και άλλα πολλά, «ων ουκ έστι αριθμός», **Σωκράτης Κόκκαλης**.

«Χρηματισμός στελεχών του ΟΤΕ» έγραφε η *Καθημερινή*. «Ψηφιακή καταιγίδα» επέχαιρε η *Ελευθεροτυπία*. «Η Στάζι χρηματοδοτούσε το ΠΑΣΟΚ» διακήρυττε ο *Αδέσμευτος Τύπος*. Όλα έδειχναν ότι η μεγαλύτερη ίσως υπόθεση διαφθοράς, εκμαυλισμού και εξαγοράς συνειδήσεων της νεότερης Ελλάδας είχε βρει το δρόμο της και ο πέλεκυς της Δικαιοσύνης επικρεμόταν επί παντός αδίκου. Σήμερα, δώδεκα μήνες αργότερα, όλα αυτά αποτελούν ένα πολύ μακρινό παρελθόν. Λες και συνέβησαν σε μια άλλη χώρα, σε έναν άλλο πλανήτη. Οι εφημερίδες έχουν σιγήσει προ πολλού. Η κυβέρνηση και ο ΟΤΕ του «ταμία» του ΠΑΣΟΚ **Πέτρου Λάμπρου** συνεχίζει να δίνει χιλιάδες νέες παροχές στον κ. Κόκκαλη και η Δικαιοσύνη αναζητεί απεγνωσμένα τρόπο να βγει απ' το μονόδρομο που την οδηγεί η πληθώρα των στοιχείων που βγήκαν στο φως στο Βερολίνο και να υποβαθμίσει την υπόθεση, αν δεν μεσολαβήσει και πάλι κάποιο «απαλλακτικό βούλευμα». Αφορμή για τις δυσοίωνες αυτές διαπιστώσεις είναι οι πληροφορίες που συνόδευσαν την επίδοση του «πορίσματος πέντε εμπειρογνομόνων» στους δύο ειδικούς εφέτες-ανακριτές κ. **Ναυπλιώτη**, **Γεωργαντόπουλο** που ασχολούνται με την υπόθεση ύστερα απ' την εντολή της Ολομέλειας Εφετών. Σύμφωνα με την *Καθημερινή* της 4/4/97, το πόρισμα «οδηγεί στην ελάφρυνση του αρχικού --in rem-- κατηγορητηρίου που περιλαμβάνει τρία κακουργήματα και τρία πλημμελήματα».

Η «ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΡΑΓΜΑΤΟΓΝΩΜΟΣΥΝΗΣ»

Οι δυο εφέτες συγκρότησαν την επιτροπή ύστερα απ' την εντολή της Ολομέλειας, προκειμένου, υποτίθεται, να διευκολυνθούν στη μελέτη και τεχνική επεξεργασία των χιλιάδων σελίδων των συμβά-

σεων με τον ΟΤΕ. Το έργο της όμως είναι εκ προοιμίου αμφισβητούμενο και τίθενται σοβαρά δικονομικά, αλλά και ποινικά, ζητήματα. Για παράδειγμα: Με βάση ποια κριτήρια επιλέγηκαν τα πέντε μέλη της επιτροπής; Ποιες είναι οι γνώσεις τους σε σχέση με το αντικείμενο; Ποιος διασφαλίζει ότι έχουν τις ικανότητες να κρίνουν για ένα ζήτημα τεράστιας σημασίας που ταλαιπωρεί την πολιτική και δικαστική ζωή επί τόσα έτη; Αληθεύει ότι ορισμένα εκ των μελών της επιτροπής έχουν επαγγελματική σχέση με τον ΟΤΕ και πιθανώς τον όμιλο Κόκκαλη; Ο μεν καθηγητής του ΕΜΠ κ. **Ευστ. Συκάς** ήταν πρόεδρος της επιτροπής που συνέστησε ο ΟΤΕ και ανέδειξε ως μειοδότη στο διαγωνισμό για τον εξοπλισμό του δικτύου ΟΤΕ-NET την INTRAKOM του κ. Κόκκαλη. Ο δε καθηγητής του πανεπιστημίου Αθηνών κ. **Φιλοκύπρου** ήταν μεταξύ εκείνων των πανεπιστημιακών λειτουργών που διαπραγματεύτηκαν με τον ΟΤΕ τη μεταβίβαση στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο 60.000 μετοχών της ΟΤΕ-NET. Με βάση το πόρισμα αυτής της επιτροπής, οι δυο εφέτες ανακριτές θα αποφασίσουν τώρα αν το Δημόσιο έχει υποστεί βλάβη από τη Σύμβαση του 1994 για το 1.000.000 ψηφιακές παροχές και αν θα ασκήσουν ή όχι ποινικές διώξεις. Υπενθυμίζουμε ότι τη σύσταση της «επιτροπής πραγματογνωμοσύνης» προανήγγειλε, αν δεν υπέδειξε, στις 6/10/96 η γνωστή έγκυρη εφημερίδα *Το Βήμα* του, στενού φίλου του Σωκράτη Κόκκαλη, **Σταύρου Ψυχάρη**. Το ίδιο δημοσίευμα προανήγγειλε ότι, μόνο αν οι δύο εφέτες-ανακριτές διαπίστωναν βλάβη του Δημοσίου, θα κινούσαν τη διαδικασία της δικαστικής αρωγής προς την Γερμανία, για να έρθουν στη διάθεση της ελληνικής δικαιοσύνης τα έγγραφα της «Στάζι» για τις δωροδοκίες μέσω INTRAKOM. Σήμερα, η υπόθεση εξελίσσεται όπως έγκαιρα και έγκυρα προέβλεψε ο κ. Ψυχάρης. «Μειοδότες ήταν η Siemens και η INTRAKOM», διαπιστώνει το «πόρισμα». Κατά συνέπεια, το «συμπέρασμα» θα είναι ότι «δεν υπήρξε», προφανώς, «βλάβη του δημοσίου συμφέροντος». Άρα, όπως προανήγγειλε και ο Θεοσεβέστατος κ. Ψυχάρης «γιατί να τρέχουμε στην Γερμανία και να ανοίγουμε λογαριασμούς στην Ελβετία»; Γιατί όλη η υπόθεση κρέμεται στους μυστικούς λογαριασμούς του Κόκκαλη στη Γερμανία και στην Ελβετία. Αν «ανοίξουν», τότε, σύμφωνα με όλα όσα έχουν διαρρεύσει, η Ελλάδα θα αναζητεί ίσως νέα πολιτική ηγεσία. Αν παραμείνουν απόρρητοι, «ούτε γάτα ούτε ζημιά». Αλλά τα προσχήματα πρέπει να τηρηθούν. Έτσι, ο κ. **Ναυπλιώτης** επισκέφθηκε πρόσφατα στο Βερολίνο την

έδρα (Maurestrasse 34-38) της «Ανεξάρτητης Επιτροπής για την αναζήτηση των χαμένων περιουσιακών στοιχείων της Ανατολικής Γερμανίας» (υπάγεται στο γερμανικό υπουργείο Εσωτερικών) και συναντήθηκε με τον επικεφαλής της **Harald Leonard**. Ο κ. Ναυπλιώτης ζήτησε να του δώσουν αντίγραφο των ύποπτων λογαριασμών του Κόκκαλη στην Deutsche Handelsbank και των άλλων εγγράφων της Στάζι για τις δραστηριότητές του στην Ελλάδα. Αλλά, όπως πληροφορούμεθα, οι Γερμανοί αρνήθηκαν, πρώτον, επειδή το αίτημα υποβλήθηκε *ανεπισήμως* και, δεύτερον, επειδή «*φοβούνται διαρροές*». Έτσι, οι ύποπτοι λογαριασμοί δεν έχουν φτάσει ακόμα επισήμως (ένα χρόνο μετά την Ολομέλεια του Συμβουλίου Εφετών) στα χέρια της ελληνικής δικαιοσύνης.

Αλλά, το μεγάλο ερώτημα είναι: γιατί ο κ. Ναυπλιώτης προτίμησε αυτό το ανεπίσημο ταξίδι και όχι την υποβολή επισήμου αιτήματος δικαστικής αρωγής; Μήπως, επειδή αν επέλεγε τον δεύτερο δρόμο, ο μονόδρομος θα γινόταν αδιέξοδος; Γιατί ένα χρόνο μετά την εντολή της Ολομέλειας Εφετών και δυο χρόνια μετά το πόρισμα **Ζορμπά** η ελληνική Δικαιοσύνη δεν έχει κάνει απολύτως τίποτα για να περιέλθουν όλοι οι λογαριασμοί στη διάθεσή της; Τι φοβούνται;

ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ

Το *Αντί* αποκαλύπτει σήμερα μερικούς από τους λογαριασμούς που έχουν άμεση σχέση με την υπόθεση των ψηφιακών, το «άνοιγμα» των οποίων έπρεπε να είχαν ζητήσει προ πολλού οι δυο εφέτες-ανακριτές.

Στις 9.9.86, από το λογαριασμό αρ. 709 του Σωκράτη Κόκκαλη και της INTRAKOM στην τράπεζα Deutsche Handelsbank του Βερολίνου, κατατέθηκαν 270.000 DM στο λογαριασμό 38612840 στην Barclays Bank Λονδίνου και στο όνομα «*Τόμπρα*». Ο λογαριασμός αφορά προφανώς τον αλήστου μνήμης **Θεοφάνη Τόμπρα**, «υπηρετή του δημοσίου συμφέροντος» κατά Ανδρέα Παπανδρέου και αρχιτέκτονα της άλωσης του ΟΤΕ από την INTRAKOM.

Την ίδια εποχή από τον ίδιο λογαριασμό αρ. 709 του Σ. Κόκκαλη πήγαν χιλιάδες δολάρια στον αριθμό 013-463757 της Chase Manhattan Bank στο όνομα «*Chr. Lambraki*». Όχι, ο λογαριασμός δεν έχει σχέση με τον γνωστό εκδότη, φίλο του Κόκκαλη και κουμπάρο του **Βαρδινογιάννη**. Αλλά πιθανότατα με στέλεχος του ΟΤΕ που διαδραμάτισε σοβαρότατο ρόλο στη διαπραγμάτευση της σύμβασης 7350 με την INTRAKOM.

Στην Barclays Bank του Λονδίνου κατατέθηκαν, από τον ίδιο πάντα λογαριασμό του Κόκκαλη, τα εξής ποσά στο όνομα «*S. Risas*»: Στις 19.2.87, 27.765\$, στις 16.07.87, 56.630\$ και στις 16.10.87, 65.960\$. Ο **Σωτήρης Ριζάς** ήταν βοηθός γενικού διευθυντού του Τόμπρα στον ΟΤΕ μέχρι το 1989, δεξί χέρι του Τόμπρα και θεωρείται επίσης ως «*αρχιτέκτων*» της άλωσης του ΟΤΕ από τον Κόκκαλη.

Σύμφωνα εξάλλου με επίσημο έγγραφο της εταιρείας Treuhand, που ανέλαβε την εκποίηση των ανατολικογερμανικών κρατικών εταιρειών για λογαριασμό της Βόννης, τον Μάρτιο του 1990 από το λογαριασμό του Κόκκαλη στην DHB εστάλησαν 2.500.000 μάρκα στο λογαριασμό της ελληνικής εταιρείας INTELEC στην ελβετική τράπεζα BSI. Σύμφωνα με πληροφορίες τις οποίες η δικαιοσύνη οφείλει να εξακριβώσει, η εταιρεία αυτή ανήκει σε δημοτικό άρχοντα Αμαρουσίου και μέλους του Δ.Σ. του ΟΤΕ κατά την υπογραφή της σύμβασης του ενός εκατομμυρίου παροχών του 1994.

Τα στοιχεία αυτά, αν και είναι μόνο μερικά από όσα έχουν οι Γερμανοί στη διάθεσή τους, αρκούν για να ασκηθούν διώξεις για όλες σχεδόν τις συμβάσεις της INTRAKOM με τον ΟΤΕ, όπως και για τη σύμβαση του ενός εκατομμυρίου παροχών του 1994.

Αντ' αυτού, διαβάζουμε στις εφημερίδες ότι «ο νόμος 2408 που ψη-

Ιδού μερικοί ακόμα από τους λογαριασμούς τους οποίους όφειλε να έχει ήδη ανοίξει η ελληνική δικαιοσύνη:

Ημερομηνία	Ποσό	Τράπεζα	Αρ. Λογαριασμού
Οκτ. 1989	500.000	Chemical Bank	g 2209
21.03.88	100.000	»	»
19.04.88	100.000	»	»
14.07.88	100.000	»	»
Φεβρ. '89	100.000	»	»
Φεβρ. '89	101.000	»	»
Μάρτ. '89	110.000	»	»
Ιούν. '89	120.000	»	»
Μάιος '89	121.000	»	»
Νοέμβ. '89	200.000	»	»
Ιαν. '89	31.000	»	»
03.07.87	100.000	»	»
23.10.87	100.000	»	»
10.11.87	100.000	»	»
11.6.86	178.000	Credit Suisse	5200-85-011-018
15.10.87	120.000	»	»
	298.000		»
10.9.86	100.000	Trabe Development	185110/DV
13.10.86	101.000		88058
Μάιος '90	100.000		b 8785
	120.000		»
Νοέμβ. '90	120.000	United Overseas Bank	b 8785
Νοβ. '90	170.000		»
09.06.88	200.000		»
Φεβ. '90	250.000		»
Μάρτιος '90	250.000		»
Δεκ. '89	300.000		»
Απρ. '90	380.000		»
Ιούλ. '90	450.000		»
Δεκ. '90	480.000		»
25.08.87	500.000		»
05.11.87	600.000		»
Φεβρ. '89	600.000		»
Οκτ. 1989	800.000		
	5.100.000		»

φίστηκε το καλοκαίρι του 1996 και τροποποιεί τον 1608 μετατρέπει σε πλημμέλημα τη δωροδοκία δημοσίου λειτουργού αν αυτή αφορά ποσό κάτω των 50 εκατ. δρχ. Αυτό σημαίνει ότι μένουν στο απυρόβλητο όσα στελέχη του ΟΤΕ από το 1985 μέχρι το 1992 τροφοδοτούντο από το λογαριασμό 709 του Σ. Κόκκαλη με ποσά χαμηλότερα των 50 εκατ. δρχ.» (Καθημερινή, 4/5/97).

Το επιχείρημα αυτό προβάλλουν σε κατ' ιδίαν συνομιλίες τους οι δυο εφέτες-ανακριτές, αιτιολογώντας τη μη άσκηση διώξεων μέχρι σήμερα για τους λογαριασμούς αυτούς. Κάποιος όμως πρέπει να υπενθυμίσει στην ελληνική Δικαιοσύνη ότι ο Νόμος 2408 μπορεί πράγματι να μετατρέπει σε πλημμέλημα την πιθανή δωροληψία ανωτάτων στελεχών του ΟΤΕ. Όμως το ύψος των εμβασμάτων που έφυγαν συνολικά από τον λογαριασμό 709 προς διάφορους αποδέκτες αριθμεί εκατοντάδες εκατομμύρια δραχμές και αν ανοίξουν οι λογαριασμοί καθιστά ίσως αναπόφευκτο ότι ο «δους», δηλαδή ο πρόεδρος της INTRAKOM, διέπραξε κακούργημα.

Ναι, Όχι ή Λευκό;

του Γιώργου Γερόπουλου

Μήνας της Ευρώπης μπορεί να χαρακτηριστεί ο Μάιος, καθώς ξεκίνησε με τη νίκη των Εργατικών στη Βρετανία και κλείνει με την έκτακτη Σύνοδο Κορυφής για τη Διακυβερνητική Διάσκεψη. Οι πολιτικές δυνάμεις σε όλες τις χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, προετοιμάζονται ενόψει της νέας συμφωνίας και ήδη φυσάει ένας ούριος άνεμος για τους ευρωπαίους, καθώς η άνοδος του «χαμογελαστού Τόνι» εκλαμβάνεται σαν νίκη της ιδέας της Ενωμένης Ευρώπης.

Στην Ελλάδα, ωστόσο, αργεί να φτάσει ο αέρας της αισιοδοξίας, καθώς στο εσωτερικό των πολιτικών δυνάμεων εκφράζονται προβληματισμοί για το τι μέλλει γενέσθαι. Ακόμη και στο πιο «φιλοευρωπαϊκό» κόμμα, τον ΣΥΝ, ο σκεπτικισμός για την πορεία της Ε.Ε. είναι εμφανής, ενώ παρουσιάστηκαν οι πρώτες αντιδράσεις για τα διαδραματιζόμενα στο Τορίνο. Αρνητικά χαρακτηρίζει η Κουμουνδούρου στο πρωτομαγιάτικο μήνυμά της τα αποτελέσματα της Διακυβερνητικής Διάσκεψης και προδιαθέτει για τη στάση της σε ό,τι αφορά τη νέα αναθεωρημένη συμφωνία. Οι προβληματισμοί αυτοί δεν είναι καινούργιοι, καθώς στην Κουμουνδούρου συνυπάρχουν δυο διαφορετικές απόψεις για τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

• Οι «Ευρωπαίους» του κόμματος της ανανεωτικής αριστεράς, οι οποίοι αποτελούν πλειονότητα, βλέπουν με καλό μάτι τη Διακυβερνητική Διάσκεψη και θεωρούν ότι η Ενωμένη Ευρώπη πρέπει να έχει ομοσπονδιακό χαρακτήρα, ενώ εκτιμούν ότι οποιαδήποτε συζήτηση αναθεώρησης των κριτηρίων σύγκλισης, στην παρούσα φάση, θα αποβεί εις βάρος της ίδιας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της συμμετοχής της χώρας μας σε αυτήν.

Οι απόψεις τους φαίνεται να ενισχύονται, καθώς η νίκη των εργατικών στη Βρετανία και οι εξελίξεις στη Γαλλία και στην Ιταλία αποτελούν μια γερή ένεση αισιοδοξίας για

τους απανταχού ευρωπαίους. Εξάλλου, όπως αναφέρουν στελέχη της Κουμουνδούρου, η Ελλάδα δεν έχει πλέον την πολυτέλεια να μείνει εκτός της ΕΟΚ όταν και η ισχυρή Βρετανία επιλέξει τη συμμετοχή της. Ταυτοχρόνως, θεωρούν ότι απέναντι στα καθαρά οικονομικά κριτήρια σύγκλισης, η Αθήνα θα πρέπει σε συμμαχία με την Ιταλία, η οποία αντιμετωπίζει παρόμοια προβλήματα, να αντιτάξει πολιτικά κριτήρια για τη συμμετοχή της στην τρίτη φάση της ΕΟΚ. Σε ό,τι αφορά την κοινοτικοποίηση της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας, οι της Κουμουνδούρου τάσσονται αναφανδόν υπέρ και επαυξάνουν.

• Οι θέσεις τους αυτές έρχονται σε αντίθεση με τις επιλογές του Αριστερού Ρεύματος, του οποίου τα στελέχη με επικεφαλής τον ευρωβουλευτή **Α. Αλαβάνο**, εκφράζουν τον σκεπτικισμό τους για τη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Τα στελέχη του Αριστερού Ρεύματος δεν κρύβουν την αντίθεσή τους αφενός μεν σε μια Ευρώπη ομοσπονδιακού χαρακτήρα αφετέρου δε στις διαδικασίες της ΟΕΕ. Οι του Αριστερού Ρεύματος προβάλλουν τις κοινωνικές αντιδράσεις που εμφανίζονται στην πορεία επίτευξης των κριτηρίων σύγκλισης του Μάαστριχτ και απορρίπτουν τη φιλοσοφία της ΟΕΕ.

Ωστόσο, δεν απαντούν με πειστικότητα στο τι θα συμβεί εφόσον η Αθήνα επιλέξει την οδό της παραμονής εκτός του «εύρω» με συνέπεια να βρεθεί στην ίδια κατηγορία

με τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης.

Οι «ευρωπαίους» και οι «ευρωσκεπτικοί» του ΣΥΝ αναμένεται να διασταυρώσουν τα ξίφη τους κατά τη διαδικασία προετοιμασίας του Κοινοβουλίου για την κύρωση της νέας αναθεωρημένης συμφωνίας, καθώς τότε ο ΣΥΝ θα πρέπει να καθορίσει τη στάση του απέναντι στα αποτελέσματα της Διακυβερνητικής. Το 1992 ο ΣΥΝ είχε πει κριτικό ΝΑΙ στη συνθήκη του Μάαστριχτ προτάσσοντας την αναγκαιότητα να προχωρήσει η διαδικασία της ολοκλήρωσης. Εν έτει 1997 το κόμμα της ανανεωτικής αριστεράς θα βρεθεί προ του ίδιου διλήμματος, καθώς στο εσωτερικό του συγκρούονται δυο διαφορετικές στρατηγικές επιλογές για το ρόλο της σύγχρονης Αριστεράς. Η αντιπαράθεση των διαφορετικών απόψεων για το ευρωπαϊκό γίγνεσθαι θα φέρει στην επιφάνεια και το προγραμματικό έλλειμμα στον ΣΥΝ.

Είναι κρυφό μυστικό στην Κουμουνδούρου ότι ο προγραμματικός εκσυγχρονισμός της ανανεωτικής αριστεράς σταμάτησε κάπου στα μέσα της δεκαετίας του '90 και θέματα που αφορούν την οικονομία, την απασχόληση, τον ρόλο του νέου εργαζόμενου και το κοινωνικό κράτος, ουδόλως απασχολούν, αυτό το διάστημα, τα κορυφαία στελέχη του ΣΥΝ. Η έκφραση των διαφορετικών στρατηγικών επιλογών για την Αριστερά και την Ευρώπη ίσως βοηθήσει, ώστε ο προγραμματικός εκσυγχρονισμός της ανανεωτικής αριστεράς επανέλθει στο προσκήνιο. Η απάντηση που θα δώσει ο ΣΥΝ για την Ευρώπη του 21ου αιώνα θα καθορίσει και την πορεία του στην πολιτική ζωή. Σε αυτή τη διαδικασία οι «ευρωπαίους» και οι «ευρωσκεπτικοί» θα βρουν φίλους και αντιπάλους και στα άλλα κόμματα. Όμως, το ΝΑΙ, το ΟΧΙ και το ΛΕΥΚΟ στη νέα αναθεωρημένη συμφωνία της Ένωσης θα καθορίσει εν πολλοίς και τη φυσιογνωμία του ΣΥΝ.

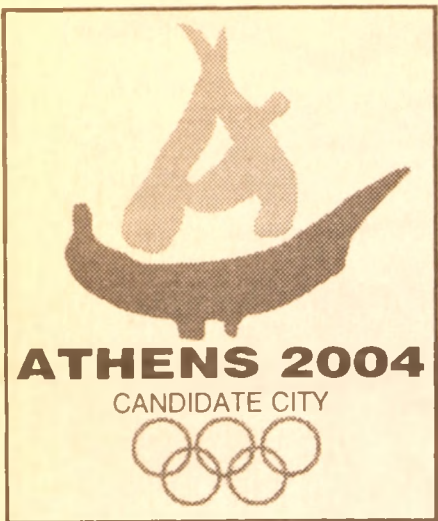
Όχι Ολυμπιάδα στην Αθήνα

Οσο πλησιάζουμε στο Σεπτέμβριο, όπου οι αθάνατοι της ΔΟΕ θα επιλέξουν ανάμεσα στην Αθήνα, τη Ρώμη, τη Στοκχόλμη, το Κέιπ-Τάουν και το Μπουένος Άιρες, τη διοργανώτρια πόλη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, ο θόρυβος γύρω από την ορθότητα ή μη της ελληνικής υποψηφιότητας κλιμακώνεται. Παρ' όλα αυτά οι υπέρμαχοι της υποψηφιότητας κωφεύουν. Το περιβάλλον της Αττικής και η οικονομία της χώρας θεωρούνται δευτερεύοντα ζητήματα μπροστά στις φιλοδοξίες και τις επιδιώξεις τους. Η νέα μεγάλη ιδέα που καλούν το έθνος να ασπαστεί βρίσκεται υπεράνω όλων· ακόμα κι απ' την ίδια την επιβίωση της πολύπαθης πρωτεύουσας. Το Αντί, στις σελίδες που ακολουθούν, παίρνει θέση και ενώνει τη φωνή του με όσους αντιτίθενται σ' αυτή τη νέα «μεγάλη ιδέα». Υπάρχει ακόμα χρόνος για την κυβέρνηση - που κόπτεται για τη σύγκλιση της χώρας μας με την Ε.Ε. - να αντιληφθεί τη σοβαρότητα του ζητήματος και να αποσύρει την υποψηφιότητα πριν να είναι αργά.

Επιμέλεια:
Λεωνίδας
Βαλασόπουλος

ΠΑΛΙ ΕΣΥ;

... ΣΟΥ ΕΙΠΑ...
..ΠΡΟΤΙΜΟ ΤΟΝ
ΗΛΙΟ...

Ο απαράδεκτος προϋπολογισμός

του Παύλου Κλαυδιανού*

Η διεκδίκηση της Ολυμπιάδας μπαίνει, κατά κάποιον τρόπο, αρκετά συχνά στις συζητήσεις μας, κυρίως από την πολιτική, την ιδεολογική και την περιβαλλοντική πλευρά. Παραδόξως, υστερεί η συζήτηση γύρω από τις οικονομικές της πτυχές: λίγο ως πολύ, έχει περάσει στον κόσμο, μέσω μιας λογιστικής προσέγγισης, η άποψη της Επιτροπής Διεκδίκησης ότι οι δαπάνες που θα πραγματοποιηθούν θα καλυφθούν, τελικά, από τα έσοδα. Εν τω μεταξύ, θα έχουν πραγματοποιηθεί μια σειρά εισοδήματα –μέσω κερδών και απασχόλησης– και διάφορα έργα που θα μας μείνουν.

Μέλη της Επιτροπής Διεκδίκησης των Ολυμπιακών αγώνων επί... το έργο. Στο κέντρο, η κ. Γιάννα Αγγελοπούλου-Δασκαλάκη και ο (επιτυχημένος αριστερός αρχιτέκτονας) Κώστας Λιάσκας.

Οι πιο «ενημερωμένοι» συνήθως αναλυτές σε οικονομικές εφημερίδες, προσθέτουν και άλλα ωφελήματα πιο σύνθετα. Ας αντιγράψουμε μερικά: συγχρονισμός οικοδομών και μάλιστα με ιδιωτικά κεφάλαια, ανάπτυξη τουρισμού, άλμα κατασκευαστικού τομέα, αναπτυξιακή ώθηση σε ορισμένους βιομηχανικούς κλάδους, σταθεροποίηση δραχμής, διεύρυνση και βάθεμα κεφαλαιαγοράς κ.λπ. Το κ.λπ. το αντιγράφω, δεν είναι δικό μου. Άρα, πρέπει να υπάρχουν και άλλα ωφελήματα τα οποία –δυστυχώς– δεν θα τα μάθουμε ποτέ. Μας παρηγορεί όμως ένα γενικό συμπέρασμα που μπαίνει και ως τίτλος: «η μάχη της οικονομίας είναι παράλληλη με τη μάχη για την Ολυμπιάδα»!

Να ξεκινήσω, λοιπόν, και εγώ αυτό το σημείωμα με αφορμή το συμπέρασμα αυτό. Αλήθεια, ποια είναι η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας αυτή τη στιγμή και ποια τα πιθανά «στριμώγματά» της στο μέλλον; Αυτή η γιγαντιαία σπατάλη πόρων –γύρω

στο 1 τρισ. δραχμές– που θα πραγματοποιηθεί και θα παραγάγει μια σειρά –κατά κανόνα– έργα ή υπηρεσίες μιας χρήσης ή πολυτελούς χρήσης, ή έστω μειωμένης κοινωνικής ωφελιμότητας, από ποιον εθνικό σχεδιασμό προκύπτει, τι μέρος του όλου προβλήματός μας, ως χώρας, θεραπεύει;

Μια σοβαρή συζήτηση θα πρέπει να απαντήσει ακριβώς σ' αυτό, όχι όμως με ιδεολογικά σχήματα. Από αυτή την οπτική αν εξεταστεί η Ολυμπιάδα, συνιστά μια αντίφαση: σε μια περίοδο ιδιαίτερα που η οικονομική πολιτική προσδιορίζεται για μεγάλο χρονικό βάθος από τους υφεσιακούς στόχους του Μάαστριχτ, όλα δείχνουν ότι η ελληνική οικονομία, αν διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα, αυτά είναι γύρω από μια ανάπτυξη με ήπια χαρακτηριστικά. Αν απαιτείται κάτι, είναι ένας προγραμματισμός με μεγάλη προσπάθεια και αυξημένους πόρους, ο οποίος θα επιχειρεί να περιορίσει ένα μεγάλο μέρος του σημερινού παραγωγικού δυναμικού που πιέζεται μέχρι εξοστρακισμού του – σε συνδυασμό με την ήπια ανάπτυξη που αναφέραμε ήδη.

Η Ολυμπιάδα, ένα ακόμη δηλαδή –μάλι-

στα από τα χειρότερα, αν μπορεί να αξιολογηθεί– μεγάλο έργο είναι προς την αντίθετη ακριβώς κατεύθυνση. Ίσως κάτι περισσότερο: θα αφήσει πίσω περιβαλλοντικές φθορές που πρέπει να αποκατασταθούν και ένα αξιοπρόσεκτο χρέος. Εντυχώς τώρα δεν είμαστε μόνο οι «του περιθωρίου» που υποστηρίζουμε τέτοια πράγματα. Ο **ΙΙ. Γεννηματάς**, αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Τραπεζής Επενδύσεων, δεν δίστασε να πει –στο συνέδριο του *Economist*– ότι «οι Ολυμπιακοί, όπως διάφορες εκθέσεις σαν αυτή της Σεβίλλης του '92, είναι "αδίκημα στιγμιαίο", είναι μια απόλαυση στιγμιαία που μπορεί να κληροδοτήσει ένα χρέος διαρκές». Και πρόσθεσε: «Τα λεγόμενα μεγάλα έργα δεν είναι πάντοτε αναγκαίο μέρος μιας σωστής υποδομής».

Μήπως, όμως, η λογιστική τουλάχιστον προσέγγιση του ζητήματος δίνει λίγο κουράγιο; Ο ισολογισμός της Επιτροπής είναι ισοσκελισμένος: Έσοδα = 401,75 δισ. - Έξοδα = 401,75 δισ.! Θα τον πιστεύαμε ευχαρίστως αυτόν τον προϋπολογισμό αν:

• δεν προσέχαμε ότι ως επενδύσεις αναφέρονται μόνο 35,48 δισ. δραχμές. Τα

Οικονομολόγος-δημοσιογράφος, μέλος της συντακτικής επιτροπής της εφημερίδας Εποχή.

υπόλοιπα έργα δεν είναι κόστος για την Ολυμπιάδα, περίπου 351 δισ. μάλιστα;

- δεν γνωρίζαμε ότι, γενικά, στα ολυμπιακά έργα, με βάση τη διεθνή πείρα, υπάρχει υπέρβαση κατά 0,6,

- δεν γνωρίζαμε την παράδοση των υπερβάσεων στην Ελλάδα, ιδιαίτερα υπό πίεση χρόνου,

- δεν διαβάζαμε πρόσφατα στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς ότι στην Αυστραλία έχουν πέσει ήδη έξω σε κρίσιμους τομείς και ιδίως στην πώληση εισιτηρίων (έχουν κλείσει μόνο το 1/3),

- δεν γνωρίζαμε ότι η αξία των γηπέδων

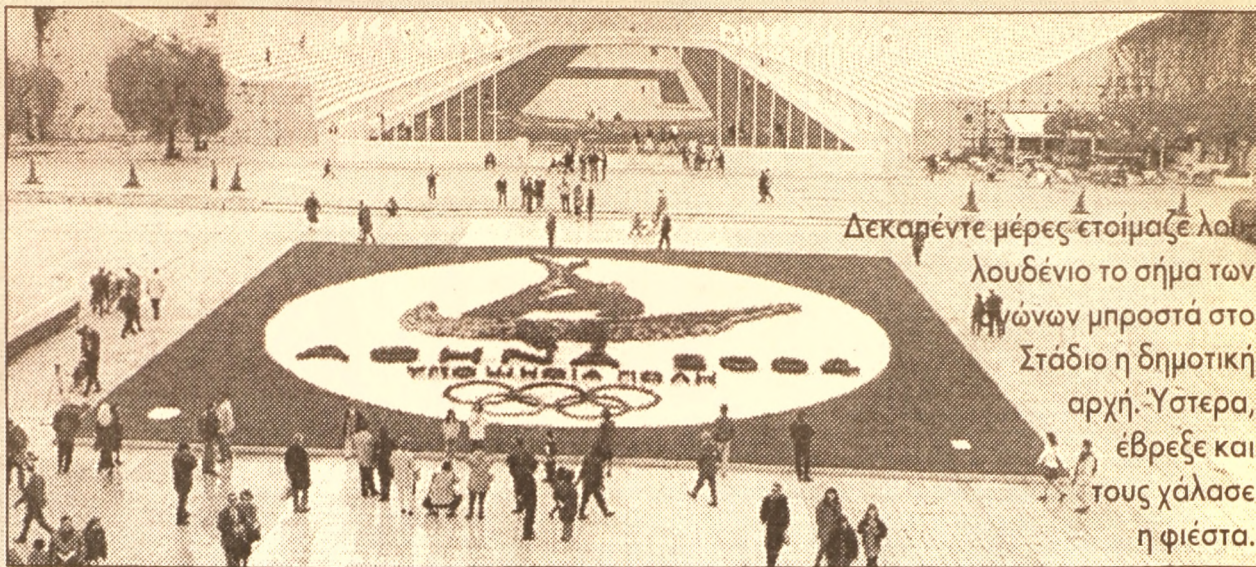
**Νομίζω ότι δεν μπορούμε
—ίσως διότι δεν είμαστε
αθάνατοι ή γνωστοί
διαμορφωτές της κοινής
γνώμης— να δεχθούμε
αυτόν τον προϋπολογισμό.
Μένει επανεξεταστέος.
Γιατί όχι και από τη Βουλή,
και μάλιστα γρήγορα (όχι
τον Σεπτέμβριο);**

δεν υπολογίζεται ως κόστος!

- δεν γνωρίζαμε ότι η τιμή του δολαρίου σήμερα —ως βάση υπολογισμού— είναι αρκετά υψηλότερη,

- δεν μας πληροφορούσαν μερικοί συνάδελφοι, που έχουν πλούσια πείρα από παρόμοιες διοργανώσεις (να αναφέρω μόνο τον **Φ. Συρίγο**), ότι χρειάζεται τόσο σύνθετα και ανεπτυγμένα συστήματα επικοινωνίας που είναι αδύνατον να μην τα βρούμε —και ακριβά— παρά μόνο σε ξένους οίκους.

Νομίζω ότι δεν μπορούμε —ίσως διότι δεν είμαστε αθάνατοι ή γνωστοί διαμορφωτές της κοινής γνώμης— να δεχθούμε αυτόν τον προϋπολογισμό. Μένει επανεξεταστέος. Γιατί όχι και από τη Βουλή, και μάλιστα γρήγορα (όχι τον Σεπτέμβριο); Εκτός και αν έχουμε καταδικαστεί —εν καιρώ μάλιστα εκσυγχρονιστών— να πάρουμε «γουρούνι στο σακί», ακριβό μάλιστα...

ΜΑΣ ΛΕΝΕ, ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΜΑΣ ΕΙΠΑΝ

Μας λένε: Η Ελλάδα είναι η γενέτειρα του Ολυμπιακού πνεύματος.

Δεν μας είπαν: Στους Αρχαίους Ολυμπιακούς λάβαιναν μέρος μόνο Έλληνες.

Μας λένε: Οι αρχαίοι Ολυμπιακοί διέκοπταν τους πολέμους.

Δεν μας είπαν: Στους σύγχρονους Ολυμπιακούς, οι πόλεμοι συνεχίζονται παράλληλα με τους αγώνες, απ' τους οποίους αποκλείονται τα εκάστοτε «μαύρα πρόβατα». Τελευταίο παράδειγμα, αυτό της Σερβίας

Μας λένε: Ο ελληνικός λαός στηρίζει σύσσωμος τη διεκδίκηση.

Δεν μας είπαν: Την ταυτότητα του γκάλοπ, που περιλαμβάνεται στο φάκελο της υποψηφιότητας, με το οποίο αποφάσισαν ότι το 96% του πληθυσμού της χώρας είναι υπέρ της ανάληψης των αγώνων.

Μας λένε: Οι αγώνες θα φέρουν συνάλλαγμα.

Δεν μας είπαν: Ότι σε τιμές του 1996 θα δαπανηθούν πάνω από 300 δισ. και ότι στις τελευταίες Ολυμπιάδες όλες οι διοργανώτριες χώρες είχαν παθητικό πολλών δισεκατομμυρίων. Όλα αυτά ενώ κυνηγάμε την σύγκλιση...

Μας λένε: Μέσω των αγώνων θα τονωθεί ο τουρισμός.

Δεν μας είπαν: Πού θα μείνουν οι τουρίστες όταν η Αθήνα, σε ακτίνα 150 χιλιομέτρων, διαθέτει 25.000 δωμάτια, ενώ μόνο οι δημοσιογράφοι, κριτές, σπόνσορες, προσκεκλημένοι και λοιποί επίσημοι αναμένεται να ξεπερνούν τις 34.000...

Μας λένε: Η διεκδίκηση της Ολυμπιάδας είναι εργαλείο υλοποίησης των δράσεων για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στην Αθήνα.

Δεν μας είπαν: Τι σόι βελτίωση της ποιότητας ζωής είναι αυτή που καταπατάει το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας, που τσιμεντοποιεί τους πρόποδες της Πάρνηθας, τον Φαληρικό Όρμο και τους υπόλοιπους εναπομείναντες ελεύθερους χώρους;

Μας λένε: Μέσω των Ολυμπιακών η χώρα θα ακουστεί σε όλη την υφήλιο, αφού τους αγώνες τους παρακολουθούν τηλεοπτικά, δισεκατομμύρια άνθρωποι.

Δεν μας είπαν: Πώς θα υλοποιήσουν αυτή τη γιγαντιαία τηλεοπτική κάλυψη, τη στιγμή μάλιστα που ο φάκελος της διεκδίκησης δεν προβλέπει ούτε μια δραχμή γι' αυτό το σημαντικότερο σκέλος της διοργάνωσης. Στην Ατλάντα ο τηλεοπτικός κολοσσός NBC αναγκάστηκε να ζητήσει τη βοήθεια του CBS και του ABC. Η άμοιρη η ΕΡΤ, ποιανού τη βοήθεια θα ζητήσει;

Μας λένε: Ο φάκελος της διεκδίκησης είναι πιο πλήρης από όλων των άλλων διεκδικητριών πόλεων.

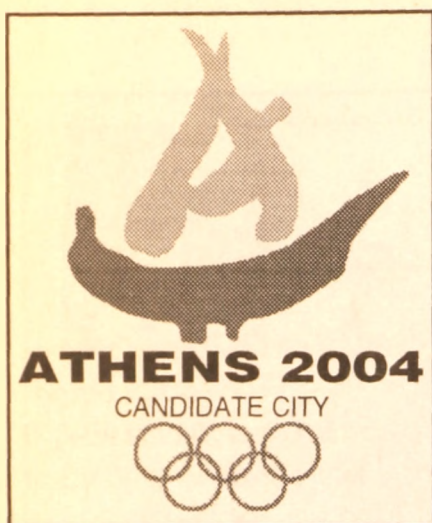
Δεν μας είπαν: Γιατί ο φάκελος είναι μεταφρασμένος στα αγγλικά και στα γαλλικά, αλλά όχι και στα ελληνικά;

Μας λένε: Οι Ολυμπιακοί αγώνες είναι καλό πράγμα.

Δεν μας είπαν: Γιατί να τους πιστέψουμε...

ΥΓ. Το σήμα των αγώνων μοιάζει λίγο με αυτό της NIKE, ή είναι ιδέα μου;

Λ. Β.

Ολυμπιακοί και ρυθμιστικό

του Πάνου Τότσικα

Η διεκδίκηση της Ολυμπιάδας του 2004 από την Αθήνα εντάσσεται σε μια διαδικασία ανατροπής κάποιων στόχων που αφορούν την οργάνωση του χώρου στην Αττική, την οικονομία και την σχέση της πρωτεύουσας με την ελληνική επαρχία. Στις αρχές της δεκαετίας του '80, η διαδικασία που ξεκίνησε για την θεσμοθέτηση ενός Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας (Ρ.Σ.Α.), αντανakλούσε την επιθυμία ενός τμήματος της τότε σοσιαλιστικής κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, το οποίο εκπροσωπούσε ο Αντ. Τρίτσης, να συγκρουσθεί «... με όλα εκείνα τα συμφέροντα που είχαν την δύναμη να φέρουν τόσο μεγάλη καταστροφή μέσα σε τόσο λίγο χρόνο...»

Οι προτάσεις του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας του 1983 βασίζονταν, σύμφωνα με τις διακηρύξεις των εμπνευστών του, στο ότι «έχουν δημιουργηθεί οι πολιτικές προϋποθέσεις για την αντιμετώπιση της ρίζας του προβλήματος των αιτιών του». Όμως, όπως οι ίδιοι κατανοούσαν, «... δεν είναι πολεοδομικά τα βασικά αίτια που δημιουργήσαν τα προβλήματα -ή το πρόβλημα- της Αθήνας, ούτε δημιουργούνται μέσα στα γεωγραφικά της όρια. Είναι βαθύτερα τα αίτια και ανάγονται σε όλη την έκταση του κοινωνικο-οικονομικού αλλά και του πολιτικού γίνεσθαι της μεταπολεμικής Ελλάδας (κι ακόμη παλιότερα)...»

Είναι γνωστό ότι ο σχεδιασμός για τη ρύθμιση του χώρου στην Αττική, που θεσμοθετήθηκε το 1985, πολύ απέχει από τη σημερινή πραγματικότητα. Ένα μεγάλο μέρος από τις τότε εξαγγελίες έμειναν στα χαρτιά, υπονομεύτηκαν ή, ακόμα, ανατράπηκαν από νεότερες επιλογές αυτών που είχαν την ευθύνη της διακυβέρνησης.

Μια τέτοια χαρακτηριστική περίπτωση είναι το Αεροδρόμιο στα Σπάτα, το οποίο, ως γνωστόν δεν προβλεπόταν από το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας. Το Ρ.Σ.Α. ωστόσο, παραμένει μέχρι σήμερα ως το ισχύον θεσμικό πλαίσιο για την οργάνωση του χώρου και την προστασία του περιβάλλοντος στην Αττική

(Ν.1515/1985).

Η ενδεχόμενη διεξαγωγή της Ολυμπιάδας του 2004 στην Αθήνα, ουσιαστικά ανατρέπει τους στόχους του Ρ.Σ.Α., εφόσον:

- συμβάλλει στην ενίσχυση (και όχι στην ανάσχεση) της διόγκωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων στην πρωτεύουσα,
- αποτρέπει τον προσανατολισμό δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων στην περιφέρεια και δεν συμβάλλει στην ισομερή ανάπτυξη της χώρας,
- ενισχύει τον υδροκεφαλισμό της πρωτεύουσας και, κατά συνέπεια, στη συσσώρευση ακόμα περισσότερου πληθυσμού στην Αττική,
- συμβάλλει στη διαδικασία της οικιστικής επέκτασης προς τους εναπομείναντες ελεύθερους δασικούς χώρους (Ολυμπιακό χωριό 15.000 κατοίκων στην Πάρνηθα, ιππικές εγκαταστάσεις στο Τατόι), προς τους τελευταίους υγροβιότοπους (Σχοινιάς), ενώ αποδίδει τις ελάχιστες ακτές που απέμειναν σε ειδικές κατηγορίες πληθυσμού (Φαληρικός Όρμος, Αγ. Κοσμάς).

Όσον αφορά το σύστημα των μεταφορών της Αθήνας, από την ανάγνωση του φακέλου της υποψηφιότητας της Αθήνας, δεν προκύπτει τίποτα συγκεκριμένο προς την κατεύθυνση της οργάνωσης ενός ενιαίου συστήματος μεταφορών, όπως προέβλεπε το Ρυθμιστικό Σχέδιο του 1985. Γιατί, προφανώς, δεν αποτελεί συμβολή στην ενίσχυση των δημόσιων συγκοινωνιών, «η χρήση ειδικών γραμμών λεωφορείων στους άξονες που θα συνδέ-

ουν τις αθλητικές εγκαταστάσεις με το Ολυμπιακό χωριό, το Κέντρο Τύπου και το αεροδρόμιο», ούτε η «χρησιμοποίηση ορισμένων λωρίδων ή οδών αποκλειστικά από τα οχήματα της ολυμπιακής οικογένειας».

Άλλωστε, όπως αναφέρουν και οι συντάκτες του φακέλου, «... η λειτουργία των νέων έργων υποδομής καθώς και η εφαρμογή των κυκλοφοριακών ρυθμίσεων πρέπει να ξεκινήσουν λίγο καιρό πριν από τους αγώνες και όχι πολύ νωρίτερα. Και αυτό διότι εάν ξεκινήσουν πολύ νωρίτερα τότε το επιβατικό κοινό της Αθήνας θα έχει προλάβει να τις συνηθίσει, με αποτέλεσμα τον κορεσμό τους των κατοίκων της Αθήνας από την κυκλοφορία!»

Με λίγα λόγια, κυκλοφοριακές ρυθμίσεις που θα μπορούσαν να γίνουν νωρίτερα από το 2004 και να ανακουφίσουν το σημερινό κυκλοφοριακό χάος, δεν πρόκειται να γίνουν για να μην τις συνηθίσουμε, και το 2004 έχουν αχρηστευθεί!

Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό ότι στο φάκελο της υποψηφιότητας της Αθήνας για το σύστημα μεταφορών σεβρίρονται αρκετές ανακρίβειες, όπως π.χ. ότι θα λειτουργεί παράλληλα με το αεροδρόμιο των Σπάτων και το αεροδρόμιο του Ελληνικού και ότι «... οι φίλαθλοι θα μπορούν να χρησιμοποιούν το δίκτυο του μητροπολιτικού σιδηροδρόμου αλλά και τις γραμμές προαστιακού σιδηροδρόμου που θα έχουν αναπτυχθεί μέχρι τότε», ενώ γνωρίζουν πολύ καλά, ότι δεν προγραμματίζεται για το εγγύς μέλλον καμία νέα γραμμή προαστιακού σιδηροδρόμου.

Δεν χρειάζεται πολλή φαντασία για να καταλάβει κανείς ότι, εφόσον το 2004 η κυρίαρχη επιλογή για τη μετακίνηση στον χώρο της Αττικής, παραμένει η χρήση του Ι.Χ., η Αθήνα θα είναι πνιγμένη στο νέφος και κανένας «ολυμπιακός δακτύλιος» δεν πρόκειται να αποτρέψει το κυκλοφοριακό χάος.

Δεν χρειάζεται να διαθέτει κανείς αρκετή φαντασία για να καταλάβει ότι ακόμα κι αν έχει ολοκληρωθεί η ελεύθερη λεωφόρος Ελευσίνας-Σταυρού-Σπάτων και η περιφε-

ρειακή Υμηττού, δεν πρόκειται να καλύπτουν τις ανάγκες πρόσβασης στο Αεροδρόμιο των Σπάτων. (Άλλωστε αυτό το ομολογεί υπερίφραστα και η μελέτη του Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου, για τον χωροταξικό σχεδιασμό της πεδιάδας των Μεσογείων.)

ΟΛΥΜΠΙΑΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΕΝΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ

Σύμφωνα με την απάντηση του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ στην επίκαιρη ερώτηση της βουλευτή Πειραιά κ. Στέλλας Αλφιέρη, που συζητήθηκε στις 7.3.94, «...η χωροθέτηση όλων των δραστηριοτήτων που απαιτούνται για την διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, είναι προτάσεις που έχουν λάβει υπόψη τους το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (Ρ.Σ.Α.) και τον Νόμο 1515/85...»

Όμως, σύμφωνα με απόφαση του Τομέα Τολεοδομίας και Χωροταξίας του ΕΜΠ «...η προτάσεις του "φακέλλου" της Ολυμπιάδας έρχονται σε αντίθεση με το νομοθετημένο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας του οποίου αναφέρει βασικές χρήσεις...»

Εξάλλου, σύμφωνα με τον αντιπρύτανη του

Ε.Μ.Π. κ. Πολύζο (την άποψη του οποίου δεν συμεριζόμαστε), πρέπει «...να ολοκληρωθεί η συζήτηση που έχει ξεκινήσει... για την αναγκαία αναθεώρηση του Ρ.Σ.Α. του 1985, ενσωματώνοντας σ' αυτό τις προτεινόμενες νέες αθλητικές εγκαταστάσεις...» (περιοδικό Οικοτοπία, τχ. 2, Μάρτιος 1995). Αυτό σημαίνει ωστόσο ότι οι προβλεπόμενες αθλητικές εγκαταστάσεις δεν έχουν λάβει υπόψη το Ρ.Σ.Α., όπως ισχυρίζεται ο υπουργός.

ΟΛΥΜΠΙΑΚΕΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

«...Για τις εγκαταστάσεις που δεν έχουν ακόμα πραγματοποιηθεί θα εκπονηθούν όλες οι αναγκαίες μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σύμφωνα με τη νομοθεσία της Ελλάδας και τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης...» Όμως, πώς είναι βέβαιος ο υπουργός ότι οι μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων θα εγκριθούν τελικά από τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες, όταν στις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης προβλέπεται και η διαδικασία απόρριψης κάποιων περιβαλλοντικών μελετών όταν δεν εξασφαλίζονται κάποιες προϋποθέσεις;

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ: ΕΓΕΡΤΗΡΙΑ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ, «ΣΤΙΓΜΙΑΙΑ ΑΠΟΛΑΥΣΗ»

Σύμφωνα με την απάντηση του υπουργού ΠΕΧΩΔΕ στην επίκαιρη ερώτηση της βουλευτή Πειραιά Στ.Αλφιέρη, «... οι Ολυμπιακοί του 2004 είναι μια μεγάλη ευκαιρία, είναι μια μεγάλη πρόκληση, μια εγερτήρια πρόσκληση που μπορεί να έχει και πρέπει να έχει θετικές επιπτώσεις και τεράστια οφέλη για την Αθήνα την Ελλάδα και τον Ελληνισμό».

Όμως ο αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, η οποία δανειοδοτεί τα μεγάλα έργα στην χώρα μας, φαίνεται να έχει διαφορετική άποψη: «Οι Ολυμπιακοί αγώνες είναι "αδίκημα στιγμιαίο", μια απόλαυση στιγμιαία, που μπορεί όμως να κληροδοτήσει ένα χρέος διαρκές», ξεκαθαρίζει.

Μήπως μετά το «οικιστικό AIDS» (όπως εύστοχα χαρακτηρίστηκε η μάστιγα της αυθαίρετης δόμησης, από ιδιώτες), περνάμε σε μια ανώτερη, «εκσυγχρονισμένη» φάση, την «στιγμιαία απόλαυση» κρατικά και κεντρικά οργανωμένης αυθαιρεσίας, με τις ευλογίες του εκάστοτε υπουργού ΠΕΧΩΔΕ; Ίδωμεν.

Το ζήτημα είναι ποιος θα πληρώσει τα κερατιάτικα, δηλαδή το «διαρκές χρέος»...

Οι άγνωστες πτυχές των Ολυμπιακών αγώνων στην αρχαιότητα

Οσο πλησιάζει ο Σεπτέμβρης, που οι «Αθάνατοι» θα αποφασίσουν σε ποια χώρα θα αναθέσουν τη διοργάνωση των Ολυμπιακών αγώνων (αφού, φυσικά, κάνουν... ταμείο, ελέγχοντας τα «δωράκια» που πήραν), τόσο θα φουντώνει η συζήτηση για την αναγκαιότητα ή όχι της ανάληψης από την Ελλάδα. Μάλιστα, δεν θα αποφύγουμε τις σχετικές κορώνες για το πανάρχαιο πνεύμα, τη φυσική κοιτίδα τους κ.ά., έστω και αν πέρασαν αιώνες από τότε. Με το παρόν σημείωμα κάνουμε γνωστές μερικές άγνωστες πτυχές για τους πολλούς, που αφορούν τους Ο.Α. στην αρχαιότητα και που περιγράφονται με γλαφυρό τρόπο στο βιβλίο του Π. Βαλαβανίδη Άθλα, αθλητές και έπαθλα των εκδόσεων Ερευνητές.

Προς το τέλος της αρχαιότητας, πάμπολλα είναι τα παραδείγματα της ανάμειξης της πολιτικής στη διοργάνωση των Ο.Α. Πολιτικοί παίρνουν μέρος (στους αγώνες) για να αντλήσουν πολιτικό κύρος και να εξαργυρώσουν τις νίκες τους με υψηλόβαθμες θέσεις. Ο Κύλων γαμπρός του Θεαγένη (τυράνου των Μεγάρων), μετά τη νίκη του στον δίαυλο το 640 π.Χ., κατέλαβε με τους οπαδούς του την Ακρόπολη, και την εγκαταλείπει ύστερα από αιματηρή μάχη. Λίγα χρόνια μετά, ο Κίμων συμμετέχει στους αγώνες το 532 και 528 π.Χ., ενώ ήταν εξόριστος από τον Πεισίστρατο. Την πρώτη νίκη του την αφιερώνει στον αδελφό του και τη δεύτερη στον Πεισίστρατο, που κολακευμένος του επιτρέπει την επιστροφή του στην Αθήνα. Όμως, η δημοτικότητά του ήταν μεγάλη και τον δολοφόνησαν... Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο Αλκιβιάδης, που το 416 π.Χ. λαμβάνει μέρος στους αγώνες με επτά άρματα, κερδίζοντας την πρώτη, δεύτερη και τέταρτη νίκη. Για να δώσει πανηγυρικό χαρακτήρα στο γεγονός, παραθέτει γεύμα στους 50.000 θεατές και διατάζει να ταΐσουν όλα τα άλογα.

Μάλιστα, εξαναγκάζει τους συμμάχους της Αθήνας να συνεισφέρουν στα έξοδα. Η Μυτιλήνη δίνει το κρασί, η Χίος τα σανά, η Εφεσος τις σκηνές και η Κύζικος τα σφάγια. Χρόνια μετά ο Αλκιβιάδης καυχιότανε, ότι παρόμοιες πράξεις προσέδιδαν κύρος στην πόλη!

Μετά το 228 η Ελλάδα σπαράσσεται από τοπικούς πολέμους. Οι Ρωμαίοι βρίσκουν την ευκαιρία για να συμμετάσχουν και αυτοί (στους αγώνες). Μάλιστα, προσπαθούν να αποδείξουν με αυθαίρετες ερμηνείες την ελληνική τους καταγωγή!!

Το 67 μ.Χ. συμμετάσχει και ο Νέρωνας καθυστερώντας, μάλιστα, τη διεξαγωγή

τους για δυο χρόνια.

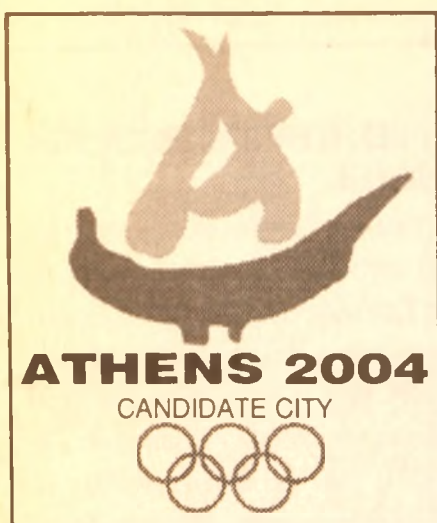
Παράλληλα, επιβάλλει τη διεξαγωγή μουσικών αγώνων και αρμάτων με δέκα άλογα. Με απειλές, δωροδοκίες και εκβιασμούς «κερδίζει» έξι νίκες στεφανώνοντας μόνος τον εαυτό του. «Δοξάζεται» ως ο πιο πετυχημένος ολυμπιονίκης και αφού μαζεύει 1.008 στεφάνια από διάφορους αγώνες (μικρούς και μεγάλους), επιστρέφει στη Ρώμη. Δεν παραλείπει να πάρει για «σουβενίρ» εκατοντάδες αγάλματα από την Ολυμπία και άλλα ιερά.

Όσο για τα «φακελάκια» των Αθανάτων και τις υπέρογκες απολαβές των αθλητών, και εδώ οι ρίζες είναι παλιές. Ορισμένες πόλεις στην αρχαία Ελλάδα παρείχαν σημαντικές οικονομικές απολαβές στους αθλητές. Μάλιστα, ο Σόλων είχε νομοθετήσει εφ' άπαξ αμοιβή 500 δραχμών –ποσό μεγάλο για την εποχή– και ισόβια σίτιση των αθλητών στο πρυτανείο. Συχνά γινόταν πρέσβεις και είχαν φορολογικές απαλλαγές εφ' όρου ζωής. Να σημειώσουμε τη συμμετοχή τους σε πλήθος διοργανώσεων (πλην Ολυμπιακών), όπου τα έπαθλα ήταν χρηματικά. Ο Πίνδαρος γράφει γι' αυτό: «Όποιος νικήσει, μελιστάλαχτη απλώς χαίρεται την υπόλοιπη ζωή του, χωρίς τους άλλους του».

Τον 5ο π.Χ. αιώνα, ο φιλόσοφος Ξενοφάνης με αφορμή την υπέρμετρη σημασία που έδιναν οι συμπολίτες του στον αθλητισμό υποστήριξε: «Υπάρχει μεγάλη αναντιστοιχία ανάμεσα στην προσφορά των αθλητών και το παραγόμενο αποτέλεσμα για το κοινωνικό σύνολο. Στ.. ευνομία της πόλης δεν συντελεί διάκριση στην ιπποδρομία, το τρέξιμο και το πένταθλο. Σπουδαιότερο όλων η αγαθή σοφία». Επικριτής είναι και ο Ευριπίδης που έφτασε να πει ότι «για τα χιλιάδες κακά της Ελλάδας τίποτα δεν είναι χειρότερο από τους αθλητές», θέλοντας με την «ακραία» αυτή τοποθέτηση να στιγματίσει την υπερβολική ενασχόληση των συμπατριωτών του με τον αθλητισμό.

Αυτά με τους αρχαίους. Με τους σύγχρονους και το παραλήρημα που σχετίζεται με τη διοργάνωση μόνο με δυο λόγια. Ούτε τη φιλία των λαών, ούτε πολύ περισσότερο το αθλητικό ιδεώδες προάγει. Τους εργολάβους (της οικονομίας και της πολιτικής) εξυπηρετεί...

N. Μολουβιάτης

7 όχι σε 7 μύθους

της Στέλλας Αλφιέρη

Οι πολίτες της χώρας μας, άνδρες και γυναίκες, κάτω από το βάρος των προβλημάτων της καθημερινής τους ζωής και παρά την ακριβή και παραπλανητική εκστρατεία της επιτροπής Διεκδίκησης, τις σχετικές φιέστες και τους μύθους που κάθε τόσο τους σερβίρονται, αναρωτιούνται τι θα ωφεληθούν από τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών αγώνων του 2004 στην Αθήνα.

ΜΥΘΟΣ ΠΡΩΤΟΣ: Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΟΞΑ

Η αδυναμία της επιτροπής διεκδίκησης και τα ψέμματα του φακέλλου που παρουσίασε, αναγκάζει την «εκλεκτή κοινωνία» που την απαρτίζει να μιλήσει για τη νέα μεγάλη ιδέα, το εθνικό μας χρέος, την «Ολυμπιακή κληρονομιά».

Με αρκετό χιούμορ και ειρωνεία μπορούμε μόνο να αντιμετωπίσουμε ως ενεργοί πολίτες τα νέα αυτά ιδεολογήματα.

Με σύμμαχο την ιστορία μας που διδάσκει πως κάθε νέα Μεγάλη Ιδέα την ακολουθούσε μια νέα Μεγάλη Καταστροφή.

Γιατί εμείς, τουλάχιστον, έχουμε πολλούς λόγους να είμαστε αντίθετοι. Και τα επιχειρήματά μας, όσο και αν κυριαρχεί η συνωμοσία της σιωπής, και ανταπόκριση βρίσκουν και συνεχώς μεγαλώνει το «κίνημα λογικής», αφού πολιτικές οργανώσεις νεολαίας, κοινωνικές και οικολογικές οργανώσεις, διανοούμενοι, απλοί πολίτες, αλλά και αθλητικοί σύλλογοι ενισχύουν τις δραστηριότητες της πρωτοβουλίας ενάντια στην ανάληψη της Ολυμπιάδας.

ΜΥΘΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΘΗΣΗ

Η Ολυμπιάδα είναι πανάκριβη. Και σί-

γουρα για μια χώρα που βρίσκεται σε 15ετή πολιτική λιτότητα, που αναζητεί τον τρόπο να πετύχει τη σύγκλιση με την Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι μια πολυτέλεια απαγορευτική. Ο επίσημος φάκελλος αναφέρει έργα 400 δισ. Ξεχνά, βέβαια, να αναφέρει και έξοδα τα οποία πρέπει να γίνουν για τηλεοπτική κάλυψη, συστήματα πληροφορικής, τηλεπικοινωνιών, αγορά έκτασης για Ολυμπιακό χωριό. Με τις γνωστές προϋποθέσεις, τον πληθωρισμό και τα έκτακτα έξοδα, το συνολικό ποσό εξόδων θα φτάσει το 1 τρισ. τουλάχιστον. Οι εργολάβοι των «Μεγάλων Ιδεών» θα μετατραπούν σε εργολάβους κηδειών για την ελληνική οικονομία.

ΜΥΘΟΣ ΤΡΙΤΟΣ: ΣΕΒΑΣΜΟΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η Αθήνα και ο Πειραιάς είναι οι πόλεις με τα μικρότερα ποσοστά σε ελεύθερους χώρους και πράσινο. Ποιος είναι αυτός που δίνει το δικαίωμα στην κυρία και τους κυρίους της ελληνικής επιτροπής να «φυτέψουν» μια νέα πόλη στους Θρακομακεδόνες, να καταστρέψουν τον υδροβιότοπο του Σχοινιά και να τσιμεντοποιήσουν το Φαληρικό όρμο; Ποιος τους δίνει το δικαίωμα να κάνουν συνέδριο-συμπόσιο για το περιβάλλον στο Λεκανοπέδιο κελκυσμένων των θυρών και μακριά από τα περίεργα αυτιά των δημοσιογράφων;

Είναι φανερό η διάθεση παραπληροφόρησης για τις συνέπειες που θα έχει στο περιβάλλον του Λεκανοπεδίου η διοργάνωση της Ολυμπιάδας. Οι τελευταίοι χώροι για περίπατο και αναψυχή καταστρέφονται. Η ήδη επιβαρυνμένη Αττική δεν έχει να κερδίσει τίποτε παραπάνω από έναν υδροκεφαλισμό, καταδικάζοντας την Αθήνα και τον Πειραιά τελεσίδικα σε ένα μητροπολιτικό κέντρο με εντελώς κατεστραμμένο περιβάλλον.

ΜΥΘΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ: ΤΑ ΟΡΑΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΡΙΤΣΗ

Οι στόχοι του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας ανατρέπονται από το φάκελλο της επιτροπής ανάληψης της Ολυμπιάδας, αφού όλα τα σχέδια που προβλέπονται συμβάλλουν στη διαδικασία της οικιστικής επέκτασης προς τους εναπομείναντες δασικούς και ελεύθερους χώρους. Η ανατροπή του Ρυθμιστικού Σχεδίου που, σημειωτέον, ελέγχεται ως αντισυνταγματική, είχε βρει τη σθεναρή αντίσταση χρόνια πριν από τον αείμνηστο **Αντώνη Τρίτση**, ο οποίος σε παρεμβάσεις του είχε χαρακτηρίσει την Ολυμπιάδα «αυθαίρετη».

ΜΥΘΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ:

ΕΛΛΑΔΑ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟ Η ΑΘΗΝΑ

Η ελληνική περιφέρεια για άλλη μια φορά δεν πρόκειται να ωφεληθεί σε τίποτε. Η Αθήνα που συγκεντρώνει το 50% του πληθυσμού της χώρας, το 70% της οικονομικής δραστηριότητας, θα έχει το 100% των σχεδιαζόμενων επενδύσεων για την Ολυμπιάδα του 2004. Όσοι χρόνια τώρα επιλέγουν το πρότυπο μιας ανάπτυξης μέσω υπηρεσιών, για άλλη μια φορά ξέχασαν την περιφέρεια που ασφυκτιά, που μεταναστεύει, που συρρικνώνεται καθημερινά από άπο-

Η Στέλλα Αλφιέρη είναι βουλευτής του ΣΥΝ Α' Πειραιά και Νήσων

ψη οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική. Είναι τέτοια τα ποσά που θα συγκεντρωθούν στο Λεκανοπέδιο της Αττικής, που σίγουρα οι επιπτώσεις στην εξέλιξη των πιστώσεων για ενίσχυση της περιφέρειας θα είναι ολέθριες. Το κυριότερο είναι ότι οι Ολυμπιακοί θα αποτελέσουν το άλλοθι για τη συνέχιση της πολιτικής της λιτότητας και μιας νέας φορολογίας για το σύνολο των πολιτών της χώρας, ανδρών και γυναικών.

ΜΥΘΟΣ ΕΚΤΟΣ:

ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΝΕΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Γίνεται πολύς λόγος για τη δημιουργία χιλιάδων νέων θέσεων εργασίας, όσον αφορά την κατασκευή των έργων. Αντίθετα, για τη διεξαγωγή των αγώνων οι υπεύθυνοι θα βασιστούν, λένε, στην εθελοντική εργασία. Επιλέγουν να ενισχύσουν την αγορά εργασίας στο κέντρο, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας, ενισχύοντας τον αθηνοκεντρισμό και τον υδροκεφαλισμό της Αττικής. Ποιος, όμως, ή ποιοι θα ωφεληθούν από αυτές τις νέες θέσεις εργασίας; Οι άνεργοι της Αττικής, ή τα διαπλεκόμενα συμφέροντα που θα χρησιμοποιήσουν τους ανυπεράσπιστους ξέ-

νους εργάτες της χώρας μας χωρίς ασφάλιση και με μισό μεροκάματο, περιφρονώντας για ακόμα μια φορά το αίτημα της ελληνικής κοινωνίας: «ίση αμοιβή για ίση εργασία»;

ΜΥΘΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ:

Η ΔΟΕ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Σ' αυτό το γενικό κλίμα δεν μπορούμε να μην ασχοληθούμε και με το ρόλο της ΔΟΕ. Έντεχνα κάποιοι πλασάρουν τη διεθνή αναβάθμιση της χώρας μας με την επιλογή της ως διοργανώτριας των αγώνων του 2004. Και αυτή την αναβάθμιση θα μας την προσφέρουν μέσω της ψήφου τους κάποιοι πρίγκιπες, πρώην πρίγκιπες και αριστοκράτες, με μάλλον βεβαρυμένο παρελθόν και αμφιβόλου ηθικής. Όλοι τους σχεδόν ελέγχονται κατά τους παρελθόντες χρόνους για δωροληψίες, παρατεταμένες διακοπές, απλήρωτους λογαριασμούς. Μου είναι αρκετό δύσκολο να πιστέψω ότι αυτοί οι κύριοι και οι κυρίες θα αναβαθμίσουν το Ολυμπιακό πνεύμα και θα δώσουν την αίγλη που λείπει από τη χώρα μας. Το χειρότερο όλων, μας έχουν ήδη αναγκάσει να παίξουμε και 'μείς το παιχνίδι που τους

κανόνες του, αυτοί έχουν θεσπίσει. Κατά τα άλλα, προέχει το «αρχαίον πνεύμα αθάνατο».

Εν μέσω δημοσκοπήσεων και ποσοστών τύπου Χότζα, εν μέσω τεχνοκρατών και αριστοκρατών, εν μέσω μιας συνωμοσίας σιωπής προς όφελος ενός μεγαλοϊδεατισμού, δεν υποτιμάται μόνον η νοημοσύνη μας, αλλά και η αισθητική μας.

Δεν ανέχομαι ως πολίτης του Λεκανοπεδίου να θεωρούμαι υπήκοος και να υπακούω στα κελεύσματα ενός πείσματος, που αν προσέφερε έστω και κάτι καλό στην πόλη μας, θα μας το είχαν ήδη πει.

Δεν δέχομαι να είμαι το πιόνι στα φιλόδοξα πολιτικά και οικονομικά όνειρα κανενός και καμιάς.

Δεν θα δεχτώ την καταστροφή του περιβάλλοντος, την οικονομική συρρίκνωση, την πολιτιστική αλλοτρίωση, την παραπλάνηση και το ψεύδος που επένδυσαν, ώστε να αλωθεί το θυμικό των πολιτών της χώρας.

Νιώθοντας ακόμα πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αριστερή, καταθέτω τις ενστάσεις μου και λέω «ΟΧΙ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ, ΔΕΝ ΘΑ ΠΑΡΩ».

Ολυμπιάδα στην Αθήνα; Όχι ευχαριστώ! (γιατί δεν είναι όλα αυτονόητα)

Ετυχώς, έστω και καθυστερημένα, στις 29.3 με απόφαση της Κεντρικής Πολιτικής του Επιτροπής ο ΣΥΝ αντιτίθεται στην ανάληψη διοργάνωσης των Ολυμπιακών αγώνων του 2004 από την Αθήνα. Μη διαψεύδοντας έτσι τις προσδοκίες του κόσμου εκείνου που απαιτούσε και περίμενε την έμπρακτη έκφραση ενδιαφέροντος και ευαισθησίας για το περιβάλλον, το σεβασμό στους θεσμούς και την πίστη στις αρχές της περιφερειακής ανάπτυξης.

Με την απόφασή του αυτή, όντας ο μόνος πολιτικός οργανισμός που δεν υποκύπτει στην άσκηση της ιδιότυπης «ιδεολογικής τρομοκρατίας», διασώζει και τη διαρκώς κινδυνεύουσα... τιμή του πολιτικού κόσμου. Κυρίως όμως, πράγμα σπάνιο στη νεοελληνική μας πραγματικότητα, σπάει τον κανόνα του θριάμβου του θυμικού επί του ορθού λόγου και του κοινού νου.

Δεν είναι λοιπόν όλοι τόσο θαμπωμένοι από την αστραφτερή γοητεία των αγώνων, ώστε να μην μπορούν να διακρίνουν τα ψευδώνυμα, ώστε να χάσουν την επαφή τους με τον ορθό λόγο, ώστε να απομακρυνθούν από τον κοινό νου που και μόνον αυτός αρκεί για να πειστούμε πως δεν υπάρχει σκοπιμότητα, οικονομική, κοινωνική, πολιτική, πολιτισμική ή εθνική, για να ζητάμε τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Αθήνα.

Η νεοελληνική κοινωνία έχει αποδειχτεί ιδιαιτέρως πρόσφορη για τη διάδοση μεγαλοϊδεατικού τύπου προτάσεων. Όταν οι προτάσεις αυτές έχουν να κάνουν με ιδέες και αξίες που ανάγονται σε εποχές δόξας και λάμψης, γίνονται ακόμη γοητευτικότερες.

Πρέπει να γίνει σαφές ότι η πρόταση-πακέτο που έχει υποβληθεί από την επιτροπή ανάληψης είναι δεδομένη και επ' αυτής θα γίνει η κρίση. Δεν μπορεί κανείς λοιπόν να υποστηρίξει την υπόθεση της ανάληψης «υπό όρους και προϋποθέσεις», μια και αυτό είναι εκτός πραγματικότητας.

Από 'κεί και πέρα, δεν νομίζουμε πως πραγματικά χρειάζεται περαιτέ-

ρω συζήτηση για το αν η ταλαίπωρη εθνική μας οικονομία, στη σημερινή συγκυρία μάλιστα, με ανοιχτά τα ζητήματα σύγκλισης και το ανορθολογικό υπερεξοπλιστικό πρόγραμμα, έχει την πολυτέλεια να αντέξει το βάρος της διοργάνωσης μιας σίγουρα ζημιογόνου εκδήλωσης αυτής της τάξης.

Δεν θα έπρεπε βεβαίως να τίθενται θέματα υπέρβασης νόμων και θεσμών. Κι όμως, θρασυτάτα προγραμματίζουμε οικοδόμηση σε δασικές εκτάσεις, καταστροφή προστατευόμενων υγρότοπων, κάλυψη των τελευταίων ακάλυπτων χώρων του λεκανοπεδίου. Κι ενώ όλοι συνεχώς διαπιστώνουμε το καταστροφικόν του αποσπασματικού και ελλιπούς σχεδιασμού και την αναγκαιότητα συνολικού σχεδιασμού και της ένταξης σ' αυτόν της όποιας επιμέρους επέμβασης, προτείνουμε διάφορα πετώντας στο καλάθι των αχρήστων το πρόσφατα θεσμοθετημένο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθηνών.

Είναι γνωστό ότι δεν διακρινόμαστε για την αποκεντρωτική μας λογική, όπως επίσης ότι ποτέ οι κυβερνήσεις μας δεν πολυνοιάστηκαν για την περιφερειακή ανάπτυξη. Εξαιτίας αυτών, το χάλι της Αθήνας και η ερήμωση και εγκατάλειψη της περιφέρειας. Γιατί λοιπόν θα 'πρεπε να σκεφτούμε τώρα, πως τους πόρους που θα δεσμευτούν στην πρωτεύουσα για τα έργα θα τους αποστερηθεί η περιφέρεια; Θα μπορούσε κανείς να απαριθμήσει σωρό από προβλήματα, ανεπάρκειες και παρενέργειες.

Θα κλείσουμε όμως το σημείωμα αυτό με την αναφορά στο μέγιστης ηθικής τάξης ζήτημα της αναγκαιότητας της πλήρους διαφωνίας στην παροχή και τη διαχείριση του δημοσίου χρήματος προς επίτευξη του σκοπού της διεκδίκησης. Πολύ δε περισσότερο, όταν ποτέ δεν δόθηκε λογαριασμός για το πόσο μας κόστισε και πού δαπανήθηκαν τα χρήματα που προορίζονταν στη χαμένη τελικά «Χρυσή Ολυμπιάδα».

του Σπύρου Δανέλλη Βουλευτής Ηρακλείου του ΣΥΝ

«Φίλαθλοι», 2004 να είναι οι μέρες σας

του Μάνου Στεφανίδη

Παρά τα όσα ηχηρά λέγονται και γράφονται, οι Ολυμπιακοί αγώνες δεν έχουν καμία, μα καμία σχέση με τον πολιτισμό. Αντίθετα, υπάγονται ολοκληρωτικά στις ανάγκες για θέαμα ενός κοινού που γίνεται όλο και πιο ανυπόμονο, πιο επιφανειακό και πιο απαιτητικό. Για λόγους, όμως, πολιτικής και μάρκετινγκ, οι αγώνες συχνά καρυκεύονται με πολιτιστικές εκδηλώσεις που, κατά το μάλλον ή ήττον, υπακούουν στις ίδιες περί θεάματος ανάγκες. Ας μην κοροϊδευόμαστε, λοιπόν, και ας μην χρησιμοποιούμε τους ταλαίπωρους προγόνους μας, οι οποίοι τόσα έχουν υποστεί από τα «ευφυή» εγγόνια τους.

Οι νεότεροι Έλληνες ακόμη δεν έχουν ξεκαθαρίσει τις σχέσεις τους με τον πολιτισμό και γι' αυτό δεν δικαιούνται να χρησιμοποιούν τον πολιτισμό και τους δημιουργούς του ως επιχείρημα για πολιτικά παίγνια και για show business.

Τώρα, από πλευράς εμπορικής, οι αγώνες θα δώσουν τροφή στους λιμοκτονούντες μεγαλοεργολάβους αλλά και, συγχρόνως, τη χαριστική βολή στην Αττική. Η Αττική πλέον μπορεί να θεωρείται ένα συντελεσμένο τοπίο που θα έχει πλήρως καταληφθεί από ένα άστυ-τέρας. Αληθινοί λόγοι πολιτισμού και αυτοσυντήρησης, βέβαια, θα επέβαλαν την άρνηση των Ολυμπιακών αγώνων και θα εγκαινίαζαν μια πανεθνική εκστρατεία για να ξανακερδηθεί το γελοιοποιημένο τοπίο, το οποίο εξανδραποδίστηκε μέσα από τις μικροπολιτικές αστυότητες των τελευταίων δεκαετιών.

Και είναι γελοίο και συνάμα υποκριτικό, στο όνομα της ανάπτυξης και του αθλητισμού, να συλλαμβάνονται τέτοια ρωμαϊκής αντίληψης σχέδια, που θα ευτελίσουν ακόμη περισσότερο τις πραγματικές αξίες εν ονόματι των πλαστικών.

Όλοι αυτοί που καίνε το καλοκαίρι τα δάση

και μετά επιπίπτουν ως γερανοφόροι εκσκαφείς για να κατακαλύψουν και τις κορυφές ακόμη της Πάρνηθας, ή της Πεντέλης ή του Υμηττού, όλοι αυτοί που το πρωί προτείνουν βόρειους «παραδείσους» με αντόνημη θέρμανση και γκαράζ και που το βράδυ καίνε τα τίμια λάφυρά τους στις νότιες μεγαλοβιομηχανίες της καψουροδιασκέδασης, όλοι αυτοί είναι έτοιμοι να σηκώσουν ψηλά τους πέντε κρίκους των Ολυμπιακών, κατακρημνίζοντας, συγχρόνως, κάθε έννοια και περιεχόμενο αθλητισμού. Οι ίδιοι α(θ)λητοπατέρες που αισχροκερδούν πάνω στις προσπάθειες των φιλότιμων νεαρών αθλητών, οι ίδιοι θα μιλήσουν με τις ξύλινες γλώσσες τους για ιδανικά και πεπρωμένα καμουφλάροντας έτσι τις ξύλινές τους φιλοδοξίες. Ε, λοιπόν, ας βρεθεί κάποιος, αυτές τις ξύλινες γλώσσες να τις κόψει!

Και από εκεί υπάρχουν τρύπες για να βουλωθούν και υπάρχουν αληθινά έργα υποδομής για να βγάλουν τον τόπο από την καθυστέρηση και την αδράνεια. Υπάρχουν μουσεία για να γίνουν –κάθε κυβέρνηση σεβόμενη τον εαυτό της υπόσχεται προεκλογικά κανά δύο τέτοια–, θεσμοί να συγκροτηθούν, ιδρύματα για τον πολιτισμό να ποδηγετηθούν, και ένας σωρός πρωτοβουλιών που θα

συμφιλίωναν τον πολίτη και με το παρελθόν και με το μέλλον του.

Καλύτερα από όλη αυτή τη στημένη προσπάθεια προς όφελος των λίγων –που ουσιαστικά κατευθύνουν τα κόμματα εξουσίας, αφού τα ίδια είναι ανίκανα να συλλάβουν αφενός και να εμπνεύσουν αφετέρου–, θα ήταν να αναλαμβάνόταν μια αληθινή παιδευτική και πολιτιστική αναγέννηση. Για να ξανακαταστεί η παιδεία ουσιαστική και ελκυστική και οι μαθητές να ψυχαγωγούνται μαθαίνοντας, και να εκφράζονται πληροφορούμενοι. Αλλιώς πάει, χάθηκε ένα ακόμη τραίνο της αλλαγής. Τέτοια, όμως, προγράμματα και οράματα είναι δύσκολα και χρειάζονται αληθινά εμπνευσμένους οδηγούς και όχι αθύρματα και νευρόσπαστα των συγκυριών και της ιστορίας.

Τέλος, απαιτείται να μορφώσουμε φιλάθλους που να αγαπάνε τον αθλητισμό και να μην παρασύρονται σε ανεγκέφαλους φατριασμούς. Γιατί, κύριοι του 2004, αυτοί οι φίλαθλοι που ωρύονται στα κάγκελα, που καίνε γήπεδα και περιουσίες, που είναι έτοιμοι να γίνουν αμέσως μάζα και χυμός καθοδηγούμενοι από τα έμπειρα χέρια του πρώτου Κοσκωτά, αυτοί οι υπέρβαροι «φίλαθλοι» των θεαμάτων και του καναπέ, θα παισιώσουν και τα εκ των προτέρων φατριαστικά θεάματά σας, για να ευτελίσουν –για μιαν ακόμη φορά–, σύμβολα και έννοιες, μαγαρίζοντας τη γαλανόλευκη λ.χ. μαζί με τα κόκκινα, τα πράσινα και τα κίτρινα κουρέλια τους. Αυτούς τους φιλάθλους εκθρέψατε, αυτούς κανακέψατε, αυτούς εξαγοράσατε, αυτούς θα υποστείτε και κατά το σωτήριο 2004 έτος του Αρμαγεδδόνος. Ο μη γένοιτο.

1979 - 1994 Δεκαπέντε χρόνια Νεφέλη

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΟΥΡΤΟΒΙΚ

ΑΝΤΙΛΕΞΙΚΟΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΜΑΘΕΙΑΣ

Το βιβλίο αυτό μπορεί νά θεωρηθεί ένα είδος κριτικής της νεοελληνικής κουλτούρας. Παράλληλα περιέχει σκέψεις γύρω από τα πολιτιστικά φαινόμενα γενικά. Οι παρατηρήσεις που καταγράφονται σ' αυτό δεν απορρέουν, εκτός ελαχίστων περιπτώσεων, από μια θεωρητική προσέγγιση των πολιτιστικών φαινομένων· το συντριπτικά μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι καρπός της μακροχρόνιας ενασχόλησης του συγγραφέα με την καθέκαστα κριτική από τις στήλες εφημερίδων και περιοδικών και της πρακτικής πείρας του από την στενή παρακολούθηση της ελληνικής λογοτεχνικής, κυρίως, παραγωγής, της τακτικής επαφής μ' ένα λίγο-πολύ ευρύ αναγνωστικό κοινό και της αναγκαστικής γνωριμίας του με καθημερινές καταστάσεις της πνευματικής ζωής της χώρας μας.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 ΑΘΗΝΑ 106 80. ΤΗΛ.: 3607744

Οι παλινδρομήσεις της ευρωπαϊκής ενοποίησης

του Σωτήρη Ντάλη

«Η Ευρώπη είναι μία έννοια αβέβαιη, που γεννιέται από τον κυκεώνα με απροσδιόριστα σύνορα, μια έννοια που υφίσταται ολισθήσεις, ρήξεις, μεταμορφώσεις», έγραφε το 1987 ο Γάλλος στοχαστής Edgar Morin¹. Ήπειρος του πνεύματος και του προβληματισμού και γενέτειρα ιδεών που εξαπλώθηκαν σε ολόκληρο τον κόσμο, η Ευρώπη και η περίπλοκη ταυτότητά της οδήγησαν πριν από μερικές δεκαετίες, προσωπικότητες όπως οι Schuman, Monnet, De Gasperi, Adenauer και Spaak στο να θέσουν τα θεμέλια για το ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Καρπός της ιστορίας και της αναγκαιότητας, αλλά και της θέλησης, η ευρωπαϊκή ιδέα πέρασε από πολλές παλινδρομήσεις, αναστολές και αλληπάλληλες κρίσεις για να φτάσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αποτελεί πλέον ένα μόνιμο πλαίσιο ευρωπαϊκής προοπτικής, ένα φάρο προς τον οποίο κοιτάζουν όλες οι χώρες της γηραιάς Ηπείρου.

Η ευρωπαϊκή ιδέα, αν και έχει βαθιές ιστορικές ρίζες, άρχισε να συγκεκριμενοποιείται στην περίοδο του μεσοπολέμου 1920-1939, αλλά χωρίς καμιά απολύτως πρακτική συνέπεια².

Ο εθνικιστικός παροξυσμός της Γερμανίας και ο τραγικός Β' Παγκόσμιος Πόλεμος φανέρωσαν την ανάγκη υπέρβασης «της λογικής των εθνικών κρατών που δικαίως θεωρήθηκαν πως η κύρια πηγή των συγκρούσεων στον ευρωπαϊκό χώρο. Οι πρώτες συνεπώς ιδέες που οδήγησαν στη διαδικασία για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση διαμορφώθηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου με πολιτικό περιεχόμενο και πολιτι-

κούς στόχους: τη δημιουργία ενός υπερεθνικού πολιτικού πλαισίου που θα περιόριζε θεσμικά το εθνικό κράτος σε ελεγχόμενη πολιτική μονάδα και θα αποτελούσε βασική προϋπόθεση για τη διασφάλιση σταθερότητας και ειρήνης στον ευρωπαϊκό χώρο»³.

Πολύ εύστοχα το επισημαίνει ο **Π. Ιωακείμης**, ότι, «εκτός από τον κλονισμό της ιδέας και χρησιμότητας του εθνικού κράτους, ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος είχε άλλες θεμελιακές συνέπειες που επίσης συνέβαλαν στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, όπως το γεγονός ότι η Ευρώπη έπαψε να αποτελεί το κέντρο του διεθνούς συστήματος με τη μετατόπιση της εξουσίας σε δύο εξω-ευρωπαϊκά κέντρα, την Ουάσιγκτον και τη Μόσχα, ή όπως η διαίρεση της Ευρώπης σε Δυτική και Ανατολική και ο Ψυχρός Πόλεμος που ακολούθησαν»⁴.

Αυτή η νέα πραγματικότητα που προέκυψε από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο φαίνεται να ενίσχυσε σοβαρά τη θέση ότι η Ευρώπη, για να επανακτήσει το ρόλο της στο νέο διεθνές σύστημα, θα έπρεπε να προχωρή-

σει άμεσα στην ενοποίησή της⁵.

Έτσι, η πορεία της Ευρώπης προς την ενοποίηση ξεκίνησε με τις έξι χώρες που θα υπογράψουν στις 18 Απριλίου 1951 τη Συνθήκη των Παρισίων με την οποία θεσπίστηκε η ευρωπαϊκή κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ).

Στις 29 Μαΐου 1956, οι υπουργοί Εξωτερικών των έξι θα αποφασίσουν με βάση την έκθεση του **Paul Henri Spaak**, να αρχίσουν διαπραγματεύσεις για τη σύναψη των συνθηκών που θα εγκαθιδρύσουν μία γενική κοινή αγορά και μια Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ).

Περίπου ένα χρόνο αργότερα, στις 25 Μαρτίου 1957, θα υπογραφούν στο Καπιτώλιο της Ρώμης οι δύο Συνθήκες με τις οποίες ιδρύθηκαν η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Euratom).

Με τις Συνθήκες της Ρώμης τίθεται ουσιαστικό τέλος στην οικονομική και πολιτική πάλη που γεννήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι Συνθήκες της Ρώμης στηρίχθηκαν στο θεσμικό καθεστώς της ΕΚΑΧ, μεταβάλλοντάς το ταυτόχρονα. Έτσι, στη θέση της ανωτάτης αρχής τοποθετήθηκε η επιτροπή (Commission) που είναι υπεύθυνη για τη Συνθήκη της ΕΟΚ. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση και το Δικαστήριο της ΕΚΑΧ ήταν κοινά και για τις δύο κοινότητες που προέκυψαν από τις Συνθήκες της Ρώμης.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η σημασία της εγκαθίδρυσης της Ευρω-

παϊκής Κοινότητας για την πολιτική ενοποίηση και πορεία προς την Πολιτική Ένωση και την Ευρωπαϊκή Ένωση, συνοψίζεται σε τρία επίπεδα⁶:

- Έθεσε τις προϋποθέσεις για «συνολική ολοκλήρωση» πέρα από τη μερική και τμηματική (sectoral) της ΕΚΑΧ στον οικονομικό τομέα, με θέσπιση ρυθμίσεων για σημαντική εκχώρηση κυριαρχικών εξουσιών από τις εθνικές κυβερνήσεις σε κεντρικούς θεσμούς.

- Εδραίωσε την υπερεθνική διάσταση και το περιεχόμενο της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης με την εγκαθίδρυση ενός θεσμικού συστήματος, το οποίο είχε στο επίκεντρο την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως την κύρια υπερεθνική εκφραση της καθώς και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως βασικά θεσμικά στοιχεία.

- Καθιέρωσε (θεσμικά τουλάχιστον) τον αμετάκλητο και μη αντιστρέψιμο (irreversible) χαρακτήρα της ενοποιητικής διαδικασίας. Σήμερα, η δημιουργία της ΕΟΚ το 1957 χαρακτηρίζεται ένα εγχείρημα καθαρά πολιτικό, έστω κι αν η Συνθήκη της ΕΟΚ δεν περιείχε απολύτως καμία ρύθμιση για την πολιτική ενοποίηση, κάτι που είχε επισημάνει ο Paul Henri Spaak, τονίζοντας ότι: «αυτοί που εξεπεργάστηκαν τη Συνθήκη της Ρώμης δεν θεώρησαν ότι συνέταξαν ένα οικονομικό κείμενο. Θεώρησαν αντιθέτως τη Συνθήκη ως ένα στάδιο στην πορεία για την Πολιτική Ένωση⁷.

Τα τελευταία χρόνια έχουν δημοσιευθεί πολλές αναλύσεις επικριτικές για τη διαδικασία και το πλαίσιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Κάποιες από αυτές υποστηρίζουν την άποψη ότι η ευρωπαϊκή ιδέα, όπως τη συνέλαβε ο **Jean Monnet**, έχει προδοθεί, παρερμηνευθεί και ξεφύγει από τους αληθινούς της στόχους⁸.

Κορυφαίες πολιτικές προσωπικότητες που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης δεν διατάζουν να εκφράσουν σήμερα τον σκεπτικισμό τους για το όραμα της Ευρώπης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο πρώην καγκελάριος της Γερμανίας **Χέλμουτ Σμιτ**, ο οποίος με την ευκαιρία της συμπλήρωσης

πέντε χρόνων από τη γερμανική ενοποίηση, άσκησε δριμεία επίθεση εναντίον της Μπουντεσμπανκ, με άρθρο του στη γαλλική εφημερίδα *Le Figaro* στις 8 Οκτωβρίου 1995. «Εδώ και πολύ καιρό αυτοί οι κύριοι της Μπουντεσμπανκ έχουν τη φιλοδοξία να

κλών οικονομιών⁹.

Ό,τι κι αν λένε οι πολιτικές ελίτ των Βρυξελλών, της Βόννης και του Παρισιού, στις σημερινές συνθήκες αυξανόμενης ανεργίας, δημοσιονομικών περικοπών και συρρίκνωσης του κοινωνικού κράτους, ο μέσος

ευρωπαίος πολίτης είναι πολύ πιο απαισιόδοξος σήμερα από ό,τι ήταν το 1989 μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου που σηματοδότησε την αρχή μιας νέας εποχής για την Ευρώπη και τον κόσμο ολόκληρο, υποστηρίζει ο **Larry Elliot**.

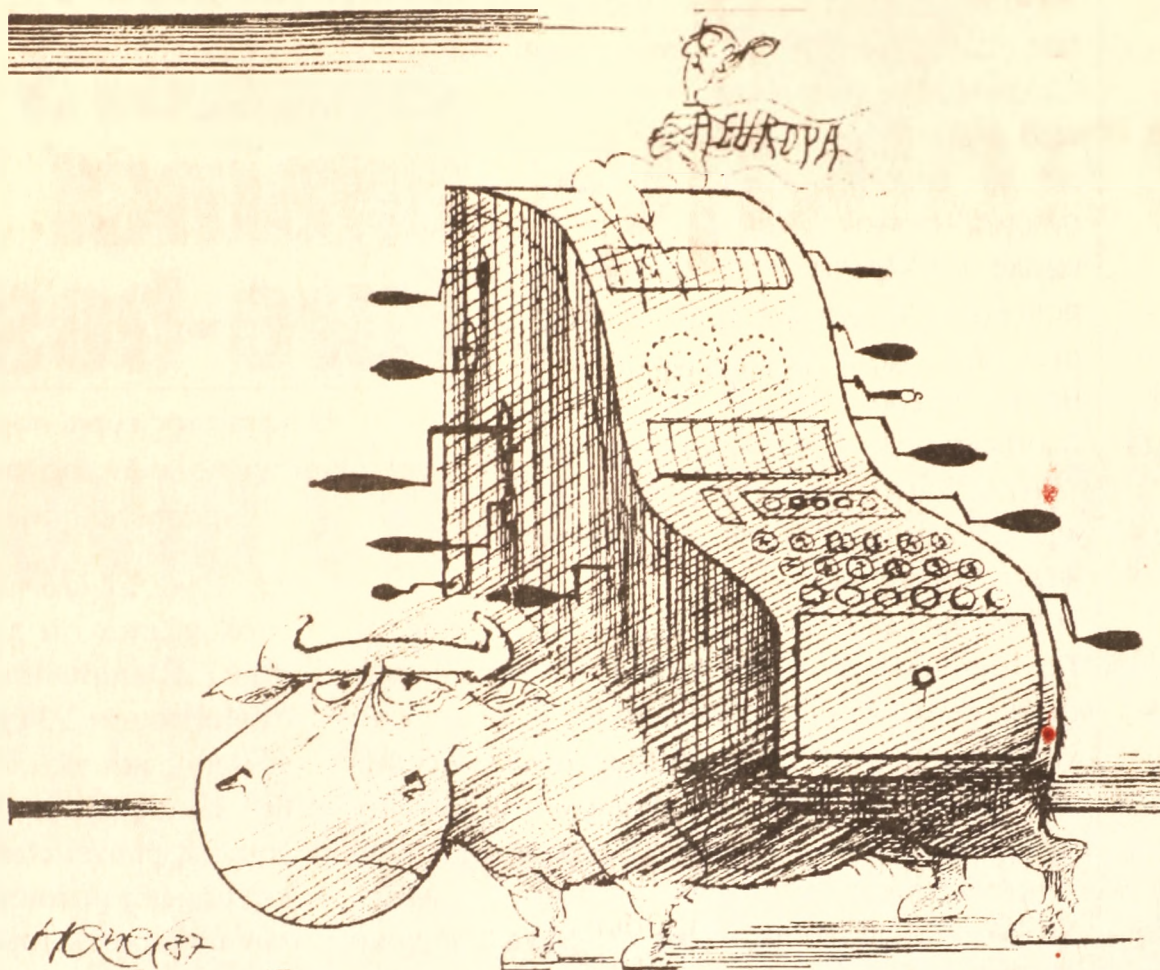
Σήμερα, στο κατώφλι του 21ου αιώνα, παρότι κανείς δεν αμφισβητεί την ουσιαστική συμβολή της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης στην ανοικοδόμηση της Ευρώπης, φαίνεται ότι αυτή δεν είναι άτρωτη στα οξύτατα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι σύγχρονες δημοκρατίες¹⁰.

Γι' αυτό και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ανάγκη να ξανασκεφθεί τους

στόχους της και τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει για να τους πετύχει.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Edgar Morin, *Penser l'Europe*, Gallimard, 1987
2. Βλ. Ελληνική μετάφραση, *Να σκεφτούμε την Ευρώπη*, Αθήνα, Εξάντας 1991, σ. 47.
3. H Brugmans, *L'idée Européenne 1920-1970*, Βρυξέλλες, De Tempel 1970. Π. Ιωακειμίδης *Ευρωπαϊκή Πολιτική Ένωση*, Αθήνα Θεμέλιο 1993, σσ. 43-44.
4. Π. Ιωακειμίδης, *ό.π.* σελ. 44.
5. *Ibid*, σελ. 44.
6. J. Caltung, *The European Community: A Superpower in the Making*, London, George Allen and Unwin 1973.
7. Π. Ιωακειμίδης, *ό.π.* σ. 53-54.
8. D. W. Urwin, *The Community of Europe*, *ό.π.* σ. 76, όπως το αναφέρει ο Π. Ιωακειμίδης *ό.π.* σ. 52-53.
9. Daniel Gueden, *L'Europe à Contresens*, Βρυξέλλες, Apogée 1996.
10. Larry Elliot, «Η ένωση σύγχρονων κοινωνιών δεν επιβάλλεται εκ των άνω», *The Guardian - Η Καθημερινή* 5 Μαρτίου 1997.
10. Mario Telo, Paul Magnette (επιμ.) *Repenser l'Europe*, Éditions de l'Université de Bruxelles, Βρυξέλλες 1996. Βλ. αναλυτικά την εισαγωγική.

τορπιλίσουν τόσο ψυχολογικά όσο και πολιτικά τη νομισματική ένωση», έγραφε ο σοσιαλδημοκράτης πρώην καγκελάριος ο οποίος κυριάρχησε στη γερμανική πολιτική σκηνή στη δεκαετία του 1970 και προειδοποιούσε ότι η εγκατάλειψη της νομισματικής ένωσης θα έχει τρεις αρνητικές συνέπειες:

«Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα εκφυλιστεί σε μια απλή ζώνη ελεύθερων συναλλαγών. Σε λίγες δεκαετίες η Γερμανία θα γίνει μια παγκόσμια οικονομική δύναμη και η γερμανική κυριαρχία θα προκαλέσει το φόβο και το φθόνο των γειτόνων της.»

Στα τέλη του 20ού αιώνα και 40 χρόνια από την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης, το όραμα για μια Ευρώπη που να λειτουργεί ορθολογικά φαίνεται απόμακρο. Κι αυτό για δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, γιατί αποδεικνύεται δύσκολη η επιβολή εκ των άνω της στενότερης ένωσης σύγχρονων κοινωνιών που διχάζονται από βαθιές πολιτιστικές, εθνικές και ιστορικές διαφορές. Δεύτερον, γιατί ο ευρωπαϊκός καπιταλισμός έχει καταστεί το τελευταίο διάστημα ιδιαίτερος σκληρός, σε μια προσπάθεια να ανταγωνισθεί την ευελιξία των ΗΠΑ και τον δυναμισμό των ανερχόμενων ασιατι-

ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

στην φτώχεια και στον αποκλεισμό

Επιμέλεια: Ε. Κολλιοπούλου

Η διαχείριση της ανεργίας

Ένα χρόνο πριν, λιγότεροι από σαράντα άνθρωποι είχαν συγκεντρωθεί έξω από την Πρεσβεία της Αργεντινής στην Αθήνα για να διαμαρτυρηθούν για τη σύλληψη και τη φυλάκιση συνδικαλιστών σε διαδήλωση κατά της ανεργίας στη μακρινή Αργεντινή. Οι επίσημοι ελληνικοί συνδικαλιστικοί φορείς και τα κόμματα προτιμούσαν να αγνοούν το γεγονός παρά τον συνεχώς αυξανόμενο αριθμό των ανέργων, που στη Ευρώπη αγγίζει σήμερα τα 20 εκατ. Οι «underclass», οι «loosers» δεν έχουν καταφέρει ακόμα να οργανωθούν. Τα συνδικάτα, παραδοσιακός χώρος των μισθωτών, τους αντιμετωπίζουν με καχυποψία. Οι ίδιοι οι άνεργοι δυσπιστούν μπροστά στη διάσπαση της αλληλεγγύης των εργαζομένων και τη συμπίεση των συνδικαλιστών με τις κυβερνητικές επιλογές. Η περιθωριοποίηση εκατομμυρίων πολιτών – απειλή για το υπάρχον σύστημα – έχει ανησυχήσει την Ε.Ε., που στο όνομα της ευελιξίας της αγοράς εργασίας προτείνει: μερική απασχόληση, φθηνότερα μεροκάματα, ελαστική εργατική νομοθεσία, μορφές άτυπων εργασιακών συμβάσεων. Η απουσία κρατικής κοινωνικής προστασίας αναπληρώνεται συχνά από τις εκατοντάδες ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται πρόθυμα σε τομείς κοινωνικής πρόνοιας, όπου το κράτος σήμερα απουσιάζει. Παρά την παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και την πρόοδο των επικοινωνιών – ή, μάλλον, ακριβώς γι' αυτό –, οι πολίτες παραμένουν κατακερματισμένοι, περιχαρακωμένοι μέσα στα σύνορα των κρατών. Η δημιουργία μιας παγκόσμιας κοινωνικής πολιτικής που θα προωθεί «τη δημόσια συνείδηση σε κοσμοπολιτικό άνοιγμα», έτσι όπως την περιγράφει ο γερμανός φιλόσοφος Γιούργκεν Χάμπερμας, είναι περισσότερο επίκαιρη από ποτέ.

••• Για πρώτη φορά φέτος οι πολίτες των χωρών-μελών της Ε.Ε. έρχονται στο προσκήνιο ενωμένοι απαιτώντας να γίνουν σεβαστές οι διεκδικήσεις τους για μια πιο δημοκρατική κοινωνία «χωρίς ανεργία, επισφαλή απασχόληση και κοινωνικό αποκλεισμό». Οι ευρω-πορείες που έχουν προγραμματιστεί να ξεκινήσουν από όλες τις χώρες-μέλη της Ε.Ε., θα καταλήξουν στις 14 Ιουνίου στο Άμστερνταμ, όπου θα παιχτεί και η τελευταία πράξη της αναθεώρησης της συνθήκης του Μάαστριχτ από τη Διακυβερνητική Διάσκεψη κορυφής.

••• Ο Κεν Κόουτς, βρετανός ευρωβουλευτής του Εργατικού κόμματος, πήρε την πρωτοβουλία, πριν από ένα χρόνο, για μια συντονισμένη δράση ενάντια στην ανεργία, συντάσσοντας την Ευρωπαϊκή Έκκληση για την πλήρη απασχόληση, που έχει υπογραφεί από 170 ευρωβουλευτές, 600 εθνικούς βουλευτές και εκατοντάδες συνδικαλιστές και ΜΚΟ. Στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας αυτής έχει προγραμματιστεί και ένα συνέδριο για την πλήρη απασχόληση, το οποίο θα πραγματοποιηθεί στις Βρυξέλλες σε δεκαπέντε μέρες (22-23 Μαΐου). Ο Κεν Κόουτς επισκέφτηκε την Ελλάδα το προηγούμενο Σαββατοκύριακο και, μεταξύ άλλων, τόνισε: «Αν και η Ευρώπη σήμερα είναι δύο και τρεις φορές πιο πλούσια από την μεταπολεμική εποχή, δεν είναι ικανή να φροντίσει τους γέροντες της, να συντηρήσει τα σχολεία ή τα νοσοκομεία της λόγω έλλειψης του κράτους πρόνοιας. Διαπιστώνοντας ότι τα συνδικάτα ξεδοντιάζονται και ότι δεν μπορούν να υπερασπιστούν τα μέλη τους, αποφασίσαμε να απευθύνουμε μια εισήγηση προς τον κόσμο μέσω του Ευρωκοινοβουλίου για να μπορέσουμε να αντιδράσουμε στο πρόβλημα της ανεργίας. Υπάρχουν πόροι, κυρίως στην τοπική αυτοδιοίκηση, που μπορούν να βοηθήσουν στην πάλη για την απασχόληση. Στη Γερμανία υπάρχουν 4 εκατ. άνεργοι, το υψηλότερο ποσοστό από την εποχή του Χίτλερ – πράγμα πολύ επικίνδυνο για την Ευρώπη. Το πείραμα της οργάνωσης των ανέργων σε όλη την Ευρώπη είναι πολύ δύσκολο αλλά αναγκαίο. Η έλλειψη ενότητας των λαών είναι πρόβλημα που αν το λύσουμε θα έχουμε καλύτερα αποτελέσματα σε πολλούς τομείς».

••• Το Ελληνικό Δίκτυο για την καταπολέμηση της φτώχειας, το ελληνικό τμήμα του αντίστοιχου ευρωπαϊκού Δικτύου των οργανώσεων για την καταπολέμηση της φτώχειας, χρονολογείται από το 1990. Συγκροτήθηκε σε σωματείο τον Ιανουάριο

With Europe's workers -- against Euro-bosses!

Make 1997
a year of
international
solidarity

Η αφίσα της ευρω-πορείας που οργανώνεται με την συμμετοχή πολιτών, οργανώσεων και κομμάτων από τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. για τις 14 Ιουνίου 1997.

του 1996. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Δικτύου υπολογίζεται ότι περίπου το 1/3 του πληθυσμού στην Ε.Ε. επιβιώνει χωρίς επαρκή εισοδήματα, τη στιγμή που τα 2/3 έχουν ένα υψηλό επίπεδο κατανάλωσης και γενικά υψηλό δείκτη ποιότητας ζωής... Εκτός από την ανεπάρκεια του κράτους πρόνοιας, η φτώχεια αναπαράγεται και από τις ποικίλες μορφές ρατσισμού και διακρίσεων σε βάρος των ήδη αποκλεισμένων, που έτσι περιθωριοποιούνται ακόμα περισσότερο. Στόχοι του Δικτύου είναι η ανάδειξη και η καταπολέμηση των αιτιών και των μηχανισμών που οδηγούν στην φτώχεια, η ευαισθητοποίηση των πολιτών και του κράτους στα προβλήματα των κοινωνικών ομάδων που ζουν με εισοδήματα κάτω από το ανεκτό όριο και η άσκηση πίεσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο για την προώθηση προτάσεων και αλλαγών στην κοινωνική και οικονομική ζωή.

••• Για όσους αδυνατούν πλέον να ξεχειλίζουν τα καρότσια των σουπερ-μάρκετ και να πληρώνουν με δόσεις στη διπλάσια και τριπλάσια τιμή μια ηλεκτρική συσκευή, η παράλληλη οικονομία των «συστημάτων τοπικών ανταλλαγών - SEL» έχει δώσει τη λύση. Η παλιά δοκιμασμένη μέθοδος της ανταλλαγής εφαρμόζεται από τους φτωχούς της Ευρώπης τα τελευταία χρόνια με αρκετή επιτυχία. Στη Γαλλία υπάρχουν περισσότερες από 130 παρόμοιες οργανώσεις με 15.000 μέλη. Με τρία κιλά ντομάτες προς 10 κόκκους αλάτι το κιλό έχεις δικαίωμα για μία συνεδρία γιόγκα που κοστίζει 30 κόκκους αλάτι. Η λίστα με τις υπηρεσίες και τα προϊόντα αποστέλλονται στα μέλη και κάθε μήνα έρχεται ο λογαριαμός. Το κράτος προς το παρόν δεν αναζητά τον ΦΠΑ, τουλάχιστον για συναλλαγές που δεν ξεπερνούν τους 20.000 κόκκους αλάτι! Οι καλωδιωμένοι φτωχοί μπορούν να απευθυνθούν στη διεύθυνση: <http://www.altern.com/SEL> και αν ο σέρβερ σας αρνείται, ψάξτε με υπομονή στη λέξη SEL (système d'échange local).

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Η Βρετανία επιστρέφει στην Ε.Ε.;

Οι Εργατικοί θριάμβευσαν στις βρετανικές εκλογές της Πρωτομαγιάς, παρηγορώντας τις δυνάμεις της Ευρωπαϊκής Αριστεράς, καθώς με τη νίκη του 43χρονου Τόνι Μπλερ τίθεται τυπικά τέρμα στη μακρά φιλελεύθερη επανάσταση της Μάργκαρετ Θάτσερ που άρχισε το 1979.

Μπορεί να μην υπάρχει πλέον το Βασίλειο της Θατσερικής ανάγκης, στο οποίο αναγκάστηκαν, εκβιαστικά πολλές φορές, να υπακούσουν οι ευρωπαϊκές πολιτικές ελίτ, όμως ο νικητής Τόνι Μπλερ φαίνεται αποφασισμένος να διορθώσει τα ελαττώματα του φιλελεύθερου προτύπου, αλλά σε καμία περίπτωση δεν προτίθεται να παραμερίσει αυτό που άρχισε η Θάτσερ το 1979. Ο ίδιος, άλλωστε, έχει δηλώσει ότι θέλει να συνεχίσει, να συμπληρώσει και να βελτιώσει τη θατσερική πραγματικότητα. Αυτή είναι η μία ερμηνεία που προσπαθεί να απαντήσει στο ερώτημα του τι πρόκειται να ακολουθήσει ο νέος πρωθυπουργός.

Η άλλη απάντηση στο «φαινόμενο Μπλερ», μιλά για ένα «Νέο Εργατικό Κόμμα» («New Labour»), γνήσιο δημιούργημα του νέου βρετανού πρωθυπουργού, ένα κόμμα αναμορφωμένο ριζικά και προσαρμοσμένο στα νέα ευρωπαϊκά δεδομένα για τα οποία οι συντηρητικοί επέμεναν να αδιαφορούν.

Για τους συντηρητικούς της Θάτσερ στις Βρυξέλλες υπήρχε ένα νέο Τείχος. Ήταν ο νέος ιδεολογικός ψυχρός πόλεμος που επιχείρησε να κάνει η Θάτσερ και θα πρέπει να ομολογήσουμε ότι κέρδισε αρκετές μάχες στις Βρυξέλλες.

Πέρα από τις πολλές ερμηνείες που θα μπορούσε να δώσει κανείς στην εντυπωσιακή επικράτηση του Τόνι Μπλερ, ο Εργατικός ηγέτης φαίνεται να ενσαρκώνει μια εκδίκηση και, ταυτόχρονα, έναν παράδοξο «θρίαμβο» της θατσερικής πολιτικής. Ο Τόνι Μπλερ αναδιοργάνωσε εκ βάθρων το κόμμα του και με προσεκτικές κινήσεις προσέγγισε τις νέες μεσαίες τάξεις και τον επιχειρηματικό κόσμο. Ομολογουμένως, το

«Νέο Εργατικό Κόμμα» του Τόνι Μπλερ είναι κάτι το εντελώς καινούργιο στο χώρο της Ευρωπαϊκής Αριστεράς και φαίνεται να έχει ήδη επεξεργασθεί την κρίση που πλήττει την ευρωπαϊκή αριστερά.

Ίσως το πιο ενδιαφέρον στοιχείο της νέας βρετανικής πραγματικότητας για την Ευρώπη και την ευρωπαϊκή αριστερά, είναι η βούληση της κυβέρνησης Μπλερ να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Μια Βρετανία με ευρωπαϊκό πρόσωπο και με μεγαλύτερο ρόλο στις ευρωπαϊκές υποθέσεις είναι βέβαιο ότι μπορεί να συμβάλει στην ευρωπαϊκή προοπτική.

Ας μην περιμένουμε θεαματικές αλλαγές στη βρετανική εξωτερική πολιτική. Όμως, η πρόθεση της νέας κυβέρνησης των Εργατικών να γίνει η Βρετανία ένας πρωταγωνιστής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, έστω και μέσω «εποικοδομητικών δεσμεύσεων», φανερώνει την επιθυμία για ένα νέο ριζοσπαστικό ξεκίνημα της βρετανικής εξωτερικής πολιτικής. «Επιθυμούμε να βγάλουμε τη Βρετανία από τη θέση του απομονωτισμού, από τη θέση του προς τα έσω σοβινισμού και να την κάνουμε ηγετικό στέλεχος της διεθνούς κοινότητας», δήλωσε ο νέος υπουργός Εξωτερικών της Βρετανίας Ρόμπιν Κουκ, στην εφημερίδα *Ομπσέρβερ*.

Ο Ρόμπιν Κουκ πρόσθεσε ότι η χώρα του θα πάρει τη θέση της μαζί με τη Γερμανία και τη Γαλλία σχηματίζοντας τους «τρεις μεγάλους».

Η δήλωση του βρετανού υπουργού θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως θετική απάντηση στην ανακοίνωση του γερμανικού υπουργείου Εξωτερικών, ότι, μετά την εκλογή των Εργατικών, η γερμανική κυβέρνηση αναμένει σημαντική πρόοδο σε «σημαντικά θέματα» των διαπραγματεύσεων στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όμως, στο παραπάνω συγκεκριμένο θέμα, απάντηση θα μπορέσουμε να έχουμε στη σύνοδο κορυφής του Άμστερνταμ τον άλλο μήνα.

**Ίσως το πιο
ενδιαφέρον
στοιχείο της νέας
βρετανικής
πραγματικότητας
είναι η βούληση
της κυβέρνησης
Μπλερ να
διαδραματίσει
πρωταγωνιστικό
ρόλο στην
Ευρωπαϊκή
Ένωση.**

Ο θρίαμβος του Τόνυ Μπλαιρ και οι συνέπειές του

του Βασίλη Καπετανγιάννη

Στο προηγούμενο άρθρο μας, αναλύοντας τους λόγους της αναπόφευκτης εκλογικής νίκης των Εργατικών – αποκλεισμένου κάποιου θαύματος ή *deus ex machina* (ο φόβος του απρόβλεπτου στα πράγματα τα πολιτικά επιβάλλει πάντα επιφυλακτικότητα μέχρι να μιλήσουν οι ίδιες οι κάλπες)– αφήσαμε ως μόνο ανοιχτό ερώτημα την έκταση της εκλογικής νίκης των Εργατικών. Τελικά, αυτή τη φορά, το εκλογικό αποτέλεσμα επαλήθευσε πλήρως τις σφυγμομετρήσεις.

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ του Τόνυ Μπλαιρ αλλάζει ριζικά το πολιτικό σκηνικό τόσο στη Βρετανία όσο και στην Ευρώπη, έχει δε σοβαρές ιδεολογικές και πολιτικές επιπτώσεις στο χώρο της λεγόμενης «κεντρο-αριστεράς».

Έτσι, παρουσιάζουν τρομερό ενδιαφέρον οι αντιδράσεις του παραδοσιακού συντηρητικού και του παραδοσιακού αριστερού πολιτικού χώρου έναντι αυτής της νίκης. Το προπύργιο του βρετανικού κατεστημένου, το ασύγκριτο περιοδικό *Economist* σε κύριο άρθρο του προεκλογικά (26/4) τόνιζε ότι το Εργατικό Κόμμα δεν «άλλαξε αρκετά» και συνιστούσε στους ψηφοφόρους ευθέως την επιλογή του «μικρότερου κακού», ήγουν των Συντηρητικών. Μετεκλογικά σε νέο κύριο άρθρο καλεί τον Μπλαιρ να «αποκαλύψει τον εαυτό του», δηλαδή τις επιλογές πολιτικής που πρόκειται να κάνει, ως πρωθυπουργός πλέον της χώρας του.

Διάχυτη, άλλωστε, υπήρξε η «αυτοϊκανοποίηση» των απανταχού νεοσυντηρητικών δυνάμεων ότι το Εργατικό Κόμμα κατολίσθησε σε νεοφιλελεύθερες θέσεις ενώ στην καλύτερη περίπτωση (*New York Times*, 2/4) η παραδοχή της πολιτικής ηγετικής ποιότητας του Μπλαιρ συνοδεύεται από «φιλική

περιέργεια» για τη συμπεριφορά του στην εξουσία.

Από την άλλη μεριά, η παραδοσιακή αριστερά συμπαράταχτηκε με τον θεωρητικά αντίπαλο πόλο της στην εκτίμηση περί «νεο-θατσερικής» πολιτικής επενδυμένης με προοδευτικό μανδύα –επιχάιρουσα προφανώς διότι παραμένει μόνη της στα ιερά και όσια της «ταξικής πολιτικής»– ενώ διάφορες αναλύσεις στον ελληνικό Τύπο (π.χ. *Το Βήμα* 4/5) επικαλείται τον θρίαμβο του Μπλαιρ για να υποδείξει τις ευθύνες της κυβέρνησης Σημίτη σχετικά με την

εφαρμογή της τολμηρής πολιτικής του επισημαίνοντας –πρόκειται δε περί βαρυσήμαντης παραδοχής– ότι το «πολιτικό πείραμα» που επιχειρείται στη χώρα μας έχει όντως ευρωπαϊκό υπόβαθρο.

Από άποψη εσωτερικής πολιτικής, η νέα κυβέρνηση του Μπλαιρ σίγουρα έχει να αντιμετωπίσει σοβαρές επιλογές στον τομέα της οικονομίας και θα δοκιμαστεί αναφορικά με τις αντιδράσεις της απέναντι στις εξελίξεις. Δεν υπάρχουν τεράστια περιθώρια. Ωστόσο, πολλά μπορούν να γίνουν στον τομέα της παιδείας, της ανεργίας, της αναμόρφωσης του κράτους πρόνοιας, της στήριξης των χαμηλών εισοδημάτων, της προστασίας των περιθωριοποιημένων, στην αντιμετώπιση σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων όπως το έγκλημα, τα ναρκωτικά στο περιβάλλον κ.λπ. Σε ποια έκταση μπορούν να εφαρμοστούν ρηξικέλευθες πολιτικές, που να εμπνέονται από τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης, αλληλεγγύης και συνοχής, και να είναι ταυτόχρονα και αποτελεσματικές, απομένει να διαπιστωθεί στην πράξη εντός των αναγκαίων χρονικών περιθωρίων.

ΘΕΣΜΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Στο θεσμικό πολιτικό επίπεδο, η εφαρμογή του προγράμματος του Μπλαιρ πρόκειται να επιφέρει πραγματική επανάσταση

* Ο Βασίλης Καπετανγιάννης είναι διδάκτωρ Πολιτικών Επιστημών του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

M. ΒΡΕΤΑΝΙΑ

στο πολιτικό σύστημα της Βρετανίας: κοινοβούλια για την Ουαλλία και την Σκωτία, κατάργηση των Λόρδων, κληρονομικά δικαιώματα, υιοθέτηση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων δικαιωμάτων, εφαρμογή νόμου για την Ελευθερία της Πληροφόρησης, δημοψήφισμα για εφαρμογή αναλογικού εκλογικού συστήματος – όλα αυτά συμποσούνται σε μια δραστική και ριζοσπαστική αντιμετώπιση της κρίσης της δημοκρατίας που αντιμετωπίζει ένα, στην ουσία, ελάχιστα αντιπροσωπευτικό πολιτικό σύστημα, που συνεχώς εκδηλώνει τις αγκυλώσεις και την αποστέωσή του. Θα αντέξει το σύστημα σε μια τέτοια ριζική για τα δεδομένα και τις συντεταγμένες του αλλαγή πλαισίου ή θα καταρρεύσει;

Είναι δύσκολο να εκτιμηθεί η πολιτική δύναμη που θα προκύψει από τέτοιες μεταρρυθμίσεις πολιτικών δομών. Διότι, ο πολιτικός μετασχηματισμός ενέχει πάντοτε κινδύνους, οι δε ισχυρές κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες ενίοτε εθίζονται στην αλαζονεία της δύναμης, με τρόπο που να αποφεύγουν κινδύνους και συγκρούσεις περιπέφτοντας σε απραξία και αδράνεια. Καθόλου ασύνηθες φαινόμενο.

ΠΛΗΣΙΕΣΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Σχετικά με το επίμαχο και ακανθώδες θέμα της ευρωπαϊκής πολιτικής, η άμεση τήρηση της προεκλογικής θέσης του κόμματος περί αποδοχής της Κοινωνικής Χάρτας ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των ισχυρών εταίρων στην Ευρωπαϊκή Ένωση για στενότερους δεσμούς της Νέας Βρετανίας με την Ένωση (ούτε ο Κολ κατάφερε να αποκρύψει την ικανοποίησή του για το θρίαμβο του Μπλαιρ) και προοιωνίζεται ίσως μια συνεπέστερη προσέγγιση, αλλά με κανένα τρόπο δεν προδικάζει το συγκεκριμένο περιεχόμενο της ευρωπαϊκής πολιτικής των Εργατικών. Η Ολλανδική προεδρία έχει ήδη συγκαλέσει μια «πολύ άτυπη» σύνοδο κορυφής στις 23/5 για την προώθηση της Διακυβερνητικής. Εκεί ενδεχομένως να γίνουν και πρώτες εκτιμήσεις κατά πόσο η κυβέρνηση Μπλαιρ διαθέτει συγκεκριμένη αντίληψη για την Ένωση, για το τι Ευρώπη θέλει. Έπονται σοβαρές αποφάσεις για ΟΝΕ κ.λπ.

Τέλος, σχετικά με τις ευρύτερες πολιτικο-ιδεολογικές επιπτώσεις στον πολιτικό χώρο της ευρωπαϊκής αριστεράς και «κεντρο-αριστεράς», γεγονός είναι ότι ο θρίαμβος του Μπλαιρ όχι μόνο αφ' εαυτού διευρύνει

τον πολιτικό χώρο και την παρουσία του σε ευρωπαϊκό επίπεδο, λαμβανομένων φυσικά υπόψη των ιδιομορφιών και των ιδιαίτερων προβλημάτων κάθε χώρας, αλλά και πραγματικά δημιουργεί ένα υπόβαθρο και για τη δοκιμασία πολιτικών επιλογών και εφαρμογής μέτρων πολιτικής και για τον ίδιο τον πολιτικό και ιδεολογικό προβληματισμό και διάλογο. Για τον προσδιορισμό δηλαδή μιας νέας πολιτικής ταυτότητας με κοινά χαρακτηριστικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο παρά τις διαφορετικές εθνικές καταβολές και παραδόσεις.

Πρόκειται, βέβαια, για ένα μεγάλο θέμα που αφορά όλες τις αποχρώσεις της Αριστεράς στην Ευρώπη, αν θέλει όχι μόνο να προσαρμοστεί στα νέα οικονομικά και πολιτικά δεδομένα αλλά και να προσβλέψει σε ρεαλιστικές πιθανότητες στη διακυβέρνηση για την εφαρμογή των ιδεών της. Να δοκιμάσει δηλαδή την πραγματική αποκόλλησή της (δεν αναφερόμαστε στα απομεινάρια της παραδοσιακής κομμουνιστικής αριστεράς) από νοοτροπίες και απόψεις που σημάδεψαν την κρατικιστική σοσιαλδημοκρατία μετά τον πόλεμο. Διότι, κοντολογίς, είναι φανερό σε όλους ότι το πρότυπο αυτό, παρά τις τεράστιες επιτυχίες που σημείωσε, έχει ήδη εξαντλήσει τον ιστορικό του ρόλο.

Η δε αποφασιστικότητα των παλαιών σοσιαλδημοκρατικών και σοσιαλιστικών κομμάτων της Αριστεράς να επανέλθουν στην εξουσία και να επιφέρουν όσες αλλαγές γίνονται αποδεκτές από τις πολιτικές και κοινωνικές συμμαχίες που πάντοτε σχηματίζουν τις κυβερνητικές πλειοψηφίες δεν είναι τίποτε άλλο παρά μια φάση προσαρμογής και κυρίως πολιτικής ωρίμανσης.

Αν η φάση αυτή συνοδευτεί σταθερά από αναφορές στις αμετάβλητες ιστορικές αξίες των σοσιαλιστικών και εργατικών κινημάτων της Ευρώπης, ως βάση για το σχεδιασμό και την εφαρμογή μέτρων πολιτικής αποτελεσματικών στις σημερινές συνθήκες, τότε δεν είναι καθόλου παρακινδυνευμένο να υποστηρίξει κανείς ότι η «κεντρο-αριστερά» έχει πράγματι μέλλον σε ευρωπαϊκό επίπεδο κι ότι η πορεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπορεί αποφασιστικά να επηρεαστεί από τον αστερισμό της. Η Νέα Ευρωπαϊκή Αριστερά περιέχοντας ευρύτερο φάσμα πολιτικών δυνάμεων είναι ήδη κατά κάποιον τρόπο πραγματικότητα.

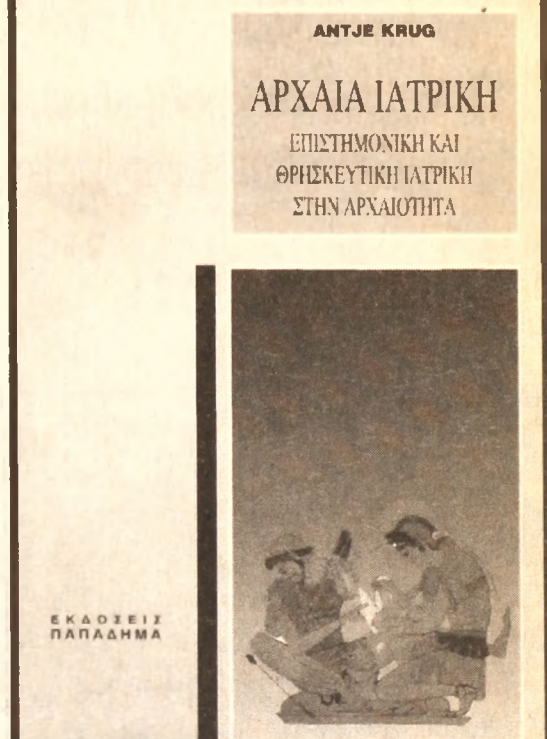
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

Antje Krug
Αρχαιολόγος

ΑΡΧΑΙΑ ΙΑΤΡΙΚΗ

Επιστημονική και
Θρησκευτική Ιατρική
στην Αρχαιότητα

Μετάφραση
Ελένη Μανακίδου,
αρχαιολόγος

Επίβλεψη
Δημ. Λυπουρλής
καθηγητής Α.Π.Θ.

Με 251 σελίδες
και 96 εικόνες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό

Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Η σφαγή των Τουπάκ - Αμάρου

του Λεωνίδα Βαλασόπουλου

Μέσα σε σαράντα λεπτά τελείωσε η κατάληψη της ιαπωνικής πρεσβείας στη Λίμα του Περού από τους 14 αντάρτες των Τουπάκ-Αμάρου (MRTA) και η τετράμηνη ομηρία 72 αξιωματούχων. Στις 15.00 το μεσημέρι της 22ας Απριλίου, 140 καταδρομείς, εκπαιδευμένοι από αμερικανούς ειδικούς, εισέβαλαν στο κτίριο πιάνοντας σε στιγμές χαλάρωσης τον κομαντάτε Εβαρίστο και τους συντρόφους του. Απολογισμός: νεκροί οι 14 αντάρτες, δύο καταδρομείς και ένας όμηρος, ο δικαστής Κάρλος Τζιούστι· τραυματίες, 25 όμηροι.

Εξί από τους 14 αντάρτες σκοτώθηκαν ενώ έπαιζαν ποδόσφαιρο στη μεγάλη αίθουσα υποδοχής, έπειτα από ισχυρή έκρηξη η οποία συνόδευσε την εισβολή 140 κυβερνητικών καταδρομέων. Η εισβολή έγινε από τρεις σήραγγες που ανοίχτηκαν κάτω από το κτίριο, στη μπροστινή πόρτα και τον πίσω τοίχο της πρεσβείας. Οι όμηροι είχαν ειδοποιηθεί και βρισκόνταν στον πάνω όροφο. Οι περουβιανές αρχές, σε συνεργασία με ειδικούς της CIA, είχαν στη διάθεσή τους όλα τα σύγχρονα μέσα κατά της τρομοκρατίας: παρακολουθούσαν με «χοριούς» το κτίριο επί εικοσιτετραώρου βάσεως, με αποτέλεσμα να γνωρίζουν όλες τις κινήσεις των ανταρτών. Οι υπόλοιποι αντάρτες, αν και αμύνθηκαν, σκοτώθηκαν έπειτα από καταιγισμό πυρών· τέσσερις απ' αυτούς, δύο αγόρια και δύο δεκαεξάχρονα κορίτσια, κατέφυγαν σε δωμάτιο του πάνω ορόφου, εκλιπαρώντας τους καταδρομείς για τη ζωή τους. Μάταια όμως. Οι καταδρομείς είχαν σαφή εντολή, από τον πρόεδρο Φουτζιμόρι, να τους εκτελέσουν όλους. Σ' αυτό το δωμάτιο, μαζί με τα κορμιά των τεσσάρων εφήβων ανταρτών, σωριάστηκαν και τα σώματα των υπολοίπων συντρόφων τους.

Οι καταδρομείς φυγαδεύουν έναν από τους 72 ομήρους.

Η είσοδος δεν επιτράπηκε ούτε στον ιατροδικαστή ούτε στους δημοσιογράφους. Οι σοροί των νεκρών παρέμειναν εκεί για ένα εικοσιτετράωρο, αναμένοντας τον Φουτζιμόρι και το τηλεοπτικό του συνεργείο. Ο ιαπωνικής καταγωγής πρωθυπουργός, με ανέκφραστο πρόσωπο, προχώρησε μέσα στο κατεστραμμένο κτίριο. Η τηλεοπτική κάμερα που τον ακολουθούσε τον έδειξε να προσπερνά στις σκάλες του κτιρίου τα κορμιά του Νέστορ Σέρπα Καρτολίνι—ήταν εμφανές το τραύμα από σφαίρα στο κεφάλι και ο κατακρεουργημένος λαιμός του— και του υπαρχηγού Ρόλλυ Ρόχιας. Μετά το τέλος της επιχείρησης, ο Φουτζιμόρι αφού συνεχάρη έναν έναν τους κατα-

δρομείς, τραγούδησε μαζί τους τον εθνικό ύμνο του Περού και αποχώρησε αποβιβαζόμενος στο πούλμαν με τους απελευθερωμένους ομήρους. Μισή ώρα μετά την ολοκλήρωση της εισβολής και την υποστολή της σημαίας των Τουπάκ-Αμάρου από την πρεσβεία, μια κόκκινη σημαία υποστηρικτών των ανταρτών κυμάτιζε σε κοντινό λόφο.

ΕΝΟΧΗ ΣΙΩΠΗ

Επωφελούμενος από την ένοχη σιωπή της Δύσης και την παγερή στάση της Ιαπωνίας, η οποία διαμαρτυρήθηκε όχι για τη χρήση βίας αλλά γιατί δεν είχε λάβει γνώση νωρίτερα, ο Φουτζιμόρι πανηγύρισε τη νίκη του. Η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέφρασε τη λύπη της, το Βατικανό έκανε λόγο για «μάθημα στους τρομοκράτες» και οι αξιωματούχοι της CIA έδωσαν συγχαρητήρια στις περουβιανές αρχές για την επιτυχία της επιχείρησης.

Είχε προηγηθεί η σιωπή των διεθνών μέσων ενημέρωσης, επί εβδομάδες, ιδιαίτερα μετά τη διακοπή των συνομιλιών στις 12 Μαρτίου. Ο κομαντάτε Εβαρίστο μία βδομάδα πριν είχε καταγγείλει την κυβέρνηση

Οι εναπομείναντες σύντροφοι των Τουπάκ-Αμάρου προειδοποιούν ότι ο αγώνας συνεχίζεται και απειλούν με νέες επιθέσεις.

ότι προετοιμάζει την επιχείρηση ανακατάληψης της πρεσβείας, ανοίγοντας σήραγγα. Αδιαμφισβήτητα, η σφαγή των 14 ανταρτών από το καθεστώς του Φουτζιμόρι –που αφού εξάρθρωσε το μαζικότερο Φωτεινό Μονοπάτι του Γκουζμάν βρήκε την ευκαιρία να αποδεκατίσει το MRTA του φυλακισμένου **Κάμπος**– έγινε με την πλήρη ανοχή των δυτικών χωρών.

Από το Παρίσι η μητέρα του Εβαρίστο, **Φελισιδάδ Σέρπα Καρτολίνι**, έστειλε μήνυμα οργής προς τον Φουτζιμόρι και είπε ότι ο γιος της, με το θάρρος και τη γενναioδωρία του, αποτελεί παράδειγμα για τη χώρα του. Η τετράμηνη κατάληψη της πρεσβείας από εικοσάχρονα παιδιά χωρίς ούτε έναν τραυματία είχε προκαλέσει, τον περασμένο Δεκέμβριο, αίσθηση στην παγκόσμια κοινή γνώμη.

«ΘΑ ΜΑΣ ΣΚΟΤΩΣΟΥΝ ΟΛΟΥΣ...»

Ο Καρτολίνι λίγο πριν την εισβολή, έχοντας αντιληφθεί τις προετοιμασίες των καταδρομέων, τηλεφώνησε για να ειδοποιησει τον χιλιανό συγγραφέα **Λουίς Σεπουλβέδα**, παλιό συνεργάτη και έμπιστο σωματοφύλακα του δολοφονημένου χιλιανού προέδρου **Αλιέντε**. Αφού εξήγησε τους λόγους της κατάληψης της πρεσβείας, πρόλαβε να πει: «Η επίθεση εναντίον μας άρχισε. Θα μας σκοτώσουν όλους. Πεθαίνουμε για το Περού και τη Λατινική Αμερική». Ο Σεπουλβέδα μιλώντας στη *La Repubblica* τόνισε «ο κομαντάτε του MRTA δεν πίστευε ότι η τελική επίθεση θα ήταν τόσο βίαιη· πίστευε ότι οι μεσάζοντες θα ήταν, πραγματικά, μεσάζοντες και οι διαπραγματεύσεις δεν θα χρησιμοποιούνταν μόνο για να δώσουν στον Φουτζιμόρι χρόνο να

προετοιμάσει τη σφαγή (...) Κάποια στιγμή πρέπει να είχαν διαπισθανθεί ότι ο Φουτζιμόρι είχε βάλει στην άκρη κάθε επιθυμία διαπραγμάτευσης και δεν έμενε παρά να αντιμετωπίσουν το θάνατο με αξιοπρέπεια»¹.

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ;

Μέσα από το Ίντερνέτ τα εναπομείναντα στελέχη του MRTA –οι περουβιανές αρχές υπολογίζουν ότι δεν ξεπερνούν τους διακόσιους– έσπευσαν να ανακοινώσουν ότι ο αγώνας συνεχίζεται. «Ο λαός συνεχίζει τον αγώνα εναντίον του νεοφιλευθερισμού και της κρατικής καταστολής. Ο λαός δεν παραδίδεται. Δεν παραδοθήκαμε ούτε νικηθήκαμε.»² Την ίδια στιγμή, από τη Γερμανία ο εκπρόσωπος του MRTA **Ισαάκ Βελάσκο** προειδοποι-

ούσε για αντίποινα με επιθέσεις σε στρατιωτικούς και οικονομικούς στόχους, τονίζοντας: «το αίμα που χύθηκε δεν θα ξεχαστεί ποτέ, και αργά ή γρήγορα η δικαιοσύνη θα επιβληθεί στο Περού»³. Οι Τουπάκ-Αμάρου δεν παραδίδονται. Το παράτολμο εγχείρημα και το ηρωικό τέλος του Καρτολίνι και των συντρόφων του έστειλε ήδη ένα μήνυμα σε όσους αγωνίζονται για ένα καλύτερο αύριο στη Λατινική Αμερική της φτώχειας, της βίας και της εξαθλίωσης. Εκεί που δεν έχει απομείνει τίποτα άλλο εκτός από την αξιοπρέπεια και την αντίσταση...

ΠΗΓΕΣ

1. *La Repubblica* 25.4.97
2. *Voz Rebelde* <http://users.cubercity.dk/~ccc17427/>
3. βλ. σημειώματα διεθνών πρακτορείων 23. 4. 97

Με ή χωρίς το RP

του Αλή Ταρτάνογλου

Ξανά πραξικόπημα στην Τουρκία; Ακόμη κι ανάμεσα σε αυτούς που υποστηρίζουν ένα τέτοιο ενδεχόμενο, υπάρχουν πολλοί που δεν το απεύχονται, γιατί γνωρίζουν ότι κάτι τέτοιο θα κατέστρεφε κάθε τομέα της κοινωνικής ζωής. Παρ' όλα αυτά, θέλουν να δημιουργήσουν μια εξ ολοκλήρου διαφορετική θρησκευτική κοινωνία· ξέρουν, βέβαια, ότι με το 20% που πήρε το RP δεν μπορούν να το καταφέρουν, καθώς το υπόλοιπο 80% δεν θα υποστήριζε κάτι τέτοιο· άλλωστε ο στρατός αποτελεί μια οργανωμένη και ισχυρή δύναμη αντίστασης στο θρησκευτικό κράτος.

Ομως, σε πείσμα όλων αυτών, το RP συνεχίζει την ίδια τακτική: και ο **Ερμπακάν** και η **Τσιλέρ**, για διαφορετικούς λόγους ο καθένας, θέλουν να παραμείνουν στην εξουσία ως το τέλος. Η Τσιλέρ απλώς περιμένει, σαν να μη συνέβη τίποτα, τη σειρά της για την πρωθυπουργία. Μάλιστα, κάνει διαπραγματεύσεις, ώστε αυτό να γίνει το συντομότερο (τον Ιούνιο) για να λύσει –όπως λέει– τα προβλήματα. Ο Ερμπακάν δεν μπορεί να ελέγξει τους ριζοσπάστες μέσα στο κόμμα του. Ούτε ο ίδιος, όμως ούτε η Τσιλέρ σκέφτονται να παραιτηθούν. Τα υπόλοιπα κόμματα του Κοινοβουλίου δεν είναι ικανά να παρέμβουν στις εξελίξεις· απίθανη είναι και η δημιουργία μιας εναλλακτικής δύναμης. Έτσι, ένα πραξικόπημα μοιάζει να είναι η μόνη λύση.

Πολλοί υποστηρικτές του πραξικοπήματος συζητούν για την ακριβή ημερομηνία και παίρνουν αποφάσεις για την επόμενη μέρα. Υποστηρίζουν ότι οι στρατιωτικοί δεν σχεδιάζουν πραξικόπημα για να σταματήσουν τον Ισλαμισμό· σκοπός τους είναι να καλύψουν κάποιες «βρόμικες δουλειές», όπως συμμορίες που έχουν δημιουργηθεί μέσα στο στρατό και στις οποίες είναι αναμειγμένες οι ΗΠΑ και η CIA.

Οι επικριτές ενός ενδεχόμενου πραξικοπήματος, λένε ότι τα τελευταία 37 χρόνια, κατά τα οποία ο στρατός έχει πραγματοποιήσει τρία πραξικοπήματα, οι συνθήκες στην Τουρκία χειροτέρεψαν. Επίσης, λένε ότι η εσωτερική και εξωτερική συγκυρία

δεν είναι ευνοϊκή. Από τη μία, δεν μπορεί να σχηματιστεί νέα κυβέρνηση· από την άλλη, ακόμη και αν μια νέα κυβέρνηση σχηματιζόταν, δεν θα ήταν σε θέση να λύσει τα προβλήματα, γιατί στην Τουρκία ολόκληρο το πολιτικό σύστημα χρειάζεται ριζικές αλλαγές. Και τα προβλήματα πρέπει να λυθούν με δημοκρατικό τρόπο.

Πώς εξηγείται τώρα η ακραία συμπεριφορά του RP, τη στιγμή που είναι φανερό ότι οι στρατηγοί το «χρησιμοποιούν»; Θα πρέπει να είναι ή ανόητοι, καθώς το πραξικόπημα θα θέσει σε κίνδυνο τις ίδιες τους τις ζωές, ή έτοιμοι για εμφύλιο πόλεμο. Ανόητοι σίγουρα δεν είναι αλλά ανάμεσά τους ίσως υπάρχουν κάποιοι έτοιμοι για έναν εμφύλιο.

Το ζήτημα, πάντως, δεν είναι το αν θα γίνει πραξικόπημα ή το αν θα αλλάξει η διακυβέρνηση, αλλά το να μην ξαναβρεθεί η Τουρκία σε τόσο δύσκολη θέση. Γι' αυτό πρέπει να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα και όχι να αρκεστούμε σε μια απλή αλλαγή διακυβέρνησης. Τόσο τα πολιτικά κόμματα όσο και ο στρατός έχουν ευθύνες για τη σημερινή κατάσταση.

Στην Τουρκία, ο καπιταλισμός αναπτύχθηκε με την υποστήριξη του στρατού, ο οποίος συνέτριψε την αριστερά, τους εργάτες και τα εργατικά συνδικάτα· ο ίδιος ο στρατός σε συνεργασία με και προς υποστήριξη ακροδεξιών και φασιστικών στοιχείων αναμείχθηκε σε δολοφονίες και πράξεις διαφθοράς· ο στρατός αποτέλεσε το σημείο εξόδου της Τουρκίας προς την Αμερική, αλλά και το σημείο εισόδου της προς

την Τουρκία. Χωρίς τον στρατό, οι δεξιές κυβερνήσεις και οι πολιτικοί δεν θα μπορούσαν από μόνοι τους να κάνουν την Τουρκία «δορυφόρο» των ΗΠΑ, –τουλάχιστον όχι σε τέτοιο βαθμό.

Η διαφορά του σημερινού στρατού με το στρατό του **Κεμάλ Ατατούρκ** είναι τόσο μεγάλη όσο και η διαφορά ανάμεσα στην Τουρκία και την Αμερική. Ο Ατατούρκ ήταν υποστηρικτής της ανεξαρτησίας και αντι-ιμπεριαλιστής, ενώ ο σημερινός στρατός είναι όργανο του Πενταγώνου. Έτσι, εξηγείται και η άνοδος του RP: ο Ατατούρκ δεν ήταν μόνο στρατιώτης, αλλά και κυβερνήτης, κάτι που οι σημερινοί πολιτικοί και στρατιωτικοί δεν μπορούν να είναι.

Όπως ανέφερα και στην αρχή, η κατάσταση είναι πραγματικά σοβαρή και οι εξελίξεις υποδηλώνουν μια κρίση του καθεστώτος. Το RP πρέπει να μάθει να λειτουργεί δημοκρατικά, είτε βρίσκεται στην κυβέρνηση είτε στην αντιπολίτευση, και να καταλάβει ότι η Τουρκία δεν θα γίνει θρησκευτικό κράτος. Όχι, όμως, με τη βία, με ένα πραξικόπημα, γιατί αυτό θα αποτελέσει την πηγή μιας νέας κρίσης.

Το πιο σημαντικό είναι η αναδιοργάνωση του τουρκικού συστήματος, έτσι ώστε να μην ξαναβρεθεί σε τόσο κρίσιμο σημείο. Όλα πρέπει να αλλάξουν, από το νόμο περί πολιτικών κομμάτων, τον εκλογικό νόμο, ως το εκπαιδευτικό σύστημα, χωρίς την παρέμβαση του στρατού. Και οι πολιτικοί θα πρέπει να αλλάξουν νοοτροπία ή να μην ξαναεμφανιστούν στο Κοινοβούλιο.

Τζόναθαν Κόου

Τι ωραίο πλιάτσικο!

μετάφραση: Τρισεύγενη Παπαϊωάννου

επίμετρο: Σώτη Τριανταφύλλου

Στο *Τι ωραίο πλιάτσικο!* ξετυλίγονται σαράντα χρόνια της βρετανικής ιστορίας στη διάρκεια των οποίων η αλαζονική και άπληστη άρχουσα τάξη έχασε και ξαναβρήκε τη δύναμή της: ο Κόου συνθέτει την προσωπογραφία της, εξιστορεί τα εγκλήματά της, την ειρωνεύεται και αρνείται να δει σ' αυτή την παραμικρή γοητεία. Το μυθιστόρημά του είναι άγριο και ανατρεπτικό.

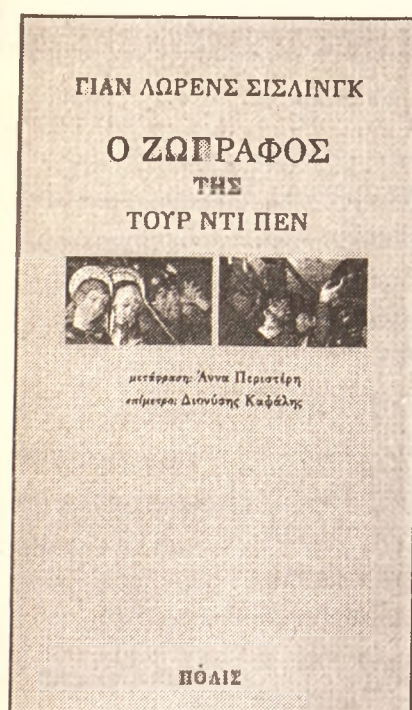

Γιαν Λώρενς Σίσλινγκ

Ο Ζωγράφος της Τουρ-Ντι-Πεν

μετάφραση: Άννα Περιστέρη

επίμετρο: Διονύσης Καφάλης

Στο μυθιστόρημα αυτό, ο Γιαν Λώρενς Σίσλινγκ μάς εξιστορεί το χρονικό της δημιουργίας ενός ζωγραφικού πίνακα. Αφηγητής -σε πρώτο πρόσωπο- ο ανώνυμος ζωγράφος, ο οποίος αναδύεται από την ανυπαρξία και αποκτά υπόσταση μέσω της εξιστόρησής του. Ο Σίσλινγκ, ιστορικός της Τέχνης ο ίδιος, έχει την ευκαιρία να μιλήσει για τα εργαστήρια και την τέχνη των Φλαμανδών και Ιταλών μαιτρ του 16ου αιώνα. Δεν πρόκειται για παρουσίαση του έργου τους, ούτε για ιστορική επισκόπηση: όλα αυτά τοποθετούνται στο πλαίσιο της «αυτοβιογραφίας» του ανώνυμου ήρωα ως βιώματά του και μόνο ως τέτοια.

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

ΜΕ ΤΙΣ ΕΥΛΟΓΙΕΣ ΤΩΝ ΗΠΑ

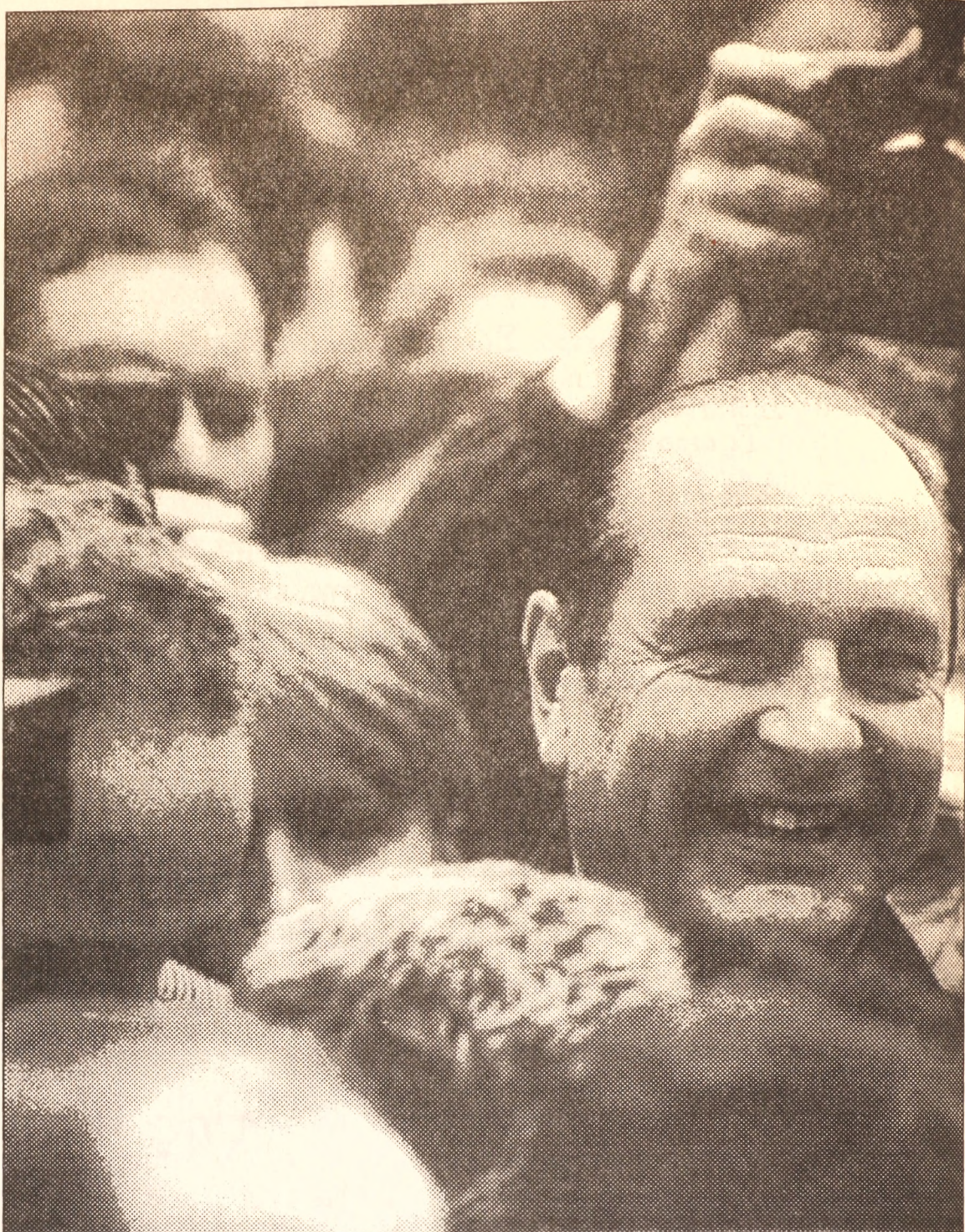
Αεροναυτικά γυμνάσια θα πραγματοποιήσουν, μέσα στο καλοκαίρι, στη Μεσόγειο, το Ισραήλ, η Τουρκία και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Το ανακοίνωσε τη Δευτέρα το ισραηλινό υπουργείο Άμυνας. Η τουρκική εφημερίδα *Χουριέτ*, όμως, το είχε αποκαλύψει με δημοσίευσμά της στις 3/5/97. Στο ίδιο δημοσίευμα αναφερόταν ότι οι τρεις χώρες συνενώνουν τις δυνάμεις τους, με στόχο «να είναι σε πλήρη ετοιμότητα σε περίπτωση που αντιμετωπίσουν κίνδυνο από τη Συρία και το Ιράν ή κρίση στον Περσικό Κόλπο». Τη Δευτέρα, μάλιστα, ο υπαρχηγός του γενικού επιτελείου στρατού της Τουρκίας **Τσεβίκ Μπιρ** συναντήθηκε στο Τελ Αβίβ με τον υπουργό Άμυνας του Ισραήλ **Γιτζάκ Μορντεχάι** -παρουσία αμερικανών αξιωματούχων- για να συζητήσουν τις λεπτομέρειες της πραγματοποίησης των κοινών γυμνασίων. Η συμμαχία «γεννήθηκε» τον Φεβρουάριο του '96 -με κοινό στόχο την άσκηση πίεσης σε Συρία και Ιράκ- και με μια σειρά συμφωνιών για εκσυγχρονισμό τουρκικών μαχητικών αεροσκαφών έχει εξελιχθεί σε αγκάθι, που υποσκάπτει την ειρηνευτική διαδικασία στην περιοχή και δημιουργεί ένταση και επικίνδυνη ανισορροπία. Μένει να δούμε πώς θα αντιδράσει ο αραβικός κόσμος και ελπίζουμε να μην παραβιαστεί ο εναέριος χώρος της Κύπρου κατά τη διάρκεια των κοινών αεροναυτικών γυμνασίων.

ΜΑΧΗ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΑ

Επίσημη επίσκεψη στην Τουρκία πραγματοποίησε αυτές τις μέρες ο πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν **Χαϊντάρ Αλίεφ** και υπέγραψε με τον τούρκο ομόλογό του σειρά συμφωνιών για πολιτικά και οικονομικά θέματα. Ο αζέρος πρόεδρος, μάλιστα, υποστήριξε σε κοινό ανακοινωθέν, μετά τη συνάντησή του με τον κ. **Ντεμιρέλ**, ότι «το πετρέλαιο του Αζερμπαϊτζάν θα κυλήσει προς την Τουρκία πριν από το 2000». Την εκμετάλλευση των πετρελαίων της περιοχής έχει αναλάβει διεθνές κονσόρτσιουμ. Η Τουρκία και η Ρωσία, όμως, δίνουν πραγματική διπλωματική μάχη για να περάσει ο αγωγός πετρελαίου από το έδαφός τους. Η Τουρκία προτείνει τη δημιουργία αγωγού που θα ξεκινά από το Μπακού και θα καταλήγει στο Τσεϊχάν στις ακτές της Μεσογείου, ενώ η Ρωσία προτείνει η μεταφορά του πετρελαίου να γίνει με αγωγό που θα περνά από το ρωσικό έδαφος και θα καταλήγει στο λιμάνι Νοβοροσίσκ στη Μαύρη Θάλασσα. Η τελική απόφαση θα παρθεί από το Αζερμπαϊτζάν πριν από το τέλος του χρόνου.

«ΑΙΧΜΑΛΩΤΗ» Η ΤΣΙΛΕΡ

Η αντιπρόεδρος του κυβερνητικού συνασπισμού στην Τουρκία **Τανσού Τσιλέρ** εκβιάζεται πλέον ανοιχτά από τον πρωθυπουργό **Νετσεμετίν Ερμπακάν** να παραμείνει στον κυβερνητικό συνασπισμό, δεδομένου ότι τόσο η ίδια όσο και ο σύζυγός της φέρονται να έχουν διασυνδέσεις με το

οργανωμένο έγκλημα, τις ακροδεξιές οργανώσεις, αλλά και τη διακίνηση ναρκωτικών. Ο κ. Ερμπακάν ζητά την άρση της ασυλίας δύο βουλευτών της, που κατηγορούνται για σωρεία ατασθαλιών καθώς και για συνεργασία με το παρακράτος και τους Γκρίζους Λύκους. Δικαστήριο της Φραγκφούρτης έδωσε τη Δευτέρα στη δημοσιότητα το αιτιολογικό της καταδικαστικής απόφασης για τρεις τούρκους εμπόρους ναρκωτικών, στο οποίο αναφέρεται ότι οι οικογένειες αυτές που διακινούν την ηρωίνη από την

Τουρκία προς την Ευρώπη είχαν σχέση με την κ. Τσιλέρ. Και πριν από λίγες ημέρες, άνθρωπος του παρακράτους αποκάλυψε στον τηλεοπτικό σταθμό «Flash TV» ότι ο σύζυγός της του πρόσφερε μεγάλο χρηματικό ποσό για να ανοίξει τηλεοπτικό σταθμό που θα υποστήριζε την κ. Τσιλέρ. Μετά από όλα αυτά, καταλαβαίνει κανείς ότι η θέση της είναι ιδιαίτερα δυσμενής και ότι τα περιθώρια ελιγμών είναι ανύπαρκτα, παρά τις πιέσεις που δέχεται να εγκαταλείψει τον κυβερνητικό συνασπισμό.

Το χαμόγελο της επιτυχίας. Μένει να δούμε αν μετά τα αποτελέσματα στις επικείμενες βουλευτικές εκλογές στη Γαλλία ο γάλλος πρόεδρος θα μπορεί να χαίρεται για την επικράτηση του κόμματός του ή απλώς για την προσωπική του διάσωση.

ΔΙΔΑΛΟΥΟΣ

ΠΑΡΑΛΕΙΨΗ

Από τη ζωγράφο κ. Ντ. Ρίζου πήραμε την εξής επιστολή:

Κύριοι,

Στο τεύχος 632 του *Αντί*, 11.4.1997, στο άρθρο του κ. Δ. Φιλίππιδη «Οι ακρίτες του Κολωνακίου, του Θησείου, του Ψυρρή...», δημοσιεύτηκε φωτογραφία ενός έργου με τίτλο «Παιδιά στην πόλη», 1991. Ανεξάρτητα από το ότι με τιμά η επιλογή του συγκεκριμένου έργου, θα ήθελα να εκφράσω τη δυσαρέσκειά μου, τόσο για το ότι δεν ερωτήθηκα όσο και πολύ περισσότερο για την παντελή έλλειψη αναφοράς στον δημιουργό του έργου, πράγμα το οποίο αντίκειται στη δεοντολογία κάθε σοβαρού περιοδικού και επιπλέον θίγει ζητήματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Με την ελπίδα ότι απλώς σας διέφυγε και τη βεβαιότητα ότι θα επανορθώσετε στο αμέσως επόμενο τεύχος, διατελώ με εκτίμηση, η κατά τα άλλα αναγνωστιά σας.

Ντόρα Ρίζου

Απάντηση του *Αντί*: Ο συνεργάτης μας ευθύνεται για το κείμενο – και μόνο. Η επιλογή του έργου σας έγινε από τη σύνταξη του περιοδικού, και η σύνταξη είναι η μόνη υπεύθυνη για την επιλογή και τη δημοσίευση της ζωγραφικής σας. Δυστυχώς, και για την παράλειψη της δημιουργού της. Αρκεί η –αυτονόητη– επανόρθωση και συγγνώμη;

ΧΑΡΗ Ή ΕΠΙΒΡΑΒΕΥΣΗ;

Στα 30 χρόνια της μαύρης επετείου Απριλιανών, επικλήσεις χάριτος ή... επιβράβευσης;

Αγαπητό *Αντί*,

Εξεπλάγην –για να μιλήσω και λίγο τη γλώσσα της τότε εποχής– για την ενδόμυχη ομολογία ενοχής ή «συνενοχής» που διέκρινε στις δηλώσεις του «αδελφού Στέλιου», όστις επεκαλέσθη κατ' αυτὰς παλαιώ-

τερα λεχθέντα του Κ. Καραμανλή στο Παρίσι ότι «οι Συνταγματάρχες έριξαν τη χαριστική βολή».

Εμπρός, λοιπόν, ας διατυπώσουν σε μια κόλλα χαρτί ότι ενήργησαν δίκην επικεφαλής εκτελεστικού αποσπάσματος του κατεστημένου (πολιτικού-οικονομικού-στρατιωτικού κ.λπ.), που εξετέλεσε τότε τη Δημοκρατία, και η αίτηση χάριτος είναι έτοιμη και από την ταπεινή μου σκοπιά υπερθεματίζω να γίνει δεκτή!

Αν, όμως, η επίκληση της τότε δήλωσης του Κ. Καραμανλή γίνεται για... επιβράβευση, πρόκειται στην καλύτερη περίπτωση και στα όρια του γραφικού για χοντρή «παρανόηση» και αντίφαση, γιατί ως γνωστόν τη «χαριστική βολή» –που παραδέχονται ότι έριξαν– δεν τη ρίχνει ο «αθώος» ούτε ο οιοσδήποτε, αλλά ο επικεφαλής του εκτελεστικού αποσπάσματος! Ο οποίος, φυσικά, δεν σώζει...

Δ. Χρόνης

Δάσκαλος - Λογοτέχνης

ΤΟ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ

Για τις κοινωνικές ασφάλειες και την κυβερνητική πολιτική στο θέμα η επιστολή που ακολουθεί:

Αγαπητό *Αντί*,

Το ασφαλιστικό μέγα και οξύτατο πρόβλημα είναι στην ημερήσια διάταξη. Τα περισσότερα ασφαλιστικά ταμεία συντάξεων χρεώνονται για τους γνωστούς λόγους και επιπλέον γιατί ανατράπηκε απαράδεκτα η γνωστή αναλογία ασφαλισμένων-συνταξιούχων.

Η μέχρι σήμερα ασφαλιστική πολιτική ΠΑΣΟΚ - Ν.Δ. πρότεινε τη μίζερη ζωή αντί να θεραπεύει τον μεγάλο ασθενή. Αυτή τη φορά πρέπει να δοθούν μακρόχρονες λύσεις με ριζική αλλαγή της ακολουθούμενης ασφαλιστικής πολιτικής.

Πώς είναι δυνατόν να διατηρηθεί ο κοινωνικός χαρακτήρας της ασφάλισης όταν μειώνεται η απασχόληση, καθιερώνεται το part-time, οι αμοιβές είναι χαμηλές, τα αποθεματικά δεσμευμένα, οι τρέχουσες ει-

σπράξεις άτοκες, τα κέρδη δεν φορολογούνται (επίπτωση της υπεξαίρεσης εισφορών), η κρατική εισφορά ανεπαρκής και η τεχνολογική επανάσταση απειλεί να θέσει εκτός μάχης τη μισθωτή εργασία; Η κοινωνική ασφάλιση είναι αντίστοιχη και ανάλογη με την παραγωγή και την οικονομία.

Παρήλθε ανεπιστρεπτί η χρυσή εποχή όπου κάθε ασφαλιστική γενεά με το σύστημα της κεφαλοποιήσεως και του μέσου ασφαλιστρού έτρεφε συνταξιοδοτικά τον εαυτό της. Εδώ και δεκαετίες, οι συνταξιούχοι τρέφονται από τις εισφορές των εν ενεργεία.

Τη λεηλασία των αποθεματικών, εισφορών και παροχών, διαδέχεται η λεηλασία του κοινωνικού κράτους και η παγκοσμιοποίηση (ιδιοποίηση) της καπιταλιστικής οικονομίας με όλες τις τραγικές συνέπειες για την εργαζόμενη ανθρωπότητα.

Εδώ ακριβώς χρειάζεται διάλογος μεταξύ φορέων-κομμάτων-κυβέρνησης. Ο διάλογος όπως μας παραδόθηκε από την αρχαιοελληνική κληρονομιά δίνει λύσεις όταν αναζητούνται πράγματι οι λύσεις και εξευρίσκονται οι αναγκαίοι πόροι.

Όταν όμως προσπαθείς να επιβάλεις τις λύσεις που έχεις στο τσεπάκι σου, ανάλογες με την οικονομική σου πολιτική και τις παράλογες διεθνείς υπαγορεύσεις, τότε πρόκειται περί παγίδας και το λόγο έχουν οι κινητοποιήσεις. (Με προτάσεις-συγκεκριμένες λύσεις βεβαίως, και όχι γενικόλογες θέσεις).

Το τελευταίο π.χ. νομοθέτημα για την αγορτική ασφάλιση είναι ένα εξάμβλωμα ευτελές, άσχετο με την κατάσταση της αγροτικής παραγωγής και οικονομίας, τις διαγραφόμενες προοπτικές εξέλιξης της και ψηφίσθηκε ερήμην των αγροτών.

Κλείνοντας αυτό το μικρό σημείωμα πρέπει να τονίσω και πάλι ότι επέστη ο καιρός για ριζικές αλλαγές στην ασφαλιστική πολιτική οι οποίες αν δεν γίνουν τώρα αύριο θα είναι πολύ αργά.

Φιλικά
Τ. Πέτροβας
Αθήνα

Μια ιστορία εκπαιδευτικής τρέλας

του Ρεπόρτερ

Μια ιστορία... εκπαιδευτικής τρέλας φέρνει στη δημοσιότητα, σήμερα, το Αντί. Μια ιστορία που δείχνει την εξέλιξη του αγώνα ενός καθηγητή να διασφαλίσει τα στοιχειώδη εργασιακά του δικαιώματα (δηλ. να ρωτά για τα μισθολογικά του), τα οποία σκανδαλωδώς παραγνωρίζονται από τον εργοδότη του: το γενικό προξενείο της Ελλάδας στο Μόναχο, του αναπληρωτή συμβούλου Μέσης Εκπαιδεύσεως και του γενικού προξένου...

Ο καθηγητής των Μαθηματικών **Σωτήρης Σταυρόπουλος** προσελήφθη από το προξενείο (Τμήμα Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης) το σχολικό έτος 1980-81, ως *συμβασιούχος* καθηγητής Μαθηματικών στο γυμνάσιο. Στις 11.12.1995, επιδίδεται στον καθηγητή επιστολή με την οποία του γνωστοποιείται η *άμεση* απόλυσή του. Η απόλυση υπογράφεται από τον γενικό πρόξενο **Δημήτριο Λούνδρα**.

Όταν πρωτοπροσλήφθηκε, ο κ. Σταυρόπουλος ήταν ήδη μεταπτυχιακός φοιτητής στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου. Το προξενείο που τον προσέλαβε παρατύπησε, ως εργοδότης, από την πρώτη στιγμή, προτείνοντας στον καθηγητή να μην πληρώνει ασφάλιστρα, προκειμένου η προξενική αρχή να κατακρατά μερίδιο από τις ασφαλιστικές εισφορές. Αυτή η κατάσταση διήρκεσε από το '80 έως το '84.

ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

Αμέσως μετά τις εκλογές του 1993, το ΠΑΣΟΚ με το νόμο Πεπονή ακύρωσε όλους τους διορισμούς που έγιναν λίγο πριν από τις εκλογές. Έτσι, ανακλήθηκαν και όλοι οι σύμβουλοι εκπαίδευσης από το εξωτερικό. Στην κενή θέση στο Μόναχο τοποθετήθηκε, ως αναπληρωτής σύμβουλος, ένας φιλόλογος, ο **Δημήτριος Βένος**, ο οποίος:

1. Ως επιπλέον προσόντα (επιστημονικά κ.λπ.) είχε την κομματική του ιδιότητα.

2. Όταν ολοκληρώθηκε η πενταετής απόσπασή του στο Μόναχο ζήτησε και πήρε άδεια άνευ αποδοχών για λόγους υγείας (τη διάγνωση την υπέγραψε κάποιος γιατρός στα εξωτερικά ιατρεία του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου της Θεσσαλονίκης). Το διάστημα αυτό, ωστόσο, τον βρίσκουμε να απασχολείται εποχιακά στο ταχυδρομείο του Μονάχου. Εγκρίθηκε άραγε η αναρωτική του άδεια από το ΚΥΣΔΕ; Και είναι συμβατή με παράλληλη εργασιακή απασχόληση άλλου τύπου;

3. Μόλις ανεκλήθη ο νεοδιορισμένος σύμβουλος, ο εν λόγω φιλόλογος «επανέκτησε»

την υγεία του (η διάγνωση αποκατάστασης της υγείας του υπογράφοταν από τον ίδιο γιατρό στα εξωτερικά ιατρεία του ίδιου νοσοκομείου) και τοποθετήθηκε αναπληρωτής σύμβουλος Μέσης Εκπαίδευσης στη θέση του μετακληθέντος.

4. Από το ταχυδρομείο παραιτήθηκε μερικές ημέρες μετά την ανάληψη των νέων «αναβαθμισμένων» καθηκόντων του στο γραφείο συμβούλου.

ΤΙ ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΕΓΙΝΕ

Στις 22.5.95 ο κ. Βένος γνωστοποίησε *εγγράφως* στον κ. Σταυρόπουλο την απόφασή του να του μειώσει τις ώρες διδασκαλίας από την αρχή της νέας σχολικής χρονιάς, με το πρόσχημα ότι όλοι οι μαθηματικοί πρέπει να έχουν περίπου τις ίδιες ώρες, κι ενώ ήξερε ότι:

1. Όλοι οι άλλοι μαθηματικοί ήταν δημόσιοι υπάλληλοι αποσπασμένοι, οι οποίοι είναι σε πλεονεκτική θέση, διότι διατηρούν και το μισθό στην Ελλάδα.

2. Η αμοιβή των καθηγητών στο γυμνάσιο του Μονάχου ξεπερνά κατά πολύ το επιμίσθιο που ορίζει το ΥΠΕΠΘ για τους αποσπασμένους καθηγητές στο εξωτερικό.

3. Δεν καταβάλλουν κρατήσεις στη Γερμανία και, επομένως, το ποσόν αυτό προστίθεται στην αμοιβή τους, ώστε τελικά και με πολύ λιγότερες ώρες διδασκαλίας να έχουν πολύ μεγαλύτερο μισθό από έναν συμβασιούχο· γι' αυτόν, αντίθετα, η μείωση του ωραρίου, έστω και κατά μία ώρα, εκτός από τη μείωση των αποδοχών του, έχει αρνητικές επιπτώσεις στην, ούτως ή άλλως, χαμηλή σύνταξή του.

Στις 23.11.95 η υπόθεση κατέληξε στο δικαστήριο. Αφού απέτυχε η προσπάθεια του προξενείου να μη γίνει η δίκη (οι άνθρωποι του προξενείου επικαλέστηκαν διπλωματική ασυλία) ο κ. Βένος αποσύρει το έγγραφό του, επιστρέφοντας έτσι στο πριν του έγγραφου εργασιακό καθεστώς. Στην πράξη, όμως, δεν

αποζημιώνει τον συμβασιούχο καθηγητή για τις απώλειες που υπέστη από την αρχή της σχολικής χρονιάς, ούτε –ακόμη σοβαρότερο– επαναφέρει το αρχικό ωράριο. Ο καθηγητής αντέδρασε και διά του δικηγόρου του ζήτησε από το γραφείο της Μέσης Εκπαίδευσης του προξενείου την επιστροφή στο παλιό του ωράριο και την καταβολή της διαφοράς στο μισθό του· ταυτόχρονα διατύπωνε το αίτημα να καταβληθούν στο ασφαλιστικό του φορέα οι κρατήσεις για τη σύνταξη, που παράτυπα κατακρατούσε το προξενείο του Μονάχου για το διάστημα '80-'84.

Η απάντηση ήταν η *άμεση απόλυση*, με το αιτιολογικό ότι ο καθηγητής προσέβαλε, με τη διατύπωση των αιτημάτων του, την Ελληνική Δημοκρατία!

Παρ' όλα αυτά, ο κ. Σταυρόπουλος συνέχισε να έχει εμπιστοσύνη στους θεσμούς και στην Ελληνική Δημοκρατία. Αντί να πάρει τον εύκολο δρόμο των καταγγελιών (ιδίως από τον ηλεκτρονικό Τύπο), η σύζυγός του επισκέφθηκε τους κυρίους **Γκίκα** και **Ζώρα**, στο ΥΠΕΕ, και έθεσε υπόψη τους τη δικογραφία. Αυτοί, αφού τη μελέτησαν, επικοινωνήσαν μαζί της και, στην έκκλησή της για δικαιοσύνη, της απάντησαν ότι δεν πρέπει να ανησυχεί παρά να έχει εμπιστοσύνη στις αρχές.

Στη δίκη που έγινε στις 3.2.97, ο δικηγόρος του Προξενείου εμφανίστηκε προκλητικός –έστω και συγκαλυμμένα. Μετέφερε δηλαδή και στο δικαστήριο το κλίμα που είχε εν τω μεταξύ δημιουργηθεί και που μόνο θετικό δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί – αν συνοψολογιστεί μάλιστα και η σιωπή των συναδέλφων καθηγητών, συμβασιούχων και μη. Του καθηγητή δεν του έμενε παρά να αποδεχτεί την απόλυσή του για... υπηρεσιακούς λόγους.

Αναρωτιόμαστε, υπάρχει άραγε, έστω και εκ των υστέρων, η δυνατότητα να βρει το δίκιο του αυτός ο πολίτης; Υπάρχει άραγε η δυνατότητα να ανακτήσει την εμπιστοσύνη του στις αρχές, στους θεσμούς και στην Ελληνική Δημοκρατία;

ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Του αρέσει η θάλασσα
κάνει βουτιές στα κύματα
κολυμπάει στ' ανοιχτά
είναι καλός χορευτής
ακούει ραδιόφωνο
έχει καλή όραση
ταΐζει τα χρυσόψαρα
κάνει γκριμάτσες
του αρέσει να αγορεύει
καπνίζει τσιγάρα με φίλτρο
ταξιδεύει στο κατάστρωμα
είναι περήφανος για τη δουλειά του
διαβάζει βιβλία για να βρει απαντήσεις

1997

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

ΣΧΟΛΙΟ ΠΕΡΙ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ

Πριν από λίγες μέρες γιορτάστηκαν τα 30 χρόνια από την επιβολή δικτατορίας στην Ελλάδα. Ανάμεσα στις διάφορες εκδηλώσεις και τα δημοσιεύματα πρόσεξα την επίμονη αναφορά στην «αισθητική» της περιόδου, γαρνιρισμένη με άφθονο σαρκασμό. Ο λόγος, λοιπόν, ήταν για το «κιτς» της Χούντας, με κυρίαρχο παράδειγμα τις αξέχαστες γιορτές στο Καλλιμάρμαρο, με την παράλληλη προβολή πορτρέτων των πρωτεργατών της εθνοσωτηρίου επαναστάσεως.

Η υπερβολή μέχρι παρωδίας της (κατά τα άλλα «νόμιμης») εθνικής έξαρσης με τον γελοίο κομπασμό για τη δημιουργία ενός νέου πολιτισμού ήταν ίσως τα κύρια χαρακτηριστικά εκείνης της εκτροπής. Με αποτέλεσμα, όταν ερχόταν η στιγμή να μιλήσουμε για την αρχιτεκτονική της περιόδου, να θέλουν όλοι να ακούσουν για ακατονόμαστα «τέρατα» αρχιτεκτονικής που ξεπήδησαν ξαφνικά ανάμεσά μας. Το ήθελαν και σχεδόν το περίμεναν λογικά να προκύψει μέσα από τη συζήτηση. Όμως, εκείνη η καταγγελία δεν έβγαине με τίποτα. Όσα παραδείγματα και αν μπορούσε κανείς να θυμηθεί, δεν είχαν τίποτε το αφύσικο ή διεστραμμένο. Η Χούντα δεν είχε, λοιπόν, γεννήσει τέρατα; Αφού έπρεπε, σύμφωνα με τη λογική, εκείνο το ζευγάρι με τον διάβολο να δώσει κάτι αφύσικο, πού τότε κρύβονταν τα εκτρώματα; Ο λόγος για την αισθητική γλίστραγε συνέχεια προς άλλους τομείς, την παραμόρφωση του λόγου και τη φήμωση της κριτικής, τις σκανδαλώδεις παροχές και την παρανομία. Άφαντη η αισθητική. Άφαντη, δηλαδή ανύπαρκτη; Και τότε, γιατί η τόση επιμονή (από πολλές πλευρές) για την απομόνωση του «πολιτιστικού γεγονότος»;

Νομίζω πως πίσω από όλα αυτά κρύβεται η απλή παραδοχή ότι τα «πολιτιστικά» είναι κάτι το προνομιακό, για τους λίγους επαίοντες, οπότε μας επιτρέπεται να μιλάμε για την αισθητική ή το κιτς της Χούντας, σνομπάροντας την έλλειψη (καλού) γούστου στους άξεστους Συνταγματάρχες και στους συνοδοιπόρους τους, εκείνους που απέκτησαν εξουσία όταν «αναταράχτηκε ο βούρκος» της ελληνικής κοινωνίας. Έτσι, αποκομμένη η αισθητική από την καθημερινότητα, καταλήγει βολική αφαίρεση, όπλο της καλλιεργημένης ελίτ, αποκλείοντας όλους τους άλλους από τον Παράδεισο. Μόνο αυτοί νομιμοποιούνται να ξέρουν.

Όμως, η αλήθεια είναι κάπου αλλού: «αισθητική» της Χούντας ήταν οι πολυκατοικίες που άλλαζαν ριζικά τη μορφή των επαρχιακών πόλεων και των αθηναϊκών προαστίων, η πλημμύρα από δάνεια για ξενοδοχεία και εργοστάσια στο όνομα (πάντα) της ανάπτυξης. Αυτές οι ζημιές ήταν ανεξάρτητες κοινωνικής προέλευσης και επιπέδου μόρφωσης όλων (και ήταν τόσοι!) όσοι έσπευσαν να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες, δηλαδή να εξαγοραστούν. Αυτό ήταν το δηλητήριο που κατάφερε να «γεφυρώσει» τη Χούντα με τα πριν και με τα μετά, επιδρώντας καταλυτικά πάνω στον τρόπο σκέψης μας, δηλαδή στην αισθητική μας. Άρα, ψάχνοντας για σημάδια αισθητικής παραμόρφωσης, ας στραφούμε στον καθρέφτη και όχι στα έργα μας. Άλλωστε, το χουντικό Κάραβελ δεν ήταν δα και τόσο χειρότερο από το Χίλτον του '60 ή το Meridien του '80!

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

Π Ρ Ο Τ Ε Ι Ν Ο Υ Μ Ε

• **Δείτε:** Την Ιφιγένεια στη χώρα των Ταύρων του Ευριπίδη από το θέατρο Σφενδόνη, με την Άννα Κοκκίνου να υπογράψει τη σκηνοθεσία και να κρατά τον κεντρικό ρόλο. Στυλιζαρισμένη εκδοχή για το ανέβασμα της τραγωδίας σε μια προκλητική σκηνική παρουσίαση. Παίζουν ακόμα: Γ. Μωρόγιαννης, Ν. Λιάσκος, Μ. Ιωάννου &c.&c.

• **Ακούστε:** Την Πόλυ Πάνου, την κυρία του λαϊκού τραγουδιού, σε ένα πρόγραμμα που περιλαμβάνει όλα τα σημαντικά της τραγουδία, στο Ντουζένι, στην περιοχή Μακρυγιάννη. Συνίσταται ιδιαίτερα σε όσους επιμένουν για νυχτερινή διασκέδαση σε παρακμασμένα ρεμπετάδικα ή στα σκυλάδικα όπου «κάνουν παιχνίδι» οι εφήμερες φήμες της εποχής.

• **Δείτε:** Το Δράκουλα του Μπράμ Στόκερ, στην εκδοχή του χορογράφου Δημήτρη Παπαϊωάννου και της Ομάδας Εδάφους, στο θέατρο Κοτοπούλη. Ατμόσφαιρα, ευρηματικές σκηνικές λύσεις, βιρτουόζοι χορευτές (Αγγ. Στελλάτου, Γ. Γιαπλέ, Κ. Παπαγεωργίου, Ν. Δραγώνας) και η μινιμαλιστική μουσική του Γ. Κουμεντάκη δίνουν ένα από τα ωριμότερα θεάματα της φετινής περιόδου.

• **Διαβάστε** (ή ξαναδιαβάστε): Το Ημερολόγιο της Άννας Φρανκ, που ξανακυκλοφορεί στα ελληνικά (εκδ. Πατάκη). Πρόκειται για την τελευταία ολοκληρωμένη, την οριστική έκδοση των χειρογράφων, χωρίς περικοπές, σε μετάφραση της Ρένας Χατχούτι. Επειδή το φρικτό Ολοκαύτωμα του ναζισμού διαγράφεται στις σελίδες του βιβλίου σε όλη του την αποτρόπαια φρίκη – ως προειδοποίηση αλλά και ως μήνυμα ελπίδας.

• **Ακούστε:** Τον Pascal Comelade και την ορχήστρα του, σε δύο συναυλίες του στην Ελλάδα (22 Μαΐου, Μύλος της Θεσσαλονίκης· 23 Μαΐου, Γκάζι της οδού Πειραιώς). Η μουσική που παίζει ο Comelade διχάζει όσους καλούνται να μιλήσουν γι' αυτή: άλλοι μιλούν για arte povera, άλλοι για dada-surrealisme κι άλλοι για art brut στη μουσική. Προτείνουμε να τον ακούσετε για να διαμορφώσετε τη δική σας γνώμη...

Ο «ΝΑΠΟΛΕΩΝ» ΤΟΥ ΑΜΠΕΛ ΓΚΑΝΣ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ

«ΕΝΑΣ ΧΙΟΝΟΠΟΛΕΜΟΣ αποκάλυπτε τη στρατιωτική μεγαλοφύα του Βοναπάρτη, όταν ήταν 13 χρονώ, και ο Αμπέλ Γκανς, που ήθελε την "έποψη της χιονόμπαλας" διέταξε, λένε, να πετάξουν φορητές μηχανές από τη μια άκρη του στούντιο στην άλλη. Οι χρηματοδότες ανήσυχτοι, θέλησαν να προφυλάξουν τις μηχανές και να απλώσουν δίχτυα. Ο Αμπέλ Γκανς διαμαρτυρήθηκε: "Οι χιονόμπαλες τσακίζονται, κύριοι...", φώναξε. Και οι μηχανές τσακίστηκαν...»

Έτσι περιγράφει ο Ζωρζ Σαντούλ στην Ιστορία του παγκόσμιου κινηματογράφου ένα από τα γυρίσματα του Ναπολέοντα, ενός από τα πλέον μνημειακά έργα του κινηματογράφου. Η μεγαλεπήβολη αυτή παραγωγή είχε προϋπολογισθεί στο γιγαντιαίο ποσό των 15 εκατ. φράγκων (βρισκόμαστε στη δεκαετία του 1920!), που συγκεντρώθηκαν σε διάφορα μέρη του κόσμου. Η ταινία χρειάστηκε εκατοντάδες ανθρώπους ως κομπάρσους, μεγάλοι ηθοποιοί της εποχής έκαναν ακόμα και τους μικρούς ρόλους, ενώ για τις ανάγκες ου γυρίσματος επινοήθηκαν πάμπολλες καινοτομίες. Ο Γκανς καθιέρωσε την κάμερα στο χέρι σαν στυλ γυρίσματος σε

Ο Ναπολέων του Αμπέλ Γκανς προβάλεται αύριο το βράδυ στο Μέγαρο Μουσικής.

πολλές περιπτώσεις, ενώ σε άλλες αναγκάστηκε να επινοήσει είτε μικροσκοπικές κάμερες είτε να προσφύγει στο εύρημα της πολλαπλής οθόνης για να απλώσει τη δράση. Αναφέρεται πως όταν τελείωσε, στα 1927, έπειτα από τέσσερα χρόνια γυρισμάτων, η ταινία είχε μήκος φιλμ 15 χιλιάδες μέτρα που, για τις ανάγκες της παραγωγής, περιορίστηκαν σε 5 χιλιάδες...

Η ταινία αυτή, διάρκειας περίπου 5 ωρών, κλείνει αύριο το βράδυ στις 5 μ.μ. τις εκδηλώ-

σεις του Μεγάρου Μουσικής που, με τίτλο «Κινηματογράφος και μουσική» ξεκίνησαν την προηγούμενη Τρίτη. Προβλήθηκαν το Εργαστήρι του δόκτορος Καλιγκάρι του Ρόμπερτ Βίνε (μια από τις γνωστότερες ταινίες του γερμανικού εξπρεσιονισμού), ο Κλέφτης της Βαγδάτης του Ραούλ Γουόλς και αύριο προβάλλεται ο Ναπολέων. Την προβολή της βωβής ταινίας συνοδεύει με ζωντανή μουσική η Φιλαρμονική Ορχήστρα της Αρμενίας υπό τη διεύθυνση του Καρλ Νταϊνίβις.

BOMBIDIA ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΦΑΣΙΑΣ

• Φιλότεχνο MEGA!

Θρησκευτική συγκίνηση, θρησκευτική εκπομπή και θρησκευτική πομπή. Ο Ν. Χατζηνικολάου παρουσιάζει τον πιο βαρετό συνθέτη, Σταμάτη Σπανουδάκη, να διεκτραγωδεί για πολλοστή φορά πως είναι Χριστιανός, πως αγαπάει τον Χριστό, μπλα, μπλα. Μόνο που, κύριε Σπανουδάκη μου, οι όποιες πίστες μας δεν μπορεί να γίνονται δημόσιο θέαμα και η μουσική σας, με το συμπάθειο, παρ' ό,τι χριστιανική, ταιριάζει σε χολιγουντιανή πιτσαρία. Με το μέτρο.

• Αίσχος. Αλβανός μαχαίρωσε

τον Γάλλο υπουργό Πολιτισμού. Ο συμβολισμός είναι πάρα πάνω από προφανής. Άντε, και στα δικά μας.

• Ο κ. Βενιζέλος δεν μας διαβάζει μόνο, αλλά και μας αντιγράφει. Αλλιώς δεν εξηγείται το γιατί τα έριξε και του Θάνου Μικρούτσικου, που λαϊνά ως γνωστόν του περιοδικού παλαιόθεν.

• Ό,τι και να πεις, πάντως, Πολιτιστική χωρίς Λάκη δεν λέει. Ακόμη και ο Καραβάτζιο μια μελαγχολία είναι από μόνος του και σκέτος. Λάκη, good luck come back.

• Η ελληνική τηλεόραση

αντεπιτίθεται και εμφανίζει Βέλτσο βράδυ Κυριακής και επιδεικνύει συνταγές μαγειρικής αλά Μαλβίνα. Ο φιλόσοφος στην κουζίνα! Sancta Simplicitas και διά της συγκεκριμένης εκπομπής την ακροαματικότητα απορώ.

• Ξέρετε τι κοινό έχει ένας πιτσιρίκος 10 ετών οπαδός του Θρύλου και ένας απόφοιτος της ΑΣΚΤ που εισήχθη το 1990; Ο μεν πιτσιρίκος δεν έχει δει πρωτάθλημα και ο δυστυχής εικαστικός δεν έχει δει στημένη τη μόνιμη συλλογή των θησαυρών της Εθνικής Πινακοθήκης. Έχει, δηλαδή, δει ζωντανά έναν Παρθένη, έναν Τσαρούχη, έναν Διαμαντόπουλο. Και ο μεν δεκαετής γαύρος φέτος, επιτέλους, χαιρείται. Ο νεαρός ζωγράφος,

όμως, και ο κάθε φιλότεχνος ποιος ξέρει άραγε πότε...

• Η έξαρση των πλαστών πινάκων που διακινούνται ακόμη και από σοβαρούς κατά τεκμήριο πωλητές οφείλεται και στην απουσία «ζωντανών» παραδειγμάτων προς σύγκρισιν. Δηλαδή, η απουσία αυθεντικών Παρθενήδων από το πρώτο Μουσείο Τέχνης της χώρας μας, επιτρέπει να φαίνονται αληθινά τα ποικίλα σκευάσματα της αγοράς.

• Κι ο Μάης ανήκει, λέει, στον Σολωμό. Στίχους του θα διαβάζουν οι παστωμένοι επιβάτες των λεωφορείων. Α, ρε καινοτόμο Κέντρο του Βιβλίου!

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Η ΓΙΟΥΛΑ ΡΟΖΑΚΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΦΡΑΣΗ

Η Γιούλα Ροζάκου παρουσιάζει τη νέα της ζωγραφική δουλειά, από τις 6 Μαΐου, στην γκαλερί Έκφραση (Ι. Μεταξά και Φοίβης 11, Γλυφάδα).

Με μια σειρά από πορτραίτα νέων, και θέμα τους 12 μήνες του χρόνου και τις τέσσερις στιγμές μιας μέρας. Και με μια σειρά από φιγούρες που συνομιλούν ερωτικά μέσα σε ανθοφόρους χώρους, μέρα-νύχτα.

Πρόσωπα με μάτια γλυκά σε μυστικές διαδρομές με τον περιβάλλοντα χώρο – και με μια αταραξία που φέρνει στο νου την τέχνη των φαγιούμ. Κόκκινο, μπλε, άσπρο, κίτρινο, ώχρα, μαβί δημιουργούν τη στιγμιαία ανάδυση στο φως ενός νήματος από το αόρατο δίκτυο του κόσμου, που μας τυλίγει, μας συνδέει και κυματίζει στον άνεμο.

«ΟΙ ΠΑΡΑΝΟΜΟΙ»: ΜΙΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΗΚΕ, στις 7 Μαΐου, το βιβλίο του Σταύρου Κασσιμάτη *Οι Παράνομοι*, που πρόσφατα κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Φιλίστωρ. Το βιβλίο, που προσδιορίζεται ως συμβολή στην ιστορία του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος, περιλαμβάνει μαρτυρίες, τεκμήρια και προσωπικές αναμνήσεις.

Είναι φυσικό η εξιστόρηση γεγονότων από τους ανθρώπους που τα έζησαν να ενέχει τόσο θετικές πλευρές όσο και παγίδες. Οι αναδρομικές αφηγήσεις και εξιστορήσεις είναι δύσκολο πραγματικά να αποκοπουν από την ίδια τους τη φύση. Μια φύση που καθορίζεται από μετέπειτα εκτιμήσεις, την ύστερη γνώση, τις συνειδητοποιήσεις που έγιναν κάτω από τις καινούργιες αποστάσεις. Στην εισαγωγή του στο βιβλίο ο **Φίλιππος Ηλιού** επισημαίνει: «... Ο Σταύρος Κασσιμάτης προσπαθεί ενσυνείδητα... να κρατήσει τις λεπτές ισορροπίες που απαιτούνται για να μπορέσει να αποδώσει, με τους όρους της συγχρονίας του, το παρελθόν το οποίο επιχειρεί να εξιστορήσει, και να διαστείλει τις μεταγενέστερες εκτιμήσεις και αποτιμήσεις, τις δικές του και των συγχρόνων του, από τις κρίσεις και τις συμπεριφορές του της εποχής κατά την οποία εκτυλίσσονται τα δρώμενα. Οι διαχωριστικές γραμμές δεν είναι σε όλες τις περιπτώσεις ευκρινείς - ούτε και θα μπορούσαν να είναι -, σε ένα βιβλίο το οποίο, πέρα απ' όλα τα όλα, έχει έντονα στοιχεία πολεμικής και αυτοδικαιοτικής αντιπαράθεσης. (...) Οι Παράνομοι δεν είναι μόνο η ιστορία μιας ζωής είναι, ταυτόχρονα, ένας συνεχής

κριτικός στοχασμός για την πορεία του κομμουνιστικού κινήματος, για τις αναντιστοιχίες των οραμάτων με της πραγματικότητας, μια εναγώνια αναζήτηση...»

Στην παρουσίαση του βιβλίου, ο αναπληρωτής καθηγητής πανεπιστημίου Δημήτρης Χαραλάμπης σημείωσε πως μια εναγώνια αναζήτηση είναι πάντα επίκαιρη και επώδυνη. Στο βαθμό που το δίλημμα ανάμεσα στην αυτορρύθμιση σ' όλα τα επίπεδα της κοινωνικής ζωής και οργάνωσης και της απελευθέρωσης του ανθρώπου παραμένει άλυτο, δεν μπορεί παρά το αγωνιώδες αίτημα του κομμουνιστικού κινήματος, ο άνθρωπος να μπορεί να ελέγξει τη μοίρα του, να βρίσκει πάντα μια θέση, έστω κι αν εκφράζεται μέσα από υποκειμενικές εξιστορήσεις.

Στο βιβλίο του ο Σταύρος Κασσιμάτης κατορθώνει να σκιαγραφήσει κάτι εξόχως σημαντικό και συχνά παρασιωπημένο. Τις συλλογικές συνειδήσεις, τις συμπεριφορές των κομμουνιστών, τους τρόπους και τους όρους μέσα στους οποίους αυτές γεννήθηκαν. Όπως χαρακτηριστικά είπε στην παρουσίαση του βιβλίου η ιστορικός **Ιωάννα Παπαθανασίου** «...ο συγγραφέας αφηγείται τους όρους της πολιτικής προσφυγιάς τη λειτουργία των ηγετικών πυρήνων, τις συγκρούσεις και τις υποταγές, τους κοιμητικούς μηχανισμούς, τις αλλοιώσεις των συντροφικών σχέσεων (...) κατέχοντας θέση εξέχουσας ευθύνης στα ηγετικά κλιμάκια του ΚΚΕ σε εξαιρετικά δύσκολες εποχές, ο Σταύρος Κασσιμάτης έζησε, υπηρέτησε και συγκρούστηκε με την ίδια τη λογική των μη-

χανισμών του κόμματος». Κοινωνός, φορέας αλλά και θύμα της αρχής της μοναδικότητας της αλήθειας του κόμματος, μιας αρχής που διαπέρασε για μακρύ διάστημα την κομμουνιστική αριστερά γράφει τους *Παράνομους*, γνωρίζοντας στους αναγνώστες αυτό το πλέγμα παρανομίας, συνωμοτικότητας, αγώνων και καταγγελιών στελεχών.

Ο **Γιάννης Μπανιάς**, γραμματέας της ΑΚΟΑ, τόνισε τη σημασία ενός έργου όπως *Οι Παράνομοι* με τις θετικές και αρνητικές πλευρές του, σ' ένα κόσμο ατομισμού, σε μια περίοδο όπου η φιλολογία περὶ τέλους της ιστορίας και των ιδεολογιών καθώς και της ματαιότητας των οραμάτων, των αγώνων και των κινήσεων έχει γίνει κυρίαρχη. Συχνά οι αγώνες των ανθρώπων μέσα από τις τάξεις του κομμουνιστικού κινήματος υποβαθμίζονται όπως ανάλογα αποσιωπώνται ή αντιμετωπίζονται μουσειακά οι εμπειρίες απ' τα φαινόμενα και τις καταστροφικές λογικές της κομματικής ηγεσίας. Όλα αυτά πρέπει να συζητηθούν και να αξιολογηθούν απ' την αρχή χωρίς φειδώ και με κριτικό και οξύ τρόπο δεδομένου του ότι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη χρεωκοπία του υπαρκτού σοσιαλισμού και στην έκπτωση των οραμάτων της Αριστεράς.

Την εκδήλωση προλόγισε ο πρότανης του Πολυτεχνείου **Νίκος Μαρκάτος**, ενώ μίλησε και η μεταπτυχιακή σπουδάστριά του **Ε.Μ.Π. Χριστίνα Χριστίδου**. Τη συζήτηση συντόνισε ο δημοσιογράφος **Γιώργος Λεονταρίτης**.

Μαρία Μασαλά

Τα κόμικς

του Αντώνη Ξηρουχάκη

ΚΟΜΙΚΣ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΔΙΗΓΟΥΜΑΙ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ. Τα μέσα που χρησιμοποιώ γι' αυτό είναι το κείμενο που βλέπουμε στα γνωστά «μπαλονάκια» και η εικόνα, το σκίτσο.

Διηγούμαι μια ιστορία σημαίνει πως βγαίνω από το καβούκι μου και πάω να συναντήσω τους άλλους, στη φανταστική τους υπόσταση, όπως τους στήνω εμπρός μου. Πρωταρχική, επομένως, επιδίωξη των κόμικς είναι η εκκοινωνήση του δημιουργού του και, κατ' επέκταση, του υποκειμένου-αναγνώστη.

Υπάρχουν και άλλοι τρόποι να διηγηθείς μια ιστορία με εικόνες και λόγια, όπως ο κινηματογράφος. Τα κόμικς, προς τούτο, έχει μια ιδιαιτερότητα που συμπυκνώνεται στο δύπτυχο υπεραπλούστευση/υπερβολή. Μέσω του σκίτσου που αναπαριστά αφαιρετικά και διεσταλμένα τα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης συμπεριφοράς και ενός σεναρίου που λειτουργεί παράλληλα με τη δραστική μέθοδο του ευφυολογήματος, της αναπάντεχης παραδοξολογίας του, οι ιστορίες με εικόνες αναπτύσσονται ευθύγραμμα, αλλά με συνεχείς κορυφώσεις της αφηγηματικής τους γλώσσας, σαν καρδιογράφημα, τεχνική που επιτρέπει την εκδήλωση των επιθυμιών στη διαπασών, οδηγεί στη σύγκρουση και μέσα από αυτή στην εκφόρτιση, στη λύση. Για να επιτευχθεί αυτή η εξέλιξη χρησιμοποιούνται τα αντιθετικά δίπολα, καλό/κακό, ευφύς/βλακώδες, πολιτισμένο/βάρβαρο κ.λπ. Η υπερβολή που χαρακτηρίζει και τα δύο σκέλη προκαλεί το γέλιο. Με αυτή τη μέθοδο, που απαιτεί την απλούστευση για να είναι δραστική, η υποδόρια αγωνία των απαγορευμένων «κακών» και η δυσφορία των εκπεφρασμένων αρετών βρίσκουν τον μη-

χανισμό εκκίνησης-εκδήλωσής τους. Οι πομπώδεις υπερφυσικές ικανότητες του καλού προσγειώνονται με το πνεύμα της ειρωνείας που τις παριστάνει και οι εκρήξεις του κακού κατα-

λύονται μέσα στα εγγενή αδιέξοδά τους. Με αντιστικτικό τρόπο, τα κόμικς μας οδηγούν με την υπερβολή τους στην αποδοχή, στην καταξίωση του μέτρου στην ανθρώπινη συμπεριφορά. Επιεικές απέναντι στο κακό το τιμωρεί δίχως να το συντρίβει, το σθλιτεύει δίχως να το κολάζει. Οι κακοί χαρακτήρες είναι πιο ανθρώπινοι στις ανάγκες τους, πιο γήινοι στις επιθυμίες τους· υπερβάλλουν, όμως, και συγκρουόμενοι με τις κοινωνικές συμβάσεις οδηγούνται από το αντί πίσω στην αρχή μιας άλλης, επόμενης ιστορίας.

Ο Τεν Τεν, ένα από τα διασημότερα ευρωπαϊκά κόμικς.

Οι καλοί, ολύμπιοι αυτοί, λοιδορούνται με τις απίθανες ικανότητές τους και τον αιθεροβάμονα διασκελισμό των αρετών τους. Αν η αγωνία είναι η συναίσθηση της έκδηλης αρετής και της άδηλης ασχημίας, τότε τα κόμικς με την υπερβολή που τα χαρακτηρίζει οδηγούν το δίπολο στη σύγκρουση και τη λύση του γέλιου, στη μειλίχια αποδεκτή σύνθεση των αντιθετικών χαρακτηριστικών της ανθρώπινης υπόστασης.

Τα κόμικς καταφάσκουν, λοιπόν, στη συνάντηση των ανθρώπων και σε ό,τι αυτή επιφέρει ως εκδήλωση της ελευθερίας τους, ακόμη και αυτόν τον συγκρουσιακό της χαρακτήρα. Μα πριν απ' όλα, τα κόμικς μας διασκεδάζουν – και η διασκέδαση αυτή πάει περίπατο όταν μια καθηγήτρια μέσης (λογικής) και ανέραστου πνεύματος μας ζητάει να «σπάσουμε» το παιχνίδι για να δούμε τον μηχανισμό που το κινεί.

ΕΝΑΣ ΧΡΟΝΟΣ ΧΩΡΙΣ ΤΟΝ ΑΝΤΩΝΗ

ΕΝΑΣ χρόνος πέρασε χωρίς τον Αντώνη Ξηρουχάκη, τον ακριβό συνάδελφο και φίλο που έφυγε τον περασμένο Μάιο, έπειτα από επώδυνη ασθένεια. Εκπαιδευτικός που τιμούσε το ρόλο του, συνεργαζόταν με το *Αντί*, στο οποίο πρόλαβε για περίπου δύο χρόνια να κρατήσει τη στήλη της κριτικής των εικαστικών. Με λόγο φρέσκο, ζωντανό, με λαγαρότητα και σαφήνεια, με επιθετικούς τόνους όταν έκρινε ότι χρειάζεται, πάντα υπομονετικά αναλυτικός, μπορούμε να πούμε ότι συνέβαλε στην ανανέωση του κριτικού λόγου προς την κατεύθυνση της διασαφήνισης των νοημάτων, μακριά από λεκτικές περικοκλάδες και εντυπωσιακά (πλην κενά νοήματος) λεκτικά πυροτεχνήματα. Αρνήθηκε με επιμονή το πλέγμα των δημοσίων σχέσεων (συνήθης πρακτική του χώρου) και προτιμούσε να δουλεύει σαν το μυρμήγκι ανακαλύπτοντας ό,τι πίστευε πως άξιζε τον κόπο, ανεξάρτητα από το αν την ίδια στιγμή η ευρύτερη δημοσιότητα είχε την ίδια γνώμη. Ένα χρόνο μετά, ο Αντώνης Ξηρουχάκης συνεχίζει να μας λείπει. Γι' αυτό, άλλωστε, δημοσιεύουμε ένα αδημοσίευτο κείμενό του για τα κόμικς – έστω, για μια στιγμή, για μια ψευδαίσθηση ότι είναι μαζί μας.

Πολιτισμός και ιδιοτέλεια

του Στέφανου Προτεστάκι

Φαντάζομαι πως ποτέ, μα ποτέ, υπουργοί Πολιτισμού της Δεξιάς δεν θα έκαναν δηλώσεις ή δεν θα έδιναν συνέντευξη Τύπου για τα κατώματα και τις business ενός ιδιώτη, έστω και αν αυτός λέγεται Λάκης Λαζόπουλος. Ποτέ, δηλαδή, ένας Κ. Τρυπάνης ή ένας Κ. Τσάτσος ή ακόμη και ο Γ. Ράλλης δεν θα διανοούνταν να μπερδέψουν τον πολιτισμό με την ψυχαγωγία και το show με την τέχνη. Ο κ. Βενιζέλος το διέπραξε. Όπως αναλαμβάνει καθημερινά σωρεία πρωτοβουλιών, που μάλλον εξυπηρετούν ιδιώτες παρά προάγουν τον πολιτισμό. Γιατί, βέβαια, είναι δύσκολο να αντιταχθεί κανείς στα τεράστια συμφέροντα του αεροδρομίου των Σπάτων για να διασώσει τον συνοικισμό στο Ζάγανι. Είναι, όμως, απείρως ευκολότερο να διορίσει τον κύριο Ηλία Ανδριόπουλο, έκπαλαι φίλο του κινήματος, διευθυντή του τάδε φεστιβάλ. Όπως, επίσης, είναι εύκολο να εξαγγέλλει κανείς για πολλοστή φορά ίδρυση δυο μουσείων Σύγχρονης Τέχνης και σε Αθήνα και σε Θεσσαλονίκη – σιγά να μην κολλήσουμε στον αριθμό! Στην πράξη, βέβαια, ακόμη δεν έχει πάρει απάντηση ο σύλλογος γκαλεριστών για το αν θα δοθούν και φέτος χρήματα, ώστε να συνεχιστεί ο επιτυχημένος δεσμός του ART - ATHINA, μιας διεθνούς foire, δηλαδή, με τη συμμετοχή ελληνικών και ξένων γκαλερί.

Παράλληλα, η εθνική γνωμοδοτική, επιτροπή επί των εικαστικών, μήνες παραμένει ανενεργή, με αποτέλεσμα τα μέλη της δυσφορώντας να παραιτούνται (**Μαρίνα Ηλιάδη**), ενώ άλλοι διακεκριμένοι εκπρόσωποι του εικαστικού χώρου να εκφράζουν την απογοήτευσή τους για το ισχύον τέλμα (**Μάνος Παυλίδης, Βλάσης Κανιάρης, Έπη Πρωτονοταρίου**).

Και οι περίφημες νομοθετικές μεταβολές που προωθεί το ΥΠΠΟ; Και οι per mare per terra διατυμπανιζόμενες πρωτοβουλίες του κ. Βενιζέλου με το πολυνομοσχέδιο;

Δυστυχώς, παρά τα εξαγγελλλόμενα, ο υπουργός συνεχίζει να πολιτεύεται χωρίς εξειδικευμένους συμβούλους και χωρίς διάλογο με τα μέλη του καλλιτεχνικού χώρου. Η διευθύντρια του κέντρου Σύγχρονης Εικαστικής Δημιουργίας Ρεθύμνης και τεχνοκριτικός **Μαρία Μαραγκού** και ο επιμελητής της Εθνικής Πινακοθήκης **Μάνος Στεφανίδης**, για παράδειγμα, έχουν από

Η φωτογραφία είναι του Στέλιου Κασσιμάτη (1920-1992) και παρουσιάζεται στην Ελληνική Φωτογραφική Εταιρεία, σε έκθεση με τίτλο *Η άλλη Αθήνα του '50*. Στη σημερινή Αθήνα, λίγο πριν το 2000, ο πολιτισμός μας εκφράζεται σε απαστράπτοντα σαλόνια – μέσα σε σχέσεις που δεν κάνουν καν τον κόπο να αποκρύψουν την ιδιοτέλειά τους.

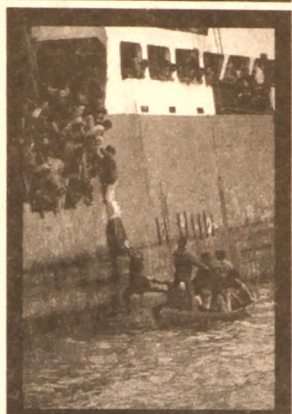
μήνες ζητήσει μια συνάντηση με τον υπουργό για να τον ενημερώσουν πάνω στα θέματα της αρμοδιότητάς τους χωρίς αυτό να έχει καταστεί εφικτό.

Αντίθετα, είναι γνωστές οι σχέσεις του κ. Βενιζέλου με πρόσωπα που εκπροσωπούν ιδιωτικά συμφέροντα, όπως λόγου χάρι συμβαίνει με την εκπρόσωπο των Christie's στην Ελλάδα κ. **Ελισσάβετ Λογοθέτη - Λύρα**. Και ως εδώ καλά. Δεν θα υποδείξουμε εμείς στον υπουργό με ποιους θα συνεργάζεται. Να, όμως, ένα απόπλημα πρώτου μεγέθους.

ΕΡΧΟΝΤΑΙ ΟΙ CHRISTIE'S

Στις 19 Μαΐου, οι Christie's της Ελλάδας –δηλαδή η κυρία Λύρα– μετά από έγκριση του κ. Βενιζέλου, διοργανώνουν εσπερίδα (sic) στην Εθνική Πινακοθήκη με θέμα **ΤΕΧΝΗ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ - ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ** και με ομιλητές μεταξύ των άλλων τον κ. **Πέτρο Γέμτο** –πρύτανη του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου η κό-

νέα ιστορική σειρά

Miranda Vickers

ΟΙ
ΑΛΒΑΝΟΙ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Η ιστορία ενός έθνους από το Μεσαίωνα μέχρι σήμερα: ο ρόλος των Αλβανών κατά την Τουρκοκρατία, αλλά και η πορεία του σύγχρονου αλβανικού κράτους και οι περιπέτειές του που κορυφώνονται στις μέρες μας στο δρόμο προς τη δημοκρατία.

Άνοδος και πτώση του πολυεθνικού επίλεκτου σώματος του οθωμανικού στρατού που έφτασε μέχρι την Ουγγαρία και που το έτρεμε ακόμη και ο Σουλτάνος.

Godfrey Goodwin

ΟΙ
ΓΕΝΙΤΣΑΡΟΙ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

Ένας πρωτότυπος συνδυασμός των αρχαιολογικών ευρημάτων, της γλωσσολογίας και της πολεμικής τέχνης που αποδεικνύει πως οι νεκροί των μυκηναϊκών τάφων ήταν νεόφερτοι στον ελλαδικό χώρο.

Robert Drews

Η
ΕΛΕΥΣΗ
ΤΩΝ
ΕΛΛΗΝΩΝ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ

ΑΝΔΡΕΑ ΜΩΡΑΪΤΗ 3 - 114 71 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.24.326, 36.25.575 - FAX 36.48.030
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ:
ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ - ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5 - ΤΗΛ. 32.12.111

ρη του οποίου εργάζεται στους Christie's-, τον κ. Άγγελο Δεληβοριά, διευθυντή του Μουσείου Μπενάκη, και τον ίδιο τον κ. Βενιζέλο.

Διάβολε, δεν μπορούσε το ίδιο το ΥΠΠΟ ή η Εθνική Πινακοθήκη απ' εαυτής, να οργανώσουν ημερίδα ή διημερίδα ή οτιδήποτε άλλο με θέμα την τέχνη και τον πολιτισμό, αλλά χρειάζονταν την αρωγή ενός οίκου δημοπρασιών;

Δεν αντιλαμβάνεται ο υπουργός ότι νομιμοποιεί μέσω ενός κρατικού φορέα μιαν ιδιωτική επιχείρηση, η οποία στοχεύει πρωτίστως στο κέρδος - και καλά κάνει;

Θα έλεγα στον κ. υπουργό, τέλος, να είναι περισσότερο προσεκτικός, ειδικά με τους οίκους δημοπρασιών, γιατί ακόμη δεν έχει λυθεί στον τόπο μας το μείζον πρόβλημα της σκανδαλώδους διακίνησης των πλαστών έργων, εφόσον δεν έχει εισέτι συσταθεί μια εθνική επιτροπή γνωμοδοτήσεων και εφόσον τα πανεπιστήμια ή οι πινακοθήκες δεν έχουν προχωρήσει σε catalogues raisonnés των εκλιπόντων καλλιτεχνών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, συχνότατα και στην Ελλάδα και στο εξωτερικό να εμφανίζονται ένας περίεργος «Λύτρας» ή «Παρθένης» ή «Βολανάκης» και κατόπιν ενστάσεων των ειδικών, στην καλύτερη περίπτωση να αποσύρεται και στη χειρότερη να φορτώνεται σε κάποιον «τυχερό».

ΕΝΑΣ ΠΛΑΣΤΟΣ ΠΑΡΘΕΝΗΣ - ΚΑΙ ΕΝΑΣ «ΠΕΡΙΕΡΓΟΣ»

Εντελώς πρόσφατα, η εφημερίδα *Τα Νέα* κατήγγειλε μεταξύ των άλλων ως πλαστό έναν Παρθένη που θα έβγαινε στους Christie's της Ν. Υόρκης, μετά από αμφισβήτηση του Μάνου Στεφανίδη και μετά από έρευνα της δημοσιογράφου Παρασκευής Κατημερτζή, με άμεσο αποτέλεσμα να μη δημοπρατηθούν τα υπό αμφισβήτηση έργα. Περιπτώσεις λαθών, λοιπόν, μπορούν να εμφιλοχωρήσουν και στους μεγαλύτερους δημοπρατικούς οίκους. Για τον λόγο αυτό δεν επιτρέπεται να διαφημίζει το κράτος αυτές τις εμπορικές και οικονομικές μεγαλοεπιχειρήσεις.

Για παράδειγμα, στις 12 Μαΐου στη Θεσσαλονίκη, οι Christie's της κ. Λύρα θα δημοπρατήσουν έναν «Παρθένη», ο οποίος μοιάζει αρκετά περίεργος και βρίσκεται εκτός συνθετικής ή θεματικής λογικής του μεγάλου ζωγράφου. Πρόκειται για ένα έργο που δεν έχει καταγραφεί ποτέ ως τώρα και ως εκ τούτου θέτει αρκετά ερωτήματα: Ο κατάλογος των Christie's το τιτλοφορεί ως «Αυλητή», ενώ είναι προφανές ότι έχουμε να κάνουμε με μιαν αυλητρίδα αρκετά αμήχανα τοποθετημένη στην άκρη της σύνθεσης.

Αν παρ' ελπίδα προκύψει πρόβλημα με το εν λόγω έργο όπως προέκυψε με τον αμφισβητούμενο «Νικηφόρο Λύτρα» της προηγούμενης δημοπρασίας των Christie's, τον οποίο συνέκριναν η Απογευματινή και ο Μάκης Δεληπέτρος με παρόμοιο πίνακα ενός Δανού, του Ν. Σίμονσεν, τι μέλλει γενέσθαι;

Γιατί το ΥΠΠΟ και η Εθνική Πινακοθήκη να έχουν επωμιστεί μια τέτοια ευθύνη, παρεμβαίνοντας έμμεσα στην αγορά τέχνης;

Ας διαχωρίσει επιτέλους και ο κ. Βενιζέλος και γενικά η κυβέρνηση τον πολιτισμό από τις business και τη λογική της αγοράς από την ζωοποιο αυθαιρεσία της τέχνης.

ΥΓ. 1. Πάντως, για τους ενδιαφερομένους, η εκδήλωση της 19 Μαΐου στοιχίζει 15.000 χιλιάδες κατ' άτομο και 8.000 για τους φοιτητές. Τζάμπα πράγμα, δηλαδή, η είσοδος στην Εθνική Πινακοθήκη!

ΥΓ. 2. Και το κερασάκι στην τούρτα: Ενώ ο κ. Βενιζέλος περί άλλα τυρβάζει, ανακοινώνεται αρμοδίως ότι για δυο ολόκληρα χρόνια (1995-96) ο χώρος του πολιτισμού κατάφερε να απωλέσει -δηλαδή να μην απορροφήσει- το ιλιγγιώδες ποσό των 22 δισ. από τους προβλεπόμενους κοινοτικούς πόρους. Εκσυγχρονισμός!

«Το θέατρο είναι ένα παρα

Μια συνομιλία με τον Σοτιγκί Κου

της Μαρίας Λουίζας Παπαδοπούλου

Στα τέλη Μαρτίου ήρθε στην Ελλάδα, ύστερα από πρόσκληση της θεατρικής ομάδας «Πεδίον», ο Σοτιγκί Κουγιωτέ, ένας από τους βασικούς ηθοποιούς του Πήτερ Μπρουκ. Έχει υποδυθεί τον σοφό Μπίσμα στη *Μαχαμπαράτα*, τον Πρόσπερο στην *Τρικυμία*, το φάντασμα του βασιλιά στο *Ποιος είναι εκεί...* Ο Σοτιγκί Κουγιωτέ κατάγεται από τη Γουινέα, γεννήθηκε στο Μαλί και ανατράφηκε στην Μπουργκίνα Φάσο. Ανήκει στην κάστα των ντζελί (στα γαλλικά griots)... Οι ντζελί, ονομασία που σημαίνει αίμα, είναι οι θεματοφύλακες του λόγου και της μνήμης, οι διαμεσολαβητές του βασιλιά, οι εξάρχοντες του χορού και των τελετουργιών, οι μουσικοί, οι ποιητές, οι μάγοι. Οι Κουγιωτέ είναι η πρώτη και η παλαιότερη οικογένεια ντζελί. Ντζελί γεννιέσαι, δεν γίνεσαι.

Ο Σοτιγκί συναντήθηκε με τον Πήτερ Μπρουκ πριν δεκατρία χρόνια. Τον ανακάλυψε, η βοηθός του από ένα μικρό κομμάτι φιλμ που είδε στη μουβιόλα. «Ευτυχής σύμπωση» – λέει ο Σοτιγκί. «Βρήκα στον Μπρουκ το μεγάλο ντζελί του χωριού, όχι μόνο έναν μεγάλο σκηνοθέτη, αλλά κυρίως έναν σπουδαίο άνθρωπο». Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Αθήνα έκανε ένα σεμινάριο σε ηθοποιούς. Εκεί μου δόθηκε η ευκαιρία να κάνω μαζί του τη μικρή συζήτηση που ακολουθεί.

• Στο σεμινάριο είχαμε την ευκαιρία να έλθουμε σε μια πρώτη αλλά ουσιαστική επαφή με τον αφρικανικό πολιτισμό. Μέσα από τις εικόνες που είδαμε, τους χορούς που μας διδάξατε, τα παραμύθια που δουλέψαμε και κυρίως μέσα από τις ιστορίες που μας διηγηθήκατε. Σε τι εμπλουτίζει το θέατρο ο αφρικανικός πολιτισμός;

– Κάθε πολιτισμός εμπλουτίζει το θέατρο αν είναι αυθεντικός. Η Αφρική έχει αυτό το προνόμιο απέναντι στην Ευρώπη. Στη Δύση ο πολιτισμός υποβαθμίζεται, κάτι χάνεται. Το λέω χωρίς διάθεση περιφρόνησης. Στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης –ίσως η Ελλάδα να διατηρεί κάτι ακόμα–, ο πολιτισμός έχει χάσει την αυθεντικότητά του, τη ρίζα του. Οι πρωτεύουσες της Αφρικής, τουλάχιστον της Αφρικής μου, είτε πρόκειται για τη Γουινέα, το Μαλί, ή την Μπουργκίνα Φάσο, είναι ακόμα μεγάλα χωριά. Υπάρχει αυθεντικότητα, φρεσκάδα, καθαρότητα. Σέβονται ακόμα την αξία του ανθρώπου. Τον αγαπούν γι' αυτό που είναι. Το θέατρο έχει ανάγκη αυτή τη ζωτική δύναμη. Δεν ξέρω ποιο είναι ακριβώς το πνεύμα του θεάτρου σήμερα, αλλά πάντα το θέατρο υπήρξε ένας τρόπος επικοινωνίας, ανταλλαγής. Άμα χαθεί η ανθρωπιά, η επικοινωνία γίνεται ψεύτικη.

• Ο Μπρουκ έχει ιδρύσει από το 1970 το Διεθνές Κέντρο Θεατρικής Έρευνας. Οι ηθοποιοί του προέρχονται από διαφορετικές χώρες.

– Ο Μπρουκ κατάλαβε τις διαφορές ανάμεσα στους ανθρώπους, τις αποδέχτηκε και είδε σε αυτό μια δυνατότητα αλληλοσυμπλήρωσης, όχι μια πηγή διαίρεσης και χωρισμού. Και μόνο η ιδέα να ιδρύσει έναν διεθνή θίασο είναι απόδειξη. Και ο ίδιος, ενώ είναι Άγγλος ήρθε να ζήσει στο Παρίσι. Στη *Μαχαμπαράτα* είχε 22 ηθοποιούς από 18 διαφορετικές χώρες, έδωσε, μάλιστα, τους ρόλους των αδελφών *Παντάβας* σε έναν Γερμανό, έναν Ιταλό έναν Πέρση και έναν Σενεγαλέζο. Το κοινό δεν προβληματίστηκε, το αποδέχτηκε. Μόνο στην Ινδία κάποιοι δημοσιογράφοι ρώτησαν γιατί συμμετείχαν μαύροι. Ο Μωρίς Μπενισού, που έπρεπε να απαντήσει, θύμωσε τόσο που εγκατέλειψε την αίθουσα. «Αυτή η ιστορία», τους είπα, «μπορεί να προέρχεται από την Ινδία, είναι, όμως, πανανθρώπινη. Αυτό θα έπρεπε να το νιώθετε σαν κάτι το τιμητικό για τη χώρα σας. Αναγνώρισα στο έπος αυτό τον εαυτό μου. Η ίδια μου οικογένεια, οι Κουγιωτέ, είχε διωχτεί μακριά από τους συγγενείς της, κάτι ανάλογο με αυτό που συμβαίνει στη *Μαχαμπαράτα*. Στη χώρα μου υπάρχουν μικρότερες μα παρόμοιες

ιστορίες με τις ίδιες ανθρώπινες και ηθικές αξίες, τους ίδιους ήρωες, τα ίδια θαύματα, τα ίδια μυστήρια. Είναι ίδιες στην ουσία τους.»

• Στο σεμινάριο το πρώτο αίσθημα που ένιωθε κανείς μέσα από τις ασκήσεις και τα παιχνίδια ήταν η ευχαρίστηση, μια ευχαρίστηση που μας ακολουθούσε και στην καθημερινότητα. Συχνά ξεχνάμε πως υπάρχει ευχαρίστηση στο θέατρο.

– Σε ένα σεμινάριο που έκανα στη Γαλλία, ένας Γερμανός ηθοποιός μου εκμυστηρεύτηκε πως είχε αποφασίσει να σταματήσει το θέατρο, γιατί δεν έβρισκε πια καμιά ευχαρίστηση – μέχρι που στο σεμινάριό μου ένωσε να υπάρχει και κάτι άλλο. Ο πραγματικός δάσκαλος δεν είναι αυτός που κρίνει και καταδικάζει, αλλά αυτός που οδηγεί τον ηθοποιό να ανακαλύψει αυτό που κρύβει μέσα του. Συχνά δεχόμαστε κριτικές· δεν είναι πάντα θεμελιωμένες, μας καταδικάζουν χωρίς αυτό να 'ναι αντικειμενικό. Και κάθε χτύπημα αφήνει ίχνη. Πρωταθλητής στο μποξ γίνεται αυτός που αντέχει τα πιο πολλά χτυπήματα. Αν δεν είσαι πολύ δυνατός, γίνεσαι θύμα και τότε η ευχαρίστηση φεύγει, η χαρά, η ευτυχία χάνονται και ό,τι έχουμε μέσα μας πνίγεται.

• Δεν έχουμε ενέργεια.

– Ακριβώς. Την ευχαρίστηση την παραχωρούμε, τη δωρίζουμε στον εαυτό μας. Χρειάζεται απόφαση και θέληση να αρνούμαστε τη λύπη. Θα σου διαβάσω κάποιες φράσεις από ένα παλιό, εβραϊκό βιβλίο που μου χάρισε μια ηθοποιός, λέγοντας πως βρήκε εκεί τα λόγια μου. Ο συγγραφέας λέγεται Ραμπί Νασμάν και ο τίτλος του *Άδεια καρέκλα*. «Όταν χάνεις την ελπίδα χάνεις την ελευθερία σου, αυτό που είσαι», «Αν δεν είσαι χαρούμενος φέρσου σαν να ήσουν». Ακόμα και αν είσαι βουτηγμένος στην πιο βαθιά κατάθλιψη, μια αληθινή χαρά θα σε πλημμυρίσει.

• Ο ηθοποιός πρέπει να 'χει πάντα ένα εσωτερικό χαμόγελο;

– Μα βέβαια, και ακόμα μια ειρωνεία απέναντι στον εαυτό του. Οι γυναίκες ντζελί

μύθι που το λένε πολλοί»

...ι ο τ έ , η θ ο π ο ι ό τ ο υ Π ή τ ε ρ Μ π ρ ο υ κ

αμογελούν τραγουδώντας. Το κάνουν ασυ-
είδητα, χαμογελούν με τα λεγόμενά τους.

Ο ΜΠΡΟΥΚ ΑΚΟΥΕΙ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ»

• Υπάρχει κάτι αισιόδοξο, φωτεινό σ'
νυτό που λέτε. Και οι παραστάσεις του
Μπρουκ είναι πάντα φωτεινές.

– Ναι, γιατί ο Μπρουκ το κατάλαβε αυτό.
Επειτα, ο Μπρουκ ακούει αληθινά τους αν-
θρώπους. Συχνά οι σκηνοθέτες δεν ακούν
παρά μόνο τον εαυτό τους. Λύνουν τα δικά
τους προβλήματα πάνω στους άλλους.

• Στη διάρκεια του σεμιναρίου στοχεύατε
πάντα να ενεργοποιήσετε τον

αυθορητισμό, την ελευθερία, που
εμποδίζονται, όμως, από κάθε είδους φόβο.

– Ο φόβος είναι η ανθρώπινη μας πλευρά.
Προστατευόμαστε. Αυτός που φοβάται να
βυθιστεί στο νερό αποφεύγει τη βουτιά, αυτός
που δεν φοβάται διακινδυνεύει τα πάντα.
Είναι, όμως, καλύτερα να ρισκάρεις. Φοβό-
μαστε μήπως δεν είμαστε ικανοί, μην τυχόν
δεν μπορέσουμε. Πρέπει να δεχτεί κανείς
τον φόβο του, να μην τον αρνείται και να
προσπαθεί να τον ξεπεράσει. Έτσι, προχω-
ράμε πραγματικά. Να αποδέχεται κανείς
και την αποτυχία. Συγκράτησα σε όλη μου
τη ζωή το τραγούδι που μου 'λεγε η μάνα
μου μέχρι να πεθάνει και που συνέχισε να
μου τραγουδά η θετή μου μητέρα: «Η ζωή
είναι μια διαδοχή γεγονότων, όλα αλλάζουν
μέσα σε μια στιγμή».

• Οι ηθοποιοί που από τη φύση τους είναι
ναίσθητοι, βρίσκουν πολλούς τρόπους να
κρύβονται. Ακόμα και η τεχνική και η
διανόηση κρύβουν.

– Ο Μπρουκ σε μια συνέντευξή του μιλά
για επαγγελματίες ηθοποιούς που φτιά-
χνουν ωραία ψέματα. Ναι, η τεχνική μπορεί
να κρύψει. Πολλοί ηθοποιοί χρησιμοποιούν
την τεχνική για να καλυφθούν. Και είναι
αλήθεια πως η διανόηση, ο λόγος, μπορούν
να συγκαλύπτουν. Σε ένα τραγούδι μου
λέω: «Ο λόγος είναι καμωμένος από ασήμι,
η σιωπή από χρυσάφι.» Ο λόγος είναι ένας
τρόπος να κρύβεσαι. Ο φόβος μάς παραλύ-
ει. Πρέπει να 'μαστε σε δράση. Στην Μπα-
γκαβάτα Γκιτά, την ινδική Βίβλο, έρχεται
και επανέρχεται η φράση: «Πρέπει να δρας

χωρίς να σκέφτεσαι τις συνέπειες των πρά-
ξεών σου.» Ο πατέρας μου το 'λεγε συχνά:
«Τίποτα δεν μπορεί να είναι καλό ή κακό
αν δεν έχει γίνει.»

• Το θέατρο που διδάσκετε είναι
ολοκληρωτικά στραμμένο στην επικοινωνία,
στη σχέση ανάμεσα στους ηθοποιούς και στη
σχέση τους με το κοινό. Δεν παίζω μόνο για
το κοινό, παίζω με το κοινό μας λέγατε. Το
βλέμμα έχει κυρίαρχο ρόλο στην ποιότητα
της επικοινωνίας.

– Είναι λάθος να λες στους ανθρώπους να
μην κοιτάζουν το κοινό, ενώ απευθύνονται
στο κοινό. Χάνεται η ανθρωπιά. Ακόμα και
στην καθημερινότητα είναι απογοητευτικό
να μιλάς σε κάποιον που δεν σε κοιτά – κι
αυτό το διαπιστώνουμε ολοένα και πιο συ-
χνά. Λέμε ότι το κοινό απομακρύνεται από
το θέατρο, μα κι οι ίδιοι οι ηθοποιοί γίνο-
νται πιο απόμακροι. Είναι μια ασύνειδη πε-
ριφρόνηση. Μπορούμε να μιλάμε για αλη-
θινή ακοή, όταν δεν κοιτάμε; Κοιτώντας,
βλέπουμε· και βλέποντας, αισθανόμαστε.
Αν δεν κοιτώ τι μπορώ να αισθανθώ; Είμαι
μέσα στο κενό. Η ακοή δεν είναι μόνο το
αυτί, είναι ολόκληρο το είναι μας, η διαθε-
σιμότητά μας για τον άλλον. Ο Μάικλ Τζάκ-
σον, σε μια συνέντευξή του, μου γέννησε αι-
σθήματα οίκτου. Έλεγε ότι η βαθειά του

επιθυμία είναι να τον αγαπούν, μα ούτε μια
στιγμή δεν κοίταξε τον συνομιλητή του.
Έχει γίνει βιομηχανικό προϊόν, μηχανή,
ένα αντικείμενο θαυμασμού. Δεν υπάρχει
πια τίποτα ανθρώπινο. Η αληθινή ακοή δεν
είναι αναγκαία μόνο για τη δουλειά, αλλά
και για τον ίδιο τον άνθρωπο, για την ποιό-
τητά του. Εξάλλου, από την προσωπική μας
ποιότητα εξαρτάται η ποιότητα του καρπού
της δουλειάς μας. Είναι σπουδαίο να βελ-
τιώνεις την ευαισθησία σου, τη διαθεσιμό-
τητά σου, να είσαι ολοκληρωτικά παρών,
αλλιώς χάνεται κάτι. Γι' αυτό και κάνω μια
σειρά ασκήσεων που βελτιώνουν την πλήρη
συμμετοχή. Σιγά σιγά γίνεται κάτι φυσικό.

«ΝΑ ΑΝΑΒΙΩΣΕΙ Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΜΥΘΙΟΥ»

• Και η διήγηση παραμυθιών που
διδάσκετε περιέχει όλα αυτά;

– Ναι. Στην Αφρική όταν ο παραμυθός
διηγείται, πρέπει να λάβει υπ' όψιν του τον
εκπρόσωπο του κοινού που τον διακόπτει,
λέγοντας ναμ, δηλαδή «ναι, έτσι έγινε», επι-
βάλλοντάς του κάθε φορά ρυθμό που ο πα-
ραμυθός πρέπει να σεβαστεί.

• Στην Ελλάδα είχαμε μια μεγάλη
παράδοση παραμυθάδων. Διηγούνταν
παραμύθια οι άνδρες στα καφενεία, οι
γυναίκες στους φούρνους, στα νυχτέρια...
Σιγά σιγά η παράδοση αυτή χάνεται.

– Εγώ σαν παραμυθός θα 'λεγα πως μπο-
ρεί να χάνεται η παραδοσιακή μορφή του
παραμυθιού, αλλά η νιότη με την φρεσκάδα
της μπορεί να δώσει μια νέα φόρμα, ικανή
να ξαναγεννήσει το παραμύθι. Μπορούν να
γίνουν παραστάσεις. Να αναβιώσει η επι-
κοινωνία του παραμυθιού, που είναι για μέ-
να η πραγματική επικοινωνία. Στην Αφρική
λέμε πως ο γραπτός λόγος είναι κάτι νεκρό.
Μόνο ο προφορικός λόγος είναι ζωντανός.
Είναι επικοινωνία άμεση, φρέσκια, ζωντα-
νή, αληθινή.

• Θα μπορούσαμε τελικά να πούμε πως
όλο το θέατρο μπορεί να ειπωθεί σαν
παραμύθι;

– Ναι. Το πιστεύει και ο Μπρουκ αυτό. Το
θέατρο είναι ένα παραμύθι που το λένε
πολλοί.

Beuys, Fluxus και ο ρεαλισμός της επανάστασης

Η παραίνεση ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΘΕΙΤΕ απευθύνεται σ' όλους όσοι μέχρι σήμερα παρέμεναν παθητικοί επειδή αισθάνονταν ανικανοποίητοι και ενοχλημένοι...

Joseph Beuys, Έκκληση για την εναλλακτική λύση, 1979.

Οι φράσεις-κλειδιά για τον **Joseph Beuys**, τον απόστολο του καλλιτεχνικού και του ατομικού μετασχηματισμού είναι: «αξιοπρέπεια, ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, ελεύθερη ένωση των ικανοτήτων του ενός κι εκείνες του συνόλου, ισότητα, αμοιβαία βοήθεια-ελεύθερα επιλεγμένη, κοινή εργασία, ένωση για μια νέα Δημοκρατία, δημιουργικότητα, "κοινωνική" πλαστική, εναλλακτική λύση, προσχεδιασμένη εξωκοινοβουλευτική δράση, οικολογική ενεργοποίηση...» – και το κυριότερο: όλα αυτά ενέχουν το στοιχείο της καλλιτεχνικής δράσης, συνιστούν καλλιτεχνική πράξη, αφού ο καθένας μπορεί να είναι δημιουργός. Η αισθητική, τελικά, δεν ενδιαφέρει όσο παραμένει ξεκομμένη από την κοινωνική δράση και όσο λειτουργεί ως ο αόρατος προαγωγός της καλλιτεχνικής αγοράς. Ο Beuys μιλούσε συνεχώς για την ουτοπία του απτού και για την πραγματικότητα που καθίσταται αντιληπτή μέσα από τις όψεις της πραγματικής ζωής. Αυτή η φαινομενολογία που υιοθετεί ταυτολογικά γνωρίσματα είναι το τελικό προϊόν της σχέσης, του Beuys προς την ρομαντική γερμανική παράδοση. Θεωρία και πράξη είναι ΕΝΑ. Άνθρωπος και φύση είναι ΕΝΑ. Ενέργεια και έρωτας είναι ΕΝΑ.

Συμπληρώθηκε ήδη μια δεκαετία από το θάνατό του (1921-1986) και

το έργο του καθίσταται πάλι εξαιρετικά επίκαιρο, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Αμερική.

Και τότε βέβαια δεν ήταν; Μόνο που τώρα συμβαίνει το εξής παράδοξο. Ενώ αμέσως μετά το θάνατο του φαινόταν σχεδόν αδύνατο να λειτουργήσει μια έκθεση Beuys χωρίς τον ίδιο τον εμψυχωτή-δημιουργό ο οποίος νοσηματοδοτούσε όλα τα περίεργα και δυσανάγνωστα αντικείμενα τριγύρω, σήμερα όλο και περισσότερο τα εδώ κι εκεί εκτιθέμενα σπαράγματα –τα επιτάφια σπάργανα, όπως θα 'λεγε ο Ευαγγελιστής, κάποιου που «ουκ εστίν ὧδε»–, από τις ποικίλες *Aktionen* του, τις «δράσεις» του δηλαδή, γίνονται όλο και περισσότερο αυτοτελή και αυτοσηματοδοτούμενα.

Μήπως τούτο οφείλεται στην «αγιοποίηση» του καλλιτέχνη και στο μύθο που μια τεράστια βιβλιογραφία έχει καλλιεργήσει όλον αυτόν τον καιρό;

Θα 'λεγα ότι περισσότερο, εδώ, λειτουργεί η ανάγκη μας για κάτι που να ξεπερνά τις τρέχουσες συμβάσεις και την ακαδημοποίηση της έκφρασης, ακόμη κι όταν προσποιείται μοντερνισμό. Είναι επίσης η νοσταλγία της γοητείας του λόγου και του προσώπου που πέρα από τα έργα –και εν πολλοίς εναντίον της μάταιης παραγωγής και συσσώρευσης «έργων»– είναι δυνατόν να δημιουργήσει καλλιτεχνική ατμόσφαιρα και καλλιτεχνική συγκίνηση. Ο «μάγος», ο «σαμάνος» ο «προφήτης» Beuys συγκέντρωνε ακριβώς όλα τα χαρακτηριστικά

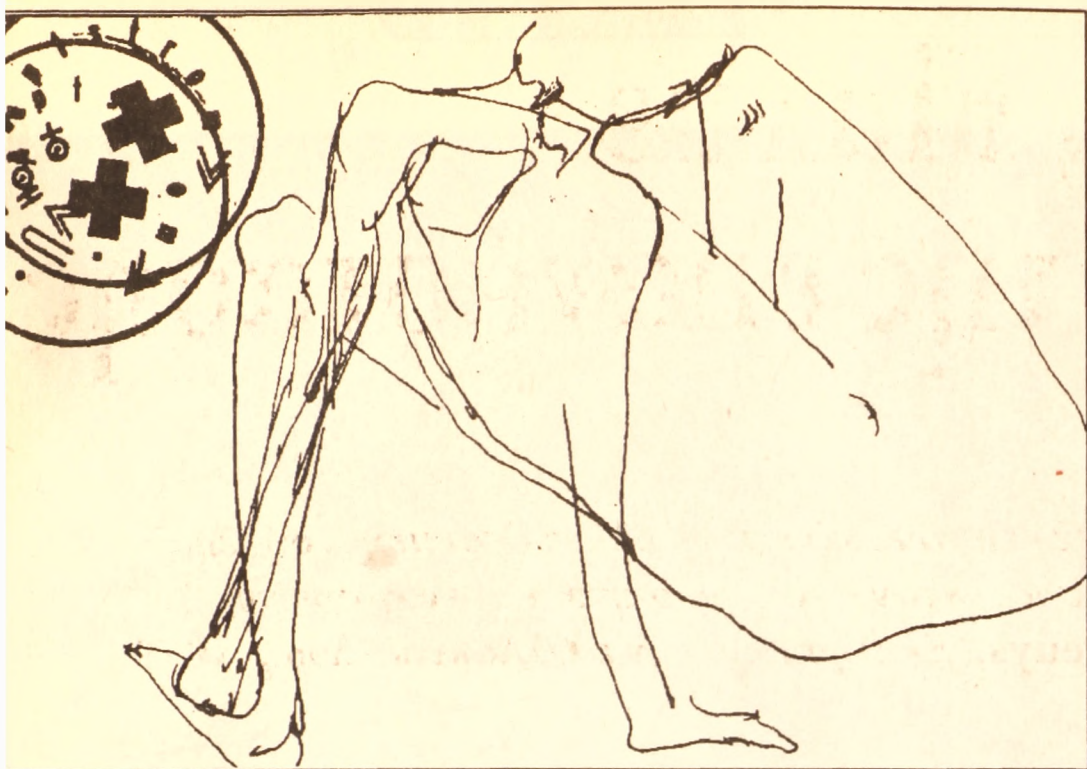
που τον διαφοροποιούσαν από τον καλλιτέχνη-businessman του δυτικού κόσμου ή από το δημιουργό-κατασκευάσμα ενός συγκεκριμένου καλλιτεχνικού ιερατείου.

Η πρόκληση του Beuys μέχρι και σήμερα ενεργοποιεί τον στοχασμό και «διδάσκει» ελευθερία.

Το «Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης» διοργάνωσε υποδειγματικά την αριότερη και πιο φιλόδοξη μέχρι σήμερα έκθεσή του με υλικά εργασίας τη σκέψη και τη δράση του Beuys (υπεύθυνη: **Ματούλα Σκαλτσά**), ενώ παράλληλα στη νέα του πτέρυγα φιλοξένησε επιβλητικά το πολυθέαμα υπό τον τίτλο *Fluxus & Fluxismus*. Συντονιστής του ήταν ένας άνθρωπος-μύθος, ο γκαλερίστας και μαθητής του Beuys, **Ρενέ Μπλοκ**. Η έκθεση του Beuys κατέρχεται από τον καιρό στο «Εργοστάσιο» της ΑΣΚΤ το οποίο, μετά από μήνες αδράνειας, θα επανακτήσει τον παιδευσιακό του ρόλο. Και εδώ ο Beuys, έστω και χωρίς τον Μπλοκ, αναμένεται να κάνει το ενεργειακό του θαύμα.

Μικρή παρένθεση τώρα: Πρωτογνώρισα τον Ε. Μπλοκ πριν 5 χρόνια, όταν συνεργαστήκαμε για την έκθεση *Malerei auf Papier*, «Ζωγραφική σε χαρτί», στην Εθνική Πινακοθήκη. Μου έκανε τότε εξαιρετική εντύπωση η σχέση του με τα έργα αλλά και οι γνώσεις που έχει αποκτήσει σχετικά με τη σύγχρονη Ελλάδα αποδεικνύει για μιαν ακόμη φορά τον ενεργό φιλελληνισμό του.

Τι είναι όμως Fluxus;

Σκίτσο του Γιόζεφ Μπούς.

Απλώς η μεταπολεμική αναβίωση του DADA ή κάτι συνθετότερο; Το Fluxus γεννιέται κατά τη δεκαετία του '60 στις ΗΠΑ πρώτα με τους μουσικούς πειραματισμούς του John Cage και του La Monte Young και έπειτα με τις βραδιές παλαιάς και νέας μουσικής που διοργάνωσε στα 1961 ο G. Maciunas στην γκαλερί του A/G. Ένα κοντσέρτο Fluxus πρωτίστως συνιστά αντιμουσική και λειτουργεί με τρόπο ουδέτερο. Ο G. Maciunas στο μανιφέστο του ζητεί να προωθηθεί η πραγματικότητα της ΜΗ ΤΕΧΝΗΣ, η δράση του τυχαίου και του απροσδιόριστου, οι ακαθόριστες μορφές που λευάζουν τις ολοκληρωμένες και πίσσημες μορφές των μουσείων. Το Fluxus επιζητεί το έργο του καθενός και ορίζει ως αξία το εφήμερο και αναίσθητο ζητεί μ' άλλα λόγια την απαλλαγή απ' την αυθεντία της επίσημης δημιουργίας και της τέχνης των μουσείων η οποία δρα κατασταλτικά προκαθορίζοντας την εκφραστική δυνατότητα του υποκειμένου.

Fluxus είναι, εντέλει, όπως θα έλεγε ο John Cage: το να γράφεις πάνω στο νερό αυτό που είναι γνωστό-άγνωστο. (Writing on the water what it is knowing unknown). Και βέβαια, μπορεί Fluxus να είναι κάτι που ρέει, αλλά το σπουδαιότερο είναι ότι κανείς δεν ξέρει τι είναι αυτό (Maciunas). Επιτέλους, οι ειδικοί βρήκαν κάτι που ΔΕΝ καταλαβαίνω. Στο fluxus συμμετείχαν φωτογράφοι σαν τον

Robert Cosmos Savage, ο πατέρας του happening Allan Kaprow, ποιητές, συνθέτες, ζωγράφοι σαν τον Daniel Spoerri, γλύπτες σαν τον Nam June Paik και πρωτίστως καλλιτέχνες χωρίς ετικέτα σαν τον Georges Brecht, τον Ben Vautier ή τον Wolf Vostell.

Το Fluxus εξέφρασε προς στιγμήν την υγεία της καλλιτεχνικής νεολαίας της Ευρώπης και της Αμερικής, την επιθυμία για πειραματισμό και για επιβεβαίωση της μοντερνιστικής επανάστασης. Fluxus σημαίνει για λίγο χιούμορ, ανατρεπτικότητα, απελευθέρωση. Στην δεκαετία του '70, το fluxus μεταλαμβάνεται στο Düsseldorf και την Κολωνία λόγω Beuys, αλλά και Stefan Wewerka ή Al Hansen, και καθίσταται *Fluxus Fluxorum*, δηλαδή μια πολυπαραγωγική δράση που αγκαλιάζει τα πολλαπλά, το φιλμ, το βίντεο και όπου ο Milan Knizak συμπορεύεται με την Yoko Ono και ο Thomas Schmit με τον Georges Brecht. Και ο Beuys;

Η αλήθεια είναι πως ενώ ο ίδιος διατηρεί στενή σχέση με τις ιδέες Fluxus –αν και πάντα με προσωπικές διαφοροποιήσεις– εντούτοις έχει χαλαρούς δεσμούς με την ομάδα. Ο Beuys λειτουργούσε μέσα από ένα αρκετά ακριβές τελετουργικό που επιζητούσε την κορύφωση (δικαίωση, κάθαρση), κάτι που αντέβαινε στο αίτημα του Maciunas για τη μη προσωποποίηση και το ελεύθερα ασυνεχές, χωρίς εντάσεις των εκδηλώσεων Fluxus. Ο ίδιος

Τι μπορεί να σημαίνει για την Ελλάδα σήμερα μια έκθεση του Μπούς; Μα την πίστη στην απελευθερωτική δύναμη της έκφρασης, πίστη στην ηθική, πρωτίστως δυνατότητα της τέχνης και στην επιβεβαίωση του διαρκούς αιτήματος μιας επανάστασης.

πάντως επηρεάστηκε από τις δυνατότητες της μουσικής την οποία ενσωμάτωσε έκτοτε στις Aktionen του (παράδειγμα το «Πιάνο-Οξυγόνο», κονσέρτο που δόθηκε το 1985 στην τελετή εγκαινίων της «Μπιενάλε για την Ειρήνη» του Αμβούργου), με τον Beuys απόντα λόγω βαριάς ασθένειας μεν αλλά με τις τηλεφωνικές του οδηγίες παρούσες, έστω κι από το Düsseldorf. Τελικά δηλαδή ο Beuys πέτυχε να «εξευρωπαϊσει» και το Fluxus και να μεταφέρει το κέντρο βάρους της μεταπολεμικής avant garde από την Αμερική στην Ευρώπη.

Συχνά, γερμανοί και αμερικανοί μελετητές τον συγκρίνουν με τον Andy Warhol. Θεωρώ τον παραλληλισμό το λιγότερο ανοίκειο γιατί ο Beuys κατάφερε να σημαίνει πολύ περισσότερα, αποδεσμευόμενος από τις δεσποζουσες πρακτικές του κυρίαρχου συστήματος. Ο Beuys κατάφερε κυρίως να είναι πάντα «εντός-εκτός», κάτι που δεν ίσχυσε για τον Warhol.

Και στην Ελλάδα, τι μπορεί να σημαίνει σήμερα μια έκθεση του Beuys;

Μα τι άλλο παρά την πίστη στην απελευθερωτική δύναμη της έκφρασης, πίστη στην ηθική, πρωτίστως δυνατότητα της τέχνης και στην επιβεβαίωση του διαρκούς αιτήματος μιας επανάστασης.

Κάτι βέβαια που η αρκετά συμβιβασμένη ή κρατικοδίαιτη και η τόσο εγκλωβισμένη ελληνική δημιουργία έχει τεράστια ανάγκη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ:

- Caroline Tisball, *Joseph Beuys*, Guggenheim Museum, N. York 1979.
- Ομάδες, *κινήματα τάσεις της Σύγχρονης Τέχνης μετά το 1945: Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών Παρισιού*, Εξάντας 1993 (Επιμέλεια: Βασ. Τομανάς).
- Α. Ντε Ντομίτσιο Ντουρίνι, *Το Τσόχινο Καπέλο*, Εξάντας 1997.
- *Fluxus and Fluxism*, Κατάλογος της Έκθεσης, Θεσσαλονίκη Πολιτιστική Πρωτεύουσα, 1997, Μ.Μ.Σ.Τ.

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Ύστερα από μια αρκετά μεγάλη απουσία (η τελευταία του εμφάνιση ήταν στο ομαδικό «Περί Πάτρης», ακριβώς ένα χρόνο πριν), ο Γιώργος Ξένος επανακάμπτει με μια μνημειώδη

Ο Γιώργος Ξένος, μπροστά σε μια ζωγραφική του επιφάνεια.

Το Ελάχιστο Πολύ

έκδοση στο Κτίριο Κ. Παλαμά, το Πολιτιστικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Αθηνών, οργανωμένη από τον Πολιτιστικό Οργανισμό του Δήμου Αθηναίων.

Ανεξάρτητα από το ποια στάση κρατήσει κανείς απέναντι στην (χρόνια) περιπέτεια του τελάρου και της ζωγραφικής (του πινέλου) γενικότερα, θα πρέπει να αναγνωρίσει στην παρουσία του Γιώργου Ξένου (γ. 1953) μια μοναδικότητα. Ένας από τους ελάχιστους (πόσους άραγε;) σύγχρονους έλληνες καλλιτέχνες που πείθουν για την επιμονή τους στη ζωγραφική επιφάνεια. Τι είδους; Δεν έχει καμία σημασία στην περίπτωση του αν το έργο είναι «χειρονομακό, αφηρημένο, εξπρεσιονιστικό». Ούτε άλλωστε και οι (επιφανειακές) εκλεκτικές συγγένειες με καλλιτέχνες που καθόρισαν το λεξιλόγιο των τελευταίων χρόνων της ζωγραφι-

κής όπως ο Twombly, ο Pollock ή ακόμη (στα καθ' ημάς) ο Μπουζιάνης, έχουν εντέλει την οποιαδήποτε σημασία. Ο Ξένος χειρίζεται τους κώδικες της ζωγραφικής με τρόπο ανάλογο με αυτού του ενορχηστρωτή σε συμφωνικά (μουσικά) έργα. Από τις σπουδές στη Beaux Arts του Παρισιού (1976-1982) έως την παραμονή στο ταραγμένο (και διχασμένο αρχικά) Βερολίνο του τέλους της προηγούμενης δεκαετίας. Σημείο-κατάληξη αυτής της φάσης, η απόκτηση έργων του από το περίφημο Pergamon Museum της ίδιας πόλης. Στο μεταξύ πολλές και σημαντικές, ατομικές και ομαδικές, εκθέσεις στην Ελλάδα και την Ευρώπη. Τελευταία του ατομική εμφάνιση, η σημαντική έκθεση τον Οκτώβριο του 1993 στη Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιώς.

Στη φετινή του παρουσίαση στο κέντρο (κυριολεκτικά) της Αθήνας, ο ζωγράφος δεν παρουσιάζει ούτε πορträίτα, ούτε γυμνά, ούτε τις γνωστές «Ελλάδες» του, ούτε τις περίφημες «Εκρήξεις» που είχε εκθέσει την προηγούμενη δεκαετία στη γκαλερί Jean Bernier. Αντ' αυτών δείχνει ένα σύνολο έργου που περιλαμβάνει εκατοντάδες εκρήξεις ανά δευτερόλεπτο. «Ένστικτα Τοπία» αποκαλεί ο ίδιος ο καλλιτέχνης αυτές τις ιδανικές απεικονίσεις της φύσης. Φανταστικά τοπία δηλαδή που μοιάζουν ιδανικά φιλοσοφικά συστήματα. «Βουνά που χάσανε τον ορίζοντα και πετάξαν», γράφει στα ημερολόγιά του ο Ξένος. «Τέως Βουνά» αλλού. Και δέντρα στα πρόθυρα νευρικής κρίσης, θα προσθέταμε εμείς. Το (πρωτο-

φανές) επίτευγμα της έκθεσης και του ίδιου του καλλιτέχνη είναι ότι εμφανίζει μια δουλειά που μοιάζει να βάζει τάξη στο χάος. Ή, αν προτιμάτε (είναι το ίδιο και το αυτό), να μετασχηματίζει την ασφυκτική γεωμετρία σε ένα καλειδοσκοπικό χάος. Οι πρόσφατες «θεωρίες του Χάους» βρίσκουν εδώ έναν απρόσμενο συνοδοιπόρο μέσα από τα ζωγραφικά μέσα. Αν θεωρήσει κανείς ότι η (παραδοσιακή) γεωμετρία είναι ένα σύστημα αρκούντως αυταρχικό σε καλλιτεχνικό επίπεδο (συμπτωματικά και ορισμένες από τις τελευταίες τάσεις της αρχιτεκτονικής τείνουν να την ξεπεράσουν υιοθετώντας –κάτι αυτονόητο– ακόμη πιο σύνθετα μαθηματικά μοντέλα), τότε ο ανταρτοπόλεμος που διεξάγει ο Ξένος ανάμεσα στα συστήματα γεωμετρία/φύση ή ακόμη πειθαρχία/αναρχία μοιάζει λογικός (και γοητευτικός) δρόμος. Πρωτόγονος και ταυτόχρονα συστηματικός και οργανωμένος. Αντίφαση άραγε; Αντιθέτως εδώ είναι που διαφαίνεται ότι οι ομοιότητες με την «σκουπιδοαισθητική» του Twombly δεν είναι τίποτε άλλο από έναν στρατηγικό ελιγμό. Αν η αποθέωση της «χειρονομίας», τα Άγια των Αγίων πολλών ζωγράφων της αφαίρεσης αφήνει μια αίσθηση συνθετικά ανολοκλήρωτου προς όφελος ακριβώς της πινελιάς, εδώ κάτι τέτοιο δεν ισχύει. Ο Ξένος αντί να (προσπαθήσει να) απεικονίσει τη Φύση –η ζωγραφική ως «μίμηση» είναι σαφές ότι έχει ολοκληρώσει τον κύκλο της– προσαρμόζει την ίδια

η Φύση στο δικό του, ζωγραφικό οικοσύστημα. Πάνω στο οργανωμένο (πλην όμως η ευκλείδειο) κάνναβο του καλλιτέχνη φυτεύονται» ρυθμικά στοιχεία φύσης. Η φαίρεση εδώ παίζει το ρόλο της σχηματοποίησης, στοιχείο απαραίτητο προκειμένου ο καλλιτέχνης να μπορεί να μανιπουλάρει το υλικό του μέχρι την τελευταία λεπτομέρεια. Έτσι το κάθε κομμάτι του έργου του γίνεται αμφίσημο: Είναι ένα δέντρο αλλά είναι και ένα παραλήρημα πινελιών και χρώματος. (Και το σύνολο) Είναι να –περιέργως ξεκάθαρα ελληνικό– Το ίδιο αλλά είναι και ένα περίεργο γεωμετρικό σύστημα. Ένα ζουμάρισμα μπρος-πίσω άνω στις (συνήθως τεράστιες) επιφάνειες του κατασκευάζει, μας αποκαλύπτει το ουσιαστικό: Είναι Φύση η μονάδα αλλά είναι φύση και το Όλον. Πρόκειται, κατά τα αινόμενα, για μια εννοιολογική σπαζοκεφαλιά στα ίχνη του Duchamp. Αλλά και να γλέντι που δεν έχει τίποτα να κάνει με τον (συχνό) πουριτανισμό του Μοντερνισμού. Μια πρώτη ματιά εμφανίζει ένα χαλαρό αποτέλεσμα, μια (μισόκλειστη) δεύτερη ένα συστηματικά οργανωμένο σύνολο, μια τρίτη έχει ενδεχομένως ενορατικές

δείξεις του εναντίου. Όμως είναι φανερό, σε καμία περίπτωση δεν έχουμε να κάνουμε με έναν «κολορίστα» ζωγράφο. Γι' αυτόν, το χρώμα είναι ένα (ακόμη) εργαλείο στη μέθοδό του. Μια μέθοδο που έχει ίσως πολύ πιο πολλά να κάνει με τους τρόπους της μουσικής: Ρυθμός, Αντίστιξη, Κρεσέντο. Όροι που ταιριάζουν πιο πολύ στη ζωγραφική του παρά το γνωστό «πολύχρωμο» λεξιλόγιο της ζωγραφικής. Κάθε δέντρο ανάμεσα στα εκατοντάδες άλλα που στήνονται ρυθμικά στη σύνθεση δεν είναι παρά ένα σημείο στίξης, που όμως εμπεριέχει ένα κομμάτι «φύσης» μέσα του, που σημαίνει ότι είναι αὐταρκές και άπειρο. Τελικά είναι μια ιστορία πυκνοτήτων και ρυθμών. Musique concrète για τα μάτια δηλαδή. Ένας **Pierre Schaeffer** του τελάρου είναι ο Γιώργος Ξένος, και όχι ένας νέος εξπρεσιονιστής όπως θα παρατηρήσουν όσοι μένουν στο πρώτο επίπεδο. Καθόλου περίεργη τελικά η (στενή) σχέση του ζωγράφου με τον ποιητή **Νίκο Καρούζο**. Βρήκε το δοχείο της στην προσωπική σύμπνοια, όσο ακόμα ο τελευταίος ζούσε, αλλά συνεχίζει ένα διάλογο σε δεύτερο (ζωγραφικό) πρόσωπο μέχρι σήμερα. Αυτό το στοιχείο εξηγεί

Έργο του Γ. Ξένου: εκατοντάδες μικρές εκρήξεις.

προεκτάσεις. Και τελικά εδώ είναι που θα δικαιωθεί και η (φαινομενικά αναχρονιστική) επιλογή του ζωγραφικού μέσου. Αυτά τα πράγματα (παρά τη συγγένεια σκέψης με την Κυβερνητική) ίσως δεν μπορούν να γίνουν με άλλο οπτικό μέσον εκτός της ζωγραφικής – του πινέλου. Μέχρι απο-

πολλά. Αυτό είναι «το Ελάχιστο Πολύ», όπως αποκαλεί τη ζωγραφική του ο Ξένος.

Ίσως η ζωγραφική με τη μεγαλύτερη δόση εικονικής πραγματικότητας που κυκλοφορεί.

(Κτίριο Κ. Παλαμά (Ροζ Κτίριο), Ακαδημίας & Σίνα 14-26 Μαΐου).

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

N. H. BAYNES - H. ST. L. B. MOSS

Βυζαντινολόγοι

ΒΥΖΑΝΤΙΟ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

N. H. BAYNES - H. ST. L. B. MOSS

ΒΥΖΑΝΤΙΟ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ
ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Μετάφραση Δημ. Ν. Σακκά

Με 643 σελίδες, 48 εικόνες
εκτός κειμένου, 1 χάρτη,
συμπληρωματική
διδλαιογραφία και πίνακες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Απροσδόκητη τούτη η τυπικά πολιτική, ιταλική ταινία, εντούτοις πιο κοντά στην αγγλική ρεαλιστική ανθρωπογραφία του Κεν Λόουτς ή του Μάικ Λη παρά –έστω και σαν απόηχος– στο σινεμά των Λιτσάνι, Μονιτσέλι,

Γιατί εμένα;

Πέτρι, Βαντσίνι, Μαζέλι, οι οποίοι σκηνοθέτησαν συχνά μεν εύστοχα, αλλά με κατάχρηση έμφρασης στην αποκλειστικά πολιτική όψη των πραγμάτων.

Στη *Δεύτερη φορά*, πρώτη fiction ταινία του Μίμο Καλοπρέσι, ντοκιμαντερίστα και βοηθού του Νάννι Μορέτι, το ηρωικό και ελπιδοφόρο πολιτικό όραμα που «πυροδοτούσε» στο παρελθόν τον λόγο και την εικόνα εκείνων των ιταλών δημιουργών είναι «υπόδικο»: καλείται να «λογοδοτήσει» για τις ακρότητες στις οποίες οδήγησαν τα αδιέξοδα της αριστερής τρομοκρατίας. Όμως, το σημαντικό σε τούτη την ταινία δεν εστιάζεται στην πολιτική εκδοχή –άλλωστε ατελέσφορη και αναπάντητη– αλλά στις επιπτώσεις της στο ανθρώπινο τοπίο, όπως αυτό διαμορφώνεται τώρα από τη δεύτερη ετούτη φορά της συνάντησης των δύο ηρώων.

Ο μεσήλικος Αλμπέρτο Σαγέβο αναγνωρίζει τυχαία στον δρόμο τη Λίζα Βεντούρι, την κοπέλα –μέλος τρομοκρατικής οργάνωσης– που πριν από 12 χρόνια του φύτεψε μια σφαίρα στο κεφάλι. Εκείνη δεν τον

αναγνωρίζει όχι μόνο εξαιτίας του χρόνου που έχει περάσει, αλλά και επειδή η ίδια έχει «απωθήσει» την περίοδο εκείνη της ζωής της. Προσποιείται πως είναι υπάλληλος γραφείου. Ο Σαγέβο υποκρίνεται ότι την πιστεύει, ξέροντας ότι όχι μόνο είναι η Βεντούρι, αλλά και ότι εκτίει ποινή φυλάκισης τριάντα

χρόνων. Την ημέρα εργάζεται και το βράδυ επιστρέφει στη φυλακή. Όταν κάποια στιγμή ο καθηγητής θα της φανερώσει ποιος είναι, εκείνη θα αντιδράσει έντονα κάτω από εύλογη ψυχολογική αναστάτωση. Στο επίμονο ερώτημα του Σαγέβο: «γιατί να αποτελέσει αυτός τον στόχο τη μοιραία εκείνη φορά;» η Λίζα θα αρνηθεί οποιαδήποτε εξήγηση, θεωρώντας ότι –με αντίτιμο την ποινή της– αυτά έχουν για 'κείνη τελειώσει. Όχι όμως, όπως είναι φυσικό, και για τον καθηγητή, αφού σημάδεψαν και καθόρισαν έκτοτε τη ζωή του.

Το δίλημμα θα γίνει ταυτόχρονα αιτία και αφορμή διαδοχικών συγκρούσεων και επαναπροσεγγίσεων, ασύνειδων προσδοκιών και εγκατεστημένων –από το παρελθόν– απωθήσεων. Επιθυμίες και δισταγμοί σκιαγραφούνται στα πρόθυρα του ερωτικού προάγγελου που διαρκώς αναστέλλεται η παρουσία του. Συμφύσεις ψυχώσεων από αντίθετες προελεύσεις είναι οι φυσικοί «εχθροί» των δύο αντι-ηρώων. Και η ταινία τους παρακολουθεί διακριτικά και με εντιμότητα. Μέσα από την καθαρή της γραφή επιτυγχάνει να κρατηθούν τα «ίσια», και της μιας πλευράς και της άλλης: Ο μονήρης καθηγητής διχάζεται ανάμεσα στην επιμονή του για απάντηση στο υπαρξιακό του ερώτημα και στην έλξη που δοκιμάζει για τον θύτη του, έστω και ανεπίγνωτα. Εκείνη πάλι, μέσα στην περιχαρακωμένη ζωή της και τον συντριπτικό χρονικό ορίζοντα που την καθορίζει, αμύνεται απέναντι σε έναν «ε-

Ο Νάννι Μορέτι και η Βαλέρια Μπρούνι Τεντέσκι σε σκηνή από την ταινία *Η δεύτερη φορά*.

χθρό», ενώ ταυτόχρονα «ρυμουλκείται» από τη δυσδιάκριτη και φοβισμένη ελπίδα.

Αρετή της ταινίας: τίποτα δεν τελειώνει με το δικό της τέλος. Ο θεατής ξέρει ότι υπάρχει ακόμα ανοικτό «δούναι και λαβείν» εφ' όσον... Αυτή η παραμυθία δικαιώνει την τέχνη και κάνει ανεκτή τη ζωή.

Ο Νάννι Μορέτι, ίσως το πιο σημαντικό όνομα του σύγχρονου ιταλικού κινηματογράφου, με θετική απήχηση στην Ευρώπη, είναι ο παραγωγός της ταινίας και ο πρωταγωνιστής της. Όποιος θυμάται τον Μικέλε Απιτσέλα (τον after ego ρόλο του Μορέτι στις περισσότερες ταινίες του) θα αναγνωρίσει εύκολα σημαντικές εκδοχές της προσωπικότητας του καθηγητή Αλμπέρτο Σαγέβο και συμπεριφοράς του. Είναι, αναπόφευκτα, αισθητή η σκιά του Μορέτι στη σκηνοθετική γραμμή της ταινίας. Μια «γραφή» ήπια, βαθύτατα ανθρώπινη, με επιλεγμένες λεπτομέρειες, με λαμπρή καθαρότητα και οικειότητα στην προσέγγιση της καθημερινότητας. Μακριά από το χαρακτηριστικό «μπελκάντο» και τις μεγαλόστομες «χειρονομίες» του ιταλικού κινηματογράφου. Μια λαμπρή σκηνοθετική επίδειξη χειρισμού ιδεών και ανθρώπινων συμπεριφορών.

Ασφαλώς πολλά χρωστάει το τελικό αποτέλεσμα στην έξοχη ερμηνεία της Βαλέρια Μπρούνι Τεντέσκι. Άλλωστε, οι θεατές του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης τη θυμόμαστε όταν το 1994 κέρδισε το βραβείο ηθοποιίας για τη συνταρακτική της ερμηνεία στην ταινία *Ξέχασέ με*.

Γιαλαντζί διονυσιασμός

του Γιώργου Ανανδρανιστάκη

Η Πατρίς, λοιπόν, διονυσιάζεται, ή τουλάχιστον έτσι νομίζει, σε μαγαζιά και παραμάγαζα και κυρίως στα περίφημα και διαρκώς πολλαπλασιαζόμενα «ελληνικάδικα». Στους χώρους, δηλαδή, όπου μεταδίδεται αποκλειστικά ελληνική μουσική, στους χώρους όπου το τραγούδι δεν είναι τραγούδι, αλλά διεγερτικός δόρυβος.

Ο Όσκαρ Ουάιλντ είχε πει κάποτε ότι «χάριν του ρυθμού δεν χρειάζεται να γράφουμε ποιήματα, μπορούμε απλώς να τινάζουμε χαλιά». Αρκετά χρόνια μετά, όχι μόνο χαλιά και ζιλιμία τινάζουμε χάριν του ρυθμού αλλά έχουμε στήσει και μια ολόκληρη βιομηχανία διασκέδασης: όπου και αν βρίσκεσαι, σε μπαρ ή σε μπουζουξίδικο, σε «ορθάδικο» ή σε «καθαδικο», μόλις πάει δώδεκα η ώρα συμβαίνει κάτι το ασύλληπτο. Όλοι πετάγονται από τις θέσεις τους σαν ενεργούμενα και αρχίζουν να χορεύουν δαιμονισμένα σε πίστες, διαδρόμους, καρέκλες και τραπέζια, συνοδεία ξέφρενων ρυθμών που ξεχύνονται από τα μεγάφωνα.

Η Πατρίς, λοιπόν, διονυσιάζεται –ή τουλάχιστον έτσι νομίζει– σε μαγαζιά και παραμάγαζα και, κυρίως, στα περίφημα και διαρκώς πολλαπλασιαζόμενα «ελληνικάδικα», στους χώρους δηλαδή όπου ακούγεται αποκλειστικά ελληνική μουσική και, από μια ώρα και μετά, αποκλειστικά χορευτική ελληνική μουσική: όπου το τραγούδι δεν είναι τραγούδι αλλά διεγερτικός θόρυβος: όπου οι πάντες κάνουν τα πάντα εκτός από αυτό για το οποίο υποτίθεται ότι βρίσκονται εκεί, εκτός δηλαδή από το να ακούνε τα τραγούδια που ξερνάνε τα μεγάφωνα.

Τα οποία μεγάφωνα παίζουν σε τόσο υψηλές συχνότητες, που μόνο αν είσαι σκύλος ή τουλάχιστον έμπειρος «σκυλάς» μπορείς να καταλάβεις τι ακριβώς μεταδίδουν. Αν πεις και για το νόημα των στίχων, εκτός του ότι το έχουν όλοι γραμμένο στα παλιά τους τα παπούτσια είναι και φυσικώς αδύνατον να το αντιληφθείς, αφού, βεβαίως, κανείς δεν μπορεί να αντιληφθεί κάτι που ούτε το ακούει και, προφανώς, ούτε το βλέπει.

«Και τι σχέση έχουν», θα μου πείτε, «όλα αυτά τα τραγελαφικά με το ελληνικό τραγούδι;». Και όμως, έχουν κάποια σχέση, μόνο που για να την εντοπίσει κανείς πρέπει να φανταστεί έναν φερέλπιδα παραγωγό κάποιας δισκογραφικής εταιρείας, έναν εξίσου φερέλπιδα «μουσικοσυνθέτη» και έναν ακόμα πιο φερέλπιδα στιχουργό την ώρα που κάθονται και ξύνουν την κεφαλή τους προκειμένου να τροφοδοτήσουν την αγορά με καινούργια σουξέ. Οι κύριοι αυτοί γνωρίζουν πολύ καλά ότι, αν θέλουν να έχει το προϊόν τους επιτυχία, να ακουστεί δηλαδή στα μαγαζιά, πρέπει, ο κόσμος να χαλάσει, να πληροί κάποιες βασικές προϋποθέσεις: να είναι χορευτικό, να είναι ξεσηκωτικό, να συμβάλλει στο κάψιμο των κάρβουνων και στο θάνατο του Χάρου.

Στίβουνε, λοιπόν, την γκλάβα τους οι δημιουργοί και βγάζουνε το εξής «ζουμί»: «Βάζουμε άφθονο “μπιτ”, ενορχήστρωση που να περιλαμβάνει από κλαρίνο (γιατί πάνω απ’ όλα, ρε, είμαστε πατριώτες) μέχρι όμποε, λόγια αλλοπρόσαλλα και αλαλάζοντα που να εκβιάζουν την προσοχή του ακροατή, βρίσκουμε και μια τραγουδίστρια με καλλίφωνα μπουτία, και καθαρίσαμε».

Βεβαίως, κανένας σόφρων άνθρωπος δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι το τραγούδι κινδυνεύει από αυτές τις πρακτικές. Εξάλλου, παντού και πάντα τα προϊόντα

Τα ελληνικάδικα το 1950.

της μαζικής υποκουλτούρας κατασκευάζονται σύμφωνα με τις απαιτήσεις της αγοράς και η επιτυχία τους εξαρτάται ακριβώς από το πόσο ικανοποιούν τις απαιτήσεις αυτές. Εκείνο, όμως, που είναι πραγματικά «αβάσταχτο» είναι οι θριαμβολογίες κάποιων που πηδάνε από τη χαρά τους, επειδή, λέει, η εμφάνιση και η επιτυχία των «ελληνικάδικων» δείχνει ότι ο κόσμος και ειδικά η νεολαία στράφηκε προς το ελληνικό τραγούδι.

Δεν γνωρίζω πώς ακριβώς εννοούν τη στροφή οι εν λόγω κύριοι και οι εν λόγω κυρίες, εγώ πάντως, όσες φορές έχω επισκεφθεί τα μαγαζιά αυτά, η μόνη στροφή που έχω δει είναι οι στροφές των καλλίγραμμων και μη θαμώνων που λικνίζονται υπό τους ρυθμούς των εδωδιμων σουξέ.

Ο Ernesto Laclau δεν έχει ανάγκη μακροσκελών συστάσεων για τους αναγνώστες του Αντί. Πρόκειται για έναν στοχαστή παγκόσμιου βεληνεκούς που επιχειρεί με συνέπεια τα τελευταία χρόνια την ανανέωση της πολιτικής θεωρίας, μέσα από το πάντρεμα της Γκραμσιανής θεωρίας της Ηγεμονίας με τις πιο ριζοσπαστικές τάσεις του σύγχρονου στοχασμού, από την αποδόμηση του Derrida ως την ψυχανάλυση του Lacan. Παράλληλα επιδιώκει, πέρα από τους αναγωγισμούς και την ουσιοκρατία του παρελθόντος, την ανασυγκρότηση του αριστερού λόγου σε μια ριζοσπαστική δημοκρατική κατεύθυνση. Το 1993 το Αντί είχε αφιερώσει ένα τεύχος του στο έργο του Laclau που είχε επισκεφθεί τότε την Ελλάδα. Ο Ernesto Laclau γεννήθηκε στο Buenos Aires της Αργεντινής το 1935. Σπούδασε στα πανεπιστήμια του Buenos Aires και της Οξφόρδης. Δίδαξε αρχικά σε πανεπιστήμια της Αργεντινής ενώ από το 1973 και μετά διδάσκει πολιτική θεωρία στο πανεπιστήμιο του Essex της Αγγλίας. Είναι καθηγητής στο τμήμα πολιτικής επιστήμης του ίδιου πανεπιστημίου όπου και διευθύνει το μεταπτυχιακό πρόγραμμα στην Ιδεολογία και Ανάλυση Λόγου. Είναι επίσης διευθυντής του Κέντρου Θεωρητικών Σπουδών στις Κοινωνικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες του Πανεπιστημίου του Essex. Συμμετέχει στη συντακτική επιτροπή πολλών επιστημονικών επιθεωρήσεων και άρθρα του έχουν δημοσιευθεί σε μια πληθώρα περιοδικών. Τα σημαντικότερα βιβλία του είναι τα εξής: *Politics and Ideology in Marxist Theory. Capitalism, Fascism, Populism*, Λονδίνο, New Left

Books, 1977 (4η έκδοση 1987, έχει μεταφραστεί στα Γερμανικά, Ισπανικά, Πορτογαλικά και Ελληνικά - Πολιτική και Ιδεολογία στη Μαρξιστική Θεωρία. Καπιταλισμός, Φασισμός, Λαϊκισμός. Μετάφραση/Επιμέλεια: Γρηγόρης Ανανιάδης, Θεσσαλονίκη, Σύγχρονα Θέματα, 1983). *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics* (μαζί με τη Chantal Mouffe), Λονδίνο, Verso, 1985 (3η έκδοση 1989, έχει μεταφραστεί στα Ισπανικά, Γερμανικά, Γαλλικά και Σλοβενικά). *New Reflections on the Revolution of our Time*, Λονδίνο, Verso, 1990. *Emancipation(s)*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Verso, 1996. Με αφορμή την έκδοση στα ελληνικά του βιβλίου του *Για την Επανάσταση της Εποχής μας: Κοινωνική Εξάρθρωση, Ηγεμονία και Ριζοσπαστική Δημοκρατία* από τις εκδόσεις Νήσος, ο Laclau επισκέπτεται και πάλι την Αθήνα προσκεκλημένος του Παντείου Πανεπιστημίου και της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης (η παρουσίαση του βιβλίου θα λάβει χώρα στις 29 Μαΐου, 12:30 μ.μ. στη Στοά του Βιβλίου, ενώ στις 8:00 μ.μ. της ίδιας μέρας θα μλήσει, μαζί με την Chantal Mouffe, στο Πάντειο Πανεπιστήμιο). Το Αντί προδημοσιεύει σήμερα από αυτή την έκδοση αποσπάσματα από ένα σημαντικό κείμενο του Laclau με τίτλο *Εσχατολογία, Νεωτερικότητα και Δημοκρατία*. Το κείμενο δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στο περιοδικό *Marxism Today* (Ιανουάριος 1992) όπου είχε περιληφθεί με τον τίτλο «God Only Knows».

Νεωτερικότητα και δημοκρατία

του Ερνέστο Λακλάου

Σε ένα σεμινάριο του *Marxism Today* που παρακολούθησα πριν από μερικούς μήνες το κείμενο που έθετε τα προς συζήτησιν θέματα υποστήριζε τα εξής: «Το τέλος της ιδέας ότι υπάρχει λογική στην ιστορία δίνει μεγαλύτερο βάρος στην ιδεολογία και την ηθική όσον αφορά τη συγκρότηση της ριζοσπαστικής πολιτικής».

Δεν διαφωνώ εντελώς με αυτήν τη διατύπωση, θα παρατηρούσα όμως ότι είναι αμφίσημη γιατί ενέχει δυνητικά δύο εντελώς διαφορετικούς ισχυρισμούς. Ο πρώτος είναι ότι οι πολιτικές ταυτότητες, στον κατα-

κερματισμένο κόσμο των σημερινών κοινωνιών, είναι περισσότερο σύνθετες απ' όσο η παραδοσιακή Αριστερά είχε ποτέ φανταστεί. Αυτό είναι βεβαίως αναμφισβήτητο. Η σημασία όμως αυτής της πρότασης είναι δυνατόν να κατασκευασθεί και στο πλαίσιο μιας εκλεπτυσμένης και διαστροφικής διαλεκτικής της αντικατάστασης που θα υποστήριζε ότι οι κλασικές λογικές της ιστορίας θα έπρεπε να αντικατασταθούν από κάτι άλλο που θα καταλάμβανε την ίδια δομική θέση με αυτές.

Ας στραφούμε για λίγο στη διαμάχη γύρω από το αν η εργατική τάξη αποτελεί ακόμα

το κύριο ιστορικό υποκείμενο ή αν ο ρόλος της έχει περάσει στα νέα κοινωνικά κινήματα. Θα έλεγα ότι αυτός ο τρόπος διατύπωσης του προβλήματος είναι ακόμα δέσμιος της παλιάς προσέγγισης την οποία προσπαθεί να υπερβεί. Κι αυτό γιατί διατηρεί την ιδέα ότι πρέπει να υπάρχει ένας μοναδικός προνομιακός φορέας της ιστορικής αλλαγής, ο οποίος ορίζεται από μια ιστορική και κοινωνική ολότητα που είναι ορθολογικά καταληπτή. Είναι ακριβώς αυτός ο τελευταίος ισχυρισμός που θα πρέπει να αμφισβητηθεί. Αν γίνει αυτό τότε ολόκληρη η συζήτηση γύρω από το ποιος είναι

προνομιακός φορέας της κοινωνικής αλλαγής χάνει το νόημά της.

Θα σταματήσουμε λίγο σε αυτό το σημείο, ατί αυτή η ιδέα της ριζικής καταληπτότητας του κοινωνικού που αποδίδει μια συγκεκριμένη θέση σε όλες τις επιμέρους εσωτερικές του διαδικασίες είναι ένα από τα κυριότερα εμπόδια στην κατανόηση της ύψους των σύγχρονων κοινωνικών αγώνων και των πολιτικών τους συνεπειών. Δεν θα πρέπει να ξεχνούμε ότι η ιδέα πως η ιστορία και η κοινωνία είναι δυνατόν να αναθούν σε ένα απώτερο ορθολογικό θεμέλιο που εξηγεί την ολότητα των διαδικασιών τους είναι σχετικά καινούργια. Αυτός ο υπεριοραλισμός του «Λόγου» απουσίαζε από την αρχαία και τη μεσαιωνική σκέψη. Η παρουσία του άρχισε να γίνεται αισθητή στην αρχή των νεώτερων χρόνων.

Θα προσέθετα και κάτι ακόμα: Αυτός ο σφυκτικός ρόλος του Λόγου που αποτελεί το χαρακτηριστικό γνώρισμα της νεωτερικότητας προήλθε από τη συγχώνευση της ανωνυμίας του Λόγου, όπως αναπτύχθηκε στην κλασική αρχαιότητα, και της χριστιανικής ιδέας μιας εσχατολογικής αναπαράστασης της ολότητας του πραγματικού. Η αρχαία φιλοσοφία δεν δεχόταν ότι η ορθολογικότητα είναι δυνατόν να εξαντλήσει με τις κατηγορίες της την ολότητα του πραγματικού. Ο Αριστοτέλης, για παράδειγμα, έκρινε τη μορφή, δηλαδή την ορθολογική καθολικότητα την εγγεγραμμένη σε όλα τα ταρκτά, από την ύλη, το καθαρά ενδεχόμενο και τυχαίο που διαφεύγει της ορθολογικότητας. Ακόμη και οι «δημιουργοί» του Πλάτωνα δεν δημιούργησαν τον κόσμο από τον μηδενός, αλλά εγγάραξαν τις αιώνιες μορφές σε μια προϋπάρχουσα ύλη. Με άλλα λόγια η φιλοδοξία της νεώτερης σκέψης, να εξηγήσει την ολότητα του υπάρχοντος με βάση ένα απώτερο ορθολογικό θεμέλιο είναι κάτι προφανώς ξένο προς την αρχαία κουλτούρα.

Αντιθέτως, η ιδέα ότι η ολότητα του υπάρχοντος είναι δυνατόν να εξηγηθεί με βάση ένα μοναδικό θεμέλιο είναι χαρακτηριστικό γνώρισμα του χριστιανισμού, στον οποίο η δημιουργία είναι μια δημιουργία από τον μηδενός και ο Θεός συνιστά την απόλυτη πηγή όλων των υπαρκτών. Αυτό το απόλυτο θεμέλιο δεν είναι βεβαίως «ορθολογικό» από τη σκοπιά του ανθρώπινου λόγου, γιατί οι βουλές του Κυρίου είναι άγνωστες. Διαθέτουμε όμως μια εσχατολογική εικόνα του μέλλοντος στις συμπαντικές του διαστάσεις μέσα από την αποκάλυψη. Με αυτόν τον τρόπο, ο χριστιανισμός εισήγαγε δύο στοιχεία που αποδείχθηκαν

κρίσιμα στη συγκρότηση της νεωτερικής φυσιογνωμίας: την ιδέα μιας απόλυτης πηγής όλων των υπαρκτών και την ιδέα ότι υπάρχει μια αναγκαία ακολουθία στην πορεία των μελλοντικών γεγονότων την οποία γνωρίζουμε μέσα από την αποκάλυψη. Η ιδέα της «αναγκαίας λογικής της ιστορίας» πρωτοεμφανίστηκε με θεολογική περιβολή.

Στην αρχή των νεωτέρων χρόνων, με την έκλειψη του Θεού, λαμβάνει χώρα μια σημαντική αλλαγή σε αυτό το πνευματικό παράδειγμα. Η νεωτερικότητα διατήρησε από το χριστιανικό όραμα τόσο την αποδοχή ενός απόλυτου θεμελίου του πραγματικού, όσο και τη φιλοδοξία μιας πλήρους αναπαριστασιμότητας της ιστορίας ως αναγκαίας ακολουθίας γεγονότων. Η μόνη δυσκολία ήταν ότι, από τη στιγμή που ο Θεός δεν ήταν πια διαθέσιμος, τόσο το θεμέλιο όσο και η αναγκαία ακολουθία έπρεπε να εξηγηθούν από αρχές εσωτερικές ως προς τον κόσμο: έτσι ο Λόγος κλήθηκε να παίξει έναν πολύ πιο θεμελιακό ρόλο από οποτεδήποτε στο παρελθόν.

[...] Είναι αυτή η τάση στοχασμού με βάση «απώτερα θεμέλια» και κλειστές ολότητες που επιβιώνει σήμερα σε πολλούς λόγους (όπως αυτοί που αφορούν τα νέα κοινωνικά κινήματα) ακόμα κι όταν ο μαρξισμός τίθεται, τουλάχιστον τυπικά, υπό αμφισβήτηση. Η τάση είναι να εγκαταλείπεται το συγκεκριμένο περιεχόμενο των μαρξιστικών κατηγοριών με την παράλληλη διατήρηση των τυπικών δομικών θέσεων τις οποίες το περιεχόμενο αυτό καταλάμβανε στο ορθολογιστικό σχήμα: με αυτόν τον τρόπο όμως το σχήμα αυτό δεν αμφισβητείται ούτε στο ελάχιστο. Γίνεται βεβαίως αποδεκτό ότι η εργατική τάξη δεν είναι δυνατόν να φέρει εις πέρας την εσχατολογική λειτουργία που τις απέδιδε ο μαρξισμός: αυτή η αποδοχή όμως ακολουθείται αμέσως από την αναζήτηση ενός νέου επαναστατικού δρώντος (γυναίκες, φοιτητές, οι μάζες στον Τρίτο Κόσμο) χωρίς να συνει-

Ο Ερνέστο Λακλάου.

δητοποιείται ότι η κρίση της εσχατολογικής αναπαράστασης της ιστορίας αχρηστεύει κάθε έννοια «επαναστατικού δρώντος», με την παραδοσιακή σημασία του όρου.

Ας ξαναγυρίσουμε, για λίγο, στο Μεσαίωνα. Είπαμε ότι, από τη σκοπιά του ανθρώπινου Λόγου, η ακολουθία των γεγονότων στην εσχατολογική διαδοχή είναι ενδεχομενική και ανορθολογική, καθίσταται δε γνωστή μόνο μέσα από την αποκάλυψη. Η νεώτερη σκέψη κατέλαβε αυτό το εσχατολογικό πεδίο κάνοντας το Λόγο να παίξει το ρόλο ενός εκκοσμικευμένου θεού. Αν σήμερα απομακρυνόμαστε από κάθε εσχατολογία (είτε θεολογική είτε εκκοσμικευμένη), εκείνο που μένει είναι η ριζοσπαστική ενδεχομενικότητα της ιστορίας και της κοινωνίας με την πολλαπλότητα των ιστορικών διαδικασιών και γεγονότων τους: κι αυτές δεν ανάγονται σε κανένα απώτερο θεμέλιο που θα καθήλωνε το νόημά τους άπαξ διά παντός.

Αυτό βεβαίως δεν σημαίνει ότι η κοινωνική ζωή είναι ένα α-νόητο σύνολο χαοτικών γεγονότων. Εκείνο που *όντως* σημαίνει είναι ότι, οποιοδήποτε νόημα κι αν έχουν τα ιστορικά γεγονότα, το νόημα αυτό είναι πραγματιστικά και ηγεμονικά κατασκευασμένο μέσα από κοινωνικούς αγώνες: θα είναι πάντα επισφαλές και απειλούμενο από αντίθετες τάσεις. Συνεπώς δεν υπάρ-

χει «αντικειμενικό νόημα» που θα εξηγούσε όλα τα ιστορικά γεγονότα σύμφωνα με ένα ενοποιημένο σχήμα. Είμαι της γνώμης ότι αυτή η νέα πνευματική συνθήκη της μεταμοντέρνας εποχής μας, όχι μόνο δεν θα πρέπει να προκαλεί νοσταλγία για το χαμένο θεμέλιο αλλά θα πρέπει να αποτελέσει την πηγή μιας νέας αισιοδοξίας. Κι αυτό γιατί η εξασθένηση των «βεβαιοτήτων της ιστορίας» μάς επιτρέπει να προωθήσουμε δημοκρατικούς στόχους με έναν πολύ πιο συνεπή τρόπο απ' ό,τι στο παρελθόν.

[...] Όσες καθολικές αξίες κι αν υπάρχουν σε μια συγκεκριμένη κοινότητα δεν αποτελούν την έκφραση κάποιας προϋπάρχουσας ουσίας, αλλά μάλλον το αποτέλεσμα μιας πραγματιστικής και ασταθούς κατασκευής που εκκινεί από μια πολλαπλότητα σημείων στο κοινωνικό υλικό. Η έκλειψη του ορθολογικού θεμελίου της ιστορίας (στο οποίο πίστευε ο μαρξισμός μαζί με όλη την νεωτερικότητα) και ο αυξανόμενος κατακερματισμός των σημερινών κοινωνιών, αποτελούν συνεπώς τις προϋποθέσεις για μια πορεία προς δημοκρατική κατεύθυνση.

Δεν θα πρέπει όμως να αντιμετωπίζουμε τα πράγματα με υπεραισιοδοξία. Γιατί αν ο λόγος της καθολικότητας δεν οδηγεί αναγκαστικά σε μια δημοκρατική κατεύθυνση το ίδιο συμβαίνει και με τη διεκδίκηση της ιδιαιτερότητας. Η διεκδίκηση διαφορικών ταυτοτήτων είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο ενός λόγου αποκλεισμού που εύκολα μπορεί να οδηγήσει σε κάθε μορφής αδιαλλαξία και ξενοφοβία. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει παρτικουλαριστική ταυτότητα (ακόμα κι αυτή που φαίνεται να είναι η περισσότερο φιλελεύθερη) που να μην μπορεί να κατασκευαστεί σε αυτά τα αντιδημοκρατικά πλαίσια. Οι λόγοι είναι ξεκάθαροι. Η διεκδίκηση της ιδιαιτερότητας συνεπάγεται την κατασκευή μιας κοινωνικής ταυτότητας γύρω από ένα θέμα ή μια συγκεκριμένη γεωγραφική, εθνική, σεξουαλική ή κοινωνική θέση. Δεδομένου δε ότι δεν υφίσταται πια κανένα ορθολογικό θεμέλιο που να εξασφαλίζει μια αναγκαία συνάρθρωση ανάμεσα στις διάφορες ταυτότητες των κοινωνικών δρώντων που συμμετέχουν, κανείς δεν εγγυάται ότι η διεκδίκηση μιας ταυτότητας την οποία θεωρούμε δημοκρατική θα συνδεθεί αναγκαστικά με άλλες ταυτότητες τις οποίες θεωρούμε εξίσου δημοκρατικές. Όλοι οι συνδυασμοί είναι δυνατοί. Αρκεί μια βιαστική ματιά στην παγκόσμια σκηνή για να πεισθούμε.

[...] Η άποψή μου είναι γενικά η εξής: Η απουσία ενός θεμελίου του κοινωνικού σημαίνει ότι κάθε μορφή κοινωνικής συνάρθρωσης θα είναι προϊόν μιας κοπιώδους διαδικασίας πολιτικής κατασκευής που δημιουργεί νέες συνήθειες, νέες μορφές σκέψης, νέες μορφές σχέσεων ανάμεσα στους ανθρώπους. Με άλλα λόγια συνεπάγεται τη δημιουργία μιας πολιτικής παράδοσης. Αλλά αυτό ακριβώς είναι που καθιστά αδύνατον ένα ολοκληρωτικό καθεστώς. Έτσι η ξαφνική πτώση του δεν φέρνει στο προσκήνιο ένα ολοκληρωμένο δημοκρατικό εναλλακτικό πρόταγμα, αλλά μάλλον απελευθερώνει δυνάμεις που δεν είχαν στη διάθεσή

**Η απουσία ενός θεμελίου
του κοινωνικού σημαίνει
ότι κάθε μορφή
κοινωνικής συνάρθρωσης
θα είναι προϊόν μιας
κοπιώδους διαδικασίας
πολιτικής κατασκευής που
δημιουργεί νέες
συνήθειες, νέες μορφές
σκέψης, νέες μορφές
σχέσεων ανάμεσα στους
ανθρώπους.**

τους τον απαιτούμενο χρόνο που θα τους επέτρεπε να μάθουν πώς να συγκροτούν μια δημοκρατική κοινότητα. Υπ' αυτές τις συνθήκες οι άνθρωποι τείνουν να διεκδικούν την άμεση ιδιαίτερη ταυτότητά τους ως το μόνο που τους έχει μείνει με σκοπό να βρουν σημεία αναφοράς σε ένα νέο και αποπροσανατολιστικό πολιτικό τοπίο. Γι' αυτόν το λόγο η ξαφνική κατάρρευση ενός ολοκληρωτικού καθεστώτος ακολουθείται γενικά από μια περίοδο αναρχίας και αναταραχής. Η Γαλλική Επανάσταση και τα αρχικά στάδια των Ισπανοαμερικανικών δημοκρατιών του 19ου αιώνα αποδεικνύουν του λόγου το αληθές. Τα γεγονότα στην Ανατολική Ευρώπη και οι σύνθετες διαδικασίες της Νοτιοαφρικανικής μετάβασης

σε μια μετα-Apartheid κοινωνία αποτελούν τα πιο σύγχρονα παραδείγματα.

Αν λοιπόν ούτε η καθολικότητα ούτε η διεκδίκηση της ιδιαιτερότητας είναι από μόνες τους ικανές να διασφαλίσουν την πορεία προς μια δημοκρατική κοινωνία, τι είναι αυτό που θα μπορούσε να την διασφαλίζει; Μήπως η δημοκρατία είναι ένα ουτοπικό όνειρο καταδικασμένο να συνθλιβεί στις συμπληγάδες της αναγκαστικής επιλογής ανάμεσα σε μια ολοκληρωτική καθολικότητα και μια αναρχική εμμονή στην ιδιαιτερότητα; Η απάντησή μου είναι ότι τα πολιτικά παιχνίδια που μπορεί κανείς να παίξει δεν εξαντλούνται με την αναφορά στις ακραίες καταστάσεις που αντιπροσωπεύουν αυτοί οι δύο πόλοι. Το χάσμα ανάμεσα στον περιορισμό και την ιδιαιτερότητα κάθε κοινωνικού δρώντος και στην ανάγκη για μια δύναμη που δρα στο όνομα ολοκλήρωσης της κοινότητας δεν είναι, ασφαλώς, δυνατόν να γεφυρωθεί· αυτό ακριβώς όμως καθιστά δυνατή τη δημοκρατία. Γιατί αν το χάσμα ήταν δυνατόν να γεφυρωθεί, ένα συγκεκριμένο τμήμα της κοινωνίας θα είχε καταστεί, άπαξ διά παντός, καθαρή ενσάρκωση της καθολικότητας της κοινότητας.

Αν όμως το χάσμα είναι αγεφύρωτο, κάθε ενσάρκωση θα είναι καθαρά προσωρινή· έτσι καθίσταται δυνατή η εναλλαγή διαφορετικών ομάδων στην εξουσία. Το θεμέλιο του κοινωνικού είναι αναγκαίο για να δώσει στην κοινωνία εικόνα, μορφή και προσανατολισμό. Αφού όμως, την ίδια στιγμή, το θεμέλιο αυτό είναι τελικά αδόκιμο, δεν μπορεί να αποκτήσει απόλυτο χαρακτήρα· μπορεί να υπάρξει μόνο στην επισφαλή μορφή μιας ηγεμονικής κατασκευής που αποκαλύπτει συνεχώς τα ίχνη του εφήμερου χαρακτήρα της. Αυτός είναι ο τρόπος με τον οποίο η δημοκρατία (η σημαντικότερη πολιτική δημιουργία των τελευταίων δύο αιώνων) επιχειρεί να ισορροπήσει ανάμεσα στην καθολικότητα και την ιδιαιτερότητα. Αν ο ορθολογισμός της νεωτερικότητας, με τις φιλοδοξίες του να ελέγξει το θεμέλιο της κοινωνίας, μας κληρονόμησε το δηλητηριώδες δώρο μιας ανεπίλυτης έντασης ανάμεσα στην καθολικότητα και την ιδιαιτερότητα, η μεταμοντέρνα αποκήρυξη αυτού του θεμελίου ανοίγει το δρόμο σε μια διαμεσολάβηση ανάμεσα στα δύο αυτά στοιχεία, κι έτσι καθιστά δυνατή την ανάπτυξη του πλήρους δυναμικού της δημοκρατικής επανάστασης.

*Μετάφραση
Γιάννης Σταυρακάκης*

Μπάρυ Άνσγουωρθ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ

Μυθιστόρημα

ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ

Μ' ένα θάνατο
αρχίσανε όλα
και μ' ένα θάνατο
συνεχιστήκανε. Ο
πρώτος είχε να κά-
νει μ' αυτόν που τον
λέγανε Μπρένταν κι
έγινε μπροστά στα
μάτια μου. Τους εί-
δα να μαζεύονται γύ-
ρω του και να σκύ-

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ: ΜΑΡΙΑ ΤΣΑΤΣΟΥ

βουν πάνω του μέσα στο τσουχερό κρύο κι ύστερα ν' αποτρα-
βιούνται, για να κάνουν χώρο στην ψυχή να περάσει. Ήταν
σαν να παίζανε την πράξη του θανάτου για μένα, πράγμα
παράξενο, γιατί εκείνοι δεν ξέρανε ότι τους βλέπω, κι εγώ
τότε δεν ήξερα ποιοί ήτανε. Παράξενο ακόμα που κάτι μ'
οδήγησε σ' αυτούς, άγγελος ή δαίμονας, την ώρα που η
τρέλλα μου μ' είχε φέρει σε τόση μεγάλη ανάγκη. Δε θα
κρύψω τις αμαρτίες μου, αλλιώς ποιά η αξία της συγχώρε-
σης; Εκείνη ακριβώς τη μέρα η πείνα μ' είχε οδηγήσει στη
μοιχεία κι εξαιτίας της μοιχείας έχασα τον μανδύα μου.

Ν Ε Φ Ε Λ Η
ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ένα τρομερό έγκλημα συγκλονίζει τους κατοίκους μιας αγγλικής κωμόπολης τον 14ο αιώνα. Φοβισμένοι ψίθυροι κάνουν βαριά και σκοτεινή την ατμόσφαιρα παραμονές Χριστουγέννων. Όλοι υποψιάζονται κάτι αλλά κανείς δεν μιλάει. Η τύχη φέρνει στην πόλη έναν θίασο περιπλανώμενων θεατρίνων. Οι ξένοι αυτοί, οι θεατρίνοι, σπρωγμένοι από κάποια αόρατη δύναμη, θα οδηγηθούν από το ίδιο το θεατρικό τους παιχνίδι στην ανακάλυψη του ενόχου, όχι ενός αλλά πολλών τελικά εγκλημάτων, βάζοντας σε κίνδυνο την ίδια τους τη ζωή. Στο τέλος ο έρωτας και η δικαιοσύνη θα θριαμβεύσουν. Η γοητευτική αφήγηση του τεχνίτη Άνσγουωρθ, όπου το χιούμορ, η πλούσια περιγραφή και η υποβλητική ατμόσφαιρα δένουν με την στέρηση ιστορική υποδομή, κάνουν το σύντομο αλλά περιεκτικό αυτό μυθιστόρημα απόκτημα για κάθε βιβλιόφιλο.

Στην ίδια σειρά κυκλοφορούν

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ: Γαλάζια μάτια, Τζαζ, Αγαπημένη * ΜΑΡΙΝΑ ΤΣΒΕΤΑΓΙΕΒΑ:

Η ιστορία της Σονέτσκα * ΜΑΡΤΙΝ ΕΪΜΙΣ: Το βέλος του χρόνου * ΜΠΑΡΥ ΑΝΣΓΟΥΩΡΘ: Ιερή πείνα *

ΙΣΑΑΚ ΜΠΑΖΕΒΙΣ ΣΙΝΓΚΕΡ: Ο τελευταίος δαίμονας * ΚΑΤΡΙΝ ΚΛΕΜΑΝ: Το βαλς που δεν τελείωσε

* ΡΟΝΤΥ ΝΤΟΪΛ: Πάντυ Κλαρκ, χα χα χα * ΤΖ. Μ. ΚΟΥΤΣΥ: Βίος και πολιτεία του Μάικλ Κ. *

ΤΖΕΗΜΣ ΦΑΡΕΛ: Η πολιορκία του Κρίσναπουρ * ΧΙΛΑΡΥ ΜΑΝΤΕΛ: Αλλαγή κλίματος.

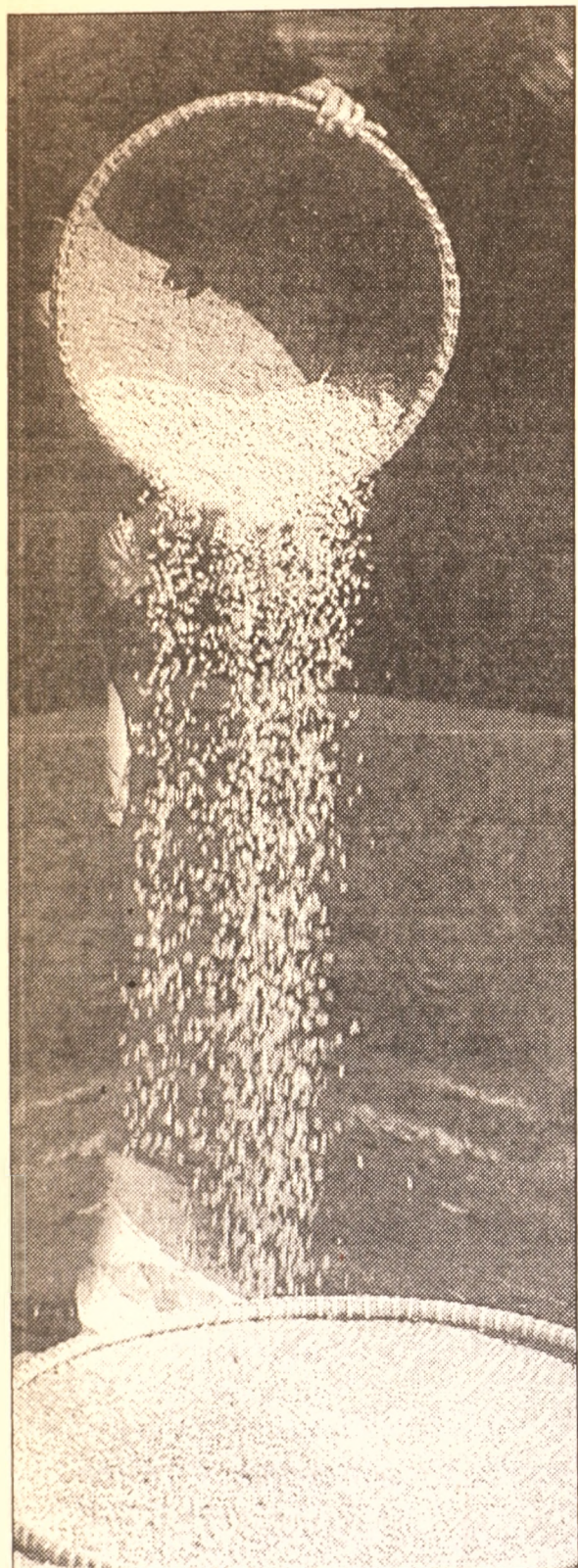
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744 - FAX: 3623093

Τα Άγρια & τα Ήμερα

του Παναγιώτη Ιωαννίδη

ΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΜΑΣ

Πρωτομαγιά, όλα πλυμένα από την ανοιξιιάτικη βροχή και η πόλη έρημη ακόμη. Απόγευμα με λίγο ήλιο, ξαναβρίσκω τα πλακόστρωτα του Πικιώνη στον Φιλοπάππου. Και βρίσκω άλλον έναν λόγο που μου αρέσουν τόσο: με αναγκάζουν να κοιτάζω κάτω.

Πριν από πολλά χρόνια, σε ένα *Reader's Digest* (ή ίσως μια *Sélection*) είχα βρει, στη σελίδα των αποφθεγμάτων, την εξής φράση: «Κοιτάζοντας τα αστέρια, ξεχνούσε τα λουλούδια στα πόδια του». Σφάλμα στο οποίο, πιστεύω, δεν έχω υποπέσει – και ούτε, φαντάζομαι, θα υποπέσω· με προστατεύει η ιδιοσυγκρασία μου.

Ποτέ δεν με συγκίνησαν τα άστρα (εκτός ως συνοδοί επίγειων απολαύσεων, ή για τις όμορφες ιστορίες με τις οποίες τα στόλισαν οι μυθολογίες των λαών), η αστρονομία, η κοσμολογία, το άπειρο... Ισχυρότερο δέος μπρος στη δύναμη της φύσης μου προξενεί η τέλεια μορφή ενός βότσαλου λειασμένου –ποιος ξέρει για πόσα χρόνια– από τη θάλασσα. Δεν μου χρειάζεται να ξέρω το μέγεθος ενός γαλαξία για να νιώσω πόσο «ασήμαντος» είναι ο άνθρωπος· μου αρκεί η καθημερινή ζωή, που μας παίζει σαν το τόπι. «Ασήμαντοι» μπορεί να 'μαστε· όμως άλλο τόσο απαραίτητα σημαντικοί: αν το τόπι φουσκώσει λίγο περισσότερο, το παιχνίδι γίνεται πιο έντονο· και πώς πια θα συνεχιστεί, άμα το τόπι διαλυθεί;

Η μικρή κλίμακα μας διδάσκει χωρίς να μας καταβάλλει. Η επένδυση στις ελάχιστες λεπτομέρειες (το άλας της ζωής μας) αποφέρει κέρδη υψηλά. Το απλό κλείσιμο μιας πόρτας, ένα ποτήρι δροσερό νερό, γεμάτο αλλά όχι ξέχειλο, οι προσεκτικά κομμένες σελίδες ενός καινούργιου βιβλίου, μας ασκούν και μας εθίζουν στον σεβασμό στα πράγματα όσο και στα πρόσωπα. Ένα κύτταρο περικλείει μέσα του έναν κόσμο τουλάχιστον εξίσου, αν όχι περισσότερο, σοφό και πολύπλοκο από το σύμπαν ολόκληρο.

Η προσήλωση στα απτά και κοντινά, στο σώμα μας, στη σκέψη, στην αναπνοή μας –για αρχή– σε κάποια στιγμή θα μας εκτοξεύσει σε μια τροχιά που ούτε την υποπτευόμαστε. Και, ωστόσο, πάντα θα μας προσγειώνει γλυκά πάνω στο χώμα και πάλι.

Ας ακολουθήσουμε τα βήματά μας: πάνω στη ράχη της γης όπως και μέσα στη σφαίρα του μυαλού, το ήρεμο βάδισμα θα μας φέρει με σιγουριά εκεί όπου πρέπει (εκεί όπου θέλουμε) να φτάσουμε.

«Λειμών με μαργαρίτες»;

Γιώργος Δημητρακόπουλος
είμένα Νεοελληνικής
λογοτεχνίας Γ' Γυμνασίου τχ. Α'
ιδ. Σαββάλας
θήνα 1996

Η ύπαρξη «σχολικών βοηθημάτων» δεν είναι φαινόμενο ημερινό. Βέβαια, τα σημερινά «σχολικά βοηθήματα» έχουν ιδιόμορφα αναβαθμιστεί και πικώς δεν θυμίζουν τις αλήτου μνήμης «φυλλάδες» ή τα «λυσάρια» παλαιότερων εποχών. Δεν έχουμε ούτε τη δυνατότητα, αλλά ούτε και την επιθυμία, να κρίνουμε γενικώς τα «σχολικά βοηθήματα». Με ένα όντον από αυτά θα ασχοληθούμε, τονίζοντας αφετηριακά ότι η «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» είναι μάθημα, σταδιακά του οποίου θα μπορούσε δημιουργικά να αναπτυχθεί η υστενέργεια των μαθητών. Όταν το ερμηνευτικό «λάθος» η αποκλίνουσα από την κοινοτοπία προσέγγιση λειτουργούν γόνιμα, το «βοήθημα» καίσιταται περιττό.

Ωστόσο, η αλήθεια είναι ότι έτοιμου τύπου βιβλία αγοράζονται από τον μαθητικό πληθυσμό για λόγους, των οποίων η

ανάλυση δεν είναι της στιγμής. Αφού, λοιπόν, η εκδοτική επιτυχία αυτών των πονημάτων δεν είναι μικρή, χρήσιμο θα ήταν να εγκύψουμε προσεκτικά σε ένα από αυτά, για να ψηλαφήσουμε έναν από τους δρόμους, διαμέσου του οποίου επικοινωνούν με τη νεοελληνική λογοτεχνία αρκετά δεκαπεντάχρονα ελληνόπουλα (το βιβλίο απευθύνεται στους μαθητές και τις μαθήτριες της Γ' Γυμνασίου).

• Στην «Εισαγωγή», διαμέσου μιας σχηματικής διχοτόμησης (σελ. 7), δηλώνεται ότι η ποίηση βασίζεται στην υποκειμενικότητα και τη φαντασία, ενώ η πεζογραφία στην αντικειμενικότητα και τη λογική. Επομένως, τα υποκειμενικά στοιχεία, θα υπέθετε ο αναγνώστης, δεν έχουν θέση στην πεζογραφία, αφού αυτή είναι «αντικειμενική» κατά τον συγγραφέα, και το ίδιο ισχύει για κάθε τι που απορρέει από τη φαντασία (αυτή κατά τον Γιώργο Δημητρακόπουλο αφορά μόνον στην ποίηση). Τα πράγματα γίνονται κωμικά, όταν ο Γιώργος Δημητρακόπουλος (Γ. Δ. στο εξής) αναφέρει ως παράδειγμα επικής ποίησης –μετά την *Ιλιάδα* και την *Οδύσσεια*– το «Έπος

του 1940». Λέτε να υπάρχει κανένα τέτοιο λογοτεχνικό έπος, παρ' όλο που δεν αναφέρεται σε καμία «Ιστορία» της νεότερης λογοτεχνίας μας;

• Σελ. 8. Ο Γ. Δ. παρουσιάζει τις κατηγορίες ύφους και γράφει: «*1. Απλό (ή αφελές): χωρίς λογοτεχνικά στολίδια (π.χ. Αλ. Παπαδιαμάντης)*». Πέραν της φοβερής αστοχίας, μόνο η διάζευξη –που υποβάλλει ισοτιμία των όρων «απλό» και «αφελές»– αρκεί, για να εντοπιστεί ο μαργαρίτης.

• Σελ. 11. Ο Γ. Δ. προφανώς αγνοεί τον όρο «ελευθερωμένος στίχος», γι' αυτό ορίζει το «ελεύθερο» μέτρο ως εξής: «*οι στίχοι δεν συμφωνούν μεταξύ τους ούτε στο μέτρο ούτε στον ρυθμό: μπορεί δε ούτε και στις συλλαβές*».

• Σελ. 13. Ο ελεύθερος στίχος «*απαντάται στους σύγχρονους Έλληνες ποιητές*» κατά τον Γ. Δ. Όλοι αυτοί οι ποιητές (Καψάλης, Κοροπούλης κ.ά.) που γράφουν έμμετρη ποίηση και είναι και σχετικά νεαρής ηλικίας δεν ανήκουν «*στους σύγχρονους Έλληνες ποιητές*»; Ανήκουν σε άλλη εθνότητα ή ζουν σε άλλη χρονική φάση;

• Σελ. 14: «*Ο ρομαντισμός [...]* χρησιμοποιεί τη λαϊκή γλώσσα

Abanindra Nath Tagore, *Σάνταγκα ή οι έξι κανόνες της ζωγραφικής* (μετάφραση Τζούλιο Καϊμη, Πρόλογος: Χρόνης Μπότσογλου, επίμετρο-επιμέλεια Μισέλ Φάις, εκδ. Ακρίτας, 1997).

Το 1928 πρωτοδημοσίευστη μετάφραση αυτή ο Τζούλιο Καϊμη στο περιοδικό *Φραγγέλιο* και το 1932 το εξέδωσε αυτοτελώς στο ιστορικό τυπογραφείο του Ταρουσόπουλου, αφού προηγουμένως επεξεργάστηκε εκ νέου το κείμενο με τη βοήθεια του Στέρη, του Πικιώνη, του Παπαλουκά.

Η επανέκδοση σήμερα απ' τον Μισέλ Φάις, που φροντίζει συστηματικά να μας γνωρίσει το έργο –συγγραφικό και ζωγραφικό– τον Τζούλιο Καϊμη είναι ένα εγχείρημα πολύτιμο και υπερβαίνει κατά πολύ το απλό ιστορικό ενδιαφέρον και μας αποκαλύπτει τον κόσμο της ινδουιστικής τέχνης: «*Τχάντα, θα πει κατά λέξη: αυτό το αίσθημα που ανυψώνει την ψυχή και κάνει κάθε πράγμα να κινείται αρμονικά με μια χαρούμενη έξαρση*».

Βυζαντινή φιλοσοφία της εικόνας. Μια μελέτη του Γ. Ζωγραφίδη (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 1997) που επιχειρεί να συνδυάσει την αισθητική με τη θεολογία, την τέχνη με τη λατρεία, στηρίζοντας, κυρίως, τα επιχειρήματά του στην «ανάγνωση» του Ιωάννη Δαμασκηνού.

Αποτέλεσμα: η βυζαντινή εικόνα δεν γίνεται

αντικείμενο αισθητικής προσέγγισης αλλά κυρίως δίνει την αφορμή για τη συστηματοποίηση των ερωτημάτων εκείνων που συμβάλλουν στην κατανόηση της υπόστασης και της λειτουργίας της.

Η βυζαντινή εικόνα δεν ταυτίζει την αλήθεια με το κάλλος, αλλά με την αναφορά, το νόημα και την ορθή χρήση. Ας μην ξεχνάμε πως η βυζαντινή εικόνα διεκδικεί ένα ρόλο μεσολαβητικό στη σχέση ανάμεσα στο υπερβατικό και τον κόσμο, τον Θεό και τον άνθρωπο. Η αισθητική παραμένει το αντικείμενο μιας κοσμικής αντιμετώπισης.

Για τη Διδώ Σωτηρίου. Από τον κήπο της Εδέμ στο καμίνι του αιώνα μας (εκδ. Κέδρος, 1997) γράφει η **Σάσα Τσακίρη** μια βιογραφία που καταλήγει, εκ των πραγμάτων, να είναι ένα συναρπαστικό μυθιστόρημα. Αξιοποίησε τις προφορικές συνεντεύξεις και τις συνδύασε με αποσπάσματα από το έργο της. Η ανασύσταση μιας ζωής τόσο πλούσιας σε εμπειρίες είναι ένας συγγραφικός άθλος, αλλά και ένα βιβλίο ιδιαίτερα χρήσιμο για την ουσιαστική μελέτη του έργου της Διδώς Σωτηρίου. Παράλληλα, αντιλαμβανόμαστε με τρόπο απτό τις περιπέτειες των μαχομένων ανθρώπων του αιώνα μας.

Διαφεύσεις πολλές είναι οι προϋποθέσεις συγγραφής του βιβλίου **Ανδρέας Παπανδρέου.** Αυτός ο

με ελευθερία και χωρίς αποκλεισμό των χυδαίων λέξεων». Πέρα από την αναπάντεχη αναβίωση χαρακτηρισμών τύπου **Μιστριώτη** («χυδαίες» λέξεις), θα προσέθετε ειρωνικά κανείς ότι ακριβώς αυτό που υποστηρίζει ο Γ. Δ. έπραξαν οι έλληνες ρομαντικοί ποιητές του 19ου αιώνα (**Δ. Παπαρρηγόπουλος, Αχ. Παράσχος** κ.ά.).

•Σελ. 15. Εκτός από το ότι ως παράδειγμα συμβολιστικής γραφής με ελευθερία στίχου αναφέρεται ένα πεζογράφημα («**Βλ. Κ. Χατζόπουλου** "Το φθινόπωρο"»), τονίζονται και τα ακόλουθα: «Άλλες νεότερες τεχνοτροπίες, που όμως δεν στάθηκαν πολύ ούτε έδωσαν έργα σοβαρά, είναι ο σουρρεαλισμός (υπερπραγματισμός), που καταργεί τη λογική και αποδεδεσμειώνει το υποσυνείδητο (**Οδ. Ελύτης**) [...]». Τι να σχολιάσει κανείς; Αρκεί η ανάγνωση.

•Σελ. 27. Έτερος μαργαρίτης: «Το ακριτικό έπος θέλει τον Διγενή να πεθαίνει από βαριά αρρώστια στο παλάτι του, κοντά στον Ευφράτη. Ο **Ν. Πολίτης** διέσωσε 72 παραλλαγές του έπους, όχι βέβαια και τον θάνατό του».

•Σελ. 28. Ο συγγραφέας σχολιάζει το ύφος του ακριτικού τραγουδιού «Ο θάνατος του Διγενή» και γράφει: «[...] συμπαρασύρει μαζί του ολόκληρη κοσμογονία, που μόνο στον τόπο Σταύρωσης του Χριστού γνωρίζουμε». Ποιο ύφος γνωρίζουμε στον τόπο Σταύρωσης του Χριστού, μόνο ο συγγραφέας –υποθέτω– θα ξέρει.

*Θαυμάστε αντιρατσιστικό ήθος στην «ανάλυση» του δημοτικού τραγουδιού «Της Αγίας Σοφίας» (σελ. 3): «Έτσι, αποφεύγεται ο εξισλαμισμός των Χριστιανών, με το μίσος και την περιφρόνηση του χρησμού (των Χριστιανών) προς τους μαγαρισμένους **Μωαμεθανούς**» (τη σύνταξη του λόγου ας μη τη σχολιάσουμε). Στην επόμενη σελίδα (32) ο Γ. Δ. ερμηνεύει προσφυσ τη συμπεριφορά της Παναγίας, ενώ φανερώνει και τα προσόντα του στη φιλολογική

αποκατάσταση του κειμένου: «Όμως, η Παναγία δεν ήταν δυνατόν να ανεχθεί εσαεί την κατάσταση αυτή· γι' αυτό ο αρχάγγελος προβαίνει μετά τη διακοπή του από το θρήνο του εκκλησιασματος στην εξαγγελία του πρώτου χρησμού, στον δεύτερο: "Σώπασε, κυρά Δέσποινα, και μην πολυδακρύζεις, πάλι με χρόνια, με καιρούς, πάλι δικά μας (σας, είναι το κανονικό) είναι"».

•Σελ. 40: «**Ο Φ. Κόντογλου** είναι ο "έσχατος των γνησίων Ελλήνων" [...]». Όλοι οι μεταγενέστεροι του Κόντογλου, δηλαδή, δεν είμαστε γνήσιοι Έλληνες. Το κακό είναι ότι δεν μας βοηθά ο Γ. Δ., αφού δεν αποκαλύπτει από τι νοθευτήκαμε.

[Ας είναι ενήμερος ο αναγνώστης για το ότι τα «ολισθήματα» που παρατίθενται, είναι απλώς ενδεικτικά. Η αναφορά και μόνον όλων των σφαλμάτων θα χρειαζόταν πολλές σελίδες του περιοδικού.]

•Σελ. 83. Ο **Παπα-Τρέχας** του **Κοραή** διαθέτει τέτοια «στοιχεία που όχι μόνο ξεσηκώνουν ρίγη συγκίνησης, αλλά τον κατατάσσουν στις καρδιές μας ως "δεύτερο Σωκράτη"» (τι το ήθελε και αυτός ο Κοραής να γράψει κλείνοντας τον **Παπα-Τρέχα** ότι το έργο του Παπά ήταν «αληθώς Σωκραतिकόν»; Ας πληρώσει, τώρα). Κρίμα που ο Γ. Δ. δεν μας πληροφορεί για το αν εγκρίνει τον χαρακτηρισμό τού Κοραή ως «δεύτερου Πλάτωνος». Ε! Αφού ο λογοτεχνικός ήρωας του Πλάτωνα ήταν ο Σωκράτης και ο λογοτεχνικός ήρωας του Κοραή είναι ο «δεύτερος Σωκράτης»... Κοντά στον νου και η γνώση!

•Σελ. 107: «Αν δεν εμπνεύστηκαν ο **Νίτσε** και ο δικός μας ο **Καζαντζάκης** τον "υπεράνθρωπο" τους από το Μεσολόγγι, από πού άραγε τον εμπνεύστηκαν;». Για να ρωτάει ο Γ. Δ., μάλλον δεν είναι σίγουρος για την απάντηση. Βρε μπας και τον εμπνεύστηκαν από καμιά άλλη κωμόπολη;

•Σελ. 121. Ο συγγραφέας, αφού έχει «μετρήσει» εντελώς

λαθεμένα τους στίχους μιας πεντάστιχης καλβικής στροφής (φαίνεται λόγω φόρτου εργασίας –«αναλύει» συστηματικά τα «Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας» της Β' και Γ' Γυμνασίου– δεν πρόλαβε να διαβάσει την πρόσφατη μελέτη του **Ευρ. Γαραντούδη**) απολήγει: «Ο στίχος αυτός είναι ο γνωστός "αδάνειος" της αρχαίας ποιήτριας **Σαπφούς από τη Λέσβο**». Καλά που το μάθαμε και αυτό, όσο αμαθείς νομίζαμε ότι προσωδιακό και τονικό μέτρο έχουν κάποια διαφορά.

•Ο μαθητής Γυμνασίου που θα ρωτήσει τον καθηγητή της Βιολογίας ή της Ανθρωπολογίας «τι είναι ο εσωτερικός ιδρώτας», ποια απάντηση θα λάβει; Ο Γ. Δ., πάντως, μας δηλώνει (σελ. 123) ότι «**Η αρετή κατακτάται με εσωτερικό "ιδρώτα" και όχι εξωτερικό...**».

•Στη σελ. 140 πληροφορούμαστε ότι ο **Λορέντζος Μαβίλης** ήταν «καθηγητής Πανεπιστημίου στη Βαυαρία» (ρε παιδιά! Μήπως όλοι οι απλοί διδάκτορες ήταν και καθηγητές πανεπιστημίου στη Γερμανία; Ας μας απαντήσει κάποιος υπεύθυνος, ενώ στη σελ. 151 γελά ο κάθε πικραμένος: Τα άτακτα παιδάκια του ροϊδείου «Ξεστουπώματος» «πήραν ένα καλό μάθημα ανθρωπιάς από την ανήμπορη εκατό χρόνων γριούλα συνειδητοποιώντας έτσι τη φράση του **Ναπολέοντα**: "Το γελοίο απέχει ένα βήμα από το μεγαλείο!"»). Ο Γ. Δ., άραγε, προς τα πού έκανε το βήμα;

•Σελ. 178. Το σονέτο του **Σικελιανού** «Στον Ακροκόρινθο» είναι «γεμάτο ελληνιστικές ομορφιές και εικόνες [...]». Φαίνεται ότι άλλαξε η σημασία του επιθέτου «ελληνιστικός» και εμείς δεν το πήραμε χαμπάρι.

•Σελ. 197. Το ύφος του **Γ. Γρηγόρη** στο σονέτο «**Μελτέμι**» είναι «καταπληκτικά ζωντανό και παραστατικό, "ζωγραφικό" και "μουσικό" που μας κάνει να... "ιδρώνουμε και εμείς!"». Ευτυχώς, που το ύφος του ποιήματος είναι «καταπληκτικά ζωντανό», οπότε ιδρώνουμε μεν.

λλά μπορούμε να κάνουμε κα-
ά βουτιά στη θάλασσα (οι στί-
ι αναφέρονται σε θαλασσινό
πύο), για να δροσιστούμε.

Στην ίδια σελίδα, ο Γ. Δ. απο-
ειράται «γενική αξιολόγηση»
ου ποιήματος, η οποία απολή-
ι στο εξής καταπληκτικό:
να ο πραγματικός σεβασμός
ς ζωής, προς κάθε ον που έχει

να κ.ο.κ.

•Σελ. 213: «Το ποίημα αυτό
[«Η θάλασσα» του **Κ.
Βάρναλη**] αποτελεί τον πρόλο-
γο της ποιητικής συλλογής Το
φως που καίει (Αλεξάνδρεια
1922)». Έλα, όμως, που δεν εί-
ναι έτσι! Το ποίημα είναι ο
πρόλογος της ξαναδουλεμένης
από τον Βάρναλη μορφής της

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Ποιος –ερευνητής, εκπαιδευτικός, μαθητής ή απλός χρήστης
της νέας ελληνικής– δεν έχει συμβουλευτεί σε στιγμές πε-
ριέργειας ή αμηχανίας τη δίτομη Νεοελληνική Σύνταξη του Αχιλλέα
Τζάρτζανου; Από το 1928 που πρωτοκοκλυφόρησε (φωτοανα-
στατική επανέκδοση της δεύτερης έκδοσης, Αφοί Κυριακίδη,
Θεσσαλονίκη 1989) αποτελεί βασικό βιβλίο αναφοράς, κι ας έχει
εν τω μεταξύ η γλωσσολογία υιοθετήσει άλλες οπτικές γωνίες,
κατηγορίες ή μεθόδους από εκείνες της παραδοσιακής γραμμα-
τικής. Μόνο που, μέχρι πρόσφατα, η πρόσβαση στο πλούσιο αυτό
γλωσσικό υλικό δυσχεραινόταν από τον ανεπαρκή «Πίνακα πραγ-
μάτων και λέξεων ή φράσεων» του έργου. Το Ινστιτούτο Νεοελλη-
νικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη) προχώρησε
λοιπόν στην έκδοση Αναλυτικού ευρετηρίου λέξεων και πραγμά-
των (σύνταξη: **Ελένη Δελιαλή-Δάπη**, εποπτεία: **Μιχάλης
Σετάρτος**), προκειμένου να διευκολύνει την πρόσβαση σε γλωσσι-
κά στοιχεία, γραμματικές λέξεις, ιστορικές παρατηρήσεις που
εξετάζονται σε διάφορα μέρη του βιβλίου, χωρίς να υπάρχουν
αντίστοιχες παραπομπές. Στο νέο αυτοτελές ευρετήριο έχει δια-
τηρηθεί η ορολογία του Τζάρτζανου, διακρίνονται πράγματα και
λέξεις, γενικευτικά και εξειδικευμένα λήμματα, και έχουν περι-
στασιακά ενοποιηθεί όροι ή εκφράσεις.

ΕΛ. Κ.

θέληση να ζήσει (πώς έβγαλε
τό το συμπέρασμα, διαβάζο-
ας το «Μελτέμ»);), όπως έλεγε
λευκός γιατρός Αλβέρτος
άιτσερ». Άραγε, οι μαύροι
ατροί συμφωνούν με τον λευ-
συνάδελφό τους; Δυστυχώς,
Γ. Δ. δεν απαντά στο ερώτημα.
Σελ. 202. Πληροφορούμαστε
ι «Το πρώτο σκαλί» του **Κα-
ίφη** «δεν κατατάσσεται στα
ημα πνευματικά ποιήματα
υ. Αποτελεί, όμως, την αρχή
το πρώτο σκαλί») της ποιητι-
ής του ωριμότητας». Οπότε, η
ρχή της ωριμότητας δεν ανή-
ει στην ωριμότητα, η αρχή
ας κινηματογραφικής ταινίας
ανήκει στην ταινία, τα πρώ-
λεπτά ενός ποδοσφαιρικού
ώνου δεν ανήκουν στον αγώ-

συλλογής (εκδ. 1933). Ο πρόλο-
γος της έκδοσης του 1922 είναι
ποίημα με εντελώς άλλη μορφή.

•Σελ. 219: «Η Οδύσσειά του
[του **Ν. Καζαντζάκη**] και μόνο
αρκεί για να καταξιωθεί πα-
γκοσμίως ως ποιητής.» Διάβα-
σε, άραγε, ο Γ. Δ. την Οδύσσεια
του Καζαντζάκη; Πάντως, και η
«λαϊκή» αοιδός που δήλωσε ότι
από τους ποιητές προτιμά τον
Καζαντζάκη, ίσως είχε υπόψη
της τοποθετήσεις σαν τη δική
του.

•Σελ. 231: «Έτσι, ο Αλ. Παπα-
διαμάντης ζητούσε καταφύγιο
και λύτρωση στον αγνό λαό της
Σκιάθου, όπου και αποτραβή-
χτηκε, την ημέρα στην εκκλησιά
και το βράδυ στην ταβέρνα
όπου παιζόταν το δράμα του

λαού του.» Μήπως το δράμα
του λαού έτυχε να παίζεται και
εκτός ταβέρνας, ή μου φαίνε-
ται;

•Στη σελ. 243 μαθαίνουμε ότι
ο **Καρκαβίτσας** μάλλον το πη-
γαινε για ζωγράφος παρά για
πεζογράφος («Η ζωντανή επα-
φή του Καρκαβίτσα με τους αν-
θρώπους της υπαίθρου, με τον
λαϊκό πολιτισμό, έδωσε λογοτε-
χνικούς πίνακες λυρικού και
επικού μεγαλείου» – οι όροι «έ-
πος» και «λυρισμός», επομέ-
ως, χαρακτηρίζουν τον πεζό
λόγο), ενώ στη σελ. 254 πληρο-
φορούμαστε ότι ο καημένος ο
Ξενόπουλος ήταν κομμάτι «α-
γαθιάρης»: «Ο Γρηγ. Ξενόπου-
λος ήταν από τους ανθρώπους
εκείνους, που έκανε βίωμά του
την ευαγγελική ρήση “Μακάριοι
οι πτωχοί τω πνεύματι”». Παρ’
όλη, όμως, την αγαθοσύνη του
«έκλεψε» από τον Παλαμά
ολόκληρο ποίημα: Ο Γ. Δ. (σελ.
256) αποδίδει το πασίγνωστο
«Στην αργατιά, στη χωριατιά...
Ντρέπομαι για τη ζέστα μου και
για την ανθρωπιά μου» στον
Ξενόπουλο και μάλιστα τονίζει
ότι το «έλεγε ο συγγραφέας –μή-
πως το τραγουδούσε κιόλας;–
γράφοντας το “συννεφάκι”
του» («Το συννεφάκι» είναι
αφήγημα του Ξενόπουλου, το
οποίο περιλαμβάνεται στο δι-
δακτικό βιβλίο.).

Ήδη, έχουμε κάνει κατάχρη-
ση της φιλοξενίας του περιοδι-
κού. Αφού, λοιπόν, σας επιστή-
σω την προσοχή στην επιστημο-
νικά ενδιαφέρουσα άποψη του
Γ. Δ. για το τρισυπόστατο του
ανθρωπίνου χαρακτήρος (σελ.
281: «Ο άνθρωπος έχει τρεις χα-
ρακτήρες: αυτόν που δείχνει,
αυτόν που πράγματι έχει και
αυτόν που θα ήθελε να έχει»),
θα τελειώνω σημειώνοντας το
πρόδηλο: Το συγκεκριμένο βι-
βλίο είναι κωμικοτραγικό.
Επειδή, όμως, το αναγνωστικό
κοινό του αποτελείται κυρίως
από εκπαιδευόμενους εφή-
βους, μήπως θα ήταν ορθότερο
να αφαιρέσουμε από τη λέξη
«κωμικοτραγικό» το πρώτο
συνθετικό της;

Δημήτρης Κόκορης

μέγας ο μικρός... (η
περισταδιακή πολιτικής
εξαθλίωσης ψυχών και
συνειδήσεων) (εκδ. Φύλλα,
1997). Ο συγγραφέας των
25 πολιτικών κειμένων
(1986-1996) που
περιλαμβάνονται σ’ αυτόν
τον τόμο, **Σωτήρης Χ.
Σωτηρόπουλος**, μιλά τη
γλώσσα της αλήθειας και
διαθέτει το πρόσθετο
προσόν ότι γνώρισε τα
πράγματα «εκ των έσω». Πολιτικοποιημένος
απεχθάνεται τις
«πολιτικές»,
δημοσιογραφεί χωρίς να
εμπλέκεται στο
δημοσιογραφικό
κατεστημένο, αγωνίζεται
με τη δική του αυτόνομη
φωνή. Συχνά
δηκτική αλλά
σταθερά στη γραμμή
της ειλικρίνειας.

Ένα σημαντικό διεθνές
συνέδριο
πραγματοποιείται
αυτές τις μέρες στην
Αθήνα. Ξεκινά τις
εργασίες του στις 8 Μαΐου,
5 μ.μ. στο Παλαιό
Πανεπιστήμιο, Θόλου 5,
Πλάκα, συνεχίζει στις 9
Μαΐου, από τις 10 π.μ. στον
ίδιο χώρο και
ολοκληρώνει τις εργασίες
του το Σάββατο, 10 Μαΐου,
στη Γεννάδειο
Βιβλιοθήκη, Σουηδίας 61,
απ’ τις 9 το πρωί.

Η ιδιαίτερη σημασία του
σχετίζεται με το ειδικό
θέμα που διάλεξε να
ερευνήσει: «Πλούσιοι και
φτωχοί στην κοινωνία της
ελληνολατινικής
Ανατολής», αλλά και με
την προσέλευση
σημαντικών ερευνητών.
Όσοι πιστοί προσέλθετε...

Ο χαρτοκόπτης

Συμπαθητική μελάνη

«**ΚΑΙ Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΜΑΣ;**» διασκέπτονταν τα σοφά κεφάλια μαζεμένα στο αμφιθέατρο. «Τι έχετε να πείτε για την αρχιτεκτονική μας;» ή «Τι έχετε να πείτε για την εκπαίδευσή μας, το μέλλον μας;» απορούσαν οι μαθητές χωρίς πια αγωνία, κάπως μπλαζέ. Ήξεραν τις απαντήσεις απέξω κι ανακατωτά, αυτοί, οι από κούνια ξεσκολημένοι. Το έργο άλλωστε ήταν σε replay.

Η ζωή όμως έξω συνεχιζόταν, όπως γράφουν τα μυθιστορήματα. Τουλάχιστον ψιλόβρεχε, κάτι συνέβαινε. Ο κόσμος πηγαινοερχόταν στις δουλειές του, κυνηγώντας το λεωφορείο ένα ταξί, κλείνοντας ραντεβού και συζητώντας ζωηρά για το τι είπε η Ράνια χθες βράδυ.

Ανοιξιάτικη μέρα, ανοιξιάτικη αρχιτεκτονική;

Έτσι που ψιλόβρεχε λοιπόν είχαν όλα ενωθεί συνυπάρχοντας ειρηνικά. Έστω προσωρινά, τα προπολεμικά (αναπαλαιωμένα ή μη) με τις σχετικές τους γαρνιτούρες, τα άθλια μεταπολεμικά της περιόδου της «άγριας ανάπτυξης», τα πιο πρόσφατα που ξεχειλίζουν ευμάρεια και προσεγμένα φινιρίσματα, ακόμα και εκείνα τα φρέσκα που μόλις βγήκαν από το κουτί της Πανδώρας. Τι χορταστικό θέαμα για όλα τα γούστα, για όλες τις διαστροφές. «Το είδατε το τελευταίο έργο του τάδε; Α, μην το χάσετε, με κανένα τρόπο. μην το χάσετε, είναι ένα must!»

ΤΙ ΑΝΑΚΟΥΦΙΣΗ να περιπλανιέσαι ανάμεσα σε τέτοιους γνωστούς και άγνωστους σιωπηρούς μάρτυρες, ανώνυμος. Να σκέφτεσαι πως κάτω, μέσα στη γη, εκεί στις χθόνιες και τόσο περιφρονημένες ρίζες των χτισμάτων έχουν εναποτεθεί σε ληκύθους οι ψυχές των μηχανικών, των αρχιτεκτόνων που μόχθησαν είτε να κάνουν «τέχνη» είτε να κάνουν «λεφτά» (ή και τα δύο ή και τίποτε από τα δύο). Αυτό το τόσο παρεξηγημένο είδος, το είδος υπό εξαφάνιση για μερικούς. Οι κοινωνικά άχρηστοι αρχιτέκτονες που τους θυμούνται μόνο σαν διαφημιστικό σποτ («Ο διακεκριμένος αρχιτέκτων τάδε, εμπνευσμένος από τη villa Capra, συνέθεσε αυτό το ποιήμα...»). Αυτοί οι αλλοπαρμένοι, εγκιβωτισμένοι στα θεμέλια του έργου τους, αιχμάλωτοι για πάντα του τρομαχτικού μύθου της τέχνης τους. Πόση κατανόηση θα πρέπει κανένας να δείχνει, πόσο δύσκολη η ευθυκρισία...

Κάθως ψιλόβρεχε, με εκείνη την παρηγορητική συνοδεία του νερού μέσα στην πόλη, είχα την ψευδαίσθηση πως οι μορφές εκίνες της αρχιτεκτονικής έλιωναν και χάνονταν. Σαν να ήταν γραμμένες με συμπαθητική μελάνη, «άδειαζαν» μπροστά στα μάτια μου ώσπου να απομείνει η βρεγμένη ασφαλτος και ο χαμηλός ουρανός. Κάποιος (κάποιοι;) μου είχαν στείλει αυτή τη μυστηριώδη επιστολή, που θα έπρεπε να διαβάσω, να αποστηθίσω. Είχα αναλάβει αυτή τη μυστική αποστολή, παντού ενέδρευαν εχθροί, έπρεπε να περισωθεί το μήνυμα ώστε μα μεταδοθεί στους επιγόνους. Όταν όμως άνοιξα το γράμμα στο φως, εκείνο άρχισε αμέσως να χλομιάζει. Πρόλαβα και διάβασα την πρώτη φράση μόνο: «Και η αρχιτεκτονική μας;» Μα ήταν άραγε σωστό ένα τόσο βαρυσήμαντο ντοκουμέντο να ξεκινά έτσι, με μια απορία; Δε σήμαινε αυτό αδυναμία, ανασφάλεια; Τα υπόλοιπα χάθηκαν.

Ελεύθερος από μηνύματα, απαλλαγμένος από την έτσι κι αλλιώς αμφίβολη αποστολή μου, συνέχισα να περπατώ απολαμβάνοντας τις οσμές και τα ακούσματα της πόλης. Τι κι αν σβήστηκε η γραφή –όπως θα το ήθελε ο ποιητής–, με τη θέλησή μου έγινε, εγώ το ζήτησα. Δουλεύοντας με κατανόηση και σεβασμό, όπως άλλωστε μαρτυρά και το επίθετο που διάλεξαν («συμπαθητική») για το υλικό.

Σβήνοντας τη μνήμη, εφαρμόζοντας τη σοφή εκείνη πρακτική των Ρωμαίων, του *damnatio memoriae*, πόση αγαλλίαση αισθάνεται κανείς. Στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας εκθέτουν ένα τέτοιο χάλκινο άγαλμα γυναικείο: με παραμορφωμένο πρόσωπο, βουλιαγμένο μέσα σαν ξεφούσκωτη μπάλα ποδοσφαίρου. Όταν έχασε το παιχνίδι της εξουσίας, δολοφονήθηκε. Έτσι δόθηκε εντολή να τιμωρηθούν τα είδωλά της σε όλη την Επικράτεια, στους αιώνες των αιώνων.

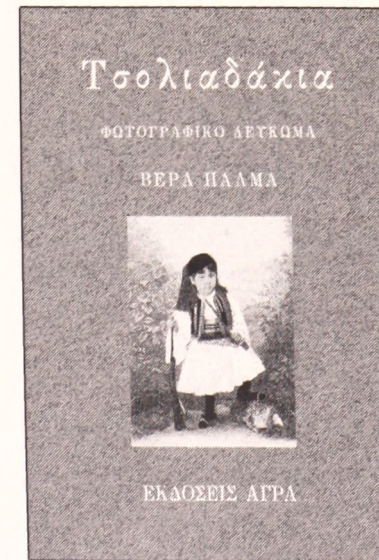
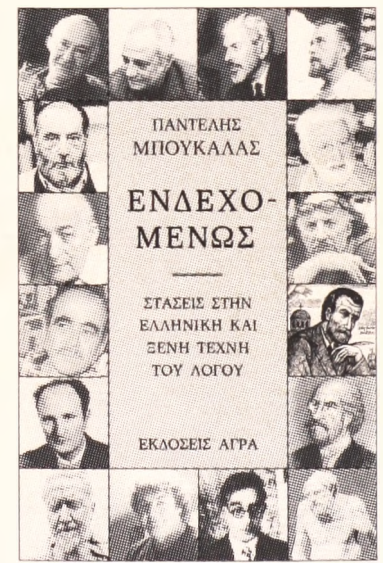
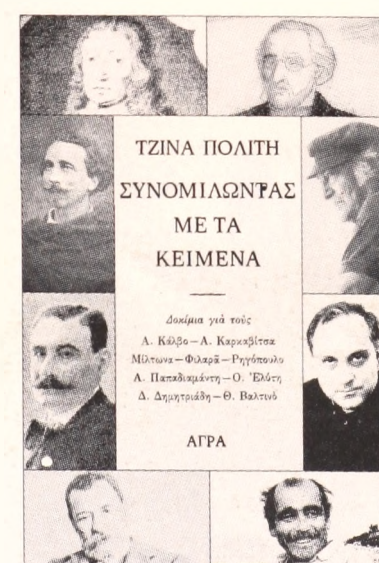
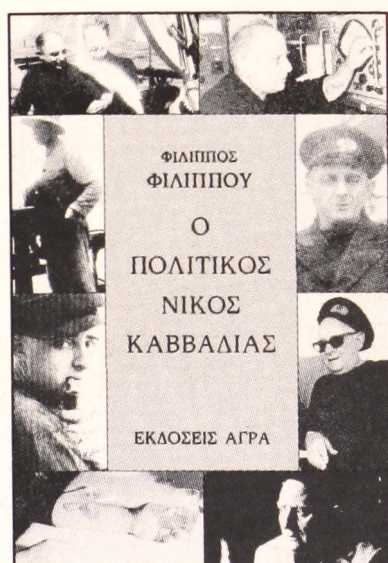
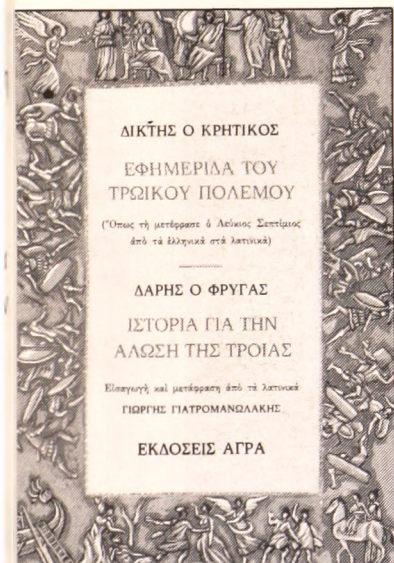
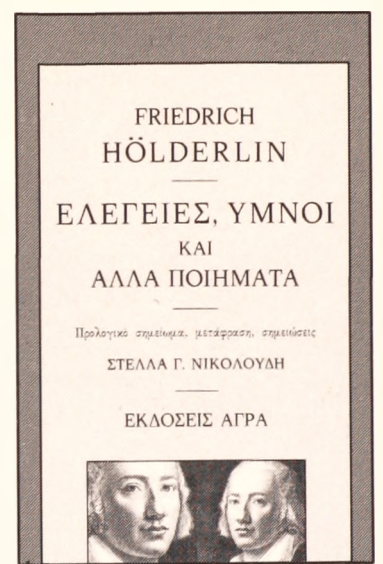
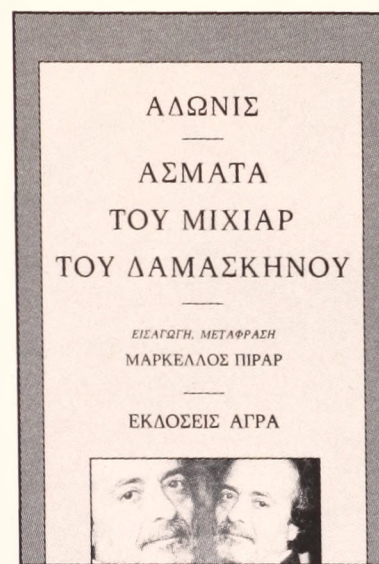
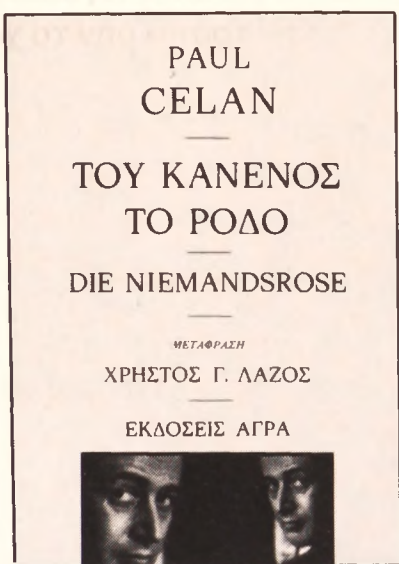
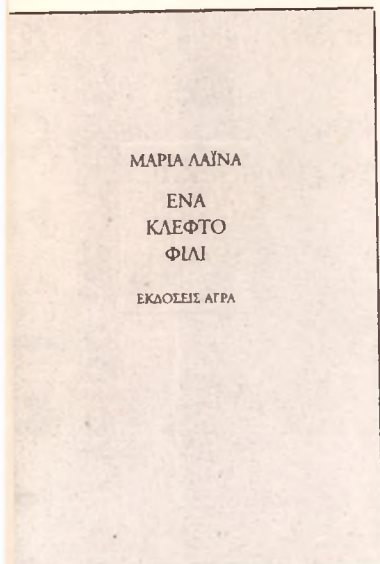
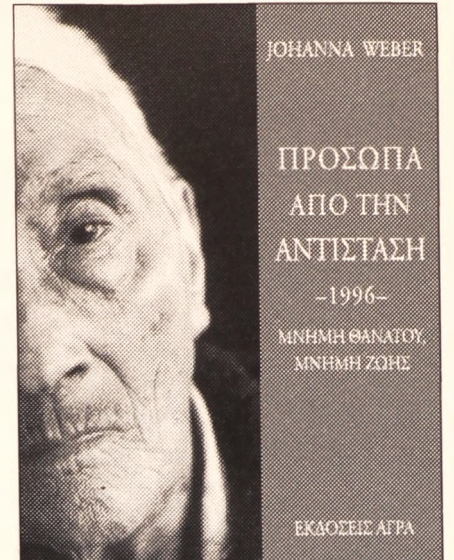
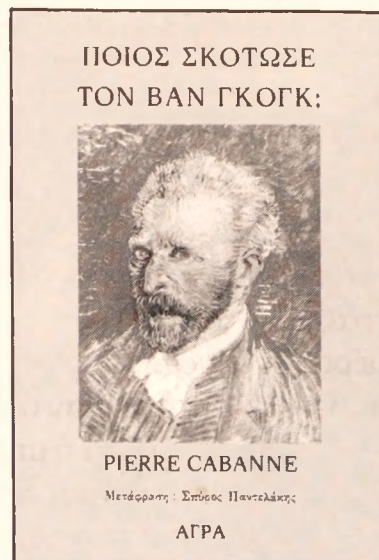
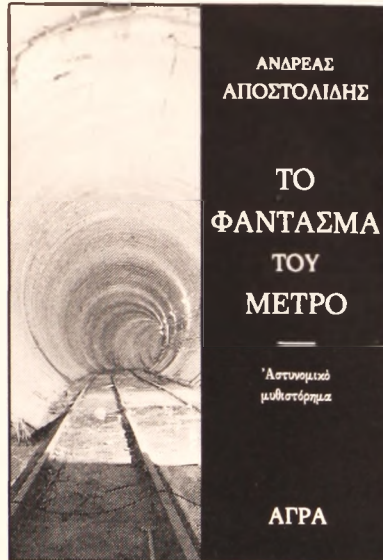
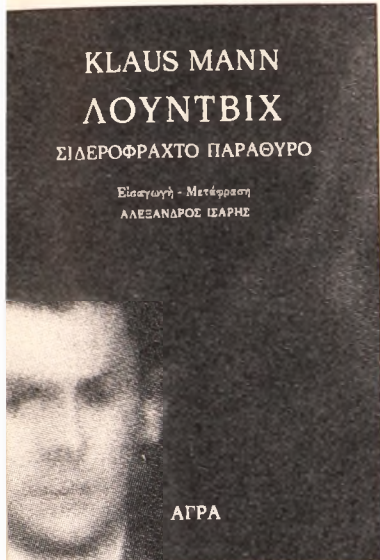
Ο ΧΡΟΝΟΣ ΠΑΙΖΕΙ πάντα επικίνδυνα παιχνίδια αλλά δεν ξέρω αν σήμερα πια μετράει διόλου. Ενωώ τώρα που τον εκμηδενίσαμε και τον αχρηστέψαμε. Την εποχή του instant recall. Η αρχιτεκτονική «μας» πώς άραγε συνάπτεται, όπως θα έλεγε ο Πικιώνης, με αυτή την πρόκληση; Πώς μιλάει κανείς σήμερα για αυτήν;

Πόσο ωραίο είναι αλήθεια να ξέρεις πως δεν υπάρχουν για όλα ηρωικές απαντήσεις, μόνο υποψίες. Περπατώ εις το δάσος όταν ο λύκος δεν είναι εδώ, λύκε λύκε είσαι εδώ;

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΔΗΜΗΤΡΗ
ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΟΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ ΣΤΗ ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Κρεσέντο ή σιωπή 🇬🇧 Πάντα φίλοι

Το Υπουργείο Υγείας προειδοποιεί:

ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΒΛΑΠΤΕΙ ΣΟΒΑΡΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ